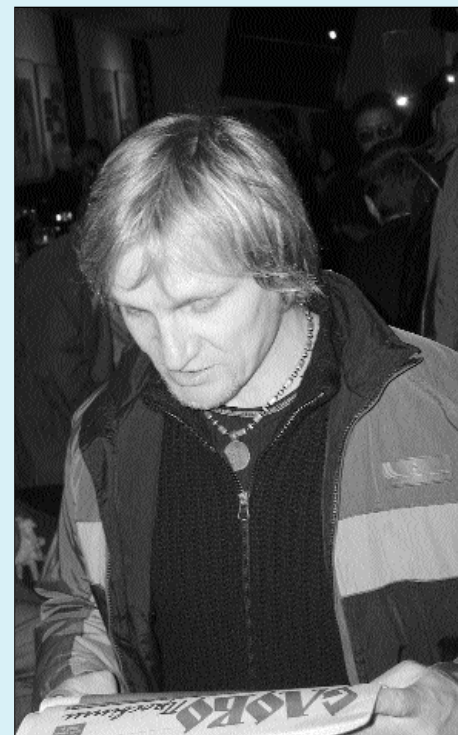


ОБИРАЙТЕ ГАЗЕТУ ЯК ПІСНЮ!



Всесвітньо відомий Тарас Петриненко та композитор Олександр Злотник, творці мелодій для двох сердець, подружжя Світлана та Віталій Білоножки, видатний Олег Скрипка, красуня і зірка Алла Попова, співаючий народний депутат і ректор Михайло Поплавський, перспективна група "Есперанса", композитор Ірина Кириліна — всі читають культурологічний просвітницький тижневик "Слово Просвіти".

Ви любите їхні пісні? Ви захоплюєтесь ними? Читайте "Слово Просвіти"! Будьте разом з українською піснею і українською газетою!

ВСІ УКРАЇНЦІ, ДОРОСЛІ І ДІТИ, ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ "СЛОВО ПРОСВІТИ"! ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС 30617. ЦІНА НА РІК — 16,8 грн.



Іван Алчевський (1876–1917) від природи мав могутню силу і краси лірико-драматичний тенор. Старший брат Григорій, професіональний композитор і співак, був першим учителем Івана з вокалу. Та юнак до співацької кар'єри себе не готував — по закінченні природничого факультету Харківського університету збирався стати, як і його видатна мати Христина Данилівна, педагогом-просвітителем. Долю Алчевського круто повернув трагічний випадок: збанкрутілий батько, Олексій Кирилович, банкір, власник металургійних заводів, 1901 року кинувся під поїзд — і родина Алчевських опинилася без засобів до існування. І Іван Олексійович їде (яку впевненість у собі і відвагу треба було мати!) до Санкт-Петербурга на пробу голосу в Маріїнському імператорському оперному театрі. Дирекцію, художнє керівництво зачарував практично безмежного діапазону його лірико-драматичний тенор з безмежними верхами, щоправда, бракувало вокальної школи, артистизму, та не бракувало вогню, експресії почуттів, — і його взяли до усталеного театру.

Дебютував Алчевський партією індійського гостя в опері “Садко” М. Римського-Корсакова — і одразу ж у пресі дістав високу оцінку справді феноменальних вокальних даних. Артист переможно співав на вітчизняних оперних сценах, гастролював за кордоном і паралельно вдосконалював свій голос у Брюсселі, Парижі. Невдовзі перед ним схилився знаменитий театр “Гранд-опера”, на сцені якого зачарував публіку в операх Вагнера, Мейєрбера, Верді, Бізе... З ним залюбки у виставах виступали такі знаменитості, як Маттіа Баттістіні, Фелія Литвін, Федір Шаляпін, Антоніна Нежданова, Леонід Собінов. Його навіребія запрошували найвідоміші театри світу, та найбільше він дорожив виступами на рідній землі. Активною благодійною діяльністю він також працював на рідну культуру.

1909 року разом з видатним українським басом Михайлом Донцем він заснував у Москві і очолював літературно-музичний гурток “Кобзар”, діяльність якого набула широкого розголосу і непокоїла шовіністів. Заходами “Кобзаря” 1911 року було влаштовано грандіозні Шевченківські роковини. Іван Алчевський і Михайло Донець солували у кантаті “Б'ють пороги”, Микола Віталійович Лисенко сидів у залі...

По поверненні співака назавжди на батьківщину 1914 року на сценах імператорських театрів Санкт-Петербурга і Москви було поставлено, за ініціативою Івана Алчевського, оперу “Запорожець за Дунаєм” С. Гулака-Артемовського, в якій він з винятковим успіхом виконав партію Андрія, а Платон Цесевич — Івана Караса.

Справжній триумф пережив Іван Алчевський у Києві в лютому 1915 року, виступивши в коронних своїх

партіях Германа (“Пікова дама” П. Чайковського), Рауля (“Гугеноти” Дж. Мейєрбера), Радамеса (“Аїда” Дж. Верді). Наведу лише кілька відгуків преси.

“Судячи з першого виступу Алчевського, артист має першокласну вокальну школу, котра надає йому особливої заокругленості і завершеності його сценічним і вокальним прийомам”, — читаємо в газеті “Кієвская мысль” від 13 лютого 1915 року. “Алчевський добре опанував вишкolenий і дещо помпезний стиль французької оперної гри, що, між іншим, відповідає духові Мейєрберівської опери. Вся

ведена, нарешті, сцена фатального побачення з Лізою (на набережній) і заключний дует, — в усіх цих моментах виконання артиста промовляло про глибоку продуманість кожної фрази, про тонку музикальну роботу над усіма відтінками партії, про бажання дати яскраве почуття, щире переживання. Не менше було вкладено думки і почуття артистом і в сценічне переживання образу Германа. У цьому розумінні артист досягнув виняткових результатів щодо художності”.

“На представленні “Аїди”, — знаходимо в газеті “Кієвлянин” від 18 лютого

“Аїди”... Розвиваючи динамічний нюанс величезної сили, Алчевський завжди зберігав у своїм голосі природне забарвлення соковитого округлого звука, що ніде не переходив у несамолюбний крик. Така можливість гнучкого голосу дозволила співакові навіть на найвищому фортиссімо триматися в межах естетично красивого для слуху нюансу. В місцях з відтінком піано співак вправно користується прийомом мецца-воче... Артист справив на всю аудиторію якнайсильніше враження”.

Так відгукнувся музичний Київ на гастролі видат-

ник творчості Івана Алчевського мистецтвознавець Іван Лисенко, один із авторів книжки “Іван Алчевський. Спогади. Матеріали. Листування” (К., 1980) і ведучий цього вечора.

Величезне враження справила на слухачів музична частина програми у виконанні солістів Національної опери, котрі спеціально підготували народні пісні й романси, арії з опер, у яких улавлювали на весь світ артист. Співали аж чотири солісти — Анжела Швачка, Лілія Гривцова, Дмитро Агєєв, Микола Шуляк — лауреати міжнародного конкурсу вокалістів

серця вимогливих слухачів.

Дмитро Агєєв (бас) впевнено виходить на провідній партії у виставах, на очах у слухачів виростає в серйозного інтерпретатора оперних партій, камерної лірики, народних пісень. До того ж бере участь у престижних міжнародних конкурсах і здобуває призиви місця.

Молодий ліричний тенор, останній випускник славного Володимира Тимохіна, — Микола Шуляк — також гідно презентує українську вокальну школу на міжнародних конкурсах вокалістів. І на сцені Національної опери вже проспівав ряд відповідальних партій — Ромео в опері “Ромео і Джульєтта” Ш. Гуно (до речі, виборів звання кращого Ромео на міжнародному фестивалі в Будапешті), Володимира Ленського в “Євгенії Онєгіні” П. Чайковського, графа Альмавіви в “Севільському цирюльнику” Дж. Россіні... І на вечорі він виступив із неабияком успіхом, не даремно ж він золотий лауреат Міжнародного конкурсу вокалістів імені Івана Алчевського.

Справжніми героями вечора були заслужені артисти України, провідні солісти Національної опери Анжела Швачка (меццо-сопрано) й Ігор Борко (ліричний тенор), улюбленці київської (і не тільки!) публіки. Зачарована аудиторія не хотіла їх відпускати зі сцени, але ж у нас був не концерт, а вечір пам'яті видатного співака і зайві “біси” були б недоречними.

А ще цей такий величний вечір прикрасили аж три концертмейстери — заслужений артист України, високого класу співконцертант і друг співаків Костянтин Фесенко, концертмейстер Оперної студії при Національній музичній академії Ліана Косович, а також Тетяна Трипільська, концертмейстер Державної заслуженої капели бандуристів України. Остання давно вже плідно співпрацює з Ігорем Борком, і їхні спільні виступи завжди вражають гармонією і одухотвореними інтерпретаціями.

Насамкінець зазначу: нам потрібні такі вечори, бо не маємо права ні на мить забувати минулої солов'їної слави України. Нам треба активно пропагувати творчість сучасних зірок вокального мистецтва і талановиту молодь — майбутню славу України. Тільки тоді ми будемо впевненими у високому духовному завтрашньому дні. Класичне вокальне мистецтво, народна пісня мусять обов'язково звитязити над естрадою, в якій так небагато яскравих особистостей, зате сірості — на кожнім кроці. А Україна — співучий народ, найспівучіший у світі. Класичне мистецтво, народна пісня — невід'ємний складник духовності і національної ідеї, котра, як чуємо з вуст високих державців, нібито не спрацювала. У них, байдужих, вона, національна ідея, і не спрацює. Але ж ми, народ, — зодчі тієї ідеї, тож шануймося!

ФЕНОМЕНАЛЬНИЙ ТЕНОР ЗАЗВУЧАВ, З МОЛОДИМИ СОЛОВ'ЯМИ ПОБРАВШИСЬ



Фото О. Кутлахметова

На рушникові портрет Івана Олексійовича Алчевського роботи художника Василя Тимошука. Прекрасне шляхетне обличчя артиста, одухотворене внутрішнім сяєвом, від колювання проміння свічі неначе постійно змінюється, відкриває глядачам нові риси, якимось аж гіпнотизує слухачів, котрі вщерть заповнили конференц-зал і балкон київського міського Будинку вчителя. До речі, Василь Арсенович, постійний відвідувач наших музично-літературних сезонів, довідавшись, що готується вечір пам'яті видатного артиста, запропонував автору цих рядків свої послуги, що увінчалися творчою перемогою.

Такий вечір по смерті артиста в Києві проведено вперше. Із затамуванням подиху присутні слухали арії з опер, наспівані на далеко не досконалім фонографі 1902–1903 років, — століття тому! Із семи, полишених для вічності, прозвучали три — каватина Фауста з однойменної опери Ш. Гуно, речитатив і романс Рауля (“Гугеноти” Дж. Мейєрбера), розповідь Лоєнгріна з опери під тією ж назвою. І як благоговійно перегукувалися з ними шиплячими, але вражаючими записами молоді сильні красиві голоси солістів Національної опери! То було свято вокалу пам'яті українського співака світової слави.



Фото О. Кутлахметова

ця досконала техніка, все це мистецтво гри й співу артиста дістає моментами такого самодостатнього значення, що іноді заступає враження від першооснови його артистичного обдаровання — від його прекрасного голосу. В голосі Алчевського помітна особливість, що рідко зустрічається навіть у найкращих тенорів, — це мецца-воче на верхньому крайньому регістрі. Артист мецца-воче співає не головним, а грудним звуком, так що навіть найніжнішому піаніссімо співак надає дзвінкого соковитого відтінку. Взагалі, блискучі високі грудні ноти Алчевського — краще досягнення співака і завжди викликають захват публіки. Фразує артист надзвичайно тонко... До досягнень артиста слід віднести і виразний, тонко розроблений речитатив...”

А ось як характеризують “Последнія новости. Вечернія” від 13 лютого 1915 року образ Германа, створений видатним артистом:

“Усі найкращі якості багатих вокальних засобів, якими наділений Алчевський, були якнайповніше продемонстровані артистом у партії Германа. “Я імені її не знаю” і заключний монолог першої картини, потім сцена освідчення з Лізою (друга картина), сцена в будуарі графині (п'ята картина) і далі вся сцена в казармі, надто яскраво про-

1915 року, — найбільший успіх випав на долю артиста І. О. Алчевського, котрий виступив в образі Радамеса. Виконання цієї нелегкої партії, позбавлене будь-яких ознак напруження з боку Алчевського, з винятковою силою підкреслило вміння артиста розпоряджатися своїм могутнім голосом, що не знає, здається, ніяких технічних перешкод на шляху до здійснення найрізноманітніших, іноді навіть ризикованих планів вокальної експресії. Упродовж усієї партії Радамеса артист у своїм виконанні висунув безліч таких за силою зовнішнього ефекту моментів, яких у більшості виконавців партії Радамеса майже не помічалось через обмеженість їхніх вокальних засобів. У Алчевського останній у наявності більш ніж достатньо для успішного втілення всіх приписів автора

ного співака.

Ще два роки Іван Алчевський триумфально завоював сцени Великого театру в Москві, Маріїнського в Санкт-Петербурзі. Співав він у Харкові, Одесі, Тифлісі, а в Баку сталося непоправне. 11 квітня 1917 року артист мав співати одну з коронних партій — Елеазара в опері “Дочка кардинала” Ф. Галеві. На сцену співак вийшов зовсім хворим — і виставу відмінили. Лікарі встановили хворобу — запалення мозку. Рятунку не було. 26 квітня, в zenіті слави, на 41-му році життя, Іван Олексійович наввіки розпрощався з білим світом. Родичі, рідні поховали його в Харкові. Вся музична еліта тогочасної імперії сумувала за рано згаслим вокальним генієм.

Ці та інші яскраві сторінки з життя співака-патріота “гортали” на вечорі дослід-

імені Івана Алчевського, що періодично відбувається в Харкові, на батьківщині артиста. Це надало заходу чарівності присутності і, я б сказав, вічності життя Алчевського в духовноому житті нашого народу.

Дуже хвилювалася молодесенька солістка Лілія Гривцова (лірико-колоратурне сопрано). На сцені Національної опери вона тільки-но починає розкриватися. Її приємний, сильний, музикальний голос налаштовує публіку на високий лад. А це означає, що співачка, котра вже виступила в партіях Джульєтти (“Ромео і Джульєтта” Ш. Гуно), Мікаели (“Кармен” Ж. Бізе), Кароліни (“Таємний шлюб” Д. Чімарози), здобула перемогу на конкурсі імені Івана Алчевського, має всі перспективи утвердитися на столичному оперному кону і завоювати



Немає на світі двох однакових людей, як немає двох однакових листочків. У своїй суті кожна річ неповторна. Тому будь-яке порівняння хибить на неточність. Однак з порівняння хочеться почати свою розповідь.

У природі зустрічаються коштовні камені, що справжню цінність здобувають лише після копіткого шліфування. Нові форми і зміст вражають відтак своєю невідомістю, багатством кольорів і тонів, а іноді, розгортаючи породу людських особистостей, осліплюєшся — перед тобою безцінний скарб чаруючої людської обдарованості і таланту. Цей скарб, на відміну від коштовних каменів, людина шліфує сама, залишаючи лише успадковану від природи основу, як і трапилося з людиною, чиє життя було зіткане з чорних і червоних ниток, назва яким музика, поезія, пісня, любов до людей, до народу свого, до своєї сім'ї. По небутті його спливає час. Зайвою окалиною відпали невизнання, невіра в його непересічний талант і зайві емоції. Незалежно від наших побажань виблискують нині і виблискуюватимуть у майбутті грані його геніальної обдарованості, грані творця, новатора і таланту потужної, як сказав би Іван Франко, сили.

Спадає на пам'ять перша зустріч з автором "Червоної руті" Володимиром Івасюком. Це був молодий, міцно збитий хлопець у синій спортивній куртці, з красивими і по-гуцульськи гордими рисами обличчя. Здоровий рум'янець підкреслював весело-спостережливий блиск його очей, а були вони, наче небо після зливи — голубими, очей, на які спадало каштанове сипке волосся. Різьблене підборіддя свідчило про твердий і рішучий характер. Володя невідвратно дивився на поля зеленої Буковини, впивався спостережливим поглядом у зелені вруна свого краю, що миготіли у вікні автобуса. Поля поволі переходили в мрійливі пагорби, віщуючи наближення справжніх синіх гір. Як писала про нього одна канадська газета, Володимир Івасюк — співак синіх гір. Він нестямно любив свої гори. В його піснях вони ставали одухотвореними героями, мріяли, співпереживали і печалилися разом зі своїм автором. У горах він знайшов червону руту, що полум'янітиме вічно у серцях людських вічним вогнем його щедрої і доброї душі, його зачарованості і любові.

Лише вчора-позавчора я став студентом Чернівецького держуніверситету, а того дня вертав додому, з радістю наспівуючи пісні "Смерічки", де брав участь. На щастя, нагодився знайомий журналіст із місцевого телебачення — Жан Макаренко. На зупинці у Вашківцях він познайомив мене з Володею. То було у серпні 1970 року. На час нашого знайомства Володя уже був автором "Червоної руті", яку запропонував редакції телебачення. Головний режисер В. М. Селезінка, який знав його як здібного скрипаля і співака, був здивований. Хлопець приніс пісню. Селезінка проніс текст пісні і запропонував "оправити" її у видовий ролик з красвидами Карпат і водограїв. На цей час ми вже в "Смерічці" співали одну з Івасюкових пісень — "Я піду в далекі гори" — надзвичайно імпульсивну й життєрадісну співанку. Виявляється, їхали вони до Косова, де пінуться напрочуд красивий водоспад Гук. Там оператор Дмитро мав зняти той видовий ролик, і Володя із захватом розписував кожен кадр, кожен куплет. Отож знайомство з тим Івасюком закарбувалось у душі і буде зі мною завжди. Зустріч і знайомство, однак, перевершили всі мої сподівання. На все життя вразила його особливість характеру — не викладати себе одразу, не обрушувати на голову співрозмовника масу інформації і лавину інтелектуальних режюмувань. Він вводив мене у свій неповторний людський світ поволі, розкриваючись щоразу несподіваними закрутками залюбленої у гори, в людей душі, ще більше несподіваного і жаданого залишав на потім. До кінця не розкриваючись, він не давав найменшого приводу пізнати себе у всій своїй складності. Могу лише з впевненістю судити, що Володимир Івасюк жив у чотирьох вимірах. Це був Поет, Композитор, Художник, Людина. Віддати перевагу якомусь одному важко, як і нелегко знайти кожному точне формулювання. Залишається крок за кроком відтворювати його будні і свята. Цим короточасним святам,

власне, більше передували будні, мозольні і напружені, для яких напружена праця залишала короткі години перепочинку.

Першими виконавцями "Червоної руті" — критики, музикознавці і звичайні шанувальники естрадного мистецтва вважають мене і Василя Зінкевича. Це твердження пішло гуляти між людей з легкої руки самого Володимира Івасюка, який завжди зичив популярності своїм колегам і друзям, але пальма першості належить не нам, а самому автору популярного твору. Композитор і поет Володимир Івасюк сам володів чудового тембру і краси голосом, який і окрилив "Червону руту" зі сцени Чернівецької студії телебачення. Цей варіант і слід вважати оригіналом. Наш — просто відомий ширшому загальному слухачів. Свого часу пісня на фоні падаючої бистрої води з-під Гука, водограю побіля Косова в Карпатах, обійшла екрани України і надовго заповонила серця людей.

Непомітно ніби, але впевнено і дуже сходилла його зоря. Шкода лише, що була вона серпневою, короточасною на життєдайне світло. Однак на небі творчості залишила вона незгасний світ. Зоря ця горіла тільки для людей.

Екран багато сприяв його популярності. Добре пригадую жовтневий день 1970 року, після третьої пари відкликають мене на Театральну площу, де готувалася передача "Камертон доброго настрою". На вулиці стояв погожий осінній день, день, ко-

— поезія найвищої проби.

Не знаю я, коли сюди
прийду,
Та залишаю замість
себе квіти,
Ті квіти, що знайшов
у саду
Для тебе, для тебе
я...

Не зітреться ніколи у пам'яті найбільш творчий і тому напружений до неможливого період перед зйомками фільму, коли безсонними ночами сиділи ми на телестудії. Запис фонограми робив знайомий вже Василь Стріхович. Репетиції. Оркестри. Апаратура. Сотні дублів. Переспівано стільки ж пісень. Не знали спочинку не тільки режисери фільму, але й Володя, Софія, Левко, Василь і Марійка Ісак. Над ранок буквально валилися з ніг, але, ледь вийшовши на вулицю, почувши щебет негмамовного птаства, ми ніби відроджувалися. Володя наспівував фінальну пісню про поїзд.

На швидких поїздах



НАЗАРІЙ ЯРЕМЧУК: СПОГАДИ ПРО ВОЛОДИМИРА ІВАСЮКА

ли люди вперше почули у Володиному виконанні "Червону руту" і "Водограй". До самої площі було не пройти. Її обступили сотні людей. З вікон медінституту, де на той час навчався Володя, визирали студенти, сонце сяяло у променях бабиного літа, а над Чернівцями лунали пісні Володимира Івасюка, що сидів на лаві під деревами — смерічками, ялинками (їх недавно викопали і пересадили на інше місце) та розмовляв із дівчиною. Для камери він був недовсяжним. Увага операторів зосереджувалась на безпосередніх учасниках передачі, на Софії Ротару, скажімо. Вона співала пісню "Валентина". Співала натхненно, вражаючи. Подальший злет її тісно пов'язаний з іменем Володимира Івасюка.

Зі сходинки на площі я співав, пригадую, "Юність смерек, мов незрівнянний світ краси...". Оддалік стояли добре знайомі мені Валерій Громцев, Левко Дутківський, Марія Ісак, Софія Ротару, Василь Зінкевич, Василь Селезінка, Василь Стріхович. Останній, тон-режисер місцевої студії телебачення, першим записував на плівку пісні композитора Володимира Івасюка і всіх тих, хто був на площі. Через камеру ми несли глядачам світ не лише краси, але й своїх почувань і мрій. Багато хто з імпровізованої сцени передачі "Камертон доброго настрою" виглядав своє майбутнє. Не один пов'язував його з людиною, що все ще сиділа на лаві під ялинами. Отже, 13 жовтня 1970 року — це день народження "Червоної руті" і "Водограю", що дивно, пісні прозвучали одночасно, а визнання їх людьми було різне. "Червона рута" одразу зацьмурила не лише "Водограй", але й інші пісні.

Після "Камертону доброго настрою" друге життя "Червоної руті" дав однійменний фільм режисера Романа Олексіва. Це своєрідна стрічка з участю цілого сузір'я талантів нашого краю. На чільному місці стояв, звичайно ж, Володя, чимі піснями — "Я піду в далекі гори", "Водограй", "На швидких поїздах" — стали справжньою окрасою стрічки. А чого тільки варта його поезія до пісні Валерія Громцева "Залишені квіти"! Я ніскільки не обмовився

Подолаю свій шлях.
Хай летить до мети,
І легка моя путь —
Здогадались, мабуть, —
Нових друзів я хочу знайти...

Нарешті, у сінокошому серпні, учасники зйомок зібралися в Яремчі. Володя приїхав з нерозлучною гітарою, разом з якою він перейшов на одну мою фотографію. На композиторові джинси, синій спортивного крою светр. Володя стоїть у колі друзів, перед якими стелиться чарівний світ Карпат. Погляд його ледь замріяний. Голова горділиво відкинута назад...

У Яремчі він часто наспівував одну мінорну французьку пісню. Інтерпретував її напрочуд вдало. Цю пісню співав він в автобусі, коли ми вертались зі зйомок. Співав, задумливо вдивляючись через заплакані від дощу вікна на присмирнілі гори.

Якщо дотримуватися строгої хронології подій, згаданим зйомкам передували наші зустрічі у Вишніці. До гірського райцентру він приїжджав ранковим поїздом, проводив з нами не одну годину. В результаті народилося чимало оркестрових пісень, цікавих задумів. Наприклад, пісня "Відлуння твоїх кроків", котру згадую я у хвилини душевного сум'яття. Заспівати її Володя запропонував Василеві і мені. Після прослуховування зійшлися на думці віддати твір моєму напарникові по сцені. Вона й прижилася в репертуарі Зінкевича.

З вишницьких зустрічей Володю пам'ятаю завжди веселим і переповненим задумами. Він носив при собі нерозлучний кавового кольору портфель, у якому, крім книг, зошитів, білого халата і стетоскопа, завжди лежав чистий нотний папір. Любив Володя свій портфель по-особливому. Завжди з якимось побожним трепетом клацав замком, витягаючи нові твори. Згодом придбав польський чемоданчик, але запам'ятався він чомусь менше, хоч теж вигодував його задуми, супроводжував у дорозі. Не менше од валіз дорозі мені спогади про його появу в Будинку культури, ручкався і сів за стареньке фортепіано. Починав наспівувати...

Одного разу Володя приїхав до Вишніці як ніколи веселий, викликав нас з Василем з Будинку культури і дорогою мовив: "Ану, хлопці, послухаєте зараз..."

Володя сів на найближчу лавку і заспівав:

Ой зробив хлопчина та й дві красні
скрипки,
Розділив надвоє снів своїх красу...

Я не відривав погляду від обличчя композитора. Воно було одухотвореним і непроникним. За його настроїв більше промовляв голос — напрочуд міцний, сталевий і водночас ніжний та розлогий. Цей голос проникав у всі закопелки серця, оживляв легенду і віддалявся-віддалявся, залишаючи по собі біль і терпкий щем.

Ділося нам зустрічатися, але жодного разу не бачив його за робочим столом у чернівецькій квартирі. Складалося враження, що Володя, вічно рухливий, палкий любитель мандрівок, ніколи не замикає себе у чотирьох стінах. Побувавши перший раз у помешканні, я щиро поспівчував йому. Жила сім'я Івасюків по вулиці Маяковського. У Львові йому теж випала вулиця з такою назвою. Телефонний апарат не переставав дзвонити. Добрі знайомі і люди, яких він часто і в очі не бачив, не давали йому спокою. Де тут було до праці!..

Цього разу Володя запросив мене і Василя Зінкевича. Сім'я Івасюків отримала нову квартиру, приводила її до ладу. Донедавна композитор негмамовно бігав по ґаздівству, шукаючи то замки, то шпаклівку, то фарбу, а тепер чекав нас із таємничою посмішкою.

— Так що, діду, треба їхати до Москви. Викликають на "Пісню-71", всесоюзний фінал. Під оркестр Силантьєва ти, Василь і я повинні заспівати "Червону руту". Аранжувати пісню доведеться мені особисто. Для великого складу не пробував ніколи, але треба...

Побачивши в наших очах радість і схвалення, Володя сів за свій рояль. Взяв ля-мінорний акорд.

— Отут, я думаю, — сказав він, — краще буде, якщо замість жіночого голосу



прозвучить гобой...

До Володі на квартиру ми приходили кілька днів поспіль. На телефонні дзвінки просто не зважали, поринувши з головою у роботу. На своєрідних репетиціях Зінкевич і я наспівували пісню, а він зв'язав оркестровку.

Майже усі оркестровки, до речі, Володя завжди писав сам. Кожну він сприймав, наче "уберю" людини. Часто любив повторювати: "Від того, як одягнеш пісню, значною мірою залежатиме її звучання". Йому як авторові легко було знаходити найпотрібніші шати. Особливо він полюбляв писати партії "для дерева", тобто для дерев'яних духових інструментів — гобоя, флейти, фагота. Під час наших репетицій на його роялі лежали також томи для оркестрування великих симфонічних творів. Вони ніби виявляли його давні наміри підкріпити свої знання консерваторською освітою.

До Москви вилітали ми грудневим холодним ранком. У літаку, тримаючи ноти на портфелі, Володя дописував оркестровку. До надсадного реву двигунів його пам'ять долучала голос флейти, гобоя, скрипок і... хвилювання, хвилювання...

На Буковині ми залишили справжню золоту осінь. Москва зустрічала снігом. Він збивав нас із ніг на аеродромі в Биково. Ледь дотягнулися до електрички. Впавши у крісла, полегшено зітхнули.

Фінал конкурсу "Пісня-71" зібрав чимало зірок тодішньої естради: Магомаєв, Хіль, Кобзон, Зікіна, початкуючий Лещенко... Десятки відомих імен. До участі у конкурсі допускалися навіть композитори без консерваторських дипломів. Тепер їм чомусь закрито дорогу. Через необдумане, як на мене, обмеження, скільки чудових пісень ми не почули взагалі або ж почули з непростимим запізненням.

Наш вихід на сцену. Ми з Василем з'явилися у білих, стилізованих гуцульських костюмах. Сліпуче сяяли прожектори. Телевізійні камери, наближення хвилюючої хвилини відчутно зв'язували поведінку. Та ще великий симфонічний оркестр. Після заключного голосу гобоя ми взяли перші ноти. Після конкурсу критика назвала наш виступ визначним. Володимирові Івасюку було вручено диплом лауреата фестивалю і мініатюрний рояль з написом "Пісня-71". Усім нам ще подарували метрові макети Останкінської вежі, де ми залишили один одному автографи. Це немеркнуча пам'ять про наше перше перебування у столиці.

Не минуло й року після виступу на "Пісні-71", як "Смерічка" на крилах "Водограю" і "Горянки" Левка Дутківського стала лауреатом Всесоюзного телеконкурсу "Алло, ми шукаємо таланти!". Йому передувала, до речі, не менш хвилююча для нас подія — півфінал у Чернівцях. Він проходив у Мармуровій залі університету. З мікрофоном у руках до Володі підійшов ведучий програми Саша Масляков. Композитор від хвилювання почав було червоніти, але швидко опанував себе:

— Вчуся в медінституті. Пишу пісні. Мій улюблений ансамбль "Смерічка"...

Володя говорив повільно, виважуючи кожне слово. Дехто пам'ятає, напевне, його інтерв'ю в телепередачі. Немає сенсу його повторювати. Залишається лише додати, що говорив він чистісіньку правду. Не загравав із глядачем. Дивуватися не доводиться, бо акторства він не терпів, хоч популярність серед шанувальників естрадного мистецтва, специфіка творчості композитора створюють відповідно сприятливий ґрунт.

Виступали ми також на заключному концерті "Пісня-72". Наш "Водограй" здобув популярність. Володі, з-поміж інших маститих композиторів, було вручено знайомий мініатюрний рояль — другу нагороду за участь у фестивалі всесоюзного рангу.

"Смерічка" на якийсь час згорнула свою діяльність. Здавалося б, мало запанувати затишшя, але то тільки здавалося. За ансамблем закріпилася слава першого ВІА України. Пісня і фільм "Червона рута" дали назву колективові Чернівецької філармонії на чолі з Софією Ротару. Через рік у Дніпропетровську виник ансамбль "Водограй", а про любов глядачів вже годі й говорити. "Смерічка" пустила в нашу землю, людські серця глибоке коріння.

З якогось часу обласна філармонія почала вести переговори з окремими учас-

никами ансамблю. Левко, Василь та я приватно з Вишницею не заохотили. На професійну сцену подалася лише Софія Ротару, яка включила до свого репертуару чимало наших пісень. Це, крім "Червоної руті", "Водограю", "Відлуння твоїх кроків", "Залишені квіти", "У Карпатах ходить осінь" Левка Дутківського, згодом надійшла черга і до "Двох перстенів", "Пісні...", "Двох скрипок".

Але спокуса "великої сцени" взяла всім таку гору. З першого квітня, після довгих "торгів" і обіцянок з боку тодішнього заступника директора філармонії Фаліка, "Смерічка" офіційно почала вважатися колективом філармонії. День сміху обернувся для нас майже плачевно. Жодна з умов не була виконана. Попри все, любов до мистецтва та можливість нести зі сцени кращі твори естради примусили забути про тимчасові труднощі. Ми спалили мости до повернення у Вишницю на самодіяльну сцену. Попереду були нові зустрічі із самотнім і талановитим композитором Володимиром Івасюком.

По довгій перерві Володя зустрівся зі "Смерічкою" у Києві, де ми готувалися до відповідальних концертів. Натхненний, як завжди з гумором, він любив смачно посміятись і своєю веселістю заряджав інших; споряджений ластами і підводною рушницею, затримався з нами, щоб показати кілька нових пісень, хоча його чекали у Бердянську, на батьківщині матері, батьки.

У Київській філармонії є дуже гарний старовинний зал і чудовий рояль, не знаю, який вигляд має той зал після реконструкції зараз, але коли Володя загравав нову пісню "Два перстені", він став у стократ краший. Ця пісня і понині у моєму репертуарі у віночку по-пурі на теми пісень "Смерічки". Там є і "Червона рута", "Водограй", "Золотоволоска", яку він чомусь не любив і завжди просив зняти її, не записувати на платівку, не співати на телебаченні, але на диво, ця пісня завжди подобалася людям, і понині приходять на сцену записки, листи, щоб виконати цю пісню або прислати ноти і слова.

Того ж літа в Криму проводився перший всесоюзний фестиваль "Кримські зорі", який пізніше перетворено у міжнародний, і на закінчення його до Сімферополя засмаглий, чорний як негр, приїхав Володя. Колектив поїхав додому поїздом, а я і Володя летіли літаком. Ми поспішали вулицями полуденного, спекотливого міста до філармонії, у прохолодний затишок залу, де було комфортно. На той час у мене було кілька задумів по вокалу, по манері виконання голосового діапазону, і я вдячний йому, що у скрутний момент одержав потрібну пораду і допомогу.

Раптом він своїми немусичними пальцями зробив стрімкий пасаж на фортепіано і заспівав нову пісню, яку я, на жаль, не заспівав:

Коли між нами не було нічого...

То був уже новий Володя. Відчувалася філософія як у віршах, так і у музиці, тонке відображення високих нюансів любові, переживань пронизувало твір невидимими променями справжньої поезії, поезії-музики.

Володя з сестрою Галиною перевелися на навчання до Львова. Наші зустрічі стали нечастими. Доля залишилася до нас прихильною. І він попросив нас допомогти в організації концерту для студентів Львівського медінституту.

Число 13 мала квартира у Львові, куди Володя невдовзі переїхав, вступивши до тамтешньої консерваторії і заодно закінчуючи медінститут. Незважаючи на свою так звану "нещасливість", воно не принесло студентові-композитору несподіваних перипетій. Навпаки, зі Львовом пов'язаний більш плідний період його творчості. Що могло дати навчання у Чернівцях? Одні неприємності. Його натура не вклада-

ла у звичні рамки вузу, надто вже "випирала" пристрасть до творчості. Нікому не секрет, що навіть до медінституту, крім людей, покликаних до медицини, приймають спортсменів і артистів, на різні необхідні випадки. Володя був приємним винятком, по-справжньому творчою людиною, якій наука давалася також легко. Це зможе підтвердити кожен з викладачів інституту, що зараз живі-здорові. Однак вчитися йому було важко. Вислів "у своєму краї пророків нема" спрацював безвідмовно. Популярність композитора і клопоти звичайного студента зжитися не могли, були добрим підґрунтям для заздрісників. Дехто аж надто ревниво бдав за честь вузу, замість любові і доброзичливості створював йому байдужість, а почасти і відверте глузування з покликання. А у Львові Володя чекали умови, сприятливі для закінчення інституту і вступу до консерваторії. Табличка з цифрою 13 на дверях його квартири вигідно підкреслювала "справжню турботу" про талант.

І ось під вечір ми виїхали у напрямку Галичини. Першою перешкодою на шляху був міст через бурхливий Черемош. Ни-



Володимир Івасюк та Софія Ротару під час концерту. Фото з музею Володимира Івасюка, м. Чернівці

нішнього мосту з Вишниці на Кути ще не було, транспорт, навіть пасажирський, йшов убрід. Ніколи не забути відчуття, коли переповнений автобус натужно долав дикий опір води, перевалювався з каменя на камінь і досить прозоро обіцяв перекинутися. Ще скоріше мав загложити двигун. Не одному з нас, як ми згодом дізнавалися, думалося: "Зупинись техніка посеред течії — прощай, щасливе майбутнє ансамблю". На щастя, все обійшлося гаразд, але шлях "Смерічки" потім був не з легких, схожим на дорогу через оспіваний Черемош.

Древній Львів зустрів ніби трохи похмуро. Згодом ми переконалися, що за його похмурістю, як у людей, ховається не підробна краса і велика щирість. Люди міста Лева зустріли наш виступ, ба ще раніше прибуття, несподівано приязно. Концерт проходив в академічному театрі імені М. Заньковецької. Ставлення львів'ян до ансамблю ми зауважили вже з того, що до зали було ніяк пройти. Перед дверима юрилися сотні людей. На сторожі нашої безпеки стояв наряд міліції. Вдавалися до службових заходів. Любов до улюблених артистів прокладала дорогу ще не через такі "пробки". Ця любов часто супроводжувалася дружніми оплесками. Концерт, що називається, пройшов "на ура". Наприкінці спалахнули справжні овації, особливо після того, коли на сцену вийшов Володя. Вдячність публіки невдовзі змусила взагалі забути про тимчасові наші труднощі. Це

найвища оцінка, яку тільки може бажати собі служитель сцени. Вона не зрівняється навіть з найвищими відзнаками і захвалюваннями преси.

Не можу не пригадати виступ "Смерічки" після присвоєння їй обласної комсомольської премії ім. Героя Радянського Союзу Кузьми Галкіна. 1972 рік. Звітний концерт з нагоди знаменної події. Проведення його пропонувалося в актовому залі університету. Ще задовго до концерту п'ятачок по сусідству був заповнений ущент. Найбільш енергійні шанувальники "Смерічки" рвуться у двері. Чергові з обкому комсомолу розгублені. Зал не може вмістити навіть п'ятої частини бажаючих. Якись спритники почали дертися на другий поверх, аби проникнути всередину через розбите вікно по водостічній ринві. Досі не пам'ятаю яким чином, все-таки мені вдалося пройти крізь двері. Найкраще було, звичайно, сховатися у тиші роздягальні. Відносний, звичайно, бо зовсім поруч інструктор обкому комсомолу викликав наряд міліції, а наша чергова адміністратор ще не приїхала, та чи допомогла б і вона навести порядок. Відсутність квитків і малі розміри залу — навряд чи такі аргументи подіяли б на бажаючих потрапити на концерт.

Невдовзі у засклені двері службового входу постукав розпашілий Володя Івасюк. Не знаючи його в обличчя, чергова навідріз відмовилася його впускати. Довелося все пояснити. Композитор зайшов до середини без жодного ґудзика на плачі. Сестра Галя стукала йому крок у крок. "Що ж то діється, діду — запитав він зі своїм традиційним зверненням, — так, чого доброго, солістів навіть не пропустять. Ви всі у зборі?".

Невдоволення у голосі не було. Володя радів прихильності глядачів, але не тією радістю, яка заважає людині бачити різницю між прихильником "за переконаннями" і "за модою".

Володимир Івасюк був переконаний, що справжня цінність ансамблю перебуває у прямій залежності від тривалості глядацької любові. Ділив публіку на секундних і справжніх, котрі не відкидаються від улюбленого колективу навіть тоді, коли загаль скидає його з п'єдесталу, на який сам же і зніс. До творців сценічного дива прихильники часто ставляться сліпо. Ці прихильники приходять і пропадають, до зали веде кожного менше потяг, більше — мода, тотальне визнання або ж випадковість. Вмостившись зручніше у кріслі, вони хочуть — і край тут! — чути лише те, що їм до вподоби, не роблячи знижок, але Володя ніколи не йшов і не радив нам іти на компроміс із глядачем. Передусім — мистецтво. А воно — річ примхлива, виключає з себе "золоту серединку", названу кимось рятівною.

Володимира Івасюка визнавали як талановитого композитора і водночас любими. Не кожному дано поєднувати в собі часто діаметральні поняття. Йому вдавалося. Його оголошували "улюбленим", але він особисто такого підходу не сприймав. Шануючи любов і похвалу людей, яких цінував, автор "Червоної руті" досить поблажливо ставився до ажіотажу збоку. Володя добре знав про жорстокість глядача. Застілля, зустрічі, компліменти і часте зловживання спиртними напоями позначаються неодмінно на вимогливості до себе, призводять до переоцінки власних можливостей. Поволі ідея втрачає непересічні якості і прописується в межах досяжності. Непростимо боляче, коли поблажливості і вино взаємозв'язані.

...Що ж то робиться, діду? — промовив Володя, потираючи синець під лівим оком. Обернувшись до сестри, він додав, — ось тобі, Галя, і "Смерічка"! Ти коли-небудь сподівалася на подібне?!...". Це був не тільки успіх "Смерічки". Можливо, лише на третину. Дві частини його Володя міг приписати собі, своїм пісням, за які часом одержуєш синці і втрачаєш ґудзики...



— **Пані Посол, Ви перша жінка-посол Єгипту в Україні. До Вас Єгипет представляли чоловіки — Омар Ель-Фарук Хассан і Хусейн Камаль-ед-Дін аш-Шалаш. Ваше призначення — це данина моді чи визнання все зростаючої ролі жінки в єгипетському суспільстві?**

— Я не люблю, коли роблять поділ між чоловіком і жінкою. По-перше, я пишаюся тим, що я — жінка, і не бачу різниці між роботою чоловіка чи роботою жінки. А кінцевий результат залежить не від чоловіка чи жінки, а від самої людини — наскільки професійно може працювати.

Зараз близько 50 наших послів акредитовані за кордоном, а в Міністерстві закордонних справ Єгипту працюють приблизно 125 жінок. За своєю природою жінка є більш дипломатичною. Тому вона на своєму рівні може вирішити більшу кількість питань. Принцип роботи полягає в чому? Важливо не те, протягом якого часу виконувалася робота, важливий кінцевий результат. Хто виконував роботу — теж не важливо. Людина поставила перед собою мету, і їй необхідно досягти її. Отут головне — домогтися запланованого чи навіть досягти кращого результату. Тобто справа не в моді, а в професійності.

— **Яке Ви окреслили б місце Єгипту у міжнародному співтоваристві?**

— По-перше, я хочу трохи торкнутися закордонної політики Єгипту. Вона має свої пріоритети, поділяється на різні сфери. Зараз наш головний пріоритет — це економіка країни і її взаємозв'язки з усіма країнами світу. В Єгипту налагоджені гарні і стабільні політичні відносини з усіма провідними країнами, і між нами немає розбіжностей.

Геополітичне розташування Єгипту спонукає нашу країну одночасно перебувати в різних сферах інтересів. Це арабська країна. По-друге — це ісламська держава. Нарешті, Єгипет — африканська держава. По-четверте, частина її — на території азіатського континенту.

І тому в кожному регіоні, в якому б не перебував Єгипет, він розділяє і його недоліки, і його переваги чи проблеми... У частині арабського світу головна проблема — це ізраїльсько-палестинський конфлікт. У частині африканського континенту — це бідність, те саме в азіатському континенті. І одночасно Єгипет бере участь у процесах, котрі відбуваються у всіх цих різних регіонах. Все це відбувається не з ініціативи самого Єгипту, а визначено його місцем розташування на політичній мапі світу.

Крім різнобічних зв'язків Єгипту з іншими країнами світу, він відіграє значну роль у всіх арабських чи ісламських організаціях. А ще це політичні ініціативи Єгипту, що стосуються демократії і прав людини.

— **Яким чином регулюються єгипетською владою фактори соціальної стабільності?**

— Почнемо з того, що Єгипет — це країна, котра прогресує. Вона небагата, але й не найменш розвинена, як це визначається у рейтингу ООН щодо деяких країн. Прогрес цей у Єгипті був досягнутий шляхом того, що наш уряд почав приділяти велику увагу соціальної стабільності. А особливо тому прошарку населення, що має дуже обмежені прибутки.

Тому, що стосується будь-якого страхування: пріоритетною є турбота про цей прошарок населення. Це також стосується і реалізації будь-яких проектів, від приватизації до прийняття законів у соціальній сфері. Оскільки інші прошарки суспільства є економічно незалежними. Вони можуть самі про себе подбати.

— **У вашій країні є прис-**

лів'я — “Єгипет — це матір світів”. Які, на вашу думку, риси сучасного єгипетського світу?

— Не тому, що я єгиптянка, я вам скажу, що “Єгипет — це матір усіх світів”. Я усе своє життя провела за кордоном. Мій батько був послом, мій чоловік посол і тепер я посол. Якщо ви мене запитаете — в якій країні я б хотіла жити, однозначно відповім — у Єгипті. Сучасний Єгипет — це дуже багато нових об'єктів. Нові аеропорти, нові готелі, нові туристичні комплекси, нові місця відпочинку, нові курорти. Все зроблено на найвищому рівні. Всього цього вдалося досягти упродовж останніх років.

Будь-який турист, який хоче щось там подивитися і його цікавить певна цивілізація, там знайде своє. У Єгипті зосереджено близько 70% усіх світових пам'яток архітектури.

Коли я приїхала в Україну, була просто вражена знаннями українців про Єгипет. Люди, що постійно бувають там, їздять на єгипетські курорти чартерними рейсами, із замилюванням говорять, що, “от у вас там з'явився такий новий цікавий об'єкт”, про який я ще й сама не чула. Я була враже-

лику роль у житті єгипетського суспільства відіграє вільна преса.

— **З якими країнами Єгипет має пріоритетні відносини, і чим це пояснюється?**

— На мою думку, пріоритетними для Єгипту є такі самі країни, як і він сам. Тобто країни, що тільки починають прогресувати. Візьмо, наприклад, Єгипет і Україну, потенціали в них однакові. Співробітничати вони можуть у дуже різних сферах. Найголовніше — стати в цьому напрямку на правильний шлях. Навіть стосовно історії є дуже велика подібність між Єгиптом і Україною. Тому пріоритетними для Єгипту є ті держави, що схожі на нього.

— **Як підкреслив Міністр зовнішньої торгівлі Єгипту Юсеф Бутрос-Галі, сьогодні єгипетська економіка перебуває в стані уповільнення, а не кризи. Якими причинами це викликано?**

— Наш міністр сказав так, тому що ви самі знаєте, якою була економіка Єгипту декілька років тому. Тоді це була дійсно криза. А зараз міняється і економіка, і сама економічна політика Єгипту. В торгівлі також відбуваються великі зміни. Країна переходить на міжнародні стандарти. Це обу-

експортувати в Україну овочі і фрукти, яких у вас не може бути взимку, а в Єгипті вони цілий рік за дуже низькими цінами. Щоправда, я зараз помічаю, що на ринках в Україні з'явилася велика кількість єгипетських фруктів (переважно цитрусові) і єгипетський рис.

— **Коли ми потрапляємо до вашої країни, то із замилюванням говоримо, що в світі немає нічого подібного до Єгипту. Як зараз розвивається туристична індустрія Єгипту? Чи вплинула на неї палестинська інтифада, що триває з вересня 2000 року?**

— Як я розумію, це питання складається з двох частин. Що стосується першої частини, то інфраструктуру туристичного бізнесу в Єгипті перетрясли з голови до ніг. Її всю витрусили і ніби через решето просіяли. Зараз у нас нові готелі, нові аеропорти, яхт-клуби, такий вид розваг, як підводне плавання, дуже багато всього нового.

Що стосується палестинської інтифади, я не думаю, що вона дуже вплинула. Не можна, звичайно, заперечувати, що якийсь вплив на туристичний бізнес у нашій країні вона зробила, але не

будь-який інший народ на землі. Ті самі права, що і громадяни інших країн. Що потрібно громадянину? Йому потрібні земля, будинок, дах над головою. Це його право. Я думаю, що ці права потрібно захистити.

І чим швидше це питання зможе вирішитися, тим буде краще. Тому що фактор часу все-таки спрацьовує. Чим довше це протистояння буде тривати, тим більше неприємного осадку на душі в тієї й іншої сторін буде накопичуватись. А це лише розпалює ворожість між ними. Тому я вважаю, що миру можна досягти тільки шляхом мирних переговорів і через досягнення взаємопорозуміння, а не руйнуючи будинки.

— **Хто хоч раз побував у Єгипті, не забуде його ніколи. Хто побував у Каїрі — збереже назавжди своє захоплення цим одним із найкрасивіших, найзеленіших і найспокійніших міст світу. Одночасно Каїр — це величезний і різнохарактерний мегаполіс. Нині в столиці Єгипту проживає 16 мільйонів чоловік. А чи існує програма генеральної забудови Каїру, яка б враховувала особливості красення-міста на берегах Нілу?**

— Я розкрию маленьку таємницю — удень в Каїрі більше ніж 16 мільйонів чоловік. У годину пік, уранці, ця цифра сягає 20 мільйонів. Я вважаю, що Каїр — це дуже велике скупчення населення. Уряд зараз розпочав такі заходи, котрі повинні вирішити проблему перенаселення столиці. Він засновує нові міста в околицях Каїру, такі як місто 6 Жовтня, місто ель-Садад, місто 10 Рамадана. 10 Рамадана стало великим індустріальним містом. І в усі ці міста переноситься багато урядових і неурядових, індустріальних, економічних структур.

— **В Україні вже багато років успішно функціонує Міністерство з надзвичайних ситуацій. А чи є подібні структури в Єгипті, і які їхні функції?**

— В Єгипті не існує одного міністерства, якому були б доручені подібні функції. В нас при кожному міністерстві створено певне управління з надзвичайних ситуацій. Кожне управління займається тим, що входить у сферу діяльності цього міністерства. Якщо, припустимо, трапилася якась надзвичайна ситуація, що стосується лише аграрного сектора, то цим займається Міністерство аграрної політики Єгипту. Якщо відбувся якийсь вибух, то задіяно вже кілька міністерств, що мають стосунок до цього об'єкту, і цим займаються комісії їхнього управління з надзвичайних ситуацій. В Єгипті функціонують різні управління при міністерствах замість одного Міністерства з надзвичайних ситуацій.

— **А хто координує їхню діяльність?**

— Кабінет міністрів Єгипту. — **Не так давно в Єгипті побудовано нову Олександрійську бібліотеку. Чи має вона зв'язки з провідними українськими книгосховищами?**

— Олександрійська бібліотека відкривається незабаром. Бібліотека побудована за новітніми нормами. Я там була і бачила ці системи і технології. В Олександрійській бібліотеці є контакти з усіма, підкреслюю, із усіма бібліотеками світу і я впевнена, що в неї є контакти і з Україною, тому що Україна запрошена на церемонію відкриття цієї бібліотеки. Цей напрямок у Єгипті існує вже більш як 10—15 років. Із самого початку це починалося, як відкриття нових маленьких бібліотек у Каїрі. Там була мережа бібліотек, які всі взаємопов'язані між собою для надання книжок дітям. Це книги суспільного доступу. А дітям, тому що діти є майбутнім нашої країни. Зараз цю акцію очо-

«ЄГИПЕТ І УКРАЇНА — ДУЖЕ СХОЖІ»

на великою кількістю туристичних мовлено участю Єгипту у

Інтерв'ю з Надзвичайним і Повноважним Послом Арабської республіки Єгипет в Україні пані Моною Алі Хашабою політолога Віктора Каспрука.

віз, котрі ми видаємо за рік громадянам України. Зараз єгипетський уряд видав закон, що дає можливість українським туристам одержати єгипетську візу не в нас у посольстві, а безпосередньо в єгипетському аеропорту. Тепер багато ваших туристів користуються з цієї можливості і оформляють та оплачують візи в єгипетських аеропортах, де вони, до речі, коштують удвічі дешевше.

Цікаво, що раніше на всіх єгипетських курортах, чи в Шарм-ель-Шейху, чи Хургаді, клерки в готелях завжди запитували українських туристів — ви з Росії? На що українці ображались. “Ні, ви не знаєте, є така держава Україна”. Єгиптяни відповідали, що вперше чують про таку країну. А зараз навпаки — в росіян запитують — ви звідки? З України?

— **Президент Єгипту Хосні Мубарак є визнаним лідером арабського світу. Яку роль у житті вашої країни відіграє конкретна особистість?**

— Хосні Мубарак — президент Арабської республіки Єгипет. Він дуже багато зробив для Єгипту і для всього арабського світу, але першим пріоритетом для нього є його країна.

— **Як у вашій країні налагоджене співробітництво між органами державної влади і громадськими організаціями?**

— Наша генеральна рада (Ель-Шура) складається з депутатів, яких обирає народ. Будь-який громадянин Єгипту має право прийти до цієї ради і сказати все, що він хоче довести до відома уряду. Будь-яке громадське питання може вирішуватися таким шляхом. Тому співпраця між самою громадськістю і державними установами організовується за допомогою прямих контактів між двома цими сторонами. Також ве-

Всесвітній організації торгівлі і багатьох регіональних організаціях подібного профілю.

— **Сучасний Єгипет може експортувати до 400 найменувань експортних ресурсів. Починаючи від електроніки, сталі, машин і до текстилю й одягу. А це — це продукція сільськогосподарського сектора: фрукти, овочі, лікувальні трави, квіти, рис, фініки... Як ви можете визначити потенціал єгипетського експорту? І чи не здається вам дивним, що лише 1 відсоток цього експорту припадає на долю України?**

— Товарообіг між Україною і Єгиптом іде тільки на користь України. Єгипет не знає всіх особливостей українського ринку, а Україна експортує в Єгипет більшість своїх експортних ресурсів. Український експорт у Єгипет за рік складає десь 200 мільйонів доларів. А Україна одержує від Єгипту товарів тільки, приблизно, на 21 мільйон доларів. Тобто різниця дуже істотна — у 10 разів. Над питанням торгового дисбалансу і буде працювати комісія, що приїжджає з Єгипту, і делегація, що приїде в Єгипет з України для знайомства і вивчення єгипетського ринку. Після експертних оцінок фахівців можна буде визначити шлях, яким чином здійснювати цю торгівлю більш раціонально, пропорційно, з огляду на можливості і потреби обох сторін.

Як ви правильно помітили, в Україні дуже великі потреби в єгипетській продукції. Що ж стосується сільгосппродукції, то тут справді відкриваються великі перспективи. Адже Єгипет може



так уже сильно, як ми цього побоювались. Як я вже говорила, Єгипет і впливає, і сам перебуває під впливом цього регіону. Тому побоювання, що ескалация насильства може перекинутися і в інші області регіону, звичайно, є в усіх. Але в Єгипті набагато стабільніше, ніж в Ізраїлі і Палестині, де люди просто бояться вийти з дому. В Єгипті ж вплив інтифади відчутний, але не можна сказати, що він є дуже великим.

— **Яким бачиться з Єгипту вихід сторін, що конфліктують уже довгі десятиліття, з цієї затяжної кризи?**

— Насамперед Єгипет хоче припинити це насильство. Всі говорять про палестинський опір, але опір повинен бути, тому що палестинці піддаються насильству. Тому насильство повинне бути припинене. По-друге, Єгипет вірить у те, що ці дві держави, зрештою, будуть існувати як дві держави, а не як держава й автономія. Дві держави, між якими буде дуже стабільний і безпечний кордон. Дві держави, в яких люди живуть без побоювання, що інша сторона може щось улаштувати.

Я вважаю, що палестинський народ має ті самі права, що і

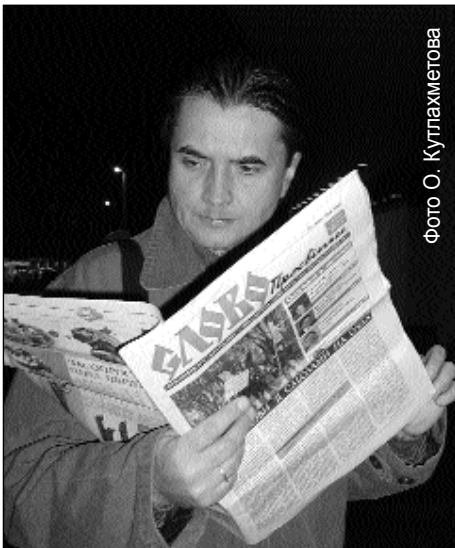


Фото О. Кулліметова

ЧОМУ Я ЛЮБЛЮ ЧИТАТИ ВАШУ ГАЗЕТУ?

Один з наших найкращих авторів, мистецтвознавець, журналіст, популярний телеведучий Олександр Євтушенко, як з'ясувалося, ще й постійний читач та передплатник тижневика "Слово Просвіти". На запитання, чим так приваблює його це видання, він, не задумуючись, відповів: "Професійністю, високим інтелектуальним рівнем публікацій та ексклюзивністю тем, що порушуються на шпальтах видання. Мене, як музичного журналіста, цікавить і те, що "Слово Просвіти" приділяє багато уваги музичній культурі всіх жанрів. На сьогодні жодне з видань не має такої широкої палітри музичного життя і такого проукраїнського експертного погляду на музичні явища та події. У цій газеті я залишаюся надовго, бо подумки відчуваю співзвучність з нею свого громадянського "Я."

УВАГА! КОНКУРС!

30 листопада 2002 року Київське міське відділення Всеукраїнського жіночого товариства імені Олени Теліги проводить V відбірковий тур літературно-музичного конкурсу

"ЩОБ ДАЛІ ЙТИ ДОРОГОЮ ОДНОЮ"

на краще виконання творів Олени Теліги.

До участі у відбірковому турі запрошуються учнівська, студентська молодь, військовослужбовці, професійні читці.

Вік учасників 14—28 років.

Переможці конкурсу отримують дипломи і допускаються до участі у Всеукраїнському літературно-музичному конкурсі-фестивалі "Щоб далі йти дорогою одною" на краще виконання творів Олени Теліги.

Запис учасників проводиться з 21.10.2002 до 20.11.2002 року.

Контактний телефон 295-69-71.

РОК-АРХІВ

Відлига. Українське поетичне кіно. Вільнотлумні літератори і бунтівні художники-авангардисти.

Середина шістдесятих — як давно це було! Подих весни. Березневий стан душі. Усе навколо колобродить, хочеться робити сто гарних справ і обов'язково вкласти в них душу. На цій хвилі у Києві з'явився БЕРЕЗЕНЬ — перша українська біг-бітова група, що мала власний репертуар з піснями Сашка Авагяна. Тоді грали "бітлів" і "ролінгів" групи УАНС та ДРУГЕ ДИХАННЯ. Були й інші — запальні та рок-н-рольні. Однак БЕРЕЗЕНЬ — унікальна формація.

Студент університету Олександр Авагян виріс у російськомовній сім'ї, вчився в російській школі. Цією ж мовою почав писати вірші. Одного разу він почув ВЕСНЯНКУ — студентський ансамбль, який регулярно виїждив у етнографічні експедиції і намагався відтворювати в міру своїх здібностей невідомі раніше народні пісні. Олександр познайомився з ВЕСНЯНКОЮ і разом з її учасниками почав вибиратися в експедиції. Пісні, які він почув у західноукраїнській глибинці, перевернули його свідомість. Він почав писати свої, які будували на українському дусі і мелосі. І ще захопила ідея створити власний ансамбль, хлопець швидко знайшов однодумців — своїх університетських друзів. Деякий час це було тріо у скла-

ВЕСНЯНИЙ СПОГІД «БЕРЕЗЕНЬ» ОЗВАВСЯ



ді О. Авагян — Ю. Безценний — А. Крайній. Одна з перших пісень Авагяна мала назву МАРІЯ-ОРАНТА. Так — без усіляких вагань — і назвали групу.

Ми зустрілися з Валерієм Вітером у його майстерні. Він згадав роки шаленого оптимізму і цілу плеяду шістдесятників. Та найсвітліші спомини пов'язані саме з БЕРЕЗЕНЬ. Відчувається — пісні Авагяна, котрі він переспівав у складі БЕРЕЗНЯ, живі для нього і нині. Вони зворушують і зовсім не застаріли.

БЕРЕЗЕНЬ почався у 1965 році. Валерій вступив до художнього інституту, співав у самодіяльності. Там його знайшли, познайомили з Авагяном, який шукав цікавих людей для створення "елітарного" ансамблю. І справді: тут опинилися математик з фізиком і археолог з художником. До складу ввійшли Юрій Безценний (гітара), Віктор Кушнір (бас-гітара), В'ячеслав Криштафович (фортепіано), Олександр Авагян (гітара), Валерій Вітер (спів) та Олесь Ольшанський (ударні інструменти). Першою перемогою МАРІЇ-ОРАНТИ було лауреатське місце на пісенному конкурсі в театральному інституті, де вони, до речі, мали репетиційну "крапку", найкращою

була визнана пісня В'ячеслава Криштафовича на слова Авагяна "Ніхто не хотів помирати". Завдяки підтримці звукорежисера Держтелерадіо Юрія Барановича МАРІЯ-ОРАНТА мала можливість записуватися в студії. Знімалися вони і для телепрограм. Але жодна з них не потрапила в ефір... Уявіть собі ситуацію, актуальну на той час. Якщо група співала англійською, вона миттєво одержувала ярлик "пробуржуазної", а якщо співала українською — ярлик "буржуазно-націоналістичної". Залишалося співати "песні советських композиторів". Але цього вони не робили, тому що знали собі ціну. Репетиції проходили в художньому інституті — там було фортепіано. Ще збиралися будь-в-кого-скрізь. І так — тричі на тиждень. Невдовзі почалися якісь виступи, концерти і блискавично розійшлися чутки про "завальну біт-групу", на яку всі хотіли подивитися, а ще більше — послухати. Уявіть на хвилину — з назвою МАРІЯ-ОРАНТА групі заборонили виступати. І хлопці змінили її на скромну: БЕРЕЗЕНЬ. Коли відбулися перші записи на УТ і на радіо, то якісь начальники угледіли кримінал і в цій назві, пов'язавши її з театром Курбаса "Бере-

зінь". А це, між іншим, "буржуазно-націоналістичний театр". Репресіям БЕРЕЗЕНЬ піддавали постійно, адже від пісень Авагяна відгонили такою нестримно-волелюбною енергією, що не почути це міг тільки глухий. Дійшло до того, що за Авагяном почали стежити "люди в цивільному", підловлювали в тихих місцях і... просто били. Щодо самих пісень, то на наш час — то чистої води романтизм, замішаний на народній міфології. Авагян любив усе надзвичайне. Казки, міфи і легенди віддзеркалювалися яскраво і самотньо в його піснях. Сашко притягував цікавих людей. Гостями його дому були Ніна Матвієнко, Олесь Бердник, Софія Ротару. Сам Сашко багато роз'їжджав як спелеолог. Відкривав нові печери, писав нові пісні. Він загинув рано. Загинув трагічно.

Серед 60-70-ти пісень Авагяна — вважає Валерій Вітер — є два десятка справжніх шедеврів. Мереживом українського бароко світиться пісня "Луна". Баладу "Либідь" — ніжну і витончену — включила до свого репертуару Ніна Матвієнко. "Чумацький шлях" — програмна річ. До цієї теми багато хто звертався, однак варіант Авагяна — неперевершений. "Невінчане кохання" — чисте золото. Валерій Вітер твердо вирішив записати пісні Авагяна і видати компакт-диск. І назвати його — "Невінчане кохання". Окрім того Валерій мріє видати більшість пісень БЕРЕЗНЯ, адже збереглися гарні речі, написані В'ячеславом Криштафовичем, Михайлом Ніколасевичем і іншими музикантами-шістдесятниками. Отже — світла легенда повертається? Дай боже.

Олександр ЄВТУШЕНКО

ГОСТІ РЕДАКЦІЇ

МОТОР'РОЛЛА з Хмельницького належить до дуже вузького кола команд, які у найбільш безкомпромісний спосіб відстоюють свої погляди на життя, політику і власне місце в цьому світі. МОТОР'РОЛЛА — це український грандж, народжений нашими рідними реаліями життя. Це — виклик, біль і відчай з деякою дозою надії. Свій розхристаний стихійний рок хлопці з Хмельницького почали грати на початку 90-х. У 1995 році вони гарно піднялися на хвилі "Червоної Руті", "Нівроку", "Рок-екзистенції" та "Майбутнього України". Композиції, записані протягом 96-97-го років на хмельницькій студії "Острови" і зібрані на касеті "Забави патріотів", дають лише часткове уявлення про МОТОР'РОЛЛУ. Експресивна суміш хард-кору, гранджу і напівспіву-напівдекламації не була для них стильовим каноном, тому що пошуки тривають і сьогодні. Команда росте і змінюється. ВВ-подібні пісні "Моя люба" і "На смітнику життя" також були віхами пошуку. Загалом, "Забави патріотів" — альбом міцний і досить рівний, хоча й позбавлений яскравих хітів, за винятком "Революції" і "Будемо

«МОЯ ГОЛОВА — НЕ МІКРОСХЕМА»

вільні". Тексти МОТОР'РОЛЛИ завжди відрізнялися здоровим радикалізмом і демонстрацією особистої небайдужості до суспільних проблем. Шкода, але далеко не завжди тексти чітко читаються разом із музикою. Пісня "Хочу в небо" закриває альбом і водночас відкриває нову сторінку в біографії МОТОР'РОЛЛИ. Більше б саме таких речей — з яскравими

афористичними текстами і виразними мелодіями. Як не крути, але стандартизований досвід культової американської групи RAGE AGAINST THE MACHINE з кулетними чергами рифів і спів, далеко не завжди долітають до нашого слухача...

Класичний склад МОТОР'РОЛЛИ мав такий вигляд: Олександр Будницький (вокал,

тексти), Сергій Присяжний (гітара, бек-вокал, музика), Ігор Лисий (бас-гітара, музика), Олег Бурбела (гітара), Сергій Лебідь (ударні інструменти), Олег Фічук (звукорежисер). Групою майже з самого початку опікувалася менеджер Маріанна Кочевих.

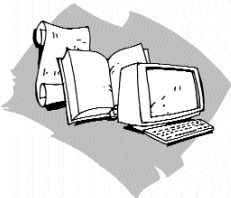
У другій половині 90-х група часто відвідувала фестивалі і клубні майданчики столиці, де регулярно презентувала нові відеокліпи ("Революція", "Моя голова — не мікросхема") і пісенні шматки нової програми. У червні 99-го була запрошена на глобальний міжнародний фестиваль "Рок-Київ", на якому "розігрівала" публіку безпосередньо перед легендарною МЕТАЛІКОЮ. Усі компіляції та збірки альтернативної української рок-музики не обходилися без треків хмельницької МОТОР'РОЛЛИ. Новий альбом "Тиск", який видала компанія "FDR-Records" наприкінці 99-го року, був як ковток холодної свіжої води після соляного сиропу національних хіт-парадів. Цей реліз на момент його виходу можна було винести "за дужки" будь-яких радіо- або теле-

ефірів. І справді, майже всі радіостанції в один голос заявили, що МОТОР'РОЛЛА — це не наш формат. Насправді, треба мати неабияку мужність, аби наполегливо перебирати струни і зривати голос — наперед знаючи, що весь довколишній медіа-простір давно затагнутий сірим комерційно-форматним павутинням...

Досить тривалий час музиканти групи приятелюють з Олегом Скрипкою, і ця дружба час від часу переходить у площину спільних творчих проєктів. Не так давно МОТОР'РОЛЛА записала декілька нових композицій разом з Олегом Скрипкою. До речі, це була ініціатива самого Олега, який, як виявляється, шанує творчість МОТОР'РОЛЛИ. Схоже на те, що ці треки увійдуть до нового — третього студійного альбому групи.

Олесь САМ





ПОВАЖАЙТЕ ІСТОРІЮ, ПАНОВЕ!

УРОКИ МОВИ

У минулі часи тексти, друковані у провідних газетах чинними чи колишніми високопосадовцями, багаторазово вивірялися як залученими фахівцями академічних інститутів, так і самими журналістами. Оскільки ці тексти мали бути взірцем того, як треба подавати фактаж — а реально вони були зразком того, як маніпулювати фактами, замовчувати одні й акцентувати інші. І, звісна річ, коли фальсифікувалися якісь дані і факти, робилося це бодай професійно. Що ж зараз?

Я не буду наводити прикладів демонстрації кричущого незнання власне української історії на шпальтах друкованих в Україні видань. Для цього знадобилося б надто багато газетної площі. Поговоримо про вияви незнання історії наших сусідів з боку тих, хто щосили демонструє або свою “русофілію”, або свою “європейськість”.

От, скажімо, тиражна газета “Факты и комментарии” подає інтерв’ю з колишнім секретарем ЦК КПУ Яковом Погрібняком, присвячене особі Бориса Єльцина, першого президента Росії, сповнене фактологічними нонсенсами. Яків Погрібняк пише, що восени 1995 року він розмовляв у Москві з Єльциним — котрий наче був у той час секретарем ЦК КПСС, одержавши призначення на цю посаду після вдалого виступу на 27-му з’їзді КПСС. Але ж цей з’їзд пізніше відбувся, на початку 1986 року! Чи інший фрагмент: Погрібняк стверджує, що 1989 року на виборах народних депутатів СССР програму Єльцину розробляли “директор Інституту світової економіки Афанасьєв, мер Москви Попов, академік Сахаров”. Але ж Юрій Афанасьєв не економіст, а історик, котрий у 90-і став ректором Російського гуманітарного університету; Гавриіл Попов — справді, економіст — став мером Москви роком пізніше, за під-

тримки самого Єльцина. І нарешті. Погрібняк датує XIX партконференцію 1989 роком — мовляв, Єльцин виступав там, уже ставши народним депутатом. Насправді ця партконференція відбулася роком раніше, і саме на ній було ухвалено рішення про тоді ще напівдемократичні вибори депутатів. І так далі. Ясна річ, Яків Погрібняк може щось забути, може сплутати дати, але якою тоді є реальна вартість його спогадів? І як

не помітили, що йдеться про час, коли у Німеччині при владі поставили нацисти і кожна чесна людина якраз і вважала своїм обов’язком геть зруйнувати злочинну владу як інститут. Тож із тексту Валерія Хорошковського випливає те, чого він вочевидь не хотів зробити, а саме — порівняння Леоніда Кучми... з Адольфом Гітлером. Що ж, ані редакторський корпус “Дня”, ані сам Хорошковський не помітили такого цікавого політич-

Адже офіційно нацисти вели мову про “депортацію” євреїв кудись далеко-далеко, і тільки втаємничені знали засади антиєврейської політики.

У цій ситуації не краще виглядає радикально-опозиційна газета “Вечерние вести”. Пише один із її працівників про долю пам’ятника Зої Космодем’янській, що стоїть у Києві в районі вулиці Олеся Гончара. І вживає вислів “відважна розвідниця”. Та не була ніколи нещасна Зоя розвідницею! Задля того, щоб утруднити просування німецьких військ під Москвою, Сталін наказав кинути у їхній ближчий тил групи терористів-паліїв, завданням яких було знищення інфраструктури і, найперше, населених пунктів. А у 30-градусний мороз, погодьтеся, без даху над головою ночувати важко... Отож Зоя Космодем’янська, батько якої загинув у таборі, задля реабілітації батькової і власної (бо була ж “членом сім’ї зрадника”) добровільно записалася до однієї такої терористичної групи. І не стайні вона підпалила у підмосковному селі, а дві хати, у яких були старики, жінки та діти. Самі селяни скрутили її й передали німецькому командуванню. Звісна річ, Зоя Космодем’янська була дочкою свого часу, готовою віддати життя “За Родину, За Сталіна!” Але якось не випадає обстоювати те, щоб у Києві стояв пам’ятник російській терористці, яка воювала проти свого народу...

От такі справи з історичним фактажем у газетах України. А все наче дрібничка: не увага до дат і не повага до історичних знань. У тому числі — і з боку редакцій видань, що претендують на поважність. А як інтегруватися до Європи чи мати (для тих, хто дуже бажає) добрі стосунки з Росією, не знаючи і не поважаючи їхньої історії?

• **Сергій ЧАЛИЙ**



Правдиву історичну інформацію шукайте на сторінках української преси!

можна у такій тиражній і з претензіями на поважність газеті друкувати компендіум історичних нісенітниць?

Інший приклад: публікація першого заступника глави президентської Адміністрації Валерія Хорошковського у газеті “День”, присвячена актуальним проблемам сьогодення, але з екскурсами в історію. Пан Хорошковський, критикуючи опозицію, зазначив, що, мовляв, Україна стоїть перед вибором, перед яким стояла Німеччина в 1933-34 роках. Тоді злі, нехороші радикали зловмисно руйнували владу як інститут — і такі ж бандюги намагаються зруйнувати зараз владу в Україні. Але ж і сам Валерій Хорошковський, і редактори “Дня”

ного казусу. І той самий “День” друкує бліц-інтерв’ю член-кореспондента НАНУ Мирослава Поповича “Реабілітація ОУН не означає реабілітацію УПА”. Підкреслюю, йдеться не про потрактування філософом Поповичем власне української історії (це тема окрема); проте він стверджує, зокрема, що існує “лист Я.Стецька до Гітлера, де він повністю солідаризується з антиєврейською політикою нацизму”. Цікаво, звідкіля міг ув’язнений спершу під домашнім арештом, а потім у концтаборі Стецько дізнатися про надтаємний нацистський план “остаточного розв’язання єврейського питання”, що він був невідомий навіть абсолютній більшості генералів Вермахту?

НАЦРАДА ЗВІТУВАТИ НЕ ГОТОВА

ОФІЦІЙНЕ

Всупереч законодавству, що зобов’язує Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення щороку до 1 листопада подавати звіт про свою діяльність парламентові та Президенту, нині цей орган виявився не готовим відзвітувати в контрольний термін про свою діяльність з листопада 2001 по жовтень 2002 року. Про це повідомив член Нацради, народний депутат України ІІІ скликання Віталій ШЕВЧЕНКО.

Національна рада досі має лише проект звіту, прийнятий за основу після гарячих дебатів. Причому, цього року вперше частина членів Національної ради наполягала на відхиленні проекту. Як стверджує член Національної ради Віталій ШЕВЧЕНКО, називалися різні причини незадоволення документом (композиційна “розмитість” проекту, невизначеність позицій Національної ради з ключових проблем розвитку телерадіоінформаційного простору, недостатня самокритика тощо), але головна причина — незадовільна організація підготовки цього документу робочою групою, яку очолював Борис ХОЛОД, та організаційний безлад в установі у зв’язку з відсутністю керівництва.

“Прикметно, що розгляд проекту річного звіту поєднувався з іншим питанням — про незадовільну роботу Б. ХОЛОДА та звільнення його з посади виконуючого обов’язки голови. З шести членів Національної ради двоє проголосували “за”, а решта утрималася. Відсутність жодного голосу “проти” (тобто відсутність підтримки ХОЛОДА) свідчить про те, що проблема обрання нового керівника стала для Національної ради вкрай актуальною”, — зазначив Віталій ШЕВЧЕНКО.

Довідка. Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення є конституційним органом з восьми осіб (по 4 призначаються Верховною Радою та Президентом), що видає ліцензії телерадіоорганізаціям на право мовлення, веде державний реєстр мовників та контролює їх. У липні цього року парламент піддав різкій критиці її діяльність, змінив своїх представників у ньому та висловив недовіру голові Національної ради Б. ХОЛОДУ. Кандидатуру нового голови досі не узгоджено між Президентом та Головою ВР, як передбачає закон.

Олександр БАБАК

ПОДІЯ

СВЯТО МЕЛЬПОМЕНИ, або ВИСОКЕ ПОЧУТТЯ ЄДНОСТІ

11 листопада у столиці України відбулася майже історична подія. Історичність її можуть заперечити далекі від духовних сфер діяльності скептики. Для ідеологів та учасників події вона назавжди залишиться знаковою. Для українських театральних діячів з усього світу цей день став початком єднання творчого подиху та високого почуття єдності.

Отже, 11 листопада почав свою роботу Перший Культурологічний міжнародний Симпозіум “Українська театральна діаспора в контексті державної мовної та культурної політики”.

Засновниками симпозіуму є Міністерство культури і мистецтв України та Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка. Організаційний комітет очолив Міністр культури і мистецтв України Юрій Богуцький. Ідеолог проведення цього заходу — начальник Управління культури етносів України та української діаспори Міністерства культури і мистецтв України пані Зоя Попова. 11 листопада збулась її мрія зібрати театральних митців усього світу в Києві. Для деяких з них цей день став несподівано щасливим ще й тому, що на урочистому відкритті було оголошено указ Президента України від 9-го листопада про присвоєння їм звань. Заслуженим діячем мистецтв України віднині стала Лідія Кру-



шельницька, режисер студії мистецького слова (США). У перший день роботи симпозіуму відбулась і поставлена нею поетична вистава “Жінка крізь віки” за творами Лесі Українки Студії Мистецького Слова під керівництвом цієї літньої, відданої все життя українському слову жінки, що виховує на базі студії вже не перше покоління громадян Сполучених Штатів Америки українського походження.

Заслуженим діячем мистецтв став театрознавець з Канади Валеріан Ревуцький.

Заслуженими артистами України стали актор та режисер з Нью-Йорка Ростислав Василенко, Віра Левицька та Єлизавета Чепіль-Шашановська.

Відкрили роботу світового українського театального свята ансамбль солістів “Благовість” та Ніна Матвієнко. Завершили — фольк-шоу гурт “Козацькі забави”, які стали улюбленими заключного етапу першого дня роботи симпозіуму, що мав умовну назву “У колі друзів”.

• **Леся САМІЙЛЕНКО**

НАШІ ЗА КОРДОНОМ

ПРОПАГУЄМО УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО В РОСІЙСЬКІЙ ФЕДЕРАЦІЇ

У державному закладі культури “Бібліотека української літератури в Москві” відбулася традиційна зустріч на честь Всеукраїнського дня бібліотек, організована Бібліотекою спільно з Культурним центром України в Москві та Товариством шанувальників української книги. У ній взяли участь працівники провідних бібліотек столиці — Російської державної, Інституту наукової інформації з суспільних наук Російської Академії наук, Державної публічної історичної бібліотеки Російської Федерації, Центральної публічної бібліотеки Москви ім. М. О. Некрасова та інших, представники українських громадських організацій, науковці, журналісти, члени бібліотечної ради Бібліотеки української літератури та Товариства шанувальників української книги.

До зустрічі було підготовлено виставку нових видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Національної парламентської бібліотеки України та Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника, Національної Академії наук України, що надійшли до фонду української бібліотеки в Москві.

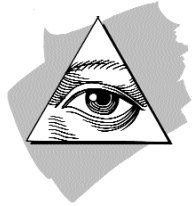
Обговорено підсумки роботи з пропаганди та популяризації української книги в Росії за минулий рік, питання співпраці в цьому з бібліотеками Російської Федерації (доповідач — директор Бібліотеки Валентина Слюсарчук).

Старший науковий співробітник Інституту слов’янознавства РАН, доктор філологічних наук Юрій Лабинцев розповів про плани діяльності створеної при Товаристві шанувальників української книги лабораторії історії української писемної культури. Зокрема, найближчим часом планується провести наукові читання та видати брошури, присвячені 385-річчю початку книгодрукування в Києві та життю і творчості українського громадського та культурного діяча Данила Братковського, який трагічно загинув 300 років тому; опублікувати монографію про сучасну західноукраїнську народну писемність.

Голова Товариства шанувальників української книги, начальник відділу Культурного центру України в Москві Юрій Кононенко поінформував про підсумки 9 Форуму видавців у Львові — найбільшого в Україні книжкового ярмарку. На стенді Культурного центру України в Москві було представлено щоквартальник “Панорама культурної життя України”, інші друковані видання Центру про Україну та українську культуру, журнал “Український огляд” Об’єднання українців Росії. Під час Форуму в Палаці Поточьких відбулася презентація книги про історію й сьогодення московської Української бібліотеки, яка викликала жвавий інтерес лівівської громадськості.

Юрій МОРОЗ

● **Об’єднана прес-служба Федеральної національно-культурної автономії “Українці Росії”, Об’єднання українців Росії та Бібліотеки української літератури в Москві**



Продовження. Початок у ч. 39 (2001 р.), ч. 2, 7—9, 11, 13—18, 20, 21, 23, 25—27, 29, 30, 35, 36, 39, 44, 45 (2002 р.)

Дорога життя і смерті... Нею привозили лихі звістки, тіла забитих і покалічених. Але нею відходили в широкий світ покоління за поколіннями. Того, хто вже підперезався поясом, очуром, паском могли забрати і до дружини, і до полону... Кожен з нас може пригадати свої перші кроки від порогу до дороги, коли ми, тримаючись за руку матері, батька чи бабусі, боязко озиралися на свою домівку: а чи потрапимо назад?... Нездарма кажуть, у кожного своя дорога... Як і своя доля... Проте є загальна дорога... Дорога нації, яку ми йменуємо історичним шляхом... Шлях від трипільської доби і до сьогодні... І я глибоко переконаний, що в середині серпня, тобто наприкінці літа, було свято квітів і тисячі років тому, і п'ять тисяч і десять тисяч років тому... Бо лише зазираючи ув очі квіткам, можна побачити інший час, можна побачити одночасно і минуле, і майбутнє... А незримі пахощі, як душа, вказують на ще одну незбагненну реальність...

Хто зберігає в собі ці запахи землі, запахи пилку достиглої лободи, припалого до стежки споришу, запах бугилового вінця, звичайної відкоронованої кропиви, запах живокосту і чіпких реп'яхів. Хто пам'ятає духмяність кануперу і любистку, кропу і вінків золотої цибулі, підвішених під стріхою, обрізаних голівко маків у ятці, запах житніх снопів у полукіпку, запах прив'ялого картопляного бадилля, перемішаного з духом пасльону, хто зберігає дух, що точиться з понурих дозріваючих соняшникових голів, хто пам'ятає запах лугової м'яти, серед якої криється дзвінкотливий струмок, що витікає з вічного джерела, той зберігає в собі духовні витoki, що наснажують його протягом усього життя...

Через них, ці витoki, відбувається прилучення до вічності. Ось чому заклопотана, вічно обтяжена роботою мати поверталася додому з церкви просвітленою, іншою. Такою, якою кожен із нас її пам'ятав ще тоді, коли ми припадали до її грудей, дослухаючись, як глухо і рівномірно б'ється її серце, нагадуючи пульсування вічного джерела у Вільшанській криниці, коли ти, нахилившись на цямрини, задивлявся у її глибину... Рідні наші села! Хто обчислив ваш вік? Хто обчислив кількість перейдених уже поколінь? Хто по тобі, дорого віків, буде ступати завтра? Хто розчистить кринички і цямруватиме джерела? Дорого, пам'ятаю твій сирий весняний запах і твою неласкаву студенистість, коли ми босоніж притоптували через тванюку перші стежки. Пам'ятаю твою шкарубку травневу твердість, твою теплу післязливну калюжкватість, де не знати звідки заводились ластоніги тритони і сумовито подавали свій голос червоносподі кумчики, пам'ятаю твої теллі, сипкі брашна куряви. Пам'ятаю твою грудастість і огрядкуватість, твою засніженість і твою непротореність... Ти, моя рідна дорога, є найяскравішою ілюстрацією того, яким був історичний шлях мого народу...

І згадався знову Геродот, коли перський цар Дарій прийшов на наші землі і заблукав у наших просторах у пошуках скіфського війська. І він не міг не заблукати поміж лісовими хашками, дібровами, гаями, яругами і під'ярками, поміж річками та озерами, поміж баговинами і лісостепом.

Зі шпилья Чортихи дивлюся на Чортову гору, що захавалася на стечиці трьох яруг, що ділить відповідно землі Вільшанські, Погребські та Копачівські... Хто там похований-прихований?... Те, що це не Герра, де погрібалися скіфські царі, — то це однозначно так. Але топонім вказує на погребіння... Погреби... Назва села Копачів вельми промовиста як і найменування ріки Стугна... І Чортова гора належала одночасно трьом селам, на якій розташовувалися на літо і копачівці, і погребці, і вільшани.

Запам'яталася батькова розповідь, як він випасав на широкому березі в Чортисі табун коней у нічному. Вибравшись на гору, щоб вони не зникали з поля зору, підмостивши свитину, засинав у царстві нічної тиші... І тільки склеплювалися повіки, як з Вільшанської гори і з Погребської одночасно починали бігти два барани — один білий, а другий чорний. Вони не просто бігли, а мчали щодуху і вдарилися своїми крутими рогами над сонним хлопцем. І прокидався від того, що ніби хтось його луснув по голові... Сипалися з очей іскри... Миттєво схопившись на ноги, озирався... Нікого, ніде... Лише коні, пофоркувавши, паслися в березі. Знову лягав... Засинав... І знову схоплювався від ударів шалених баранів — білого і чорного. І не міг засну-

ти аж поки не зійшов з Чортової гори...

Хто може мені сказати, яка там струмує енергетика?... Чому названа ця утаємничена гора Чортовою? А хто і коли вклав у землю в Копачівському Закопі, — так зветься околиця села, — кам'яного хреста?... Припущення, легенди, перекази... Бо цей хрест стоїть супроти Безодної, в якій, кажуть, втопилося ціле татарське військо... Вода з цієї Безодної потужно підживлює річку Раківку, на лівому березі якої стоїть той хрест, а неподаляк у проваллі знайдено було кістки мамонта... Я не розумію, а відчуваю якимось глибинним містичним чуттям спорідненість віків. Їхню нерозривність з цією землею і цими ось людьми. І мені близька формула М. Бердяєва про те, що народ є містичним організмом, збірною особистістю. "У цьому сенсі, — каже філософ, — народ є нація, він охоплює всі класи і групи, всіх живих і мертвих". Так, без цієї поєднаності живих і мертвих важко уявити нашу історію. Без залучення до неї, до історії, легенд, міфів, переказів, містичних оповідок. Тому і не випадково діяння таких біблійних пророків, як Іллі та Єлисея віднесені до книги царів.

дощі та талі води розмивали на пагорбах рівчачки від коліс, витворюючи такі глибочезні і довгезелізні глиняні вирви...

У цих проваллях ми випасали худобу, робили копанки для купання і напування, ладнали печурки, аби переховуватись від дощів. І, заплісуючи очі на відлюдді, можна було бачити в присмерках, як маревні вози котяться цими урвищами, а на них сидять в дивних полотняних сорочках, а на головах солом'яні брилі, — привиди... Треба було сидіти мовчки, затамувавши подих аби знеобачки своїм голосом не сполохати ані їх, ані себе... Наступного дня можна було знайти лише срібні пшеничні соломинки, що обтрушувалися з тієї марев'яної валки чи то чумаків, чи то мандрівників... Сліду від коліс не було, а ось широкі ратиці круторогих волів, що були запряжені в ті вози, можна було запримітити біля копанки...

Ховрашині стовпчики посвистують по краях провалля, коршак кружеляє як сотні тисяч років тому, а вода з провальної криниці, збігаючи до копанки, заповнює углиблений у землю слід від роздвоєної волової ратиці...

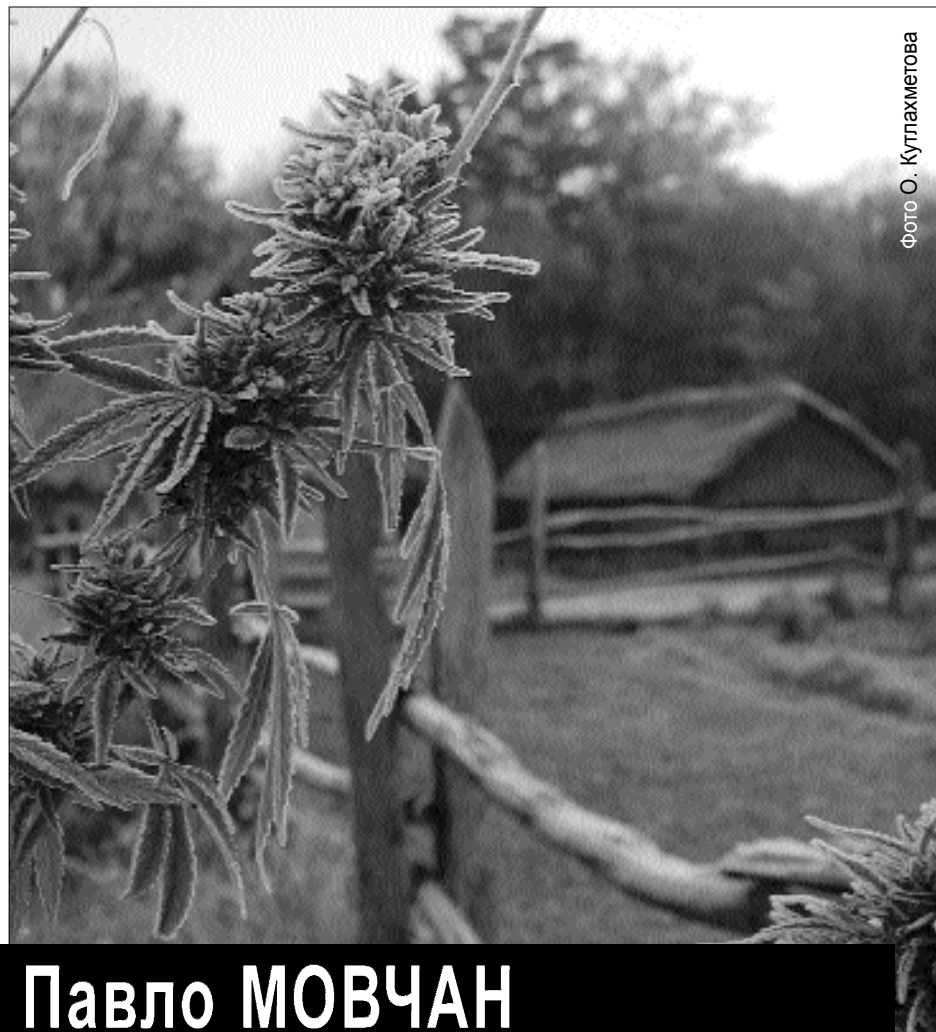


Фото О. Кулпахметова

Павло МОВЧАН ВИТОКИ

Провіщення, передбачення, застереження, віщування виявлялися в певний час і на певному місці...

"Чорт крав землю... Вибрав її з трьох яруг, а останню шапку не доніс, бо заспівали треті півні, і круглу шапку землі він кинув додолу, і виросла Чортова гора..." Тут у цій демонологічній історії для мене важливо, що **землю крали**, землю з трьох яруг. І, кинувши очима ліворуч, і запримітивши згадані мною Зміївські вали, я співвідношу цю історію з краденою землею, із запряженим у плуга Змієм, з назвою села Копачів і сусіднім селом — Барахти...

Топоніми долучаються до гідронімів: Безодня — Стугна, Велике Верем'я додається до Чортихи... Розбита гора, на якій пастушки і досі знаходять уламки плінфи, крем'яні осколки чортових пальців, — якимось чином органічно прив'язується до забутої історії про перевізника, і, провівши пунктирну лінію на умовній мапі від широчезного і височезного Закопу через Вільшанське провалля, а далі через розбиту гору і Чортишині провалля та Погребське — можна вийти прямісінько до Змієвих валів... Це — шлях на Київ. Провалля утворилося тому, що колеса були всуціль дерев'яними, і з віку в вік

біліша... Фракійці виготовляють з конопель одяг, настільки він подібний до льону, що людина, яка особливо добре не розуміється, на вічі не відрізняє — лляний він чи з конопель... А той, хто ніколи не бачив конопляного полотна, той сприйме його за лляне..." Полотняні штани, полотняні сорочки, полотняні рядна, рушники, скатертини, сорочки спідні, килимки, пояси, конопляні мотузки, конопляні вервечки, гойдалки, конопляна дратва для взуття... Куди не кинь — коноплі, коноплі... Конопляне насіння, що додавалось до картопляної топтани, до юшки; конопляна олія, конопляна макуха... А ще, — каже Геродот, — "взявши конопляне сім'я, скіфи забираються під повстання халабуду, кидають його на розпечені камінці. Від цього підіймається така велика пара і дим, що жодна еллінська парилка не до порівняння з такою лазнею. Насолоджуючись нею, скіфи голосно кричать від задоволення. Ці паріння слугують їм замість лазень, оскільки водою вони не мийються. Скіфські жінки розтирають на шкарубках каменюках дешицю кипарису, кедру, ладану, підливаючи воду. А за тим одержаним від цього місивом обмазують своє тіло й обличчя. Від чого тіло набуває приємного запаху, а коли наступного дня змивають намащений шар, тіло стає чистим і запахущим..."

Скіфи, як і інші народи, також уперто уникають чужих звичаїв, а особливо еллінських..." Я уриваю цитату з найдавнішого писемного джерела, якому історики віддають перевагу на відміну від джерел усних... Для Геродота все вдивовижу: і те, як "хвощаться" в лазнях, як золиться в глибоких жлуктах білізна, куди кидають розпечені камінці, перед тим пересипавши білізну лугом (попелом гречаної соломи) і заливши жлукто окропом. Вода в жлукті, закритому рядниною, булькоче, кипить, проймаючи натільний одяг особливим духом... А потім з праником у руці і з коромислом, на якому висить пропарений одяг, через плече мати піде на кладку, виб'є його і розвісить на все подвір'я, щоб воно висушилось і вивітрилось, набравшись за цілий день запаху вільшанського повітря...

Рубель і качалка зроблять свою справу — одяг буде м'який і потужний і обляже ніжно твоє дитяче тіло...

— Мамо, а розкажіть нам щось про козаків, — просимо ми, умостившись на під'ярем'ю...

— А спіть ви... козаки, — і, перехрестивши нас, дітлахів, та прошепотівши над нами молитву, піде поратися в сутінках по господарству...

Сюркоче цвіркун під піччю, лампадка вихоплює лагідне обличчя Ісуса Христа, по хаті рухаються тіні, засинаєш з думкою про козака, який щонаочі їздить широким полем між Вільшанкою і Красним, супроводжуючи захоплених ніччю хліборобів... За тиждень Спаса... Яблука привезуть з Красного, сулію меду купуємо в діда Козуба, груші-лимонки і груші-спасівки вляжуться поряд з білою кошику і будуть освячені кошиком Вільшанської церкви і можна буде похитатися... Яблука можна різати частками і вмочати в золотий полум'яний мед, що обпикатиме тобі і язик, і серце, і розламати коржика і заїсти... Можна, язиком перетнувши, вилизати дерев'яну ложку, яку вилили з медяного полумиска...

Мед — що може бути добрішим за нього... І для мене стає зрозумілим, що і яблука, і груші, і меди, і діни, і кавуни освячувалися на наших землях задовго до прийняття віри Христової. Але як доречно це багатотисячорічне літнє дійство збагатилося ще й образом Господнім... Преображення... Перетворення, пересотворення. Цар-кокос перетворився у пшеничну зернину, макове стебло — в мачинку, яблуня згортається в серцевинні зернятка, дуб, крислий і багатовіковий, згортається в жолуді...

Далі буде.

Восени тут уже не буде нікого, хіба що на узгір'ю ловитиме останнє тепло хрестатий вуж, листяця проріє в закутках свої ходи, а хуторяни привезуть вимочувати конопляну плоскінь... Слід історії загубиться, як ота срібна пшенична соломинка, про яку ніхто не хотів слухати, відмахуючись: "Ото це вигадась..." Єдине, хто підтвердить про цю давню і глибинну дорогу — джерело, воно напружено працює, виштовхуючи з підземних товщ завжди свіжу, завжди прохолодну і цілющу воду... Спасибі вам, витоки...

Коноплі вимочувалися, прикидані землею, в копанках по всій Україні, сушилися, розставлені білими снопами в купки, звисали на подвір'я, білися на битниціях і тернищах, тіпалися, м'ялися на долівці босими ногами, куделилися, ділилися на чисниці, прялися на прядках, змотувалися з мотовила в клубки, ткалися на верстатах у запашне полотно, що, відлежавши у сувоях за зиму, буде вимочуватись у річці Раківці і вибілюватися на літньому сонці після сінокосів на рівеньких бережках...

"У скіфській землі, — відзначав Геродот з подивом, — ростуть коноплі — рослина дуже подібна до льону, але значно товща і



НАВЧАННЯ ЗА КОРДОНОМ

**ТАРАС ГРИГОРОВИЧ
ВІРІТЬ У ШЕВЧЕНКА**

Кожен катується або ж насоджується різноманітними інтерпретаціями вічного гамлетівського запитання: бути президентом чи двірником, м'ясником чи мисливцем за метеликами, опікуватися життям у пологовому будинку чи смертю в морзі й на цвинтарі... Безліч ідей — безліч життів. Праця як втеча від себе чи шлях до Бога?..

Навіть наважившись поставити кілька крапок у житті (не варто знаків оклику!), зустрічаєш знаки запитання в елементарному: як стати хорошим (більше, ніж звично "нормальним") тим же мисливцем за здоров'ям чи смертю?..

Відповідей — знову безліч. Найпевніша і найреальніша з них — просто зняти запитання: навіщо ж "хорошим", ти що, найбільш правильний?..

Навчання за кордоном — одна з перспектив достатньо амбітної та цілеспрямованої людини. Люди, звичайно, є завжди різні, але запитання, від якого залежить їхнє навчання за кордоном, — завжди одне: є гроші чи немає? Останнє, вочевидь, — куди цікавіше. У пошуках способів не лише збагачується фантазія, стає гнучкішим мислення претендента на науку — його єство пізнає всі таємниці та реалії життя, примушує стати неабияким політиком (!), економістом (!), менеджером (!), а, в гіршому випадку, — вічним революціонером.

Тарас Віра — символічне ім'я і не менш символічне прізвище. Тарас Григорович Віра — українець, який вірить у Шевченка й Україну, як і у свої можливості стати ветеринаром-професіоналом. Престижність будь-якої професії не у наближеності до влади, не у білих рукавичках "інтелектуальної діяльності" і не в грошах, вважає він. Престижність — саме в професіоналізмі, самоповазі і розвитку кожного, хто обрав той чи інший фах. Тарас мріє перевернути нашу систему ветеринарної медицини з голови на ноги, зробити її основою приватну ветеринарію, відкривши тут свою клініку з європейськими технологіями і свідомістю догляду за тваринами. Вчитися цього маємо саме в них, у європейців — хоча б у сусідів-поляків, які у пострадянському просторі зробили у цій галузі просто переворот, — говорить він. Саме тому Тарас Віра вже тривалий час практикується у Польщі, саме тому здобути ступінь доктора наук там — його мрія, яка за відсутністю грошей на навчання залишається поки що тільки зайвим головним болем. Тарас, однак, мріє повернутися в Україну чимшвидше, повернутися професіоналом своєї справи і служити тим Батьківщині.

Підготовка конкурентоздатних фахівців — святий обов'язок кожної держави, і кожна нормальна держава дбає про це, вкладаючи гроші у навчання таких людей навіть за кордоном. Прагнення і патріотизм пана Тараса поки що ігнорують наші чиновники та політики. Зрештою, обов'язок "четвертої влади" — захищати суспільні інтереси.

ЦІКАВІ РЕЧІ ВІДБУВАЄТЬСЯ У НАШІЙ КРАЇНІ

— *Яка ж відмінність нашої ветеринарії від "їхньої", Тарасе?*

— Це — основна частка при-

ватної ветеринарії, яка конкурує з державною службою, що, безумовно, дає можливість підвищити рівень фаховості лікарів, якість і культуру обслуговування клієнтів. У нас, натомість, немає поки що жодної системи ветеринарії, котра б контролювала і покращувала цю якість. Має бути чітке розмежування обов'язків приватних клінік і державної служби. Перші займаються безпосереднім лікуванням та діагностикою, друга — контролем і вдосконаленням загальної системи. Державна служба, окрім того, має наглядати і контролювати якість товарів на ринках (продукти харчування тварин і засоби догляду за ними). Щодо керівництва приватною системою — у Польщі, наприклад, створено Асоціацію приватних лікарів, яка має свій юридичний та фінансовий відділ, обирають керівника, сплачують внески... Якщо клієнти чимось незадоволені у приватній клініці — подається заява до судових органів на головного лікаря тієї округи і тоді відбувається розслідування справи. Далі — відповідні покарання (фінансові) чи

вана категорія з певних кримінально-олігархічних кланів. Уже польська сторона дала згоду на моє навчання, я вже фактично є аспірантом, але брак грошей нівелює будь-які мої старання, а наша сьогоднішня державна система ігнорує ініціативу і можливості молодих українців.

Єдине, чого я поки що домогся, — лист головного державного лікаря України Петра Івановича Вербицького до міністра агропромислової політики Рижика Сергія Миколайовича із проханням мені допомогти. Останній, у свою чергу, як мене запевняли — має надіслати це подання до міністра освіти пана Василя Кременя.

Взагалі повинен бути створений якийсь координаційний орган, керований громадськістю і державними структурами, який би сприяв молодим, перспективним людям у таких питаннях (і фінансово теж).

"СПІЛЬНОТА ВЕЛИКО-ПОЛЬСЬКА" ПОДІБНА ДО "ПРОСВІТИ"

ЧИ ЗДАТНА УКРАЇНА ГОТУВАТИ МОЛОДИХ ФАХІВЦІВ?

Фото О. Куплахметова



ТАРАС ВІРА: ДОСЬЄ РЕДАКЦІЇ

Розпочав професійну діяльність як санітар та різнороб кооперу Карла Маркса — село Домашів, Сокальського району, Львівської області (де і народився). У 1985 році за певні успіхи та наполегливість був направлений на навчання у Вишнянський радгосп-технікум. Після закінчення навчання у 1989 році працює півроку ветеринарним фельдшером вже в реформованому КСП "Полісся". 1991 року вступає до Дніпропетровського аграрного університету, звідки через рік переводиться на навчання до Львівської академії ветеринарної медицини імені С. Гжицького, закінчив її у 1995-му.

1995–1999 рр. — ветеринарний лікар у Хлівчанській державній лікарні ветеринарної медицини (Львівська область). У листопаді 1999 року запрошений на стажування до клініки міста Лешно (Західна Польща, Великопольське воєводство). Відтоді і до сьогодні — пізнає приватну ветеринарну медицину Польщі. На початку 2001 року одержує запрошення навчатися в аспірантурі Аграрної академії міста Вроцлава. Однак до сьогодні безуспішно шукає стипендію на навчання у згаданій академії поміж українських державних структур, політичних та громадських об'єднань...

виправдання лікаря...

— *Невже є такою проблемою знайти стипендію на навчання за кордоном?*

— Цікаві речі відбуваються в нашій країні. Усі без винятку і скрізь згодні з такою необхідністю — готувати фахівців для України. Але ніхто і ніде, на жаль, практично не хоче допомагати. Державні інституції в особі їх чиновників кажуть: бюджет не передбачає. Літери громадських та політичних структур, інші відомі діячі або обіцяють допомогти, але у невизначеному майбутньому, або кажуть: кишеня не дозволяє. Виходить замкнене коло.

Звертався і до діаспори. На жаль, вона давала і дає величезні гроші нашому уряду, і вони невідомо де зникають. Тому ще один "прохач" викликає в них тільки ще одну підозру у нещирості. На Всесвітньому форумі українців я зрозумів, що подібні звернення є марними. Уже зневірився і в нашій державній владі. Є, звичайно, категорія молодих людей, для яких навчання за кордоном — не проблема. Але це, на жаль, привілейо-

— *В інших країнах є подібні структури?*

— У Польщі, наприклад, є багато можливостей для навчання польської молоді. Так, уряд постійно виділяє якісь кошти на підготовку молодих фахівців за кордоном.

Зрештою, є там громадська організація "Спільнота Великопольська", подібна до нашої "Просвіти", яка допомагає полякам усього світу. Вона залучає як урядові гроші, так і вклади різних фізичних та юридичних осіб, щоб допомогти тим же молодим людям у навчанні чи втіленні різноманітних проектів.

— *Як же здійснюється там праця ветеринарного лікаря?*

— По-перше, це дуже цікава професія і праця. Але у нас вона асоціюється з пекарською, невдячною роботою, а там — передусім із насолодою в роботі, з її культурою та якістю. Життя вимагає постійного навчання, самовдосконалення, безупинного розвитку лікаря. Головне — знаходити романтику в буднях. Це не легко, бо будні — безперервна історія хвороб із

позитивним чи трагічним кінцем.

— *Яка "історія хвороби" найбільше вас вразила?*

— Якось закінчилася зміна чергового лікаря у нашій приватній клініці. Щойно прийшов нічний, аж раптом із шаленою швидкістю на територію влітає автомобіль, з нього — дуже шокований, переляканий пан і кричить: "Рятуйте мого Кубуса! Він потрапив у дорожню аварію і... помирає!" Це був 4-5-річний кобель, німецька вівчарка. Тварина мала дуже тяжкі ушкодження, її охопив коматозний стан.

Миттєво спрацював лікар і я, як помічник. Наче на крилах ми підлетіли з візком, кляли і перевозили собаку як найдорожчий скарб. Далі — операційна, підключена киснева подушка, миттєво тут-таки маємо розгорнуту формулу крові, її біохімічні дослідження, під'єднано крапельницю, зроблено кардіограму... Мабуть, ніколи ми, лікарі, так не переживали за собаку, як тоді. Що там вже казати за господаря. До другої-третьої ночі всі майже не дихали на тварину, не відходили від неї. Ми молилися за життя Кубуса, адже він

Я опікуюся не лише собаками — ще котами і кіньми. Працюючи з патріархом польської ветеринарії Єжи Фрицом, зрозумів, що це — взірць лікаря, взірць культури, вихованості і любові. Коли він приїжджав за викликом в якесь село — збігалися практично всі собаки і коти. Це я сприймав як чудо. Бачив людей — дорослих і дітей — які опікуються тваринами як людьми. Діти виростають із кіньми (чи то собаками) як однолітки, члени однієї сім'ї.

Взагалі, використання коней для праці стало менш популярним у Польщі (що дуже відрізняє її від України). Особливо популярною там стає кінний туризм, рекреаційне застосування. Коні, виявляється, є чудовим засобом лікування дітей із церебральним паралічем, дітей із затримками у розвитку. Між іншим, спілкування з конями, прогулянки верхи дають дуже позитивний ефект на центральну нервову систему. Діти настільки відкриваються, стають веселими, життєрадісними, що відчувається справжня любов...

Вважається, що діти, які ростуть поряд із домашніми тваринами, є набагато відвертішими, поряднішими, навіть розумнішими, ніж діти без такої можливості.

— *Порадь щось наостанок нашим власникам коней.*

— Дуже важливим є добре харчування. Якщо використовувати коня для праці на землі — знати, яку породу найкраще для цього купувати і які навантаження дозволяються. Кінь повинен достатньо відпочивати, відчувати повагу і любов господаря, гуляти з ним, мати товариство своїх родичів, таких самих тварин. Власнику коня треба дотримуватися елементарніших умов догляду. По-перше, чистоти, мити тварину, годувати не тільки сіном, але й достатньою кількістю вітамінів (морква, буряк тощо), щоб кінь почувався здоровим і доглянутим. Далі — обробляти періодично від гельмінтів та вошей, дуже велику увагу звертати на копита (професійно підковувати). Від гельмінтів ми застосовуємо препарати "Equest", "Panacur", "Equalan", "Equestro" (це все у вигляді пасти) — дуже ефективні, хороші засоби. Щоб запобігти появі вошей чи позбутися їх, я б порадив застосовувати "Бутокс", "Бутокс-50", "Байфлю"...

— *Дякую за розмову, Тарасе.*

Редакція, прагнучи допомогти молодому ветеринарному лікарю Тарасу Вірі у пошуках стипендії на аспірантуру в Польщі, звертається до всіх державних інстанцій, фондів та громадських організацій в Україні з проханням посприяти у підготовці фахівця для розвитку вітчизняної ветеринарної справи.

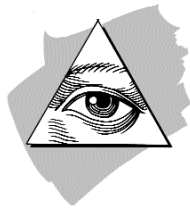
Підготував
Олександр СОЛОНЕЦЬ

був на межі смерті. І коли прийшла мить певного покращення стану здоров'я, коли певність у тому, що собака виживе вже була більшою, аніж сумніви, — господарі, майже немінні від хвилювання і втоми, поїхали додому. Ми ж не спали і залишалися біля тварини аж до ранку. За кілька днів ми дозволили господарям забрати додому улюбленця. Ощасливлена власниця накупила багато квітів і шоколаду для нас, але не могла від хвилювання підібрати слова вдячності.

КОНІ ЛІКУЮТЬ ДІТЕЙ

— *Чи відрізняється ставлення до тварин українців і поляків?*

— Тут, очевидно, варто говорити і про людей, які мають домашніх улюбленців, і про лікарів, які лікують тварин, і про суспільство загалом. На жаль, політична та економічна криза в Україні озлобила наших людей. Як правило, вони купують тварину або як ще один засіб безпеки (бойові собаки тощо), або як засіб скидання своїх негативних емоцій.



Готуючи матеріал чергового випуску радіо-журналу "Криниця" з циклу передач, що присвячені 120-й річниці заснування українського професійного театру, театру корифеїв, гортаючи поживні папери власного архіву, натрапив на матеріал, який впа мені в око ще майже 15 років тому, коли працював науковцем музею І. Тобілевича Хутір "Надія". Це виписка з газети "Червоний шлях" від 10 червня 1928 року (КОДА 1575—1576), органу Зінов'євського окружного компартії (більшовиків) України, окружкомкому ради селянських і робітничих депутатів та окружного бюро профспілок головного, на той час, друкованого видання на території нашого краю. Публікація, що мене зацікавила, має назву "На батьківщині Карпенка-Карого". Вона, як на мою думку, варта того, аби сьогодні її видрукувати повністю, а згодом я постараюся пояснити, чому.

Отже:

"НА БАТЬКІВЩИНІ КАРПЕНКА-КАРОГО"

Зінов'євщина наша має немало цікавих історичних місць. Зінов'євщина — батьківщина людей, які уклали своє ім'я (Дем'ян Бедний, Зінов'єв, Винниченко і т. д.), наші Зінов'євщина — батьківщина українського театру.

Щоб повільно ознайомитися зі своєю округою та відвідати історичні місця, група юнаків спілок: друкарів, наріз'язку, транспортників обміркувавши цю справу, одного разу у неділю вирішили відвідати могилу й хату одного з фундаторів українського театру відомого українського драматурга Івана Карповича Карпенка-Карого (Тобілевича).

Шість годин ранку. Степ під сонцем як вишпаний блищить. По ньому нитки — дороги з могилами, з могилами-одмитинами.

Ось і нам аж ген-ген... на ту могилу. За нею у балці і Надєждівка. Кажуть, що до неї версти 3-4, а як навпростець, то й менше.

Звісно, ми пішли навпростець, і звісно, що йшли не 3 й не 4 версти, а якнайменше 8.

Але байдуже!.. Такий же прегарний степ стоїть, такий багатий. Він добрий нині — веселить серце хлібороба.

Проїшли Олександрівку, край Миколаївки зачепили... На дубках сиділи, з дядьками балакали.

— Атож ми й думаємо, чого це суне така отара. А то ви у Тобілевичево.

— Душа чоловік був Іван Карпович, — розказують старші. — Бувало й чарку з ним на хуторі вип'ємо, й співаємо, любив, щоб до нього люди з деревні на "бесіду" ходили. Багато й помагав.

— Ну, а чули ж ви, що Іван Карпович книжки писав про життя ваше селянське.

Отут трішечки й не тес. І знають, і не знають. І як завше у таких випадках, наш дядько на когось пишеться: он Орест Соломаха з Миколаївки той же знає за Івана Карповича.

Ще пам'ятають і старі

й молоді, що як ховали Івана Карповича у 1907 році, то: "панів, — панів було... Казали люди, що з самого Києва пани приїжджали..."

Хутір, як хутір, край балки широченної. Великий сад. Ставок. Старенький старосвітський домок з великим дахом череп'яним, що немов вдає стіни в землю.

Хутір передано Наркомпросом родині Тобілевичів. Нині живе й господарює на одведених до садиби 28 десятинах Андрій Юр'євич Тобілевич, онук Івана Карповича.

Кілька днів тому приїхала й дружина Івана Карповича Софія Віталіївна.

Подивившись на неї, та й думаєш: вже й годя не малі, шість десятків, певно, не малим гаком перекрито, а Софії Віталіївні хоч би що... І на мову, і на прудку ходу, і на слово смішне та веселе здатніша за молоду, ще й досі в театрі грає.

нашому музеєві разом з окрполітосвітою якось відкупити їх чи що й обставити такий кабінет покійного письменника хоч приблизно так, яким він був. Принаймні Софія Віталіївна має такий намір і у ньому їй слід допомогти.

Це таке ми чули. Бачили теж децо. Єсть рідкі фотографічні картки Івана Карповича, єсть портрет його, намальований художником Красицьким, є децо з старовинної меблі, килимів...

Головне, є той домок і та обстановка зовнішня, в якій творив великий письменник. Все це лишає по собі кріпкий слід, задержується в пам'яті, бо зв'язується з почуттями пошани й того незвичайного настрою, який охоплює тебе серед речей і людей, що носять на собі печать особливої близькості до великого чоловіка.

Поховано Івана Карповича на невеличкому цвин-

«ТОЙ ДОМОК», або РОЗДУМИ ПІСЛЯ ПРОЧИТАННЯ ДАВНЬОЇ ПУБЛІКАЦІЇ ТА НЕДАВНЬОГО ТУРИСТИЧНОГО ПОХОДУ...

Багацько Софія Віталіївна нам розказала цікавого.

Після смерті Івана Карповича Юрко (син І. К.) зберігав кабінет небіжчика з усім тим, що в ньому було. За революції ніхто з селян і не подумав чогось лихого чинити. Та наскочили махновці й од хутора нічого не лишилися. Ледве встигли люди живими утікати (між іншим тікав тоді й народний артист Лесь Курбас, що саме гостював на хуторі).

Хутір спустів. Все, що не потрощили махновці, розібрало околицьне селянство, бо речі валялись без догляду — на хуторі й

тарі, що на горі поодаль села стоїть. Над могилою великий білий хрест.

— Треба було б — казали нам селяни — поставити погруддя, бо могила це ж не звичайна і її треба якось відзначити.

"В. і М."

Не буду зараз давати оцінки авторській манері, щодо викладу матеріалу. Як на мою думку, вони це роблять досить вдало, і деяким нашим сучасним авторам-журналістам не завадило почитати у наших попередників, як кількома штрихами вправно передають тогочасну суспільну атмосферу, по-



єднуючи при цьому поезію степового роздолля, ставлення селян до Івана Карповича Тобілевича та його родини. Скажу про інше, про те, що зачепило, що тривожить і непокоїть зараз. Як на мене, нарис із наукової точки зору великої ваги не має. Такі собі, емоційні враження від побаченого молодими людьми, своєрідний щоденниковий запис, зроблений ініціаторами туристичного походу — авторами публікації, що заховались під псевдонімом "В. і М.", зробленої багато років тому. То що ж все-таки так зачепило за живе?

Зверніть увагу на рік написання. 1928. Майже 11 років минуло від жовтневого перевороту. Одинадцять! 2002 рік. 11 років, як проголошено незалежність Української держави. Дивна паралель, чи не так? До чого тут незалежність до якоїсь там публікації 75-річної давності про хутір Тобілевича, — запитасте мене. Нагадую, публікація починається так: "Зінов'євщина — батьківщина людей, які уклали своє ім'я (Дем'ян Бедний, Зінов'єв, Винниченко і т. д.) Нарешті Зінов'євщина — батьківщина укра-

їнського театру". Бачите, як послідовно й наполегливо більшовики на чолі зі Сталіним впроваджують свою ідеологію в тогочасне суспільне життя. Застосовують всі методи, що працюють на її утвердження: Єлисаветград в Зінов'євск перейменовано, на першому місці пролетарський поет Д. Бедний, а вже потім В. Винниченко та український театр.

То вже опісля будуть процеси над СВУ, покінчать самогубством життя Микола Хвильовий та Микола Скрипник, Україна переживатиме голодомор 33-го та жахіття 37-го. У 1928 ще можна говорити, писати й вшановувати українське та видатних українців. Дозволялось. Сьогодні ж ніхто не забороняє, але... Щось усе-таки заважає. Що саме? Ось про це й мова. Не хотілося б акцентувати на вже досить-таки заявленому диспуті про перейменування нашого обласного центру, котрий, судячи з усього, має перспективу стати райцентром. Не можемо ніяк дійти згоди. Але це по нашому, по-українському. Уміємо, і навіть дуже добре, не поступатися там, де робити цього не треба. Так-так. Правда, це вже відболіло, принаймні у мене особисто. Непокоїть інше. Нещодавно група кіровоградських ветеранів спільно з групою студентської молоді побувала в урочищі Холодний Яр, одному зі святих місць для кожного українця. Це було на другий день, коли Україна відзначала свято Незалежності, тобто 25 серпня. У селі Мельниках, на сільському цвинтарі відбувалось освячення кам'яних козацьких хрестів на могилах головного отамана холодноярських повстанців Василя Чучупака та героїв-холодноярців, які полягли

за волю України в 20-і роки минулого століття.

Вражає те, що заходи, які провадилися з ініціативи Історичного клубу "Холодний Яр" та Всеукраїнського товариства імені С. Бандери з Києва, за підтримки й спонсорського сприяння Тернопільської міської ради (!), не зацікавили представників офіційної державної влади, ані з Чигирини, ані з Черкаса, окрім депутата обласної ради Олександра Самойленка, директора приватного підприємства "Смілянське". Але ні, перепрошую, я все-таки помиляюсь, бо такі представляли владу хлопці в одностроях спецназу та "Беркута". Бо перед цим ходили чутки, що прибули "західняки" з Тернопільщини провокуватимуть сутички та безладдя. Зрозуміло, нічого такого і не планувалося, і не сталося.

"Головне, що зберігся той домок", — писали автори публікації вже далекого 1928. Так, він зберігся і стоїть сьогодні. І завдячувати цьому маємо онукові великого драматурга Андрієві Юрійовичу Тобілевичу, котрий, повернувшись з війни в 1945, до кінця свого був його хранителем. І будівничим. По крихті збирав матеріали про славне минуле своїх попередників, вів наукову й дослідницьку роботу, разом зі своїм братом Назаром крок за кроком відвойовував у бюрократів від влади право на створення в колишній садибі Карпенка-Карого музею-заповідника Хутір Надія. І створив його. Та чи достатньо бережемо це святе місце ми сьогодні? Відповісти на це запитання ствердно — важко. Пісне фінансування, яким послуговується на даному етапі музей, не дозволяє на повну силу розгорнути і вести роботу, яка необхідна, аби цей заклад культури, і не тільки він, — успішно працювали та відповідали своєму призначенню й вимогам часу.

Розмови з учасниками урочистостей та міркування з приводу публікації, котру я наслідуючи запропонував вам, дорогі читачі, примушують автора відповісти на запитання: кого й чого ми, українці, боїмося, коли мова заходить про таку просту річ, як свідоме засвоєння, впровадження й утвердження в наше життя національної ідеї та всього того, що за цим стоїть? Сусідів чи самих себе? Про це вже дуже й дуже багато говорено й переговорено, та й події останніх днів є яскравим свідченням. Ми все-таки намагаємося залишатися гуманістами. Але кажуть же в народі, що скупий платить двічі, а невпевнений у собі, нерішучий — втрачає все, що йому належить по праву. То чи варто втрачати те право, за котре так дорого заплатили наші попередники? Подумаймо!

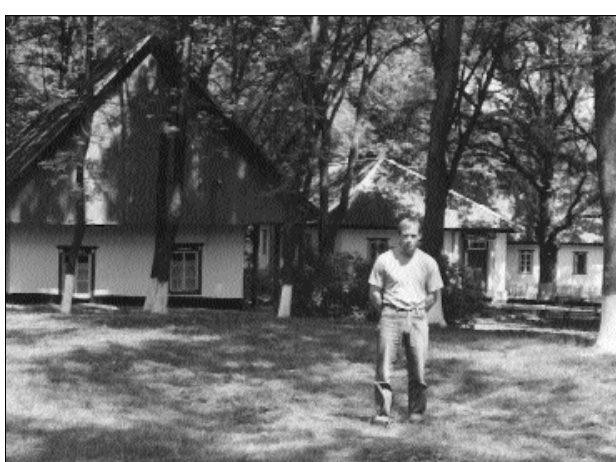
Микола ХОМАНДЮК,
заступник голови
Кіровоградського обласного
об'єднання "Просвіта"
ім. Т. Шевченка



живої душі не було.

Трохи згодом осіпось на хуторі кілька переселенців, які з тої половини дому, де був кабінет Івана Карповича, зробили стайню до коней.

Так було кілька років, аж поки уряд не передав хутір родині письменника. Тоді заходилися його відбудовувати. Знесли децо з забраного селяни, більшість з речей Івана Карповича — книжки, альбоми й переписки, письменний стіл, шафа бібліотечна, крісло й т. д. Деякі речі єсть у окремих селян і треба було б





ПИСЕМНІСТЬ ХЛІБОРОБІВ ТРИПІЛЛЯ

Закінчення. Початок у ч. 45

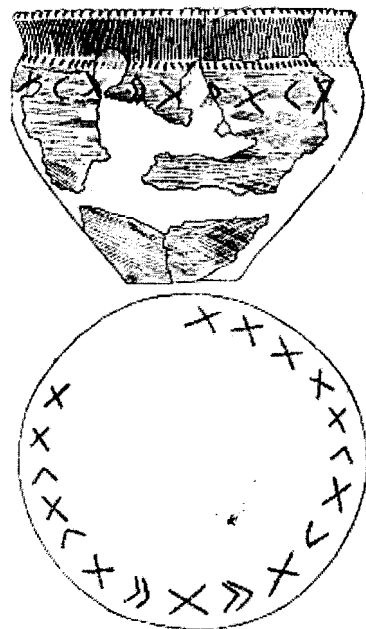
Автору цих рядків у роки 1973 – 1976 під час дослідження Майданецького поселення трипільської культури вдалося виявити кілька фрагментів посуду з писемними знаками. При завершенні 1973 року розкопок великого житла на південно-східній околиці поселення на глибині одного метра викопано фрагмент мальованого горняти розміром 5,7х7,7 см, уламок жіночої статуетки, дрібні рештки обпаленої глини та кераміки. На черепку з горняти поміж нижніми лініями орнаменту тією ж фарбою, якою він намальований, написано десять знаків. Напис, імовірно, має читатися зліва направо, оскільки знаки у міру їх писання зменшуються, мовби затухають. Довжина рядка — 5,3 см. Розміри літер: найбільша — 0,9 см, найменша — 0,4 см.

Під час обстеження площі Майданецького праміста після оранки влітку 1975 року на розораному житлі, при масивному виході обпаленої глини зі стін будівлі трипільців та великої кількості уламків посуду, знайдено фрагмент горловини великого горщика розміром 13х17 см. На ньому, нижче вінця, по нанесеній поливі прокреслені писачком шість знаків уроздріб. Розміри літер: найбільша — 1 см, найменша — 0,5 см. Деякі з букв подібні до тих, що намальовані на уламку горняти.

Навесні 1976 року при обстеженні Майданецького міста на його східному схилі знайдено уламок миски розміром 11,5х13,8 см. На її денці — діаметром 6,2 см — нанесено найбільше знаків — двадцять чотири. У верхньому рядку довжиною 2,4 см разом із зернами пшениці їх є дев'ять. Розміри літер від 0,5 до 0,3 см. Нижній рядок довжиною 3,7 см має п'ятнадцять літер: найбільша — 1 см, найменша — 0,4. Вони прокреслені по глині ще перед випалюванням посудини. Знаки об'єднані у два блоки, коло яких є зерна пшениці. На думку доктора історичних наук В. Даниленка, літери поєднуються з числами у верхньому рядку. [10]

На трьох фрагментах наявні три способи нанесення писемних знаків — малювання, прокреслювання на поливі та вишкрябування по сирій глині. Це вказує на те, що, маючи різні способи написання, культура письма могла бути сформованою. Вивчаючи у 1977 році дані написи на фрагментах, доктор Валентин Даниленко (крім нього їх ще обстежували археолог М. Шмаглій, художник О. Фисун) відповів ствердно: у трипільців-оріїв склалася своєрідна система письма і лічби. Однак для її детального та істинного розшифрування треба мати не менше тисячі знаків. Писемні знаки, виявлені 1978 року на поселенні Слобідка-Лісництво (басейн Південного Бугу — Дністра), люб'язно передав автору К. Зінківський. Фрагмент кераміки зберігається в Одеському археологічному музеї.

Знаки писемності з Майданецького міста для дешифрування було передано Б. Яценку. У часопису "Українське слово" по її даних він опублікував другу статтю "Письмена у знахідках археологів" (6.01. 2000 р.) На жаль, у ній дослідник припустився тих самих помилок. Відкинувши археологічний матеріал як першооснову, зігнорувавши принцип виникнення і послідовного розвитку алфавітів, Б. Яценко при дешифруванні наданих трипільських написів узяв лише графему, тобто написання знаків, а також найзручніший для себе латинський алфавіт. Це призвело до одностороннього і ненаукового висновку. Другий напис на поливі він розшифрує



Горщик з набором знаків. Початок IV тис. до н. е. Чапаївка (за В. Круцом)

як "Гасан" (арабське плем'я і держава V ст. н.е.). Вийшло таке саме хронологічне зміщення, як і з Пелопонесом, оскільки напис на трипільському горщику-зерновнику зроблено ще за 3000 років до Гасану. "Третій напис на поховальній урні Паїсія-музики, — пише Б. Яценко, — належить до раннього скіфського періоду..." (10) З цим не можна погодитися навіть не через хронологічну помилку, а через те, що посудина є не поховальною урною, а звичайнісінькою трипільською мискою. Як бачимо, дослідник вибудував свою схему тлумачення написів та історичних періодів. Не оперті на археологічні дані, вони більше скидаються на вигадку, що породило не наукове дослідження, а умовлядну кабінетну версію.

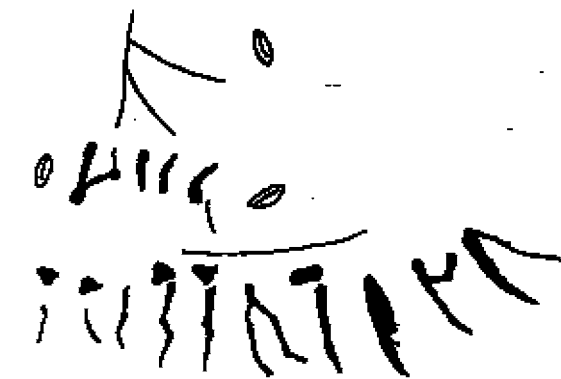
Очевидна приналежність знахідок до Трипільської цивілізації для Б. Яценка не існує, тому він категорично, але безпідставно заявляє, що "всі вони належать до раннього скіфського періоду і свідчать про органічний зв'язок із античними культурами Середземномор'я в середині першого тисячоліття до нової доби. Припущення М. Суслопарова та О. Знойма про їхній трипільський характер не підтвердилися". Взяті під сумнів працю найчільніших дослідників Трипільля у XX ст. В. Хвойки, Т. Пассек, В. Даниленка, у яких не було сумнівів щодо приналежності кераміки та написів до трипільської культури. Свої висновки Б. Яценко аргументує так: на Правобережній Україні VI–V ст. до н.е. під час нашестя Дарія Перського зруйновано 19 городищ скіфського часу, і той культурний шар наклався на трипільський. Це більше ніж сумнівно, бо кераміка трипільська і кераміка скіфська дуже відмінні одна від одної. Якби автор це знав, то не було б отакого ненаукового "відкриття": "Здавна набута практика і технологія виготовлення посуду, його оздоблення зберігалися протягом віків і не можуть бути віднесені до конкретного періоду". Однак перший-ліпший археолог безпомилково відрізняє трипільську кераміку від гончарних виробів епохи бронзи, а тим паче від скіфської. Саме кераміка є основним датуючим і визначальним елементом для кожної історичної культури. Вона різнилась за складом глини, рівнем технології, техніки виготовлення та випалу, архітектоніки посуду, стильово-композиційних засад і складо-

вих художнього творення. Тому кераміка трипільців не подібна до скіфської, а тим більше до імпортованих — арабської, римської чи ще якоїсь. Якби Б. Яценко був фахівцем з археології, то таких помилок не допустив би.

Висновками Б. Яценка в обох статтях трипільським написам відмовлено в самодостатності у категоричній формі: "Датування трипільським часом виявилось помилковим". Маємо ще одну світоглядну помилку в царині дослідження трипільської цивілізації, яка сприятиме появі нових хибних концепцій навколо проблеми носіїв трипільської культури.

Розшифровуючи трипільські написи, цілком доречно вивчати глибинні процеси формування писемності трипільців-хліборобів. Постає вона з їхнього образотворчого мислення. Маючи і знаки, й історичні свідчення, і певні дослідження, можна з повним правом говорити про впливи трипільського (пеласгічного) письма на появу алфавітів у багатьох європейських і малоазійських народів. У тому числі і латинського, як гілки могутнього пеласгійського дерева писемності. Наведемо висновок ретельного дослідника праісторичного письма на землях України М. Суслопарова: "На підставі дешифрування написів трипільської культури маємо повне право твердити, що не фінікійці були винахідниками буквенно-звукового алфавіту. Його, за багато століть до найстародавніших зразків фінікійського письма, винайшли пеласгійські племена, які жили в III–II тисячоліттях до нової ери на території сучасної України і відомі під ім'ям трипільці. Саме звідси бере початок буквенно-звуковий алфавіт народів Європи".

Наука нині має лише поодинокі знахідки з різномірними написами на трипільських керамічних виробках та їх фрагмен-



Знаки з миски. Написи із фрагментів кераміки з Майданецького протоміста, скопійовані художником Олександром Фисуном

тах. Перші прочитання є тільки підходами до розкриття цього здобутку цивілізації. Вводячи в науковий обіг фрагменти з написами, сподіваємося на відкриття ще не однієї писемної сторінки такої високорозвиненої культури епохи мідно-кам'яного віку, як трипільська. Справа за майбутніми знахідками та дослідженнями.

ЛІТЕРАТУРА

10. Яценко Б. Письмена у знахідках археологів // Українське слово. — 6 січня 2000 р.
11. Мицик В. Міста Сонця. — С. 33.

Вадим МИЦИК,
директор Тальнівського музею
історії хліборобства

ЯК БУРЛЮКИ КРИМ ДОСЛІДЖУВАЛИ

За останні роки в українській та зарубіжній пресі час від часу з'являються матеріали про життя і творчість наших земляків-літераторів і художників Давида, Миколи, Володимира Бурлюків, які зробили помітний внесок у мистецьку скарбницю рідної України, Росії. Коло їхніх інтересів було досить широким. Вони не тільки цікавилися історією рідного краю, а й, по можливості, вивчали її, брали участь в археологічних експедиціях. Досить цікавий матеріал з приводу цього опублікував у "Кримській світлиці" бурлюкознавець Олександр Копітоненко. Нижче друкуємо уривок зі статті "Давид Бурлюк і Крим".

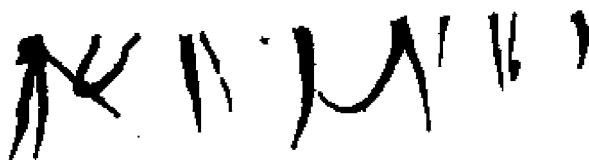
З архівних джерел та спогадів його сучасників відомо, що ще в молоді літа митець часто відвідував Крим. Адже тут, у селищі Бурлюк поблизу Бахчисарая, бере початок його родовід. До того ж родина мешкала у недалекій Чорнянці Таврійської губернії, де його батько обіймав посаду керуючого маєтком графа Мординової.

У 1907–1912 рр. разом із молодшими братами Володимиром та Миколою Давид брав участь в археологічних розкопках близько 50 поховань на території Криму. Ці археологічні експедиції, як згадує у своїх мемуарах молодший син Давида Давидовича Микола, організовувалися таким чином.

Територія, на якій велися розкопки, була багата на старожитні поховання. Інколи знаходили скелети заввишки 7 футів і більше, що свідчило про значні фізичні дані давніх осідників Криму. Черепи ретельно оглядали, звертаючи особливу увагу на надбровні дуги, випуклість яких свідчила про те, до якої епохи та людності належав його власник.

На всі знахідки наклеювали етикетки і обережно складали в плетені з лози короби. Нерідко це були різні види зброї, рукояті мечів, леза яких давно зотліли, наручні ланцюжки та інші прикраси. Інколи до рук археологів потрапляли фрагменти кінських вуздечок, виготовлені з золота. Шукачі з залем пригадували, що скіфи, які свого часу населяли значну територію теперішньої України, не мали писемності.

Найцінніша з наукового погляду частина знайдених братами Бурлюками речей передавалася до Херсонського краєзнавчого музею. Там і нині зберігається звіт про результати археологічних розкопок у таврійському степу. Решта стала основою для створення Бурлюками свого домашнього музею у Чорнянці. Про розкопки в таврійських степах є згадки в мемуарах. Так, в альманасі "Колір та рима" (ч. 55 за 1964–1965 рр.) Давид Давидович, підсумовуючи та порівнюючи прожиті літа (а йому на час написання мемуарів виповнилося 53 роки) з розділами книги життя, з сумом констатував, що від деяких з них "залишилися лише фрагменти, шматки, як від скіфського (кіммерійського) глечика, роздавленого глиною та гуркотом возів у степах Таврії..."



Писемні мальовані знаки з горняти

ЗНАЙОМСТВА
ЗБЛИЗЬКА

— Останнім часом дуже модним стало захоплення яким-небудь релігійним вченням, особливо східним...

С.: Релігія? Я віруюча людина, що не належить ні до однієї з релігій, не йде якимось визначеним шляхом, не належить до жодного культу. У свій час досить довго був містиком — тобто, знаючи, що Бог все-таки існує, спілкувався з тонкими матеріями, з вищими силами. Зараз я прийшов до поняття окультизму. Я розумію, що я і світ — це єдине ціле, розділити мене і Бога, мене й інших людей, мене і землю неможливо. Якийсь час я ніяк не міг зрозуміти, чому у всіх духовних практиках говориться про те, що ти притягаєш любов, якщо випромінюєш любов, притягаєш страх, якщо на твоєму обличчі явно написаний страх. Виявляється, все дуже просто і пояснюється на рівні фізики. Існують так звані торсіонні поля — поля крутіння, найтонші інформаційні поля, де притягуються однойменні заряди. Взагалі існує безліч усіляких цікавих речей, про які я довідався, читаючи Уолша. Точніше, не довідався, а насмілювався усвідомити: багато з думок, висловлених ним, — це мої думки, що мені здавалися повною ерессю. Наприклад, така думка: життя — по суті свій, безглузде, а зміст полягає саме в тім, щоб надати йому цього самого змісту. І який уже зміст ти йому даси, таким воно для тебе й обернеться. Найцікавіше, що подібні думки з'явилися в Україні ще позаминулого століття — варто, скажімо, тільки заглибитися в читання "Страшного суду" Івана Франка.

— Чи існують у вас якісь свої прикмети, повір'я? Сьогодні, наприклад, під час однієї з пісень Сергія відключилася апаратура. Наскільки пам'ятаю, на одному з травневих концертів сталося те саме. Пісню переслідує зла доля?

С.: Це ви про "Запорожців"? З нею пов'язана й ін-

Як тільки зустрічаєшся з цією трійцею, відразу пригадуються слова, якими починається велика частина народних казок: жив-був цар, і було в нього три сини. Двоє старших — розумні, а молодший — Іван-дурник... Щодо цієї асоціації, я не оригінальна — звичайно, саме ця фраза звучить перед виступом трьох цілком реальних, не казкових братів: Микити, Сергія та Руслана Джигурдів. До речі, з приводу невтішного відгуку про молодшенького царського сина, Руслан, наймолодший з "братерства", не ображається — адже Іванові зрештою залишаються всі скарби, красуня-царівна, та ще й півцарства на додачу... З двома представниками талановитої родини — Русланом і Сергієм — ми мали можливість зус-

РАЗ ДЖИГУРДА,
ДВА ДЖИГУРДА...

ша цікава річ: свого часу поїхали ми з Микитою у турне. І я мав "щастя" захрипнути. Всі пісні співаю, точніше, вимовляю, таким хрипким-хрипким шепотом. Була це Архангельська губернія, де 40-50% населення складають українці. І от виходжу я на сцену, розповідаю історію про те, як колись на Південному Сахаліні чоловік позаду гукнув: "Здорові були, козаки!" Виявилось — українець. І на запитання, а як сюди потрапив, відповідає: "Від Карпат до Сахаліну всюди підна Україна!" Ну от, я розповідаю цю історію і кажу, що пісня присвячується всім землякам. Прохрипів назву "Запорожці", і отут на перших же словах пісні голос як прорвався... Чесно кажучи, я читаю не прикмети — я читаю знаки. У даному конкретному випадку я вважаю — дуже добре, що апаратура відключилася саме на цій пісні. Це дало мені можливість зіскочити зі сцени, вийти до публіки і проспівати цю пісню дуже голосно без мікрофона, вживу. Тобто зайвий раз показати, що можу співати і так. У результаті публіка поставилася щодо мене ще краще, ніж була настрона.

— Стосовно знаків: чи передвіщало що-небудь багато років тому, що Руслан і Сергій Жи-

гурди будуть відомими артистами?

Р.: Навряд чи щось указувало на такий сумний результат... Все починалося банально — з віршів на Новий Рік. Навіть фотографія є. Потім у шкільному хорі виступав — голос у мене тоді був вищий, ніж у дівчат. Гітару в руки взяв років у 13... але музосвіту так і не одержав. Пішов я на баян, а на іспиті мене повідомили, що я залишаюся на другий рік. А я й відповідаю: "Ні, ви не зрозуміли. Це ви залишаєтеся тут іншим викладати, а я їду!" І пішов. Шкодою, звичайно, що не знаю нотної грамоти, але син у музиці вчить, тому дещо все ж таки вивчив. Слухачі через відсутність музичної освіти не особливо страждають — у мене жанр такий, що я сам собі акомпаную, і тому проблем, звичайно, не виникає. Хоча багато професійних музикантів кажуть, що так грати не можна — отут повинна бути тоніка, отут домінанта, а отут субдомінанта. Чесно кажучи, для мене — це просто набір букв...

С.: З цього приводу розповідаю реальну історію: був такий гарний оперний співак. І от він, виходить, арію там якусь репетирує, а концертмейстер і каже: "Стоп! Так, ідіть сюди, дивіться: вось-



мушка і знову восьмушка, а ви отут восьмушку з крапкою співаєте, а потім ще...". Співак відповідає: "Що ви мені показуєте? Для мене це бубочки...". А якщо серйозно, то з приводу перших творчих кроків багато чого сказати не можу — пам'ять у мене абсолютно акторська: пам'ятаю тільки тексти пісень і дві-три ролі і те доти, доки спектакль не знімуть. Теж є фотографія з Нового року... Ще в дитячому садку щось робили — коротше кажучи, як усі. Семиструнну гітару взяв теж літ у 13, і не випускаю дотепер. Рідкісна все-таки штука в сучасному музичному світі — семиструнна гітара...

— Не так давно Сергій був помічений на телеекранах як ведучий власної програми про бардівську пісню. Вирішили поповнити багаж талантів ще й цим видом творчості?

С.: Постійно запрошують на телебачення — телекомпанії, на відміну од кіномистецтва, розвиваються чудово. Але річ у тому, що я людина... ну, не

те, щоб нецікава. Скоріш, не екстремальна. Пробував кілька передач провести таким, який я є — друзі телефонують, кажуть, що було дуже цікаво і я там просто такий, як у житті. Але хочеться втягнути якомога більше коло людей, тому перед камерою починав грати якусь роль. Телефонують товариші: "Ні, — кажуть, — ти там якийсь не такий". А глядачам — дуже сподобалося... Така от ситуація. І взагалі мені здається, що наші бардівські програми вирізняє... мала енергетичність, мабуть. Довірливість є, а от з енергетичністю проблематично. Я намагався знайти спосіб зробити барда більш енергетичним — дизайн студії змінити, розпалити штучне багаття, пустити гітару по колу... Те саме відбувається і на бардівських концертах — вони ніби замкнуті в собі, у своєму колі. А от уміння розширити це коло і є головною складовою таланту ведучого.

Ксенія ГАЛЬЧЕНКО,
Сергій КОТОВ,
прес-служба Молодіж-
ного клубу

ЗДАТНІСТЬ СМІЯТИСЯ НАД СОБОЮ

Гумористичні та сатиричні пісні Тризубого Стаса не сплутаєш ні з якими іншими. Вже понад 10 років звучать вони в ефірі, інтерес до них не вщухає. І справа тут не у вибагливості автора до слова (хоча і це важливо), а його вміння миттєво оцінити ситуацію, надати їй особливого, дотепного присмаку, підкреслити одіозність події чи персонажу. Здатність сміятися — і насамперед над собою — це перша ознака наявності почуття гумору, і Стас тут неперевершений.

На фірмі "Саме так!" вийшли п'ять аудіоальбомів автора-виконавця, які пропонують слухачеві широкий спектр тем — від політичної сатири 90-х до гумору, іронії та гротеску сьогодення.

"COLLECTION-1" та "COLLECTION-2" — два альбоми, здубльовані з однойменних компакт-дисків. Задумані та скомпановані автором як

початок "Історії України в гумористичній авторській пісні. Відповідний до цього набір персонажів — від Та-та Карла і 239 поросенок — до Леоніда Макаровича з Іваном Степановичем. Своєрідним апофеозом пісні звучать на них "Ми є такі" та "Глобус України" (який, зрештою, з'явився таки у продажу в магазинах Києва).

Тривалість альбомів — 60 хвилин кожен.

"ЩУРИ" — зібрання більш різноманітне. Тут, крім політсатири, можна знайти всенародну історію продажу залізяз у Польщі, мрії студента про кіло ковбаси, пісні як



про кохання, так і про любов, чорний гумор (в який перетворилася колишня червона дійсність), іронію та сьоб.

Як не в тієї, то в іншій пісні — але ви обов'язково десь впізнаєте себе, своє оточення, чи й випадок, що стався зі знайомими.

На пісню "Щури" вінницьке телебачення зняло мультиплікаційний кліп.

Тривалість — близько години.

"Oh, Spain, Spain..." — альбом "шедевройдів" (як каже про них сам автор) Тризубого Стаса. Всі вони аранжовані ним власноруч — і не для того, щоб "вилазити з фанерою" на сцену, а виключно для касетного буття. "У Львові дощ", "Мете...", "Іспанія, Іспанія...", "Про слонів", "А люди сапають..." — всі ці пісні тут, на цьому альбомі. Він, до речі, видається вкотре.

Тривалість — 45 хвилин.

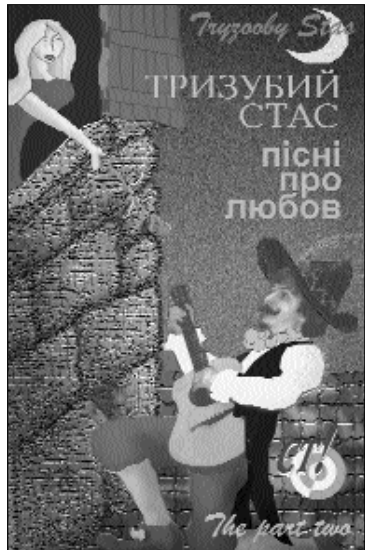
"МЕНЕ ЗВУТЬ ТРИЗУБИЙ

СТАС" — альбом 97-го року, в якому немає політичної сатири. Натомість — сучасні персонажі. Наприклад, екскурсовод Іван, який возить по Києву англійців з Оксфорду. Те, що він "вмазаний", аж ніяк не шкодить, бо він знає кілька слів англійською. Або тракторист, який виграв путівку до Франції, повернувся з неї і ніяк з того часу не може відповісти на запитання: "Пуркуа па?". Завершує збірку "Душа і тіло", в якій розповідається, як Стас може перетворитися на іконостаса... Тривалість — 45 хвилин.

"ПІСНІ ПРО ЛЮБОВ" та "ПІСНІ ПРО КОХАННЯ"

МА "САМЕ ТАК!" — українська музика, відео, книги, програми для дітей

Замовлення поштою: а/скр. 6, м. Київ-34, УКРАЇНА, 01034
E-mail: sametak@yahoo.com
www.sametak.com.ua



Для безкоштовного каталогу — конверт з маркою та зворотною адресою.

Сторінку підготувала
Леся САМІЛЕНКО



Свого часу письменник, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка Роман Лубківський керував обласним управлінням культури, організовував амбасаду України в Чехо-Словаччині. Нині ділиться власними набутками з майбутніми дипломатами, котрих виховує Національний університет імені Івана Франка. У попередній розмові ми намагалися зачепити загальні проблеми духовної спадщини — на чім має базуватися наша нинішня духовна школа? Ще одне зауваження. Назва попередньої публікації у “Слові Просвіти” — “Соняхи Романа Лубківського” — не просто поетична алегорія, що стосується нинішнього його стану. Так, за ними він себе почуває затишно, сонячно. А обіч хатини ростуть два правічні дуби, ніби слугуючи образом своєрідної основи, — на чому повинна триматися наша духовність...

“СТВОРЮВАТИ СЕРЕДОВИЩА”

— **Пане Романе, у попередній розмові ви з якимось особливим сумом говорили про так звану київську золоту вісь і про столицю...**

— Радше про те, що, на жаль, Київ ще не став столицею Української держави. Кермують там славновісні “крановишки” чи кранівники, сказати б.

— **А ми?**

— А що ми? Я вже згадував про знахідку руської вежі у Львові на вулиці Руській. Це ж копальна археологічна знахідка! А ті фрагменти замурували до “ліпших часів”. Коли вони настануть? І коли навчимося гідно показувати світові свою спадщину! А наш пам’ятник Данилу Галицькому? Переконали, йому б пасувало зовсім інше місце, а не той пляч, де кишить “напівцивілізований” базар. Так само варто би було поставити йому пам’ятник і в Холмі, де знайшли його палаци. Інтелігенція Польщі пропонує відкрити ці палаци й увіковічнити пам’ять нашого короля. До слова, ініціатором такого вшанування був Дмитро Павличко. Гадаю, після того, як полишив дипломатичну місію в Польщі, однак не відмовиться од подібної ідеї. У таких, власне, місцях потрібно створювати своєрідні середовища. Не просто, щоб там камінь якийсь стояв чи стела. Це стосується й наших теренів. Бо чим таких середовищ буде більше, тим сильніший вплив матимемо на формування культури наших людей. Тому що в такому плані людина не просто глядить на образ, вона бачить простір, потрапляє у певне середовище, досі незнане, а отже, інакше починає сприймати світ. Тому, переконаний, ми не все ще зробили для прийдешніх поколінь у сенсі формування духовності через сприйняття Франка, Шашкевича, Устияновича... Навіть на тому місці, де спалили хату, а інакше я це не сприймаю, маємо відновити її. І людина, котра має певну уяву,

фантазію, одразу собі відтворить атмосферу, перекине той умовний місток між минулим і сьогоденням.

— **Але ж ті мости палилися вже не раз — навмисно...**

— Прикро, бо справді для України більшовицькі часи були страшними. Нищили церкви без аналізу мистецької чи художньої вартості, палили замки. Галичину певною мірою не так пошматовали, бо вдалося зберегти тисячі експонатів. Скажімо, в тій же галереї мистецтв Сталінові не вдалося все знищити. Інша проблема — самі не шаємо те, що маємо. Багато пам’яток занепадає в наші часи. Їх засипають, бетонують, вивозять за кордон.

— **Ви очолювали обласне управління культури. Чи все вдалося зробити з того, про що мріялося? Це до того, що багато нарікаємо на сучасників.**

— На жаль, далеко не все. Шкодную, що не вдалося зреалізувати, перш за все, задум вшанування Іва-

Так, кожна з тих подій десь відбулася, кожна людина пройшла свій шлях. Але як вони мають значення для нинішньої України? Давай-те гуртувати людей довкола тих правдивих цінностей, що мали чи мають вплив саме на утвердження незалежної України. Щодо Щербицького, то взагалі це викликає великий протест і обурення, тому що це людина, котра, свідомо чи несвідомо, дуже багато робила проти України. Саме слово українське йому було чуже. Пригадую вже часи Горбачова. Як Щербицький — уже на схилі кар’єри — з особливим якимось обуренням сприймав нові віяння, пробудження української демократії. І як же цинічно, без коментарів, нам нині нав’язують відзначення його річниці “на загальнодержавному рівні”!

А відновлення “радянської” символіки в Харкові? Хіба депутати тамтешньої міської ради не читали Конституції?! А де Кабінет міністрів, де Президент, як гарант Основного закону?!

КІЛЬКА ЗАСТЕРЕЖЕНЬ РОМАНА ЛУБКІВСЬКОГО

СПІЛКУВАННЯ

— **Свого часу Львів теж мав схожі традиції. Були славні місця, де митці могли посидіти за кавукою чи чарчиною, поспілкуватися. Як Ви сприймаєте нинішні кав’ярні тенденції?**

— Та ж були і в Галичині такі традиції. Відомо, що Франко полюбляв пити знамениту віденську каву, мав свій столик, до якого підсидали постійно чи однодумці, а чи поціновувачі, і ніколи не відмовлявся од бесіди. Або ж Олександр Олесь, який по двадцять годин просиджував у знаменитому “Ведмедині”. І не забував про пиво.

— **А темою поезій?**

— Я взагалі не планую написання віршів. Мені інколи дивно зустрічати колегу, котрий “зачитує” своїми новими творами. Я навчений інакше працювати... Творчо добре почуваюсь у Словаччині, — коли відходиш од гамору й знаходиш затишок у якійсь винарні. Там дуже гарні винарні, в яких звучать улюблені пісні, дуже схожі до наших. Тішить спостерігати, як люди любляться. Не тільки як закохані, а як друзі.

Обнімаються за плечі і заводять якусь “збойницьку” (баторську) пісню. У нас це втрачено. Там можеш спокійно піднести троянду якійсь чарівній незнайомці, і ніхто не вимагатиме в тебе сатисфакції за образу. Існує атмосфера, котра надихає на творчість. Бо, попри те, що митець має бути наодинці зі словом, він не може одриватися від оточення. Для чого ми пишемо? Не задля “текстів”, як дехто вважає, бо сам текст — це є штука, але вона мертва, якщо пишеться, власне, заради себе. Потрібно усвідомити, що не лише зовнішні вирази спонукають до написання, а здебільшого внутрішні потреби.

ТВОРЧИЙ ЛЮД ШУКАЄ

інструментом Спілки художників. А кавування в Емануїла Миська!

Або візьмемо унікальну творчу родину Безнісків. Вічно гнана, вічно потерпала, вічно без грошей. Але вони (Євген разом із, на жаль, уже покійною дружиною Теодозією Бриж) творили. І постійно прагнули творчого спілкування, завжди віддавали закуток у своїй малесенькій майстерні, аби пригостити того, хто завітав у гості.

Звичайно ж, під час таких кавувань піднімалися й найсерйозніші політичні питання. Якщо відверто не критичувалися, бодай починали розумітися по-інакшому.

Окремо — поговоримо коліс по письменницький клуб, який проіснував щось зо п’ять років, але залишив слід в історії. Прикро бувати на “фуршетах”, де все зводиться до поїдання та випивання.

Після “третьої” взагалі ні з ким словом перемовитися.

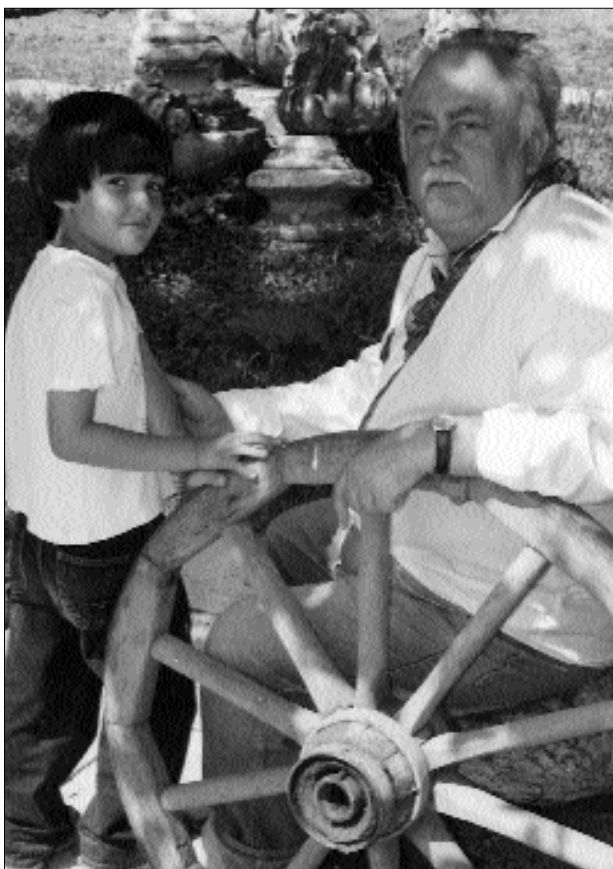
— **Бідує митець...**

— На жаль, так. І все-таки творчий люд не обминає затишних куточків.

КАВА ДЛЯ ВАЦЛАВА ГАВЕЛА

— **Чи є у Львові улюблені вами місця, куди б із задоволенням повели своїх друзів з дальшого чи ближчого зарубіжжя?**

— Звичайно. Спершу я б повів гостей у “Світ кави”, хоча там є одна вада. Він переважаний великою кількістю людей, та й сноби вже його облюбували. Є ще мила серця “Галка”. Порівнюючи з серединою 90-х, відзначаю значні зрушення. Єдине, що дратує, це відсутність належної атмосфери. От збоку вулиці Стефаніка є цікавий підвальчик “Під куполом”, де відтворена своєрідна атмосфера



помешкання 30-х рр. XX ст. Звичайно, є свої акценти, бо то було помешкання польської письменниці. А чи не можемо відтворити щось подібне в помешканні українського митця? Тим часом стилістика більшості наших “кнайп” витримана у псевдостаровині, і ніхто не може затримати мене більше години. Починається галас, звучить “зековська” або “распутінська” попса.

Кілька років тому прибув уперше до Львова Вацлав Гавел. Забачалося попиту кави. Зупинилися в літньому ресторанчику на проспекті Свободи, що під міськими мурами. І уявіть собі: йому приносять каву в одноразовому пластиковому “стакані”. Ще один казус, пов’язаний з чеським Президентом. У Львові супроводжувати Гавела голова тодішньої облдержадміністрації Михайло Гладій доручив мені. На дипломатичній службі в Празі неодноразово ми зустрічалися з паном Президентом, багато говорили про долю України та про перспективи розвитку. Зокрема, я постійно зауважував, що Україна — то своєрідний європейський фонтан, який ще не затих. Він серйозно переймався нашими проблемами. Взагалі, вважаю, чи не єдиний політик у світі, котрий є правдивим нашим симпатиком. Отож, переходимо проспект Свободи. Зупинилися біля пам’ятника Шевченкові. Вацлав Гавел висловив бажання покласти квіти до підніжжя Кобзаря. Але цього протоколом чомусь не передбачили. Виручив радіожурналіст Казимир Плаксюк. За якихось дві хвилини він, на моє прохання, достав-таки букет. І Гавел залишився задоволеним.

Тому, вважаю, що саме через аромат львівської кави, львівського пива, мандрівки нашим містом (автомобілем він відмовився скористатися) ота симпатія до України ще глибше закорінилася.

Ми якось з вами перейшли з однієї теми до іншої...

— **Чому ж? За великим рахунком, кожним словом намагаємося сягнути людської сутності, пізнати характер, що формує митця.**

— Тоді варто додати таке. Якщо ми говоримо про діалог митця з суспільством, то повинні будувати його не банально, а творчо. І обов’язково керуватися — любов’ю до людини, прихильністю. За що й вип’ємо по гальбі пива!

Тим часом за іншим кінцем столу під яблуном вже попоралася пані Наталя — дружина Романа Лубківського. Нас чекали якісь особливі домашні делікатеси. Правда, спочатку господиня бідалася, що не все вдалося. Але реальність перевершила сподівання. Обід видався славним.

А під хатою присів на колоду внук Северин. Він уже набавився з чотирилами “співмешканцями” — песиком Арчібальдом і котиком Стефіком. Сперся в задумі на старе колесо від веза. Крутиться колесо життя. І на згадку про цю не повторну мить ми вирішили сфотографувати двох Лубківських...



ВИСТАВКА

Як на рафіноване сприйняття сучасного естетичного чи науковця — ця виставка є запаморочливою інформативно. Око розгублено стрибає по численних, місцями різнорідних за характером експонатах: викладених у вітринах, припасованих на стендах, рясно розвішаних по стінах аж до стелі. Звикле до ретуші і глядцю око силується дати раду занадто інтенсивному потоку еманцій цих дорогоцінних першоджерел. Величезний обсяг архівних документів, фотографій, археологічних знахідок від неоліту до козацької доби, народного мистецтва, вишукано вкраплені в експозицію малярські та графічні твори Шевченка, Нарбута, Бурачека, Богомазова, Яремича, Левченка. Усе це поєдналися в долі однієї людини — Миколи Федотовича Біляшівського, якому і присвячено виставку “Володар княжої гори”, що відкрилася днями у Національному музеї Тараса Шевченка.

Оговтавшись після першого естетичного струсу, варто сказати: таки не дарма ми підставляли під удар свій художній смак, вишколений на музейній бутафорії соціалістичного зразка. Бо подивитися є на що. Чи багато хто навів з музейників і науковців бачив в оригіналі ескіз великого державного герба України, зробленого Георгієм Нарбутом 1917 року? Або фото засідання секретаріату Центральної Ради? Чи те, як мешканці містечка Ромни вітають появу Першого Універсалу Центральної Ради? А одну з рідкісних світлин Симона Петлюри доби Директорії? Тут перед нами постають рідкісні (іноді безповоротно втрачені) краєвиди Киє-

ВОЛОДАР КНЯЖОЇ ГОРИ



Фрагмент III Кустарної виставки у Київському художньо-промисловому і науковому музеї, яку на запрошення М. Біляшівського відвідав імператор Микола II

ва останньої чверті XIX — першої чверті XX століть і обличчя творців культурного середовища Міста.

Та козирнути раритетністю експонатури — либонь не це було головною метою упорядника виставки, Миколи Миколайовича Біляшівського (до речі, онука Миколи Федотовича). У долі його діда сфокусувалася ціла низка проблем, викликів часу — як ми тепер кажемо, що на них було конче необхідно відповісти українському суспільству початку XX століття. І він виявився одним із небагатьох, хто зміг це зробити. “Музей — найкраща справа для рідної країни” — це кредо Миколи Федотовича стало принципом упорядкування і нинішньої експозиції. Завдяки зусиллям Біляшівського і його найближчих сподвижників українці, ще не маючи власної

державності, отримали свій національний музей (Національний музей у Львові, створений з ініціативи і коштом Митрополита Андрея Шептицького на той час не був доступний багатьом нашим землякам-наддніпрянцям). Той заклад, що відчинив двері для відвідувачів 1899 року в Києві, розташувався у спеціально зведеному для нього архітектором Владиславом Городецьким “будинку з лівими”, називався спочатку Музеєм старожитностей і мистецтв (згодом — Київський художньо-промисловий музей) і носив ім'я імператора Миколи II. Проте був він музеєм національним за своєю суттю. Експозиція, що складалася з археологічного, історичного, етнографічного, художнього і художньо-промислового відділів, а також Шевченківського та “Старий Київ”,

давала можливість прослідкувати витоки української культурної та цивілізаційної самотності.

Але перед тим у його житті була Княжа гора. Мальовничі місцевості над Дніпром, трохи нижче Канева, неподалік Чернечої гори, де спочив прах Тараса Шевченка. Саме тут Біляшівському вдалося вперше в історії української археології розкопати провінційне давньоруське місто, яке він досить впевнено ототожнив із літописною Роднею. Порівнюючи ці знахідки з тогочасним традиційним селянським побутом сусіднього села Пекарі, вчений констатує: у селян Пекарів XIX ст. і у Родні X ст. майже ідентичний набір побутових речей. Після мовознавчої теорії Максимовича це був другий переконливий аргумент на розвінчання проімперської концепції росій-

ського історика Погодіна, який намагався довести, що українці не є автохтонами на своїй землі.

Відвідувачі виставки “Володар Княжої гори” у Музеї Шевченка завдяки унікальним світлинам і архівним документам мають змогу побачити не лише, як виглядали виставкові зали Київського художньо-промислового і наукового музею, як формувалася його збірка, але й спостерегти на прикладі долі і особистості Миколи Біляшівського розвиток наукового музейництва в Україні. Невеселе враження справляють нинішні музеї-спадкоємці Музею старожитностей і мистецтв, між якими радянською владою було розподілено його колекцію: холодний офіційний і концептуальна застарілість експозиції Національного музею історії України, нескінченні проблеми з реставрацією будівлі Національного художнього музею (саме в його стінах свого часу було розміщено Музей Біляшівського), відсутність можливості у Державного музею народного декоративного мистецтва належно показати свою колекцію (як і зберігати її в придатних умовах). Незважаючи на те, що кожна з цих поважних установ по-своєму дорожить пам'яттю про фундатора музею, відсутність постійного меморіального розділу (кабінету), присвяченого М.Ф.Біляшівському, відчувається. Виставка ж “Володар Княжої гори” засвідчує, що обсяг і вагомість зробленого цим видатним діячем нашої культури цілком заслуговує на окремий музей.

Микола СКИБА

МУЗЕЙ

ХАТА ДУХОВНОСТІ

Що ми називаємо словом “хата”? Оселю, частіше власну, дах над головою. Це слово часто асоціюється з чимось рідним і затишним. Недарма і меморіально-художній музей (що знаходиться у Києво-Могилянській Академії) видатного художника Івана-Валентина Задорожного (1921–1988) названо саме “Хата” — бо він є справді гостинною домівкою українського мистецтва.



Чучинська Мадона

Талант Задорожного — унікальне явище. Його твори — це живопис, вітражі, рельєфи, різьблення по дереву, гобелени, мозаїчні панно, енкаустика. Зовні твори Задорожного нагадують кращі зразки українського традиційного мистецтва: народної картини та ікони, фрески, дерев'яної скульптури. В той же час — це вихід до узагальнених форм, а через них — до універсальності, всебічного осягнення буття. За суттю — це звернення до нашої духовної спадщини (зокрема, до видатних особистостей України, скіфської, слов'янської, старокиївської, козацької доби в історії), прагнення донести її до нас і зберегти для прийдешніх поколінь. Недарма вся творчість художника сповнена любові та поваги до рідної землі, і саме Україні він заповідав усі свої твори. Саме через цю яскраву виражену національну спрямованість свого мистецтва Задорожний зазнавав утисків з боку радянської влади — за його життя не відбулося жодної персональної виставки, він не отримував почесних звань. Крім того в творчості художника відчувається нестримне бажання віднайти таємницю (розгадування якої, мабуть, ніколи не припиниться) таких позачасових понять, як добро, любов, самовідданість, віра в ідеальний світ та ідеальну людину в ньому.

За словами директора Культурно-мистецького центру Києво-Могилянської академії Олени Василівни Замостян, ідея створення музею І.-В. Задорожного виникла ще в період відновлення академії, 1992 року. Тоді ж, з ініціативи українських художників і за підтримки президента академії В'ячеслава Брюховецького, було започатковано художню галерею. Ініціатори зробили і перший мистецький внесок — передали свої твори академії. Але створення музею довго відкладалося з тривіальних причин — відсутності приміщення і коштів. Тому майже кожний навальний рік в академії розпочинався з виставки творів Задорожного, щоб хоча б так ознайомити широкий загал з його мистецтвом. Нарешті, в рамках святкування у жовтні цього року 10-річчя відродження Києво-Могилянської академії, стало можливим відкриття меморіально-художнього музею “Хата”.

Під дахом “хати” духовності зібрано і буде збережено мистецьку спадщину художника — невід'ємну частину української культури, для наступних поколінь.

Катерина ТАРЧЕВСЬКА

ВЕРНІСАЖ

І в звуках, і в барвах кохався цей художник. Він дослухався до музики у природі і переносив її на полотна мовою фарб. Світлий талант...

І прізвище мав знакове.

Григорій Петрович Світлицький народився 27 вересня 1872 року в Києві.

Учень Олександра Мурашка, він увібрав у свою душу неповторні особливості української школи, навчався в Петербурзькій Академії мистецтв у Іллі Рєпіна, Архипа Куїнджі, Павла Чистякова. І мати художника, Глікерія Йосипівна, поїхавши на вручення дипломів (за традицією на цю церемонію запрошували батьків), мала всі підстави сказати: “Мені сам ректор руку цілував за Гришу”. Неосвічена, та розумна і мудра від природи українка (чоловік рано помер) спромоглася гідно виховати дев'ятеро дітей, давши вищу освіту чотирьом синам. Від батька, першої валторни оркестру Київського оперного театру, успадкував художник надзвичайні музичні здібності, бо став скрипалем (закінчив два курси консерваторії) і композитором.

Починаючи з 1896 року Григорій Світлицький брав участь в академічних виставках, виставках Товариства передвижників, Товариства імені А. Куїнджі, працював у мозаїчних майстернях цієї ж академії. Його “Мати Божа” в Ісаїївському соборі завжди нагадуватиме петербуржцям про талант українського митця. 1919 року Григорій Петрович повернувся до Києва, до батьківської оселі на Дігтярній вулиці 30, що пригорнулася якраз до тієї гори, на якій пишався видний здалеку художній інститут. От по цій горі і протоптав до нього свою стежку Г. Світлицький, бо працював там, очолив кафедру пейзажно-

СВІТЛА СТЕЖИНА МИТЦЯ

го живопису, став професором, посвятив у тайни мистецтва цілу когорту талановитих учнів, серед яких чи не наймолодшими були Віктор Зарецький і Галина Севрук.

У 1946 році Григорію Світлицькому, першому з митців України, було присвоєно звання народного художника.

Митець залишив багату і різноманітну



художню спадщину. Станковий живопис: пейзажі, жанрові твори, портрети, натюрморти — поєдналися з плакатом, книжковою графікою, монументальними роботами. Принагідно нагадаємо, що розпис Воздвиженської церкви на Подолі в Києві теж належить Г. Світлицькому. А його полотна “Корчма” 1907, “До міста” (1907), “Музиканти” (1912), “Перехід богів через Дніпро” (1928), “П. І. Чайковський на Україні” (1938–45), “Думи мої, думи” (1944) та інші давно належать до золотого фонду україн-

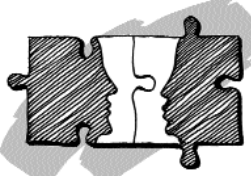


ського мистецтва.

“Перекопаний реаліст, як казав про себе художник, він створив картини, перейняті тонким ліризмом. У них ніби звучить музика, яку він вчував у природі. Г. Світлицький був залюблений в поезію українських поетів: “Марусина хата” (1914), “Хата в місячну ніч” (1919), “Місячна соната” (1920), “Місячна ніч” (1929), “Хата під місяцем” (1930), “Срібна ніч” (1913), “Місячна ніч. Українська хата” (1947–48). А полотно “Рідний край” (1945) стало апофеозом його ніжної любові до Батьківщини.

Олена ЛЕОНТОВИЧ,
м. Київ

Фото О. Кутлахметова з виставки



НЕПООДИНОКИЙ ВИПАДОК

Для українця земля — душа і тіло, нинішнє й майбутнє. І коли дід примовляє до внука: “помирай, а жито сій”, то означає це, що кусень поля і є тими скрижальми, на яких пишеться заповіт власному родові.

Якщо (колись!) вчені навчаться читувати із будь-якого окрайця лану часові відбитки прожитого і пережитого тими, чий руки порпалися в українських чорноземах, то навіть темні плями на золотій повні місяця — “брат брата на вилах підняв за межу”, — побліднуть перед картинами чорного болю, зневіри і розпачу, що терзали душу хлібороба. Але ті ж, ще непрочитані вченими історії, можуть явити нам такі вихлюпи щастя, радості, любові, що інакше, як сонячними, їх і не назвеш.

Бо від сонця до місяця, від світання до смеркання тече хліборобський рік і його ж таки доля. Доля край поля... Тому й розкидані понад українськими селами то Іванів лан, то Степанова нива, а то й Петрова могила журиться під дикою грушею-самосійкою. Земля нарікається іменами тих, хто їй щедро служив, хто їй низенько вклонявся...

Дивлюся на жінку, сиву і в лину, що сидить переді мною: а де ж її, Ганнина земля? Де її нивка, де її котелівська розна? Де те поле, що висотало сили, випряло не один її день чорнило її руки, пов'язало вулицю пальці, — так само, власні і в кількох її ровесниць-сусідок вуличному закутку, а в сотен на Полтавщині, а тисячами там — по всій Україні...

Жінко Ганно, — мати Ганно і сестро Ганно, — що ти бачила в своєму житті, крім праці до виснаження, до кристаликів солі на випалених сонцем віях, до знемоги і втоми гіркої?!

Балакали-говорили до тебе поля зелені у твої нерозквітлі роки, — замість батька та матері, бо не повернувся з війни батько, а мати померла від тяжкої недуги у 1946 році, і черства сирітська шкортинка, лободяники-маторженики дерли твої юні, напівдитячі вуста. Втішали Ганнусю золоті лани котелівські, бо розвіяні війною браття не могли підставити їй свої юнацькі плечі: старший брат, Василь, вивезений до Німеччини в 1942 році, загубився у чужих краях, а молодші, Іван та Степан, пов'язавши свої долі з армією, нечасто озивалися з далеких сторін. Достеменно, як в тій прадавній сирітській пісні для сестринського голосу: “а у мене роду — три брати зроду, да й ті прибувають де-сятого роду...”

Отож покладалася Ганнуся Луценко лише на саму себе, на свою роботящу вдачу, метку думку та на довгі літні дні, які давали їй змогу і трудодні одробляти в місцевому колгоспі, і власний город порати.

БУРЯКОВИМИ РЯДКАМИ, НА КОЛГОСПНИХ ГОНАХ

писалася її юність, — перший запис у трудовій книжці свідчить, що розпочала вона постійну працю у колгоспі імені Леніна, у селі Котельві Полтавської області. Згодом, через півтора року, їй запропонували стати працівником місцевого відділку зв'язку. Розносячи листи, газети, телеграми, згодом — пенсії, вона не поривала зв'язку ні з колгоспом, ні з його людьми, — адже обслуговувала земляків-колгоспників, а ще охоче бралася до політня та інших сезонних робіт, обробляючи колгоспні поля. Тим більше, що випала їй нелегка жіноча доля — була вона сама собі опорою і господинею, покладалася лише на свої дужі



Фото О. Кутлахметова

ГАННИНА ЗЕМЛЯ



Фото О. Кутлахметова

руки та терплячу душу. Сама виховувала доньку-одиначку Ніну, сама будувалася, — ділянку під забудову їй нарізали неподалік колгоспної контори.

Сорок поштарських років змигнули, а не пролетіли, — як ті біленькі конверти з листами, що віддавала в руки односельців, закотилися, як мідь і срібло колгоспних скупих пенсій, вдарили в скроні, як сумні й радісні телеграми, що їх морзянкою відбивала її рука в усі кінці світу... А їй ніколи було випростатись та дивитись їм услід з-

під вишень молодого саду, що виріс на новім обійсті — бо належить жінка Ганна з Котельви до того покоління, для якого праця хліборобська — вічне колесо життя, релігія і повнота буття. Тож, вийшовши на пенсію і облишивши справи поштові, Ганна Андріївна Луценко знову відносить свою трудову книжку в контору колгоспу імені Леніна (1984 рік) і відпрацьовує на різних польових роботах п'ятнадцять років! Із обов'язковим виробленням мінімуму трудоднів, про що свідчать записи в трудовій книжці, ос-

танній з яких датований 1999 роком. Так Ганна Андріївна Луценко, для якої нинішній 2002 рік — ювілейний, бо 6 січня відзначила своє 75-річчя, стала однією з трудових прикмет Котельви — виробила два трудових стажі — на пошті 40 років, в рідному колгоспі — 15 років. Та от біда: для неї, Ганни Андріївни Луценко колгосп (колись — імені Леніна, нині — СВК “Маяк”) — рідний, а вона для нього — чужа. І про це їй недвозначно заявили, коли дійшло до розподілу паїв. “Нічого два пироги їсти разом!” — ось так, жорстоко і грубо кинув їй межі очі місцевий начальник, який, крім п'янства, ніякими трудовими повсякденними властивостями не відзначався. Кидав у вічі, а поцілів у серце: ох, ті два пироги, які чорними остюками кололи їй рот, а людям — очі. І глевкими вони були, і давкучими, та й нині на такі, пирогові статки, не розгуляєшся: службова пенсія і до півтори сотні не дотягує, а в СВК “Маяк” її хоч зрідка й підтримують, але — наполовину, або й у чверть тієї допомоги, яку отримують “правдиві” пенсіонери. Скажімо, якщо їм видають по 100 кг зерна, то Ганні Андріївни — 80 кг; якщо, в цьому, врожайному році, — людям по чотири центнери — їй два. Ну, і звичайно ж, ні гречки, ні меду, ні інших, таких необхідних старій людині продуктів: ну не визнають її за свою, та й край!

Скупа Ганна Андріївна на слово, — змолоду звикла ховати свої плачі під подушку, але, здається, повірила мені й відкрила свої болі:

— Я тут родилася, я тут робила... З семи років бур'яни полола:

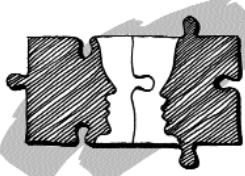
батьків гнали в колгосп, як на панщину, і я з ними. Що я знаю про своє життя?! У війну тричі горіла. 1947 рік — голодомор — я в колгоспі, на полі... Трудову мою завели з першого січня 1948 року, хоч за мною вже було гонів та гонів... Коли перейшла на пошту, обслуговувала 60 дворів, вела ощадкасу, — не кого ж, колгоспників обслуговувала. З 1984 року, у 57 літ — знову на поле, дали мені 2 гектари буряків на Чернещині... І так щороку, — хіба по два гектари, — по п'ять полола пенсіонерка Луценко! У 1989 році було фото в районній газеті, писали про це. Коли з'єднувались колгоспи у СВК “Маяк”, подала теж заяву. Спочатку паї ділили щедро — по 4 га землі, згодом, коли охочих виявилось чимало, — наділили по два з гаком. Не обминали нікого, — ні директора школи, ні його сестру, що працювала прибиральницею в лікарні, і жодного дня — в колгоспі... Отримали всі, навіть той, хто не працював, а мене обійшли. Бо немає захисту в мене, нікому заступитись...

Такий ось монолог людини від землі. І, здається, нічого до нього додати. Донька Ганни Андріївни, Ніна, їздила у Полтавський відділ

Там дійшли до Луценко. Але... Уявлено. Аби потрібна ніяких, бо, ініція СВК Тетяна Михайлівна Корост, — не голова дає, а люди”. Лютого 2000 року відбувся з'їзд членів СВК “Маяк”, як годиться, поставили питання про ліквідацію. “Дві душі, — згадає Тетяна Андріївна, — прокричали “проти”. Триста промовчали”. Такий от результат. Те мовчання каменем лягло на серце людині, яку, здається, вже й не земля цікавить, а ставлення до неї, байдужість та упередження: “Чужа! Зайвого хоче!” Чи й справді чужа вона цій землі, на якій стільки працювала? І стаж виробила, і податковий код на неї “Маяк” оформив, так само, як й іншим колгоспникам колишнім. А щоб не муляла совість перед стражденною жінкою, вручили Тетяні Андріївні листа від районного начальства: “Маєте підстави на 2 га із земель запасу селищної ради, без права передачі і спадку”. І виділили, як колишньому службовцю, земельну ділянку на неугіддях. Засіяла Ганна Луценко СВОЄ поле. Сяке-такє збіжжя виродило. Стоїть, обсипається. Знову просить, знову плаче, — набридає. Нарешті хтось змилюється: “Та викосить отій бабі комбайном. Хай тут не ходить, не кисне...” Скосила, обмолотила, і — відмовилася од тієї землі. Не її то земля, не Ганнина. Не її потом вмила. Хоче вона свою нивку мати на тому полі, де ходили її ноги, де її руки кожному зеленнику пучками перебирали. Але, здається, до її бажань у “Маяку” не лише байдужі, але й — ворожі...

“ЯК ТЕТЯНА МИХАЙЛІВНА ВИЙДЕ В ПОЛЯ...”

Тетяна Михайлівна Корост — голова правління СВК “Маяк”, заслужений працівник сільського господарства України, депутат Полтавської обласної ради, — людина у Котельві знана й заслужено шанована. Роботи у голови кооперативу “Маяк”, в якому 9052 га земельних угідь, утримується близько чотирьох тисяч голів великої рогатої худоби та три тисячі свиней, великий парк сільськогосподарської техніки, — господарства, чий чистий господарський прибуток за минулий рік склав 4 мільйони 854 тисячі гривень, самі розумієте, більше, ніж досить. Адже під опі-



кою кооперативу, вважайте, — під її особистою відповідальністю, знаходиться вісім сіл. Три — на території Котелевської селищної ради — Михайлове, Камінна, Чернєщина, а п'ять входять до складу Козлівщинської ради — Терещенки, Діброва, Ворони, Підварівка, Козлівщина. Кооператив дбає про автобусне сполучення, паливо, допомагає орати городи, завозить хліб, який, до речі, випікається теж в кооперативі. І не лише хліб — і калачі, і торти, і смачні пиріжки. Три школи теж у полі зору голови, так само, як і два дитсадочки та поліклініка центральної райлікарні.

У “Маяку” 560 працюючих, це все — місцеві жителі, середній вік працівника кооперативу — 35 років. Середня заробітна плата — понад 400 гривень при двозмінній роботі, безкоштовному харчуванні, послідовному забезпеченню житлом. Звичайно ж, зовсім інші умови роботи і життя були колись у пенсіонерів, яких у “Маяку” — 1200 чоловік. Як свідчить спецвипуск Котелевської районної газети “Народна трибуна” (28.03.2002 р.), присвячена виборчій кампанії Т. М. Корост, минулого року “в залежності від середньої частки паю пенсіонери одержали по 7—8 центнерів пшениці, 35 кг цукру, 20 кг різних круп, олію та мед”. А в своїй програмній статті Тетяна Михайлівна розповідає про те, як відстоювала “неухильне виконання Указу Президента України “Про розпаявання землі та видачу державних актів власникам земельних паїв”, зокрема по КСП ім. Леніна та СВК “Зоря”. Як зазначає Т. М. Корост, в цьому питанні було “багато штурмівщини”. Не втримаюсь, аби не зачитувати її ширше, — думки, які висловлює пані Тетяна, турбують в Україні нині багатьох: “Як наслідок (*штурмівщини* — Л. Г.) після розпаявання пройшло 10 років, і сьогоднішня молодь, спеціалісти, які прийшли недавно в господарство, залишилися без землі”. А ще — “проблема, яка потребує прийняття відповідного закону, — це врегулювання майнових відносин та утворення нових підприємств на нових правових засадах. Сьогодні для створення підприємств на приватній основі потрібні закони, в яких були б чітко визначені джерела заснування приватної справи, щоб не було так, як це сталося в промисловості, де за рахунок оволодіння державною власністю з’явилися хазяїни енергетичних систем, газових та нафтових компаній. У селі це неможливо, бо треба кожен день дивитись людям у вічі. Тому я за створення приватних підприємств, але на ос-

нові відпрацьованих законів”.

Як бачимо, Тетяна Михайлівна, — людина широкого мислення, стійкого характеру. Результати її праці — навч, а визнання — поруч, у добрих відгуках односельців. Людина авторитетна, Тетяна Михайлівна здатна переконати своїх колег, своїх земляків у правоті власних задумів, викликати їхню віру в себе, навіть — обожнювання. Недарма ж учасники хору “Ветеран” склали і виконують “Пісню про Тетяну Корост”. Не втримаюсь, аби не зачитувати її тут повністю:

“Як Тетяна Михайлівна вийде в поля,
Де гудуть трактори і співає земля,
Де по осені будуть багаті жнива,
Котелевщина пісню про неї співа.

Хай нам світить “Маяк”,
Хай завжди буде так!
Багатіє життя,
Рідний край, розквіта!

Скрізь встигає вона, в неї тисячі рук,
Не боїться ця жінка ні злив, ні посух.
Всім вона голова, всьому раду дає
І дарує усім щире серце своє.

Котелевська зоря,
котелевський “Маяк”
В Україні новий всім показує шлях.
Є і хліб на столі, є і пісня нова,
І про Корост Тетяну співа Котельва.

В цій пісні, хотіли того чи ні її автори, відображено всю залежність долі трудівників поля від свого керівника (говорю тут не лише про Тетяну Михайлівну, а про усталеність сільських стереотипів: хліб — усьому голова, а голова (колгоспу, кооперативу, адміністрації районної і т. д.) — голова тим, хто його сіє і збирає. Безперечно, Тетяна Михайлівна Корост є керівником нового типу, нового часу. Її розуміння потреби укрупнення господарств з обробітку землі, спадкоємності хліборобської праці, зміни психології безправного колгоспника на широту мислення власників земельних та майнових паїв, які знають, що працюють на своїй землі, на своїх засобах виробництва, формують ставлення до голови як неординарної особистості, для якої висо-



Фото О. Кутлахметова

кі показники діяльності кооперативу не є самоціллю господарювання. Вона робить все, аби люди зрозуміли, що ці досягнення виключно в їхніх інтересах, і, здається, за 15 років головування Тетяні Михайлівні вдалося згуртувати колектив сумлінних трудівників. Але саме їй, як нікому, має бути відомо, що праця на землі потребує не лише почуття власника, але й не менш необхідних хліборобові почуттів сумління, совісті, взаєморозуміння та співпереживання у ставленні до старих та малих... Тому й звертаюсь тут до депутата обласної ради, голови СВК “Маяк” Т. М. Корост з редакційним листом:

**Шановна
Тетяно Михайлівно!**

Колись, коли молодими агрономом Ви приїхали на роботу в Котельву, однією з перших Вас привітала і сердечно зустріла Ганна Андріївна Луценко, — відчувши споріднену, трудову душу, а, можливо, ще й пов’язуючи з Вами надії на свою старість... Вам, як нікому іншому, відомо, що земля ніколи не зраджує тих, хто її обробляє. Зраджують люди, по-своєму трактуючи закони про володіння землею. Ота “штурмівщина”, про яку Ви говорите, і яка заважає Вам сьогодні, пройшла по головах людей, що належать до того відсотка, у якому кожен випадок треба розглядати персонально, враховуючи час та обставини, що випали на долю цих людей. Ганна Андріївна Луценко належить до їх числа. І від Вас залежить, чи буде на Котелевській землі Ганнина борозна. Можливо, її поява серед земельних пайщиків кооперативу “Маяк” засвідчить

не лише справедливість наших законів у ставленні до пенсіонерки, людини землі і від землі, але й з’яву нової моралі керівників нового покоління, народних обранців усіх рівнів, які відчують відповідальність за кожну людину, за її долю і ніколи не зраджують їх. Мені здається, що поява Ганниного поля на Тетяниній землі могла б стати знаменною подією і довела б багатьом, що наш час може бути чесним і справедливим.

**Любов ГОЛОТА,
Котельва — Київ**

На знімках: Ганна Луценко, її обійстя і рідна вулиця...

Редакція газети звернула-ся в різні державні структури та до народних депутатів ВР з проханням прокоментувати ситуацію Г. А. Луценко. Один з відгуків друкуємо сьогодні.

•

Коментує народний депутат України, заступник голови парламентської фракції Соціалістичної партії України Іван Бокий:

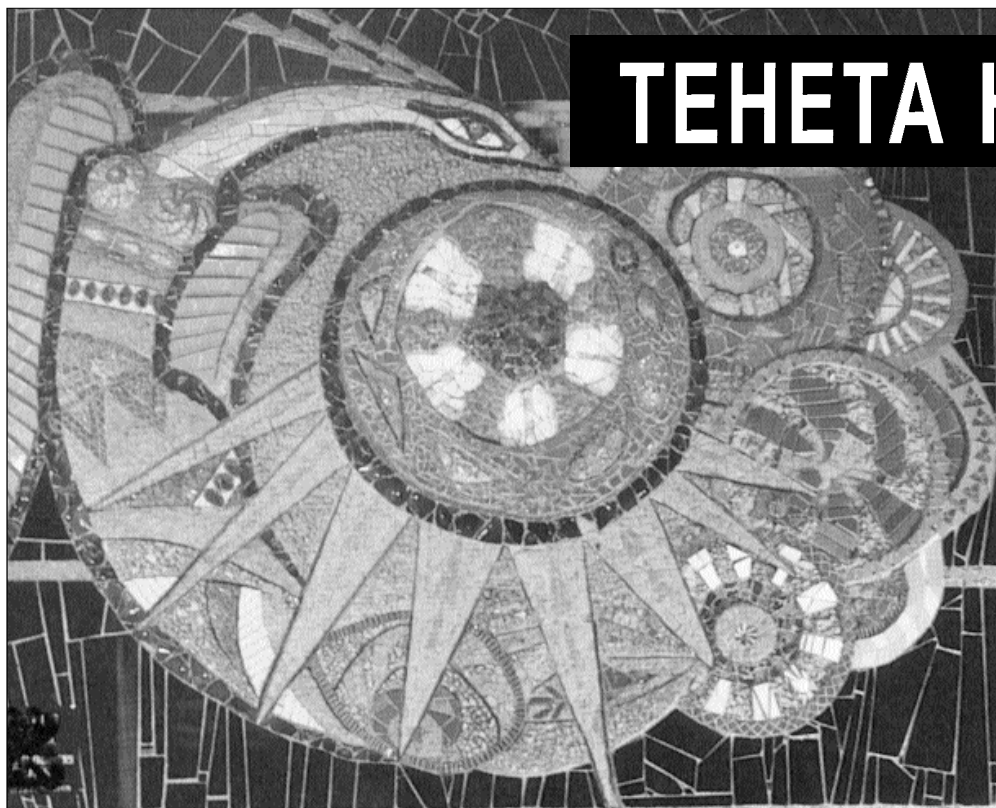
— Конфліктів, схожих на той, що стався в Котельві, в Україні зараз море. І річ не в ставленні до приватної власності на землю — воно може бути в різних політичних сил різне, а у ставленні до селянина. Земельна реформа в Україні проводиться не за законом, а за президентськими Указами, які часто не до кінця продумані, не враховують ні укладу селянського життя, ні психології селянина. Ось і виходить, що половина селян позбавлені права на земельний паї, хоч усе життя вірою і правдою служать селянській справі.

Щодо конфлікту в Котельві. Я, на жаль, не знаю Тетяни Михайлівни Корост, але знаю її сусіда — Героя України Олександра Григоровича Коросташова, багатьох котелевців. Не сумніваюся у господарських талантах Тетяни Михайлівни. Уже одне те, що вона зберегла кооперативну форму організації праці, свідчить, що ця жінка здатна мислити стратегічно. Але, очевидно, їй забракло чи то часу, чи то, образно кажучи, резервів душі, щоб спокійно розв’язати конфлікт із Ганною Луценко. Вона має право на землю і право на ній господарювати, адже вона не чужа селу. Може, треба було пошукати можливостей допомогти їй, може, поговорити з односельцями, щоб пішли Ганні назустріч — на місці видніше, що треба зробити. Не в інтересах Тетяни Михайлівни, не в інтересах Української держави плодити образених, обійдених, упосліджених. Та й українські селяни не заслуговують на таку долю.

Одне слово, ситуацію треба розв’язувати. Я вірю в мужність Тетяни Михайлівни Корост і односельців Ганни Андріївни Луценко. Вони не повинні допустити повторення конфліктів навколо землі, відомих з історії, з творів Коцюбинського, Кобилянської, Стефаника, Нечуя-Левицького. Щоправда, тут що найперше треба говорити про мудрість влади. Але за нинішнього режиму це — нездійсненне мрія. Тож уся надія на мудрість селян. Не дайте себе розсварити, принизити — владі наш розбрат тільки й потрібен,

Б’ЄМО НА СПОЛОХ!

ТЕНЕТА НА «ЖІНКУ-ПТАХА»...



Редакція “Слова Просвіти” б’є на сполох: у Донецьку зносяться пам’ятки національної культури. Свого часу, у шістдесяті, це зрусіфіковане “шахтарське” місто, як люблять його шаблонно називати, прикрашали відомі митці-дисиденти. Григорій Синиця, Алла Горська, Віктор Зарецький, Галина Зубченко. Декор у жанрі станкового та монументального живопису — всього півтора десятка робіт. Сьогодні обласна організація Національної спілки художників, обласний відділ Союзу українців та Товариство “Просвіти” Донецька не мають спокою, бо раритетам шістдесятників загрожує знищення. Насамперед мозаїчному панно Алли Горської “Жінка-птаха”.

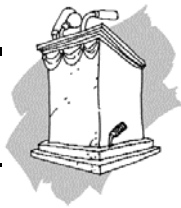
“Не спогад, а сповідь годилося б писати до Людини, що звалася Аллою Горською. Велике дійство пізнається з відстані. Минуло понад двадцять років від часу трагічної і загадкової загибелі цієї Світлої Жінки... Працюючи в Донецьку над мозаїкою, вона шукала і творила образ українського духу в планетарному розумінні”. Слова художника Опанаса Заливахи, відтворені у книзі спогадів про Горську “Червона тіль каліни” 1996 року. Сьогодні (завтра?) “Жінка-птаха” буде знищена. Небайдужі звернулися з листом-проханням до Міністра культури Ю. Богущького. Відповідь прийшла ніби позитивна. Мовляв, “відповідно до пункту 2 статті 14

Закону України “Про охорону культурної спадщини” об’єкт культурної спадщини до вирішення питання про занесення його до Реєстру підлягає охороні”. От тільки не надто переймаються “культурними” указами нові власники унікального панно. Подейкують, що на місці ювелірного магазину, стіну котрого поки що прикрашає мозаїка, фірма “Юг” планує “склепати” “Мак-Дональдс”. Як “дотепно” зауважила донбаська “Панорама”, “Жінка-птаха” у меню ресторациї явно не входить... Та ж сама “Панорама” цитує директора фірми: “Чому б мені не придбати картину спеціально для того, аби знищити? Купуючи її, я одночасно купую ще й авторське право... Естетичні питання повинні підкорятися юридичним...”. Логіка залізна, міністерські заклики з підписом заступника Державного секретаря Л. М. Новохатька нам не указ...

Якщо Бог захоче зробити людину нещасною, він зробить її сліпою. Влада і суспільство не помітили, як за останні роки в Донецьку знищено десятки унікальних творів мистецтва. Уже знищено...

Уляна ГЛІБЧУК

•



«ОКЕАН МРІЙ» ДЛЯ МОЛОДИХ І КМІТЛИВИХ



На фото — одна з найпопулярніших співачок. Впізнаєте?..

Вихід № 6–7 музичної газети «Океан мрій», присвячений прихильникам української естради, став щасливим для групи «Таліта Кум» та її солістки Юлії Міщенко, яка вважає, що «людина не може жити без мрій...» Саме в цьому номері видання в інтерв'ю із зіркою можна де-

тально дізнатися про всі подробиці життя-буття однієї з, на сьогодні, культових українських груп, яку мали нагоду зустріти і розпитати журналістки Олена Багрянцева, Марта Макушенко та Тетяна Чиж. А в наступних номерах обіцяють надрукувати роздуми Юлії Міщенко про ук-

раїнський і світовий фемінізм та наш національний комплекс меншовартості. Отже, «Океан мрій» інтригує і стимулює до подальшої уваги свого потенційного читача. А стимул уже закладено у попередніх випусках газети, бо такі ж вона є і цікавою, і професійною, думаю, що серед молоді — і популярною.

Звичайно, серед молодих, що люблять українську естраду, знають та цікавляться музичним життям у всіх аспектах і проявах та захоплюються музикою взагалі. Є в номері інформація всіх жанрів — інтерв'ю (як правило, ексклюзивні), аналітичні статті чи розвідки («Готика або темна музика України») на теми ексклюзивні, тобто досі не порушені в українських мас-медіа, інформаційні і навіть філософські повідомлення та роздуми, професійні рекламні-іміджеві статті, що навіюють смак бажання побувати чи не бути у тих чи інших розважальних закладах. «Сторінка фана» сімюмо порадами виховує фанатів, окультує це реально існуюче і, як правило, розхристане середовище. Побувавши у «Куточку розваг» (остання сторінка видання), я трохи засмутилася, бо на добру половину цікавих музичних запитань для кмітливих та ерудованих відповіді, чесно кажучи, не знаю. Але поліпшив мій настрій карикатурний шарж та фото у підрубриці «пофантазуй» із філософським підтекстом, який може зрозуміти лише той, хто професійно працює у нашому шоу-бізнесі: «Який там біс? Давай піар!»

І завершу я свій екскурс у

світ «Океану мрій» словами класика, які стали мені відомими завдяки саме цій молодіжній газеті: в житті, як правило, більше інших досягає успіху той, хто володіє повнішою інформацією, — сказав чи написав Б. Дізраелі.

Думаю, що журналісти та

НОВЕ ВИДАННЯ

видавці газети «Океан мрій» мають усі шанси досягти значних успіхів у своїй справі.

Музичний оглядач
Леся САМІЙЛЕНКО



Куди поділась Катя Чілі?

Він не вважає себе кимось на кшталт дволикого Януса, навпаки — впевнений, що це цілком природно: готуватися прийняти духовне звання і грати рок на бас-гітарі. Перше — вдень, під час занять у Вищому духовно-катехітичному училищі, друге — у вільний від навчання час. Майбутнього дяка і рокера по життю звати Михайло Гур'єв, він живе у провінційному містечку Чортків Тернопільської області.

РОК-ЗІРКА РАЙОННОГО РОЗЛИВУ

Райцентр теж може бути центром рок-культури. Місцева тусовка не розмінюється на різні одноденні течії, як-от джангл чи індастріалз, надаючи перевагу класиці — старий-добрий хард і рок-ен-роп. Плюс певні вкраплення неповторного західноукраїнського фольку. Решта все, як у людей: свого часу рокери билися з «клятими реперами», бритоголовими та іншими невідомими елементами, які гамселять музикантів просто так — щоб довге волосся не носили. Групі з'ясування стосунків, які зазвичай закінчувалися кількома розбитими носами, зубами на асфальті, на щастя, вже кілька років не практикуються. Мабуть, представники молодіжних культур стали цивілізованішими.

А в ті часи, коли Мишко Гур'єв, він же Міхал, він же Дяк, збирав свій гурт «Фата-Моргана» — років п'ять тому — по-іншому було. «Патлатих», себто рокерів, навіть міліціонери вважали за потрібне образити — бо надто вже ці хлопці відрізнялися од традиційно причесаної публіки.

Приблизно у ті самі часи вчорашній петеушник став першокурсником духовно-катехітичного училища. Колеги по «Фата-Моргані» разом із фанатами, що на той час уже з'явилися, нічого не могли второпати — чому це Міхал в дяки подався? І тільки втаємничені знали, що «в Гур'єва це серйозно». Бодай тому, що підлітком був помічником священика в місцевому римо-католицькому костелі, далі — солістом його хору. У храмі свої довгі чорні кучері Міхал зачісував у

скромний хвіст — становище зобов'язувало.

Після репетицій хору починалися рокерські — хлопці старанно молотили по ударних на радість собі і сусідам. Ті не цінували свого щастя і періодично нарікали, що надто голосно, мовляв. Ніби рок тихим буває... На останнє кишенькове «бабло» — гроші (сленг) — **ред.**, — що залишилося від купівлі уживаних інструментів, Міхал з друзями орендували приміщення на околиці міста — спеціально для музикування.

Далі був успіх у межах району — «Фата-Моргана» перемагала на місцевих фестивалях, давала сольники на одному з найгоноровіших майданчиків Чорткова — в клубі залізничників, гастролювала по району. Цілком серйозний гастрольний тур — хлопці клеїли афіші, публіка — від 10 до 50 — платила гро-

ші за квитки, дарувала музикантам квіти і кричала «біс!». Особливо вдячним був сільський слухач — після концерту артистам навіть приносили макітри з варениками. Що дало привід одному місцевому виданню написати: «Фаті-Моргані» платять гонорар харчами». Хлопці тоді на пресу образилися: ми ж цілком серйозно працюємо.

ПОШЛИ РОКЕРА БОГУ МОЛИТИСЯ...

Але це ще не привід, аби взагалі відмовлятися од спілкування з журналістом. Доказом чого є ця розмова з рокером-дяком.

— **Мишко, викладачі в училищі знають про твоє захоплення роком?**

— Декотрі знають, декотрі — ні. У будь-якому випадку одне другому не заважає.

— **Нічого собі не заважає — пам'ятаю, хтось з вищого духовенства якось назвав рок «сатанинською музикою».**

— Цікаво, чи чув він про християнський рок? На Заході у цьому жанрі створено цілу індустрію, а в нас про комерційний успіх такого напрямку говорити не доводиться. Та й взагалі про те, що рок дає прибуток. Ми більше для душі граємо.

— **Зараз почнеться лірика.**

— Не почнеться, уся лірика — на сцені, багатьом, до речі, подобається.

— **Надто дівчатам, яким присвячено пісню «Моя ти сіра та мінлива».**

— Не дівчатам, а одній дівчині, Олені, з якою ми вінчалися минулого року і тепер чекаємо першої дитини.

— **Сім'ю на гонорари від концертів утримуєш?**

— 3 музикою довелося тимчасово «зав'яза-

ти» — сама розумієш, що таке маленька дитина і чекання на неї. А родину прогудувати можу не за рахунок мистецтва, займаюся приватним підприємництвом.

— **Усе ж таки — що приводить релігійну людину у рок-музику?**

— Мабуть, інакше було неможливо — це й привело. Взагалі-то, жажливий стереотип, що рок і віра в Бога — взаємовиключні поняття. Чомусь ні в кого не викликає подив віруючий художник чи скульптор, а рокерам, виходить, не можна? Я виховувався у сім'ї, яка щонеділі відвідувала службу Божу — бо такі традиції і потреба. Музикою захоплювався з дитинства — спочатку до музичної школи ходив, екстерном перестрибнув з першого класу до третього, потім, щоправда, школу покинув. Дуже заповажав групу «Кіно» і Джиммі Хендрікса. Років у 16 мені купили справжню гітару, професійну. Тоді все й почалося — ми з друзями грали по весіллях і ресторанах. Між іншим, непогана професійна

ПЕРСОНАЛІЇ

школа.

— **Як ти потрапив до духовно-катехітичного училища?**

— У середній школі я відверто нудьгував. Як і в ПТУ потім — віддали мене вчитися на кухаря, аби вчився. Професія потрібна, та не моя. Я співати і грати люблю. В училищі це теж люблять, до того ж голос там ставлять — дай Боже. На сцені це теж придалося.

Звісно, можна надутися власним снобізмом і зневажливо говорити — мовляв, який там у вас рок у місті з 40 000 населення — суцільна самодіяльність. То й на здоров'я. Але за «фата-морганістів» можу поручитися — ці люди знають, що таке професійна музика. Ми навіть альбом записали — в домашніх умовах, але ж треба з чогось починати. Так, інструменти у нас не «ямахівські» і навіть не «роландовські», але достатньо якісні. І звук пристойний — струни для моєї бас-гітари мені аж з Нью-Йорка на замовлення привозили.

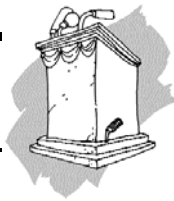
— **Переконав. Що будеш далі робити — все життя розвиватися між рокерською тусовкою і служінням Богу?**

— Що буде далі, тільки Бог і знає. А служити йому можна і на рок-майданчику — чому б і ні? У наших композиціях, хоч і важкуватих, немає нічого, що ображало б християнську мораль.

Утаємничені кажуть, що Міхал має заповітну мрію — зіграти сольний концерт на руїнах середньовічного замку в Чорткові. І щоб навколо було темно, освітлення — тільки факели, а публіки — бодай кілька сотень. Чомусь здається, що ця мрія колись та збудеться — Бог допомагає романтикам.

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

● **P.S.** Недавно Михайло Гур'єв став батьком сина Валентина. Вітаємо!



«МЕДЖЛІС — НА ДЕРЖАВНИЦЬКІЙ ПОЗИЦІЇ» ВІЦЕ-СПІКЕР ВР КРИМУ ІЛЬМІ УМЕРОВ ВІДПОВІДАЄ:

Спілкування відбувалося на вільному форумі сайту "Майдан". Дізнатися думку заступника Голови Верховної Ради Автономної Республіки Крим, члена Президії Меджлісу кримськотатарського народу Ільмі Умерова побажали чимало.

— **Пане Умеров, чи є в сепаратистській настрої стосовно України? Якщо є, то чи пов'язуються вони зі ставленням саме до сьогоднішньої влади?**

— У кримськотатарському середовищі і його національному русі сепаратистські налаштованих груп немає. Меджліс кримськотатарського народу протягом багатьох років займає державницьку позицію. Були й такі часи, коли він був єдиною проукраїнською політичною силою в Криму.

— **Чи вплинуть московські події на міжетнічну та громадсько-політичну ситуацію в Криму, оскільки Меджліс у своїх заявах "висловлює солідарність з героїчною боротьбою чеченського народу за свою незалежність і національне відродження"?**

— В Україні підстав для виникнення подібної ситуації немає. І на міжетнічну чи громадсько-політичну ситуацію в Криму події в Москві не вплинуть. Та восьмирічна війна в Чечні повинна бути уроком для України.

— **Як Ви вважаєте, чому останнім часом так загострилися всі питання, що стосуються міжетнічних стосунків в Україні? Я маю на увазі передусім постанову ВР Криму щодо російської мови, яка була санкціонована Медведчуком. Чи не є це ознакою того, що міжетнічні стосунки стають заручником якихось хвилиnnих політичних інтересів певних привладних угруповань?**

— 7 кримськотатарських депутатів свою позицію висловили чітко, виступивши проти звернення сто-

совно надання російській мові статусу державної. Міжетнічної напруги в Криму немає, а надання статусу державної мови російській є політичною спекуляцією окремих політиків і політичних сил, які бажають набрати більше дивідендів перед президентськими виборами.

— **Чи розглядають в кримськотатарському середовищі ймовірне проголошення незалежної кримськотатарської держави (Криму)?**

— Ні. Меджліс кримськотатарського народу послідовно виступає за зміну незрозумілого територіального статусу Автономної Республіки Крим на статус кримськотатарської національно-територіальної автономії в складі України.

— **Я розумію, що моя пропозиція є дещо провокативною, але: чи не варто було б Меджлісу кримськотатарського народу звернутися до Верховної Ради України із пропозицією створити національно-територіальну автономію кримських татар у складі АРК?**

— Наші вимоги стосуються всього Криму, включаючи Севастополь (Ак-Яр).

— **Як ви ставитесь до пропозиції товариства "Просвіта" і Спілки письменників України скасувати статус автономії Криму (в зв'язку, я так зрозумів, з рішенням кримського парламенту щодо надання російській мові статусу другої державної)?**

— Сьогоднішній статус Автономії не вигідний для кримських татар. За своєю суттю це є автономія росіян у складі України. Більш плідним було б не скасовувати автономію, а змінити її статус на користь кримських татар шляхом внесення змін до Конституції України та інших нормативних актів.

— **У зв'язку з чим Вас тривалий час сприймали як радикаль-**

ного кримськотатарського політика? І що змінилося в Ваших поглядах (якщо змінилося, звичайно)?

— Я не вважав і не вважаю себе радикалом у тому сенсі, як розуміє його обиватель. Просто мої дії, на мою думку, завжди були адекватною реакцією на дії або бездіяльність влади. Наприклад, коли нас не прописували і не оформлювали будинки, які були придбані за власний кошт, — ми організовували пікети та мітинги, коли громили наметові табори — ми громили будинки Верховної Ради Криму. І це було адекватно. Я не змінився. На краще змінилася ситуація і стосунки кримської влади з кримськотатарським національним рухом.

— **Як Ви ставитесь до факту затримки Закаєва в Копенгагені?**

— Негативно. Вважаю, що більшість країн Європи займає невинправданно індиферентну позицію, тимчасом як чеченський народ під геноцидом.

— **Ваші принципи?**

— Чесність, порядність і послідовність.

— **Було багато думок стосовно статусу Меджлісу кримськотатарського народу. Поділяючи переважну більшість з того, що робить Меджліс, хоч, однак, запитати: чи не відбувається підміна органів місцевого самоврядування? Чи не створюється Меджлісом паралельні органи влади на селищному та районному рівнях?**

— Ні, ніякої підміни не відбувається, тому що місцеві меджліси є представницькими органами кримськотатарського народу. І за нормальних стосунків "влада — меджліс" вони приносять велику користь, будуючи міст між органами самоврядування і кримськими татарами. Татари та підприємство:

РЕГІОН

упродовж останніх років у Криму я помічаю більшу присутність татар у малому бізнесі, у сфері послуг, особливо в степовому Криму та на північно-східному узбережжі.

— **Чи є у Вас дані перепису населення по Криму? Зокрема чисельність кримських татар, інших етнічних груп. Яка динаміка репатріації за останні рік-два?**

— На сьогодні офіційно, і це підтверджено переписом, у Крим повернулося 260 тис. кримських татар. Вірмен, болгар, греків і німців — загалом 10 тис., але з тих хто був депортований і їхніх нащадків — 1 тис. Динаміка репатріації за останні роки дуже низька.

— **Яке Ваше ставлення до нинішнього уряду Криму? Чи прогнозуєте Ви швидку його зміну? Чи наступний уряд може бути кращим для кримських татар?**

— Ми не бажаємо зміни Уряду і в цьому напрямку "працювати" не будемо.

— **Чому, на Вашу думку, Крим залишається сам на сам з проблемою російської експансії в інформаційному просторі? Чому не реагує офіційний Київ та чому так пасивно ставляться інші регіони України?**

— Росіяни поводяться в нашому інформаційному просторі настільки нахабно, наскільки ми (українська держава) їм дозволяємо.

— **А наскільки повно київська преса висвітлює події в Криму?**

— На мою думку, київська преса висвітлює події адекватно, хоча з кримсько-татарської теми — недостатньо.

— **Охарактеризуйте діяльність політизованих організацій кримських татар, зокрема,**

ТАКІ СПРАВИ

раїни", "Україна", "Київська правда", "Вища школа" та інших. А ще ж є видавництва в управлінні інших відомств. Ще є таке собі Державне підприємство "Редакція журналу "Пам'ятки України: історія та культура", яке також має увійти до списку об'єктів потенційної приватизації. Іншими словами, у 2008 році державних видавництв в Україні не залишилось — якщо Програма буде ухвалена у теперішньому вигляді. Добре це чи погано? Питання відкрите...

Хто буде серед головних приватизаторів? Авторі проекту традиційно сподіваються на грошовитих закордонних інвесторів та на вітчизняний капітал. Ця частина Програми виглядає найбільш утопічно. Як і сподівання на те, що всім подібним "стратегічним інвесторам" заманеться раптом творити українську культуру, вкладати в неї гроші з розрахунку на десятиліття і на століття вперед, не маючи від цього прямого зиску.

І ще одне принагідне запитання. От, скажімо, проект Програми передбачає ринкову трансформацію і приватизацію залізничного комплексу. Уявімо, переходить якийсь фрагмент українських залізниць у приватні руки, — і той приватник просто розбирає рейки і продає їх як металобрухт (як це нерідко робили з унікальними верстатами "прихвизатори" експериментальних підприємств у минулі роки). Що тоді? Адже серед правового корпусу України відсутні законодавчі акти про реприватизацію, а Програмою потреба в такій акції взагалі не передбачена...

Сергій ЧАЛИЙ

ГОВОРЯТЬ ДЕПУТАТИ

Анатолій МАТВІЄНКО про "прем'єріаду":

— Сьогодні багато експертів вважають, що "прохідною" може виявитися кандидатура В. Януковича, яку, начебто, готова підтримати принаймні частина "Нашої України". Водночас ті ж експерти наголошують: уже існує домовленість між Януковичем і Медведчуком, і така зміна Кабінету означатиме чергове посилення позицій СДПУ(о).

Ідеться, на жаль, тільки про посади, а не про якусь концепцію виходу з кризи. Ця агонія означає ізоляцію України ззовні, можливий різкий "обвал" економіки. Ситуація настільки серйозна, що наші "олігархи" повинні, нарешті, усвідомити: якщо раніше, рятуючи Кучму, вони рятували себе, то сьогодні, рятуючи Кучму, вони знищують себе разом із Україною.

Зараз я бачу єдиний реалістичний шлях компромісу. Це, насамперед, домовленість у рамках "круглого столу" між владою і опозицією про гарантії для тих, хто сьогодні повинен від влади відійти. Потому необхідно якнайшвидше скасувати цензуру на ЗМІ (насамперед — електронні), деполітизувати силові структури, офіційно розпустити сьогоднішню "більшість" і дати "зелене світло" формуванню нової — патріотичної й державницької.

Прес-служба УРП "Собор"

Валерій АСАДЧЕВ про проблеми у бюджетній сфері:

— Їх причина — "майже 2 млрд. грн. секвестру бюджету (недоотримання коштів), які заргожують Україні в цьому році".

Секвестр відбувається вже 2 роки поспіль: 3 млрд. грн. — 2001 рік, і близько 2 млрд. грн. — "очікуваний" секвестр цього року. Тому, — зазначає депутат, "чимало виплат з бюджету, які були "відкладені" на четвертий квартал поточного року, так і залишаються відкладеними. Цьогорічний секвестр має виникнути через незаконне використання урядом 1,7 млрд. грн. на покриття зовнішнього боргу.

Юрій КОСТЕНКО про роль опозиції. — Її зведено до сили, з якою не просто борються, а яку намагаються знищити, що свідчить про залишки комуністично-тоталітарного менталітету в діючій української влади.

В Україні відсутнє поняття опозиції. У демократичному суспільстві влада та опозиція — це дві складові демократичного устрою, кожна з яких виконує свої функції.

Тому в загальновизнаному розумінні цього слова в Україні немає опозиції.

Для того, щоб в Україні повноцінно могли існувати опозиція і влада, яка обирається, необхідно здійснити низку системних реформ. Їх не вдалося впровадити, оскільки за 11 років демократичні сили жодного разу не були в українській владі. Адже влада — це не тільки крісло Президента чи прем'єр-міністра; владна піраміда складається з тисячі місць посадовців, які проводять ту чи іншу політику. Однак жодного разу, за всі роки незалежності, в Україні не відбувалося заміни влади, як це декілька разів мало місце у Польщі, Чехії, Словаччині чи Угорщині.

Тетяна ЦИБА

ПРИВАТИЗАЦІЙНІ РОМАНСИ

Існує в Україні така неромантична, але практична річ, як приватизація. Офіційно — вже понад десятиліття. Реально — ще з брежньєвських часів, коли номінально державну власність ставили під власний контроль партійно-комсомольські чиновники, господарники і просто бандити.

Тепер приватизацію справедливо вважають одним із найважливіших економіко-політичних інструментів трансформації і модернізації посттоталітарних суспільств. Іншими словами — засобом збагачення всіх працелюбних громадян. Твердження теоретично справедливе, але... Досі в Україні процеси приватизації відбувалися, м'яко кажучи, не надто організовано і мали край суперечливі наслідки. Авторі проекту Державної програми приватизації на 2003 — 2008 роки вважають, що тепер буде по-іншому. Цей проект ще не є остаточним, проте він, на думку експертів, майже без змін буде поданий урядом на ухвалення парламенту. Що пропонує велика приватизація кожного з нас, і не в останню чергу — справі відродження і творення української культури?

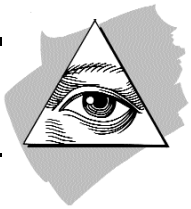
Фонд державного майна підготував проект Державної програми приватизації на 2003-2008 роки, який зараз вивчають в комітетах Верховної Ради. Як і належить, цей проект є містким документом з 17-ти розділів і 208-ми пунктів, де детально розписане бачення процесів великої приватизації на наступну п'ятирічку. Мета Програми звучить гарно: "Через реформування відносин власності у виробничому секто-

рі країни вирішується двоєдине завдання: здійснюється приватизація об'єктів державної власності, в результаті чого формується масив недержавної власності, який займає стратегічні позиції і робить необоротним ринковий перетворення в економіці та здійснюється ринкова адаптація системи управління державного сектору, держава починає виступати рівним і ефективним господарюючим суб'єктом на ринку". Проте одразу ж виникає запитання суто методологічного штибу: у проєкті йдеться про "створення ефективного приватного та державного секторів економіки", тим часом Конституція України фіксує ще такий різновид власності, як "власність територіальних громад" або "муніципальну власність". Саме до цієї власності, до речі, належить більшість культурницьких чи освітніх закладів на місцях. Отож, видається, у проєкті Програми таки відбилися традиційні для України складні стосунки між державною владою і місцевим самоврядуванням, Державним і місцевими бюджетами, "президентською вертикаллю" і територіальними громадами.

Та це окрема тема, а зараз — про загальну стратегію. Відомо, що останнім часом чиняться спроби створити поряд з Фондом державного майна інші органи з приватизації. Хоч у проєкті однозначно зафіксовані виняткові права та обов'язки Фонду держмайна у здійсненні приватизаційних процесів на всіх стадіях. Визначає проєкт і класифікацію об'єктів майбутньої приватизації за комплексом показників; кожна група

матиме свої особливості приватизації. Об'єкти охорони здоров'я, освіти, культури, спорту, відпочинку, видавничої справи належать до останньої групи — Ж. (Принагідно зауважу, що у Фонді держмайна не знають... української абетки. Адже об'єкти приватизації розписані по групах А, Б, В, Г, Д... а де ж група Г?) Утім, повернемося до стратегії. Серед пропонуваннях на наступну п'ятирічку до приватизації об'єктів — чимало вугільних копалень, підприємств агрокомплексу, авіабудівництва та зброярства, суднобудування, електроенергетики та теплопостачання, зрештою, науково-дослідних центрів, культурних та оздоровчих закладів. Зокрема, мають стати приватними такі велетні української економіки, як компанії "Нафтогаз України" та "Хліб України". Серед об'єктів, які у разі затвердження парламентом Програми без змін підлягатимуть продажу вже наступного — 2003-го року, — металургійний комбінат "Азовсталь", "Чорноморський суднобудівний завод", об'єднання "Склопластик", "Свема", "Гравітон" — знакові якщо не для всієї України, то для своїх регіонів.

Не менш знаковою подією має стати, скажімо, і приватизація видавництва (подаю тільки ті, що перебувають в управлінні Держкомінформу) "Таврія", "Таврида", "Січ", "Зоря", "Донбас", "Закарпаття", "Лугань", "Каменяр", "Світ", "Вільна Україна", "Маяк", "Полтава", "Прапор", "Харків", "Наддніпрянська правда", "Поділля", "Веселка", "Дніпро", "Здоров'я", "Либідь", "Мистецтво", "Музична Україна", "Урожай", "Преса Ук-



ЗАВЖДИ СТОЯВ У ЧЕРЗІ

Одного дня 1942 року він побачив як просто над головою кружляли чотири літаки. Кружляли дуже малим колом. Побіг у бомбосховище, де сидів притиснувшись лівим вухом до мамки. Раптом так грюкнуло, що він заплющив очі й в очах з'явилася картина: палає чотириповерховий будинок, в будинку — самі лише стіни та отвори вікон.

Тільки, коли Анатолій Присяжнюк вже вчився у школі, десь у 5-му класі, виявилось, що погано чує на праве вухо і недочуває на ліве. Не чув свисту, співу птахів, "високих" голосів, шепоту. Гадав, що так і повинно бути, бо ж права рука сильніша за ліву, наприклад. А лікарі не наважувалися підтвердити мамі, що це справді могло бути від бомбардування, і навмисно придумували інший діагноз, казали, що це був, наприклад, отит.

Тому вже далі в житті Анатолія Андріановича усі його знання йшли, в основному, від читання. Вважає, що має від цієї вади слуху досить відчутну "компенсацію". Природа ж часто компенсує людині, якщо та отримає чуттєве каліцтво. Цією компенсацією була можливість здогадуватись про майбутній вчинок, чи про слова, що хотіли мені сказати за секунди до цього, дуже гарна пам'ять (і зараз, як потрібно, може пригадати розмову з кимось у школі з друзями, вчителями). Дуже легко вчився, запам'ятовував безліч потрібних і не потрібних формул (алгебра, тригонометрія, фізика, хімія), віршів (і досі пам'ятає майже усі вірші, котрі "проходили" у школі), займався винаходами тощо.

Коли йому пропонували відновити слух через операцію (правда, без гарантії, що відновиться), відмовлявся, бо боявся, що його виведе з ладу багатоголосся гаму-шуму навколо, на що скаржилися рідні, знайомі. Багато, дуже багато, читав-ковтав усе: медицину, філософію, кримінальне право, художнє малювання тощо. І ще — шахи. Мав і розряд.

Його тато був щирий більшовик-комуніст. Поясню, що означає "щирий". Коли надходила черга на отримання квартири, він казав на зборах, щоб її віддали сім'ї, де було гірше із житлом — називав прізвище. І так було не один раз. Відгукувався сам добровільно на всі призови партії і мама слідувала за ним. Завідував дитячим інтернатом — і все "тягав" туди. Якось йому доручили організувати продаж пива у бочках. Одного разу хлопець-продавець каже панові Андріану, що наторгував на суму більшу, ніж вартість пива у бочці — то що, питає, робити із зайвою сумою? Батько розхвилювався, порадився з кимось там, щоб віддати зайву суму у дитячий інтернат, і наказав продавцеві пива, щоб був точним у торгівлі. І тато, і мама Анатолія

самі виросли у дитячому інтернаті, а тому й його із сестричкою досить своєрідно готували до життя. У дорослому житті їх легко було обманути, вони не могли себе примусити казати людям неправду, і також поступалися чергами на щось, коли стояли у черзі в магазинах. Намагалися допомагати іншим і дуже старалися, щоб не завдавати комусь будь-якого клопоту щодо нас.

“ТИ ЧТО, БОЛЬНОЙ?”

Після школи Анатолія хотів вступити до Політехнічного інституту — це тоді було важко, але він іспитів не боявся, бо "знав усе". Але через вадку слуху туди документів не прийняли і тоді вступив до Київського будівельного техні-

ЗНАЙТИ

куму (він був розташований на Львівській площі). Закінчив технікум із відмінним ("червоним") дипломом, отримав від райкому партії грамоту "За активну участь..." (йй-же бо, не знаю за що! На зборах був щиро здивований, коли його викликали отримувати грамоту — у залі сміялися від його виразу обличчя). Стипендію не отримував, бо казали — твої батьки отримують зарплатню, як в середньому "заможні". А треба казати, що відмінники повинні були отримувати стипендію підвищену.

Перша посада після технікуму — майстер на будівництві житлового будинку по вул. Повітрофлотський, що біля Повітрофлотського ж мосту.

Звільнили з посади майстра "за скороченням штату" (насправді, не годився командувати, не міг пити горілку з виконробом тощо. І до цього дня не п'є і не палить. І коли у якійсь компанії знушаються, кажуть, що їх не поважає. "ти что — больной?", — він завжди відповідає: "саме тому, що здоровий"). Вчився на вечірньому відділенні Київського будівельного інституту. Відпустки на роботі не любив і його виганяли у відпустку, накопичену за 3—4 роки. Тоді йшов сам до райкому комсомолу і його направляли вожатим у піонерський табір. І так десь 7—10 сезонів.

"Діти і я дуже любили одне одного. Я був веселий, знав багато жартів, ігор, фокусів. Зарплатню вожатого я витрачав на "призи", щоб робити своєму загону усілякі атракціони з призами.

У кар'єрі — став головним інженером Нормативно-дослідної станції у системі Мінерного

СРСР (будування атомних електростанцій), був на усіх АЕС, що тоді будувалися.

Членом КПРС не ставав, бо була черга для інтелігенції. Я особливо й не старався у кар'єрі: просто робив все залюбки, був "трудоголіком", фахово, багато знав, гарно і легко писав усілякі матеріали, доклади, проекти постанов, ніким не командував — от мене і пересували на посаду вище", — розповідає п. Анатолій.

ПЕРЕБУДУВАВСЯ

У 1988 році zorganizував виробничо-будівельний кооператив. Був одночасно пів-бухгалтера і пів-юриста, і плановим, і виробни-



Анатолій Присяжнюк

чим відділами. Одним словом, у штаті були тільки пів-бухгалтера (та й то тільки тому, що так вимагало законодавство), секретарка і п. Анатолій. За рік швидко стали на ноги. Ще б пак! Тоді на п'ять років надавали пільги — сплачували лише 5 відсотків податків! Вже наступного року вони так багато заробляли,

ДОЛЯ

що стало совісно перед іншими. "Самі, без усякої вказівки, взяли шефство над дитячим садком, що був у моєму дворі (туди ходили, тоді ще маленькі, мої онучата Валетка з Вовчиком). У першу чергу фінансували і зробили дитсадочку дах: зі склотканини на гермобутилі — а це на 10 років! Придбали дитсадочку мікроавтобус (РАФ — колишня швидка допомога). Постійно щось та купували їм. А ще, за списком райвиконкому, 11 пенсіонерів від нас отримували ще одну пенсію. А ще, раді самоврядування мого мікрорайону сплачували рахунки за картоплю та яблука для бідних. Так-так, був "диваком" у цій благодійності. Ні про яке "депутатство" й думки не було. Просто незручно було жити краще, ніж люди навколо та вже так мене виховали своїм прикладом мої батьки", — згадує Анатолій Андріанович.

У 1991 році створив ще два малих підприємства і був їх директором. Але невдовзі діяльність і кооперативу, і цих МП була "заморожена" за "стандартної" для усіх його колег причини — державі на довгий термін вони стали не потрібними.

Пішов на пенсію. 42 роки стажу, ветеран праці. Але голова звикала працювати по 12—14 годин на добу. Двоє онучат (Валетка у 6-му класі, Вовчик — у 8-му) ще до школи були добре підготовлені з математичної логіки. Спілкувався з ними виключно українською мовою (їх батьки — виключно російською; так вже виростили їх). Заради них став навмисно з усіма спілкуватися і самоудосконалювати свою українську. На жаль, школа швидко "підстригла" юних математиків під один гребінець.

Переклав українською з російської десь 300—400 віршів. Перекладацька робота сподобалася і якимось допомагає йому знайти розвагу у вільний час і поживу голові. Та й дуже хотілося зарадити — зробити їй свій посильний внесок у становлення української, котрій так важко у нашій неукраїнській державі. Зокрема переклав 45 байок І. А. Крилова.

Багато хто з російськомовних кажуть йому, що "кумедно" читати переклади українською. Наприклад, "В лесу родилась елочка" чи "Не брани меня, родная" тощо. Бо ж так вони, ці вірники, багатьом ввійшли в пам'ять, що їх не можуть уже сприймати українською мовою. Проте здається, що наші дітлахи, молоді, з малих років звикнувши тільки до українського тексту цих пісень, коли підростуть і побачать ці пісні російською, сприйматимуть вже їх як "кумедні".



Стефан КОСТКА

МОЄ ЯСНОВИДІННЯ, ТАКЕ

Здатність до "пророцтва" я набув, очевидно, через ушкодження слуху. Розвинулась зорова спостережливість і запам'ятовування деяких закономірностей у всьому: розвитку подій, поведінці людей, зв'язку зовнішності людини з її соціальним і психологічним статусом тощо.

Мав розвинутий "боковий зір". Краєм ока помічав зміни кольору обличчя, тріпотіння жилки на шиї, мимовільні рухи голови, очей, вух, мікроскопічні зміни в розташуванні і русі предметів чи чогось іншого (ну, наприклад, муха промайнула майже ззаду мене, чи аркуш паперу ворухнувся десь неподалік на столі, чи хтось ледь-ледь намагається лише почати робити рух), наближаючі "біохвилі" (наприклад, із-за будинку, зачинених дверей — ось-ось хтось відчинить двері та вийде) тощо. Наприклад, розглядаючи фотографію людини 10-річної давності, якої ніколи не бачив, "пророкував" їй майбутнє, котре вже відбулося. Це щоб заробити довіру до мого пророцтва, а потім уже "про-рокувати" — по інших, сьогоднішніх фотографіях присутніх. Просив оточуючих не відповідати, не реагувати словами на моє буркотіння. Уголос перебирав варіанти "пророцтва" (здається, отут "собака зарита!") — уголос: "... буде музикою чи художником...", так — **музикою**, чи грати на піаніно, скрипці..., так, **на скрипці**..., мати дітей, не мати, одного, двох, одного, так — **двох** дітей, ... **дівчаток**, зараз живе на четвертому поверсі, на третьому..., так на **третьому** поверсі, **батько військовий**, мати, **мати... не знаю...**. І питав: "Далі продовжува-

ти? Чи багато набрехав?" У відповідь: "Та-а-а, розігруєте нас — про цю людину на фото все заздалегідь розпитали у когось..."

Угадував 60—75 відсотків. Але ж бувало й інакше. Перебираючи ті ж самі "параметри" про себе (не вголос), повторюючи їх перелік, отримував якийсь інтуїтивний "резонанс-поштовх" у скронях, чи серці, "у душі", як це буває при хвилюванні від чекання і відгук на здійснення чогось (щось схоже на реакцію, коли — "е! влучив!"). А перед тим, як "перебирав уголос", десь позаду (чи у середині?) фото дуже швидко, майже миттєво, проходила (попереджую ж — усе й досі фантастика й для мене, але Ви ж розпитуєте!...) "кінохроніка варіантів майбутнього" (як це буває, коли ми, а це буває частіше, немовби чуємо у мозку якийсь голос) — залишалось "спіймати та вибрати варіант кадру" і "озвучити" його.

Жінки, як правило, бажали знати, що з ними буде через сім-десять років: хто-ким буде чоловік чи буде одиначка, чи розлучена, скільки дітей і хто, її професія, де буде жити (бо зараз у гуртожитку), здоров'я батьків тощо (але досить часто виникали побічні відповіді). Найчастіше просили дівчата, бо чоловіки соромилися (а як просили, то наодинці) і вважали все це "циганщиною". Я теж так вважав, вважаю і зараз, хіба що "працював" без карт і "ліній долоні", як цигани. Між іншим, дуже кортіло звернутися до циган по "сеанс" — подивитися, а яка "методика-технологія" у них? Але соромився цього "шарлатанства"; так і не звернувся.

"Сеанс" проходив так: чекав-намагався "викликати кінохроніку" з життя "клієнта". Раз уже оця "хроніка" сама по собі інколи з'являлася у мене в ранні роки, то став уже і зловживати нею, "знахабнів" — намагався замовляти "це" силою волі. Кадри зовсім не підкорялися думкам, були хаотичні, зникали, "показували" усіляке "сміття". Але в якийсь момент ішов "повтор кадру", я його "зчитував", обмірковував та "озвучував", як здивоване припущення події чи малюнку життя. Наприклад, — "бачу", що клієнт "іде з дівчиною та хлопцем" — отже буде мати... це її дити?, чи вік дітей відповідає терміну прогнозу. Ось так приблизно проходив "сеанс".

Про "кінохроніку" — це вельми умовний аналог процесу. Припущення-озвучення виникає саме так — здивоване і зненацька для мене ж саме. Треба й самому прийти до тями, щоби насмілитись повторити вже вголос про "побачене". І якщо дуже "вдивляєшся", то й дуже втомлюєшся, бо боїшся просто "аби зберегти" заради слави. У цьому варіанті, коли все робиш тільки подумки, уявленям, за допомогою "кінохроніки", то майже завжди з'являється момент якогось "резонансного поштовху" під час перебору "параметрів", "факторів", "кадрів". (Повірте, отут я іронічно посміхаюся та "хмикаю", точнісінько як і Ви, читаючи оце).

У фірмі, де працював, знали про мої "фокуси-пророцтва" по фотці (не без цього — ми, чоловіки, такі хвальки)... Доводилося поступатися, про-водити "сеанси".

Але для себе, найчастіше, при

вирішенні особистих конфліктів це ставало у пригоді: наприклад, ані разу у житті так і не бився ні з ким, вирішував конфлікти тільки словами. Але не завжди це допомагало. Оце позичив у 90-х роках декільком людям гроші, а досі не віддають. У подружньому житті — "ясновидіння" не допомагало: якщо друга сторона не має бажання до діалогу, йде "гра в одні ворота", "втрачається" голова, — справа таки йшла до розлучення. Бо звичайне миролюбство, поступки іноді сприймаються, як "капітуляція"; друга сторона нахабніє, "сідає" на голову.

Інколи я зловживав "інтелектуальними фокусами" заради заробляння додаткового авторитету. Запропонував невістці записати у іншій кімнаті на папірці будь-яке число до двадцяти. Папірець скласти і тримати у своїй руці. А я вгадаю. На підлозі у коридорі квартирі (так вже було зручніше) розклав папір, намалював на ньому квадрат. Ми усі присіли навпочіпки, невістка зліва, майже ззаду, онучата переді мною. І я почав міркувати: "Та-ак. Задумане число знаходиться у групі (підума на квадраті) від одиниці до семи, чи від восьми до п'ятнадцяти, чи після п'ятнадцяти... Ага, у першій групі. Один, два, три, чотири, п'ять, шість, сім... Так, сім!" Угадав. Тут, ясна справа, мав місце звичайніший фокус: боковий зір та спостереження за реакцією з мого "буркотіння".

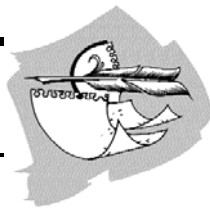
Найчастіше вродливі, статечні, донжуани, які йдуть "нарозхват" (у порівнянні з невродливими, миршавими, не донжуанами), — відстають у змаганні з ними у кар'єрі, менше

ТАМ, ЗА ГОРИЗОНТОМ...

здібні до винахідництва, пам'яті, інтелектуальної роботи. Придивіться до людей навколо, зверніть увагу на зв'язок конституції тіла з розумом, прислухайтеся до їхнього мовлення, порівняйте статус, посаду; зверніть увагу на такий зв'язок у тих, кого показують по телебаченню (наприклад, у політиків, дипломатів, журналістів, артистів, спортсменів). Ви побачите-здогадаєтесь (якщо поставите собі таку мету — звертати увагу саме на цю сторону, на такий зв'язок), хто зробив свою кар'єру за допомогою "руки", а хто — власним розумом. Боротьба за виживання, несприятливий статус особи з каліцтвом, форс-мажорні обставини життя вимагають від людини шукати вихід, щоб утвердитись або примусити інших поважати себе. Каліцтво вимагає від людини розвитку, тренування прихованих якостей, що сплять до пори не помічені і не затребувані. Мабуть, Ви бачили по телебаченню індуса без рук по плечі — він став майстром з ремонту годинників (пальцями ніг!). Про сліпу бабусю Вангу — Ви знаєте, авжеж. Біда навчить — каже народна мудрість. Тільки треба старанно вчитися.

Анатолій ПРИСЯЖНЮК





Микола КАРПЕНКО

І УСМІХНЕТЬСЯ ЛІТНІЙ ЧОЛОВІК

* * *

Останній місяць теплої зими
в холодну весну звільна переходить...
Та хміль весняний

все ж таки забродить
в березах юних;
і заб'є крильми
весняний птах

у небі понад ними,
і молоком запахе із левад...
Город зітхне,
воскресне раптом сад,
і вишняки озвуться позивними!..

І в тілі теж немов забродить сік —
той хміль беріз, що в небо зашуміли, —
і оживе, і стрепенеться тіло,
і усміхнеться літній чоловік...

* * *

Одним ланцям давно ми скуті —
ланцям, протягнутим з війни...
Вертаєм дати призабуті
з минушини, із давнини.

Нам є з тобою що згадати,
над чим подумать, помовчать,
всміхнутися і заридати,
і, як від болю, закричать.

Отим німим беззвучним криком,
коли й сльоза не помага...
Минув наш вік з двадцятим віком.
Дорогу тінь перебіга...

Де наша стежка до спасіння?
Де слава наших поколінь?..

Взаємного нерозуміння
на душу нам лягає тінь.

Вертаєм дати призабуті
з минушини, із давнини...
Одним ланцем давно ми скуті —
ланцем, протягнутим з війни...

Там жодну ланку не порушить —
ми в тім любов'ю присяглись.
...Колись той ланець нас задушить,
або врятує нас колись...

* * *

Там, де Славути горнеться до кручі,
ряд осокорів стали на горі...
Вже много літ пливе повз них Ревучий —
його вітають велетні старі.

Вони вітри північні переймають,
щоб затишком наповнилась гора,
вони корінням береги тримають,
а руки простягають до Дніпра.

Все тягнуться, кремезні й білокорі,
до славної-преславної води —
поспівчувати й допомогти у горі
та відвернуть хоч крихітку біди
від хворого Чорнобилем Славути...

В них, осокорів, пам'ять ще жива,
як можна було з хвилі зачерпнути —
посмакувати з пригорщі питва...

Вони її, ту пам'ять, зберігають,
бажаючи Ревучому добра, —

і віти, наче руки, простягають,
і горнутья, і линуть до Дніпра.

* * *

Предок наш здавен звивав до лану —
не в сусіда відвойовував харчі:
правітчизну нашу — Оріяну —
населяли орії чи орачі.

Землеробству і дітей навчили —
потяглася борозна за виднокруг!..
Для роботи коней приручили,
а ще винайшли і колесо, і плуг.

То вже згодом, із чужої волі,
як несите налітало вороння,
предок плуга залишав у полі —
і для битви переучував коня.

Знав: наука — і одна, і друга —
хліб дає йому, з неволі вируча...
Так і жив — поміж меча і плуга,
поміж плуга хліборобського й меча.

* * *

Пригадаєм давай та й по многих літах
те найперше побачення наше...
Мене доля носила по далеких світах,
твоя доля складалась інакше.

Чом не стрів я тебе, як додому вернувся
у шинелі солдатського крою?..
Ти дісталась комусь...

Я дістався комусь...
Розділило життя, як горою.

Вже здавалось, навіки покласься межа —
не порушить і не розорати...
Але ж я не чужий,

але ж ти не чужа
тій стежині від клубу до хати!

І спішила вона, і спиналась вона
поміж нас на ту гору високу —
і вступалась стежці земна далина,
і потроху скорялась щороку.

Як зв'язківець отой, що розриву шука
і знаходить на кабельній ниті, —
так шукала вона, та стежина легка,
двох людей на широкому світі.

І знайшла, і звела та й по многих літах,
пригадала побачення наше, —
хоч носило мене по далеких світах,
а тобі повелось інакше.

І зітхнула вона. І лягла нам до ніг.
І прослалась у рідне роздолля...
На стежині отій — наш святий оберіг,
все, чого напропорчила доля.

Хай міняється світ, хай бунтується світ, —
будем вічно її пам'ятати,
Аріаднину нить із клубка наших літ —
ту стежину від клубу до хати...

* * *

Якби не той багрянолиций празник,
якби ти не зустрілася мені, —
і вогнище давно б моє погасло,
і попіл засинів би на вогні.

І не прибігла б стежечка до стежки,
холодним буднем видалось життя,
і дотлівали б, ніби головешки,
в душі моїй пригаслі почуття...

ЕКСПРОМТ

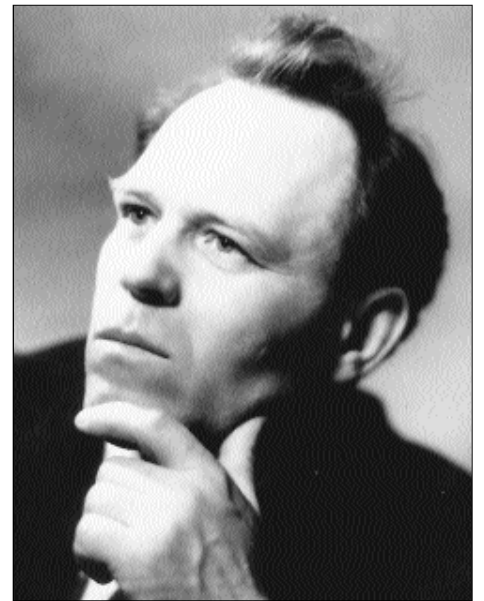
...Я поглядом провів тебе до хати,
я задивився на твою ходу,
на тебе всю, стрімку і молоду,
яку мені, на щастя чи біду,
судилося зустріти і покохати...

Живи, лебідко, радуйся і йди
Назустріч дню, де сонечко не в хмарі,
і хліб любові розділи у парі
і сіль, і кухоль чистої води...

* * *

Колись навколо каменя-чурила
святий вогонь збирав сім'ю-рідню —
і жив там Чур, як добрих духів сила,
як оборонець роду і вогню...

Із віку в вік так проростає правда,
і не лишають батьківських осель



весни й життя богиня — ніжна Лада,
бог місяця й кохання — добрий Лель.

* * *

До дівчини з тієї хати,
що віддалилась у світі,
яким ще словом обізватись,
якою пам'яттю дійти?

З якого кликать сновидіння,
з яких надій навігядать
те передим'я-поосіння?
Хіба згадать і заридать...

Одне лиш знаємо: то ми,
то ми були таки насправді —
найпершому цілунку раді
із повоєнної зими!

Як треба мало на землі:
якоїсь скромної події,
та поцілунку, та надії —
щоб серце квітнуло в теплі!

Як треба мало й для жалю,
коли втрачаємо усе це —
і серця не дозветься серце,
аби сказати йому: люблю!..

Отак від щастя до біди —
як треба дивовижно мало:
учора квітло й раювало,
а нині — жаль і холоди...

А там і літо осені:
а там і знову до зими —
звідкіль і починались ми,
моя любов, моя надіє!

...До дівчини з тієї хати,
що віддалилась у світі,
яким же словом обізватись,
якою пам'яттю дійти?..

* * *

Пізнім віком своїм не хвались:
Добрий сміх — не за вітром полова...
Світло й мудро звучав він колись
на гарячих вустах твого слова!

А пісні, а та ніжна струна,
що в твоєму рядку оживала, —
чи сама обірвалась вона,
чи зажура її обірвала?..

Загойдало буденне й дрібне,
збило з курсу мою бригадину...
Тільки вгледів я зірку єдину —
і вона врятувала мене!

І вона повернула мені
і моєму вже пізньому віршу
почуття, що їх знають пісні,
і в піснях тих струну найніжнішу...

Поклонюсь небесам і зіркам —
вічній схованці блискавки й грому:
я тебе і себе відшукав,
щоб з'єднатись в сузір'ї одному!

там для кожного місця стає,
там часу вистає розмові,
а усмінене слово моє,
якщо й плаче, —
то плаче з любові...





З того далекого 1968 року Микола Олексійович запам'ятався дуже захопленим, — він тривалий час переживав, що тодішнє керівництво Спілки не зважило на його прохання і надало йому лише однокімнатну квартиру, де не було місця для великої книгозбірні, тому й змушений був виділити для неї кухню. Усі ми, найближчі сусіди, співчували йому і намагалися хоча б чимось допомогти, адже він відмовився від плити кухонної і хоча ходив обідати до їдальні, що містилася неподалік у Міністерстві сільського господарства, постійно перебував під загрозою погіршення здоров'я.

А то бачу, сусіда наче просвітів, запросив мене до себе і каже, що хоче подивувати, але з єдиною умовою, щоб я був уважним слухачем. Микола Олексійович читав:

*Дошч іде в Сант-Яго
Темненької ночі.
Сон-цвіт сріблом волохатим
голий місяць оторочив...*

Я відразу здогадався, що це переклад вірша Федеріко Гарсія Лорки "Мадригаль містови Сант-Яго". Далі звучали "Співанка про Богородичку-мореходочку" та інші вірші галицького циклу. Пригадую, як приємно вразила мелодійність мови, витонченість образів, особливо галицизми: "Ходімо тихонько берегом до броду", "Штири воли, як соколи", "Несут шкляні голубойки", "Ходіте, легіні, із гір і з долин" та інші. Коли Микола Олексійович закінчив читати увесь цикл, я привітав його із творчим успіхом. Потім він запитав: "Як вважаєте, Олесю, ви ж галичанин, чи виправдані тут вживання слів галицької говірки?" Мені було приємно, що такий авторитетний майстер радиться зі мною, молодим письменником, і я, звичайно, висловив своє цілковите схвалення. "От бачите, а дехто із моїх колег цього не розуміє, кажуть, що це може принизити мистецький рівень перекладу, — сказав наостанку Микола Олексійович.

На його робочому столі, на підвіконні, на стільцях, та, власне, скрізь в кімнаті лежали рукописи, верстки. Тоді він жив передчуттям виходу у світ одностомника лірики Лорки у видавництві "Дніпро". Поява цієї книжки, як і одностомника творів Й.-В. Гете в серії "Шкільна бібліотека" у видавництві "Молодь", де було вміщено знаменитого "Фауста" у його перекладі, стали небуденною подією в літературно-мистецькому житті кінця 60-х років. Сотні, тисячі студентів, викладачів, літераторів, журналістів відкривали для себе великих письменників європейської літератури, завдячуючи Миколі Лукашеві. Для нас, тодішньої творчої молоді, це дорівнювало ще одному інститутові майстерності поетичного слова.

У ті роки в нашому будинку мешкало близько тридцяти письменників різного віку, різних обдарувань, різних характерів. Одні місяцями не з'являлися на людях, інші щодня в пообідню пору, а ще частіше — надвечір'я збиралися у парку Слави і, рушаючи улюбленим маршрутом — алеями, доріжками, простували до оборонних стін Києво-Печерської лаври, де у затінку дерев гомоніли. Там часто можна було зустріти Миколу Лукаша, Анатолія Костенка, Василя Бережного, Валентина Лагоду, Євгена Гуцала, Михайла Рубашова і

багатьох нині сущих. Микола Олексійович умів цікаво розповідати і, як справжній інтелігент, терпеливо, уважно слухати, ніколи не перебиваючи співрозмовника. А вже після виключення зі Спілки його все частіше можна було побачити самотнього біля будинку чи десь на алеях парку, а то й біля Дніпра. Він завжди охоче ділився своїми думками про мої поетичні чи прозові твори, цікавився, як працюється, як дружина, діти.

Якось до мене загостювали брати Григорій і Ярослав, і трапилася нагода познайомити їх із Миколою Олексійовичем. Довідавшись, що Григорій — інженер-бу-

написати свої спогади про доброго і завжди привітного сусіда. Та й уся наша родина пишалася знайомством із видатним майстром слова і мужньою людиною, яка подала голос на захист Івана Дзюби та інших правозахисників у страшні часи тоталітаризму.

Як інтелігент, Микола Олексійович умів щиро, по-справжньому радіти творчому успіхові інших письменників, митців. Він, для прикладу, одним із перших привітав мене в 1968 році із виходом роману "Грань", який наступного року перевидали в СІІА, також із появою моєї статті "Собори душ людських" про роман Олеса Гон-

Якось ми розмовляли з ним на цю тему, відчувалося, що він і не скаржитися (молодих можна теж зрозуміти), але завжди якось тяжко зітхав, похитуючи головою: "На жаль, Олесю, я і нині не зробив те, що запланував собі..."

Ще більше часу відбирали приховані недобррозичливці, які надсилали свої брудні анонімки. Було немало й таких, з якими Микола Олексійович не хотів бачитися, а особливо у своїй квартирі. До нашого будинку навідувалася часто і так звана кололітературна братія, що звикла до єдиного — добре випити за чийсь рахунок і годинами марну-

розповісти, хто ми є насправді, і нині він ще має нахабність, зустрівшись на вулиці, вітатися чи починати розмову про те, який у нього геніальний земляк і як він шанував його... Нехай Бог буде йому суддя.

В останній рік життя здоров'я Миколи Олексійовича дуже погіршилося, із виразу обличчя було видно, як йому погано. Стривожилися друзі, колеги, радили чимшвидше лягти на обстеження. У той час і я нездужав, готувався до операції та все ж, домовившись із лікарем, поїхав у інший кінець міста і провідав Миколу Олексійовича в лікарні. Він лежав на крайньому ліжку біля стіни і йому було важко повернутися. Бачачи, як він страждає, я не стомлював його зайвими запитаннями, але він сам поцікавився моїм здоров'ям, побажав успішної операції, сказав на прощання: "Не падайте духом, Олесю!" І не думалося, що то наша остання зустріч. Наступного разу я вже їхав до Миколи Олексійовича на цвинтар. Там зібралися рідні, друзі, колеги, щоб пом'янути його. Щирі сердечні слова говорили Григорій Кочур, Дмитро Паламарчук, Євген Сверстюк і ще хтось, не пригадую. Я говорив від імені сусідів з нашого будинку. Мабуть, тільки тоді ми всі відчули, якої непоправної втрати зазнала українська література, наша культура, увесь український народ.

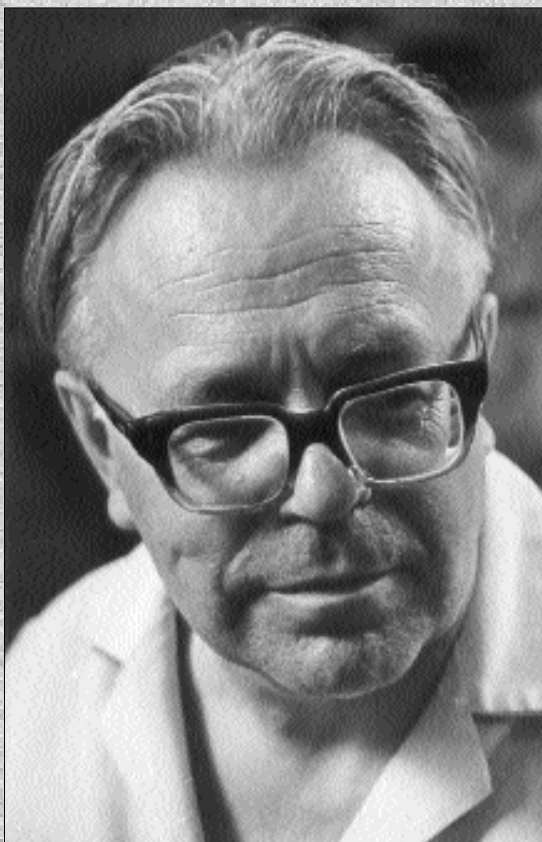
Проминуло небагато часу і в квартирі № 31 з'явилася сестра Миколи Олексійовича Парасковія. Вона часто заходила до нас, бідалася за долю квартири, яку тодішній профком вирішив надати іншому письменникові. І тут виникла проблема: куди примістити велику книгозбірню, меблі... Як і друзі, колеги небіжчика, я підтримував ідею створення меморіальної квартири Миколи Лукаша. Однак ніхто з тодішнього керівництва Спілки не пристав на таку думку, мовляв, музей треба буде відкрити в будинку в Кролевці на Сумщині, де народився письменник.

Переконавшись, що квартира незабаром матиме нового господаря, Парасковія Олексівна ще більше розхвилювалася, щовечора приходила до нас, запитувала: "Що робити з книгами? Комісія з творчої спадщини радить найкраще передати книгозбірню науковій бібліотеці". Тоді я, працюючи редактором поезії у видавництві, не міг чимось зарадити у такій важливій справі. Свою допомогу виразив в іншому. Побачивши, що майже на всіх книгах немає ні факсиміле, автографа, ні будь-якого знаку, що вже сприяло б їх розпорошенню у майбутньому, порадив замовити у майстерні печатку "Книгозбірня Миколи Лукаша". Невдовзі така печатка була виготовлена і вже наприкінці першого дня сестра прийшла до нас, показуючи сині від пасти руки: "Ой і багато тих книг у Миколи..." Це була нелегка праця, але саме завдячуючи їй, тепер кожна книжка засвідчувала, що то його власність.

Віриться, із часом стане легше жити в незалежній Україні, про яку так мріяв Микола Олексійович, стане заможнішою наша держава і достойно буде вшановано одного з найталановитіших майстрів українського слова, буде опубліковано всю його спадщину, з'являться вулиці, школи та бібліотеки, названі його іменем.

Олесь ПУПІЙ

МИКОЛА ЛУКАШ, МІЙ НАЙБЛИЖЧІЙ СУСІДА



Думається, кожен, кому пощастило спілкуватися з Миколою Олексійовичем Лукашем, і досі перебуває під впливом теплового погляду його привітних очей, притишеної, але досить виразної і приємної для слуху його мови. Ще під час навчання в університеті чув немало цікавого про нього від старших колег і викладачів як про унікального, талановитого перекладача, а ближче познайомився тільки влітку 1968 року, коли сама доля зробила нас найближчими сусідами в щойно зведеному будинку Спілки письменників України по вулиці Суворова, 3. Відразу хочу сказати, що ми дуже поважали один одного, але разом з тим не належали до кола найближчих друзів. Знаючи, який дорогий час у Миколи Олексійовича, я намагався зайвий раз не турбувати його, то того ж ми і так часто бачилися. За двадцять років тих зустрічей і розмов у нас було стільки, що можна написати цілу книгу, та, зважаючи на різні причини, розповім наразі тільки про декілька епізодів.

дівельник і очолює реставраційне управління у Львові, він одразу заговорив про унікальність цієї роботи за нинішніх умов, адже треба зберігати хоч те, що доля нам залишила. Микола Олексійович щиро радів і Ярославу-кінорежисеру, з похвалою відгукувався про його фільми "Хліб дитинства мого" і "Данило — князь Галицький", а згодом не раз запитував мене, над яким новим фільмом він працює, навіть підказував цікаві сюжети для сценаріїв, радив екранізувати українську класику.

Як то буває у сусідів, ми часто заходили один до одного, щоб позичити необхідну книжку, довідник, словник чи в господарських справах, не раз дивилися по телевізору передачі про футбольні зустрічі, а Микола Олексійович був щирим, справжнім уболівальником. У перервах розмовляв він із моїми синами, цікавився, як вчать, підтримував перші успіхи Ярослава у малюванні. Микола Олексійович переживав разом із нами, коли наші хлопці пішли служити до війська і радів їхньому поверненню додому. Завжди він умів знайти потрібні сердечні слова, якими прихилив до себе моїх синів, врешті вони могли б самі

чара. Коли мене звільнили з посади відповідального секретаря газети "Літературна Україна" і я розповів йому, як це брутально було зроблено після вказівки із ЦК КПУ на президії правління Спілки письменників України, він поклав мені руку на плече, по-батьківському став заспокоювати: "Олесю, не переживайте, ви вчинили правильно і мужньо. Ви нині серед п'яти критиків, які першими сказали правдиве слово про Гончарів "Собор", це — виклик системі. Проминуть роки і ви будете пишати своєю статтею. А робота знайдеться..." Все так, тільки влаштуватися на роботу було дуже важко і ходив я серед безробітних до 1984 року.

Декілька слів про умови. Нелегко працювалося Миколі Олексійовичу, і не тільки тому, що жив він у постійній матеріальній скруті, мешкав у тісній однокімнатній квартирі, де навіть кухню "окупували" книжки. Часто і знайомі колеги відбирали у нього багато дорогоцінного часу, я вже не кажу про молодих неофітів, які без попередження просто з'являлися на порозі, вимагаючи виділити для них хвилину-другу, що, зрозуміло, перетворювалися на години.

Час пустими балачками. Внаслідок до мого сусіда один колишній його землячок. Довго терпів його Микола Олексійович і врешті перестав відчиняти для нього двері. Непрошеному гостеві не сподобалася така переміна, — наступного разу приходив на підпиту і після безуспішного гримання у двері, став погрожувати: "Лукаш, відчини по-доброму, а то я всім розкажу, хто ти є. Чувеш? Я знаю, що ти вдома, я бачив світло у вікні..." Двері, звісно, не відчинялися, і тоді на весь поверх лунали непристойні, лайливі слова, погрози: "Ах ти, петлюрівець... я тобі ще устрою". Одного разу я присоромив цього нахабу, вимагаючи, аби він залишив у спокої Миколу Олексійовича. Але той приблуда тільки зрадів моїй появі і став горлати ще голосніше: "А, так ти тут живеш, бандерівець?! Ану впусти, зараз я з тобою поговорю".

Згодом Микола Олексійович сказав, важко зітхаючи: "Дарма ви заговорили з ним, тепер він і вам не дасть спокою". І справді ще не раз появлявся той чоловічок на дев'ятому поверсі, по черзі гримав у двері то до "петлюрівця", то до "бандерівця", погрожуючи всім



В ІМ'Я ІДЕЇ

Наші й чужинські етносоціологи, етнографи, демографи найчастіше описують українців (як цілість, як націю) неквапливими, мрійливими, незлобливими, довірливими, прихильними до чужинців, помірно роботязкими, терплячими, толерантними. Кажуть, що завдяки цим рисам ми вижили після нищівного вторгнення монгольських орд хана Батия у 1240 році на нашу середньовічну Батьківщину — Київську Русь-Україну. Інші кажуть, мовляв, вижили то вижили, але натерли великого мозоля на потилиці від чужинських ярем (монгольських, татарських, литовських, польських, австрійських, угорських, а найбільше — від московитських), тому так повільно оживаємо тепер, коли, на решті, виборили самостійність, державну незалежність. Усі ці описи можна сприймати на віру і навіть під оглядом серйозного наукового обґрунтування, але тільки у вимірі нашої багатомільйонної спільноти, але аж ніяк не у відношенні до численних особистостей, які, хоч і складали меншість нації, але були її "моторами", її пробивною силою, будителями від колоніальної сплячки.

Тут ми знайдемо гарячі натури, самовідданих подвижників, гнівних звинувачувачів, хоробрих лицарів, полум'яних промовців, глибокодумних філософів — тобто таких, що аж ніяк не вписуються в типовий портрет типового українця. Не знаю, хто більшою мірою допоміг нам вижити за ці 750 років (1240—1990) невинної борні за національне буття, — чи некваплива, неповоротка маса більшості, чи ці полум'яні, несамовиті одиниці-генії. Можливо, одні були базою, а другі надбудовою, що й надало нам феноменальної стійкості на цій відкритій усім вітрам історії благодатній землі.

Яскравою ілюстрацією може бути минуле двадцяте століття. Тепер багато трагедій розкрито, але ще не всі. Нація було поставлено на грань зникнення, але вона вижила! Сталося диво. Після усіх пережитих жаків сьогодні Україна є державою, в якій кількісно питома вага громадян корінної нації (близько 80%) є найбільшою серед інших держав на європейському континенті. Істинно пророчі слова сказав Тарас Шевченко: "Вона знову оживає і сміється знову!"

Хай ми не такі проворні, як наші сусіди в Європі чи деінде, але наші провідники на терені праці й інтелекту значно компенсували цю рису своїм гуманізмом. Часто Господь посилає цим подвижникам праці ще й довгий вік, як-от видатному вченому і духовному пастеру Іванові Огієнку, який аж у 58-му віці прийняв спочатку чернечий постриг під ім'ям Іларіона, потім був хіротонізований на єпископа, підвищений до сану архієпископа, а відтак і до митрополита. Він прожив 90 років (1882—1972). Здавалося б: що можна зробити видатного в сані архієрея після 58-ми років, тобто на порозі старості? Адже

ЕПІСТОЛЯРІЯ МИТРОПОЛИТА ІЛАРІОНА ОГІЄНКА

(З приводу публікації його листів за 1907—1968 роки)

це час, коли треба більше відпочивати, ніж працювати. Тим часом, у випадку з владикою Іларіоном Огієнком сталося так, що найбільше подвижництво у праці він продемонстрував між 60-ма і 90-ма роками життя. Сталося так тому, що перед посвятою себе Церкві він понад 40 років, з ранньої юності, готувався нести свого важкого хреста в сані архієрея. Він був упродовж кращих літ молодості цілком світською людиною, займався науково-дослідною, педагогічною працею, був членом Уряду УНР. Він здобув належні академічні кваліфікації — доктора філософії та професора, і навіть пізніше на титулах своїх книг з богослов'я, догматики, історії Церкви ставив після свого архієрейського імені "митрополит Іларіон", в дужках — "проф. д-р Іван Огієнко". Не часто духовні особи ставлять після своїх освячених імен суто світські регалії. А Огієнко ставив — і в цьому він був оригінальним, як і в багатьох інших речах.

А коло його інтересів було правді гідним енциклопедиста. У передмові до рецензованої книги перелік його професійних і громадських звань займає мало не цілий абзац: "Єрарх Української Православної Церкви, перекладач українською мовою Святого Письма, відомий учений, педагог, публіцист, архівознавець, книгознавець, бібліотекознавець, бібліограф, бібліофіл, визначний державотворець доби Директорії, член Уряду УНР в Україні й на еміграції, громадський діяч, поет, драматург, редактор, меценат, видавець, науковець-філолог і філософ". Від себе додає: це перелік тільки основних напрямів його діяльності. Коли ж звернути погляд у бік його богословських зацікавлень, то можна перерахувати не менший абзац його духовних професій, хоча б найважливіших: основна богословія, гомілетика (мистецтво церковної проповіді), апологетика (корпус доказів про буття Бога й істинності християнського віровчення), біблійна історія, історія Вселенської й Української Церков, патристика (святі отці Ранняї Церкви), літургіка, канонічне право, церковна археологія, катехізис, монахознавство, герменевтика (правила пояснень священних догматів). Хай не в усіх цих богословських предметах митрополит Іларіон зробив якісь великі відкриття (адже богословським наукам близько двох тисяч років, і основні постулати вже досліджені), проте дивом є вже сам факт, що він у своїх письмових працях і усних промовах та проповідях безпосередньо торкався цих предметів. Тобто він був фахівцем у кожній з них і мав судження професіонала, а не аматора.

Україна відкрила Огієнка тільки після проголошення незалежності. До 1990 року його ім'я було під суворою забороною. Лиш у деяких замовлених ЦК КПУ й КДБ книжках його згадували в неймовірно лайливих словах і прокляттях. Воно й не дивно: митрополит Іларіон був не просто емігрантом, а видатним емігрантом, натхненником боротьби всіх порядних українців проти комуно-большевицького режиму. Він подавав свій голос правди спочатку з Польщі, Австрії, Швейцарії, а з 1947 року й до кінця життя — з Канади. Природно, що провідники комуністичної ідеології в Україні не могли інакше, а тільки лайкою, характеризувати Огієнка. Він-бо був ім особливо ненависний, бо знав їхнє нутро, аналізував їхню чорну природу як мудрий учений, досвід-

чений політик і проникливий християнин.

НАСЛІДКИ ПОДВИЖНИЦТВА

На терені ідей в Україні упродовж останніх десяти років сталися справді корінні зміни, якщо після такого несамовитого відкидання Огієнка і його праць ми сьогодні маємо низку вчених, які спеціально досліджують колосальну спадщину цього діяча. Про нього захищено докторські й кандидатські дисертації, написано з десяток грубих книг, сотні статей і есе. Автор цих рядків чи не перший в Україні написав до 110-річчя від дня народження Івана Огієнка велику, на цілу спальт, статтю в газеті "Літературна Україна" (16 січня 1992 року). Мені тоді були погрози; на письмовому столі на місці моєї праці я знаходив анонімні записки з обіцянками помсти за написання статті "про фанатика і мракобіса". Тепер я можу пишати, що з тієї статті фактично почалося українське огієнкознавство у нас в незалежній Україні. Дякувати Богу, більшість дослідників Огієнка, які за цей час написали грубі книги й дисертації, не обходять увагою цієї статті як першої об'єктивної публікації про нашого подвижника.

І ось напередодні 120-ї річниці від дня народження Огієнка з'явився том його епістолярної спадщини за шість десятиліть — з 1907 до 1968 року. У підготовку кількох сотень опублікованих у книзі листів доклали великої праці вчені кількох академічних інститутів Національної Академії наук України, Державного комітету архівів України, Науково-дослідного інституту архівної справи та джерелознавства. Їхні прізвища зазначені на звороті титульного аркуша цієї великої книги, яка має солідний формат 60x84/8, надрукована на гарному білому папері і добре оформлена з дизайнерського та друкарського погляду. Правду кажучи, для мене сам факт виходу у світ листування Івана Огієнка є великою приємністю і не меншою дивиною. Бо я бачив усі ці стоси листів у Вінніпезі 1989 року, в архіві нашого великого пастиря. З січня до червня 1989 року я викладав історію українського мистецтва в Альбертському університеті в Едмонтоні як запрошений професор. На весняні канікули вилетів з Едмонта у Вінніпег (7—11 квітня 1989 року), щоб вивчити поближче творчість знаменитого скульптора Леоніда Молодожаніна, про якого починав тоді писати монографію. Мешкав я при українській православної консисторії, часто зустрічався зі священиками і його блаженством митрополитом Вінніпезьким і всієї Канади Василієм Федаком. Владика Василій подарував мені канадське факсимільне перевидання Острозької Біблії 1581 р., а коли довідався, що я земляк митрополита Іларіона Огієнка з Житомирщини, сам особисто, в супроводі священиків Степана Ярмуса, Тимофія Міненка і відомої громадської діячки Анни Фігус-Ралько повів мене у своєрідне Огієнкове "святее святе" — у приміщення, де зберігався його архів. З того квітневого дня 1989 року я виніс уявлення, що титанами праці були не тільки блаженний Августин з його колосальним трактатом "Про місто Боже", Тома Аквінський з його "Сумою теології", Мікельанджело Буонароті з його розписами Сікстинської капели, Іван Франко з його ста томами творів: титаном праці був і Огієнко!

ДОСЛІДНИКИ

МОЖУТЬ РАДІТИ!

Тоді у Вінніпезі я не міг повірити, що ця його рукописна спадщина, а особливо його епістолярія, колись потрапить в Україну, а тим більше буде в найближче півстоліття видана. Але саме так сталося. І ось перед нами — том його листів. Починається він з листа 25-річного студента Київського університету святого Володимира Івана Огієнка до професора Миколи Сумцова від 2 лютого 1907 року з проханням позичити йому працю Сумцова про видатного релігійного діяча України XVII ст. Йоанікія Галатівського, бо й він, студент Огієнко, пише роботу про Галатівського. А закінчується том листом митрополита Іларіона Огієнка (з приписом: "Кличу Боже благословення на всіх вас і на вашу працю — ваш постійний богомолець") до Управи вінніпезького товариства "Волинь" з проханням "зайнятися опікою фондів моїх праць (а разом з листом було 13 великих рукописів книг, назви яких митрополит перераховує в цьому листі. — Д. С.), виданих Видавничою комісією, Ініціативним комітетом і Товариством "Волинь".

І це знамениті, що початок і кінець епістолярії Огієнка — по суті про те саме: про науку, про знання, про Україну. Покликання цієї людини не змінилися за шість десятиліть. Він збирав духовний врожай по зернині, і за довгий свій вік назбирав цілі засіки добірного духовного хліба.

Звичайно, у томі є багато листів іншого змісту, поза наукою, поза богослов'ям. Тут і актуальні політичні питання в роки, коли Огієнко був членом Уряду Симона Петлюри, тут і нагальні, гострі питання влаштування побуту вояків Армії УНР у Польщі в перші роки еміграції і багато-багато іншого. Навіть важко охопити в думці коло тих проблем, які хвилювали Огієнка упродовж його довгого життя. Листи, щоденники, спогади видатних особистостей тим і цінні, що вони дають повноту подій, завершеність процесів — подібно до того, як ма-

ляр картини за допомогою лесировок вимальовує дрібні деталі, що надають творові завершеності і краси.

Українська епістолярія і мемуаристика досить бідні. В умовах тоталітарних режимів люди боялися публікувати свої приватні листи, щоденники і спогади, бо там вони писали ніким не цензуровану правду, а за правду тяжко карали. Тому публікація листування митрополита Іларіона Огієнка — видатна подія в українській науці і культурі. Упорядники тому Володимир Ляховський, Наталія Московченко й Ірина Преловська багато потрудилися над списками й написали до них дві вступні статті. Хоч значна частина листів митрополита надійшла з Канади — і в цьому безперечно заслуга вінніпезького священика Тимофія Міненка та його дружини Анастасії, — проте довірене листування проф. Івана Огієнка збереглося в Україні, було розпорошене по різних архівах і приватних особах. Упорядники все зібрали (уявіть собі, читачу, скільки на те пішло часу і праці!), проаналізували, поставили в хронологічний ряд, написали коментарі до імен, назв, подій, склали різні покажчики, словники, скорочення. Поїздки у Вінніпег проф. д-ра Миколи Тимошика, який написав дві монографії про Огієнка, налагодив зв'язки з опікунами спадщини митрополита, переконав у необхідності передавати неопубліковані Огієнкові матеріали в Україну, теж важко дуже багато в тому, що ці листи тепер доступні дослідникам.

Зрештою, фастівський міський голова Оксана Власенко і фастівський підприємець Сергій Соколов частину коштів для опублікування книги, — це теж добрий вчинок у дусі давньої української меценатської традиції. Адже колись вся українка робилася на приватні пожертви, і золотий фонд нашої культури й духовності складався з особистих внесків. Національне Огієнкознавство з виходом у світ цього тому зробило значний крок уперед.

Дмитро СТЕПОВИК,
доктор богословських і філософських наук,
доктор мистецтвознавства,
професор Київської Духовної Академії

МАЄМО ДОПОМОГТИ ПРАВДІ!

Коли п. Вітренко, змагаючись за президентське крісло, виступала у нашому місті, вона запевняла, що тільки надання російській мові статусу державної забезпечить мир і злагоду у міжнародних стосунках. Лукавила пані Наталія, ой лукавила. Який мир може бути у ситуації, коли гість зайшов до вашої хати і випхав вас з-за столу? Станете ви "заради миру" скромно біля дверей, опустивши очі долу, чи візьмете до рук дрюка? Не знаю, чим п. Медведчук виправдовує свою надмірну прихильність до російської мови, знаю тільки, що вони обоє використовують мовне питання у політичних цілях. Як показали вибори, національна зрада не принесла їм очікуваних високих політичних дивідендів.

А запорукою миру на нашій землі є не подальша дискримінація титульної нації, не приховування історичної правди та погодження з Москвою того, які сторінки нашої історії можна показати нам, а відкритість і правда. Росія повинна сказати, які злочини вчинили кремлівські правителі проти українського народу, назвати число жертв голодоморів, репресій, переселень і т.ін. І вибачитися!

*"Это нужно не мертвым,
Это нужно живым".*

ЛИСТ ЧИТАЧА ДО ДРУКУ

Не тим чемним і порядним етнічним росіянам, які говорять: "Мне бывает стыдно, что я русская", а тим шовіністичним невігласам, котрі думають, що "Россия сохранила Украину", за що ми маємо вік їм дякувати і зберігати їхні привілеї.

Якби вони читали історію, то не приписували б собі усю славу, бо половину України Росія віддала Польщі "на хранение", ще й Угорщині шматочок дістався.

Пропоную почати збирання підписів під вимогою офіційного вибачення Росії (це буде якраз на часі, враховуючи рік Росії в Україні, що наближається) і відкликання президентського указу про відзначення річниці Переяславської угоди. Союз із Росією був лише меншим із зол. На ті часи, бо коли враховувати наші втрачені у ХХ ст., то хто його знає. Хай про це скажуть вчені, а ми, громадськість, повинні простежити, щоб політики не плуталися у них під ногами і не вигадували, буцімто знання історії призведе до загострення міжнародних стосунків. Саме відкритість і правда сприятиме їх поліпшенню, бо допоможе поховати все негативне, що було в минулому, і почати наші стосунки з Росією з чистого аркуша.

Галина САГАТЮК



Коліс давним-давно (напередодні трагічної колективізації 29-го року) я малим хлопцем разом із бабою Марією ходив на прощу у Києво-Печерську лавру. Окрім храму, побував у підземних галереях, де зберігалися мощі християнських святих від X сторіччя. В одній із могильних ніш, прикритій прозорим склом і ледь освітленій свічкою, побачив загорнуті в траурно-чорні одіяння мощі, які ніби випромінювали енергію, породжували в моїй душі якесь незбагненне сум'яття. Ця згадка ожила під час читання “Руського літопису” (К. — “Дніпро”. — 1989), в якому вміщено Несторів звід “Повісті минулих літ” від 860 до 1111 року.

Із відомих причин в Україні ніколи не було ладу з літописами, тим паче немає його й тепер. Видавалися літописи вряди-годи або й зовсім не видавалися, залежно від кон'юнктури... Пересічний український інтелігент мало що знає про Лаврентіївський, Іпатіївський, Київський чи Галицько-Волинський літописи, і марно зосереджувати його увагу на деталях, якщо неправильні вихідні методологічні засади. А йдеться ж бо насамперед про національну ідею — фундамент українського світогляду. Без історичної самосвідомості не може бути ні розвинутої культури, ні здорової моралі, ні людської гідності.

Історія, як відомо, це процес не ізольований від інших діючих законів у об'єктивному світі. Історичні події — як давні, так і новітні — органічно вписані в контекст планетарного і космічного середовища, котре безпосередньо впливає на життя і вчинки індивідів, народів, груп, суспільних структур тощо. Інакше кажучи, глобальний аналіз історії можливий лише при всеоб'ємному застосуванні теорії біосфери і ноосфери — цього дивовижного, як і Фройдів психоаналіз, епохального відкриття XX сторіччя.

Літописи України цілком надаються до відповідного археографічного і евристичного застосування. Чи то йдеться про всілякі знамення, так звані дива, чи то про незбагненні чудеса природи, ми бачимо, що в літописах вони тісно пов'язані з історичними фактами і подіями. Питається: так що це — космічна закономірність чи звичайна фіксація типових ноосферних знаків?

Термін ноосфера (лат. noos — “розум” + сфера) завдяки авторитету академіка В. І. Вернадського (1863 – 1945) вперше прийшов у 20-х роках із Франції. Під дією космічної і земної енергій формується біосфера — пла-

У ПОЛІ ЗОРУ КОСМОСУ

ПРО КОРИСТЬ ВИВЧЕННЯ ЛІТОПИСІВ

нетарна колонія поширення життя, взятого в минулому, теперішньому і майбутньому. Потім під впливом наукової думки і людської праці біосфера переходить у новий стан — ноосферу (сферу розуму). При цьому така перебудова біосфери — натуральний природний процес. Володимир Вернадський вважав, що всяка творчість — реальна енергетична сила, а наукова думка — планетне явище, яке безпосередньо впливає на хід історичного процесу і на ідеологічні домінанти. На думку вченого, наукова праця — геологічний фактор, зумовлений розвитком біосфери.

Сучасна наука продовжує поглиблене дослідження біосфери і ноосфери, згадаймо хоч би так звані торсинові (“скручені”) поля, що сприяють моментальному поширенню будь-якої інформації. Пов'язуючи в одне ціле всі рівні природної ієрархії, вони дають можливість природним чином пояснити багато незрозумілих досі явищ. Окрім того, торсинова теорія світобудови передбачає безперервне накопичення інформації у Всесвіті, її миттєве поширення і можливість зчитування розумною істотою в будь-якій точці Космосу. Ба більше, за законами голографії (винахід недавньої пори), будь-яка матеріальна мікроскопічна структура містить і уможлиблює відтворення інформації про всю світобудову.

Локальні психічні утворення з належними вакуумно-флуктуаційними властивостями, прив'язані до окремого індивіду або групи, не зникають цілковито після смерті і акумулюються в околицях Землі, Сонячної системи і, можливо, далеко за її межами. Щоб переконатися

в цьому, досить поглянути на внутрішній феномен — сновидіння. Наперекір закономірним відчуттям і сприйняттям, ми бачимо себе уві сні мовби зсторонь. Отже, душа — енергетична структура локального порядку — може, саме через те після смерті людини покидає тіло і деякий час (перші 9 днів) перебуває поблизу нього, продовжуючи жити напівсамотнім життям, і тільки через 40 днів зливається із загальним енергоінформаційним простором Всесвіту. Таким чином, як бачимо, у наявності прямий зв'язок із Космосом, який, відповідно до властивих йому об'єктивних закономірностей, програмує, власне, схему взаємодії відсталого, живого і психічного. Інакше кажучи, і в Космосі, і в безмежному його енергоінформаційному полі наявні канали постійного взаємозв'язку з усім живим і розумним. До речі, це явище завжди усвідомлювалося, діставало за кодоване вираження у розмаїтих видіннях і знаменнях, поставало у вигляді одкровень, інтуїтивних творчих осянь та екстазу.

Глибинне енергоінформаційне поле Всесвіту кодує і зберігає у вигляді голограм будь-яку інформацію, що надходить від живих і неживих структур. Але інформація не зберігається пасивно, а збирається, перероблюється і передається в потрібних дозах, у потрібний час і в необхідному напрямі. Процеси ці неможливі без неперервного енергетичного мислення й інформаційного коловороту, в русі якого виникають стійкі змістові структури, що зберігаються і передаються від одних носіїв (живих і неживих) до інших. До речі, це стосується і Слова, котре, як ми знаємо, незнищенне.

Всесвіт безперервно породжує і накопичує різної якості інформацію, включаючи і Слово. Літописці України-Руси це прекрасно розуміли. Так, у “Житії Костянтина Філософа” (Кирила) написано: “Заповідь — світильник закону і світло. Скажи мудрості: “Ти сестра моя” і розум назви рідним твоїм. Мудрість сіє сильніше сонця, і якщо ти візьмеш її за дружину — багатьох лих позбудишся при її допомозі”. У наявному сенсі Слово — розкодована інформація на фізичному рівні, включаючи і глибинний. Священні слова літописець поєднує в одному акті, зливаючи думку і слово, безпосередньо виходить в енергоінформаційне поле, звідки дістає необхідне психологічне і моральне живлення. Екстатичні акти (молитовний екстаз, благодать, катарсис, заспокоєння тощо) безпосередньо пов'язують людину з ноосферою. За такою ж приблизно схемою в ноосфері виникає позитивна або негативна спрямованість дії на об'єктивні історичні явища. Фігурально кажучи, у ноосферному плані літописи не просто словесні пам'ятки подій давно минулих літ, вони ще й матеріалізована система ноосферної інформації, яка сприяє вникненню в минуле, поєднуючи його з теперішнім і майбутнім.

Однак з погляду сьогодення в будь-якому літописі легко помітити істотні лакуни. Наприклад, у Несторовому Начальному літописі з 916 до 940 року 21 хронологічна позиція залишається порожньою: цифрами означені лише дати, натомість інформація відсутня. Трапляються різночитання тих самих подій в Лаврентіївському та Радзивилівському літописах. Це сліди безславної діяльності пізніших редакторів — на догоду. Не будемо цим перейматися, адже припасовувати історію до абстрактних схем — явище не нове. До оскотини приїлися банальні терміни “візантизм”, “норманізм”, “монголізм” і подібні. Суб'єктивні інтереси поклали на світланку цивілізації, а може, й раніше, ніде від них не дітися. Тим часом природна реальність покликала до життя ноосферні закономірності. За їхньою допомогою, незалежно від того, чи йдеться про космічне, фізичне, біологічне, інформаційне середовище, а чи про історичні процеси, людство, спрямувавши погляд у майбутнє, так само не зводить очей як зі свого сьогодення, так і з минулих.

Ось чому треба вивчати літописи.

•

Іван ГРИШИН-ГРИЩУК,
м. Вишніця

МОСКВА НА ВИГАДКИ ШВИДКА!

Зовсім недавно в багатьох газетах друкувалися повідомлення на кшталт: “5 квітня 1242 р., 760 років тому, на льоду Чудського озера військо під проводом Олександра Невського розгромило лицарів Тевтонського ордену”. Здавалось би, ця подія та ця особа настільки відомі, що не викликають ніякого заперечення. Насправді ж Олександр Невський не брав ніякої участі в тій Чудській сутичці. Це давня побрехенька російської історичної науки. Як казав М. М. Карамзін, звичайнісінька “домішка неправди”.

Пропоную читачам разом зазирнути у ту далеку минушину. І щоб історики не звинуватили нас у якомусь наклепі, звернемося виключно до російських джерел.

Отож, перше джерело — книжка під назвою: “Листи та папери імператриці Катерини II”, видана О. Ф. Бичковим у 1873 р. Ця книжка зберігається у Національній бібліотеці імені В. І. Вернадського у Києві. У ній на сторінках 115 – 136 міститься праця Катерини II під назвою: “Размышления о проекте истории России XVIII века, написанная собственноручно и сохранившиеся в черновом подлиннике”. І що цікаво: “Роздуми...” подані французькою мовою — без перекладу російською. Такий собі нонсенс із присмаком таємниці. Отож читаємо: “Коли татари повернулися, то не з боку Дону (я думаю, що вони були зайняті завоюваннями в Сибіру і вздовж Волги у Булгар), і там вони потрапили в землі нащадків Георгія, які не були об'єднані ні між собою, ні з іншими гілками роду. За місяць були підкорені п'ятнадцять міст на Оці і на Волзі. Святий Олександр Невський тоді тільки народився, йому було 5 – 6 років”.

Сподіваюся, що читач розуміє:

йдеться про 1237 рік, коли хан Батий прийшов у Ростово-Суздальські землі, — Катерина II це засвідчує. Отож, у 1237 році Олександрові, т. зв. Невському, було лише 5–6 років, себто народився він десь у 1231 – 1232 роках. А тепер уявіть собі полководця 10 – 12 років, який у 1242 році керував Чудською сутичкою. Нісенітниця! Між іншим, у російських джерелах про рік народження Олександра написано: “около 1220 или 1221 года”.

А ось іще одне. Хан Батий, як відомо, народився у 1208 році. Хто хоче в цьому переконатися, може зазирнути до Великої Радянської Енциклопедії (третє видання, том III, сторінка 46). Отож його син Сартак міг народитись десь близько 1228 – 1232 років (мова про першого сина). Я вдаюся до цього підрахунку тому, що ніде у московсько-російських джерелах ви не знайдете точної дати народження хана Сартака, який володів Ростово-Суздальською землею десь з 1250 до 1257 року. Річ у тім, що син Батия — Сартак та Олександр, себто

Невський, були андами-побратимами, що давали клятву на крові: обидва різали собі руки, цідили кров до келихів, потім, змішуючи її з кумисом, пили по черзі; дивились на сонце, промовляючи слова вічної клятви, як велів звичай. Між іншим, сам Чингісхан давав таку клятву та мав анду Джамуху. Хто хоче про це дізнатися більше, може прочитати цікавий художній роман Ісаї Калашнікова “Жорстоке століття”, видання 1985 року.

Зверніть лише увагу: андами можна було стати тільки в дитячому та юнацькому віці, тобто до 16 років. Бо з 16 років юнак-монгол ставав дорослою людиною. Про це теж повідомляє професор Л. М. Гумільов у своїй книзі “В поєсках вимышленного царства”, на сторінці 209.

Зрештою, в 1246 році у хана Батия побував посол Папи Інокентія IV Плано Карпіні, який у своїй книзі “Історія монголів” пише: “І після неодноразової вказівки йому (Чернігівському князю Михайлу — **В. Б.**) поклонитися і його небажання вищезгаданий князь (хан Батий) передав йому через сина Ярослава, що він буде вбитий, якщо не поклониться”. Ця фраза наведена зі стор. 29 книги Джіованні дель Плано Карпіні “Історія монголів”, виданий у Москві в 1957 році. А далі на сторінці 252 дано пояснення, що йдеться про Олександра, так званого Невського. Тобто, у 1246 році Олександр ще не був князем, а перебував у тому віці, коли юнака величали “сином князя Ярослава”.

Ми повинні чітко зрозуміти, що держава Чингісхана мала діючі закони, які називались Яса Чингісхана. І Московія, що була складовою части-

ною імперії, ніколи не становила винятку з тих законів. А діяла Яса Чингісхана в Ростово-Суздальській землі з січня 1238 року, з дня захоплення. Згідно Яси, ні один старший князь не міг отримати “ярлик” на князівство, якщо не передавав в аманати (заручники) свого старшого сина, першого за чергою спадкоємця. Все, що підноситься інакше, — це московські “домішки неправди”. Закон для Москви не робив винятків! Про це чітко писали і Плано Карпіні, і Рубрук, що перебував у Золотій Орді в 1253 – 54 роках. Я вже не кажу про Рашід-ад-Діна та збірники В. Г. Тизенгаузена, де чітко прописані закони, що діяли в імперії Батия.

Так ось: вже на початку 1238 року князь Ярослав Всеволодович надів ярмо на шию та поповз до ніг хана Батия, аби отримати “ярлик” на Володимирське князівство. А перед тим мусив передати ханові в аманати (заручники) свого старшого сина Олександра, т. зв. Невського. Вже в січні 1238 року до Володимира ханом Батием був призначений “великий баскак”, а по удільних князівствах — “малі баскаки”, які правили Ростово-Суздальською землею. Послухаймо нашого великого земляка Миколу Білозерського. У своїх архівах, що зберігаються в Національній бібліотеці України, він залишив такі слова: “Баскаки. В Росії після підкорення її Моголами були баскаки, а у Володимирі-столиці Великого Князя — Великий Баскак. Вони — головні управителі в підкорених державах: мають військо та ін.”.

І перебував Олександр при сім'ї

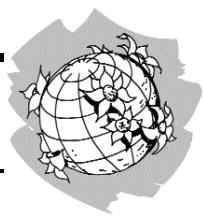
хана аж до 1252 року, коли отримав “ярлик” з рук свого анди Сартака на Володимирське князівство. А було Олександру в 1238 році всього десь близько восьми років. Тому і написав великий свідок Плано Карпіні, що в 1246 році бачив у хана Батия не князя Олександра Невського, а лише — “сина князя Ярослава”.

Сподіваюся, читач розуміє, що, проживаючи з 1238 року при сім'ї хана Батия, Олександр саме в ті роки побратався з Сартаком, вивчив тюркську мову, якою розмовляли в Золотій Орді, та став довіреною людиною хана Батия. Бо хан Батий, приймаючи послів, ні до кого з них не звертався особисто, навіть тоді, коли послі знали тюркську мову, а тільки через довірену, сотні разів перевірену людину. Хан вважався намісником Бога на землі, тож не міг спілкуватись з простим смертним. Про це чітко мовлять всі стародавні джерела.

Такою довіреною та наближеною до хана Батия людиною у 1246 році був побратим його сина Сартака — Олександр, юнак, десь близько 14–15 років за віком. І вигадана Московією брехня про Олександра Невського та його битви — звичайнісінька нісенітниця.

Володимир БЕЛІНСЬКИЙ

•



ДЖЕРЕЛО ЇЇ ЛЮБОВІ

ВІРА СМЕРЕКА —
НАЙВІДОМІША В СВІТІ
КРОЛЕВЧАНКА

Мені і моїм друзям, учасникам молодіжного просвітянського гурту “Квітуча калина” (ми були тоді 8—10-річні школярі), ім'я Віри Смереки відкрилося 1994 р. Її пам'ять про рідний край, любов до нього перелилася тоді у надіслані нею прекрасні матеріали для українських національних строїв: нитки для вишивання, тканини, стрічки, намисто. Із тих чудових тканин наші мами і бабусі пошили і вишили костюми, в яких ми стали справжніми артистами і виступали на найкращих сценах нашого міста і району.

А книжки свої пані Віра надіслала нам пізніше. Прочитав я їх уже старшокласником, точніше, ліцеїстом Київського військового ліцею ім. Івана Богуна, приїхавши додому в Кролевець на канікули. Книжки ці справили на мене незабутнє враження... Тому я не лише їх перечитав, а й написав по них учнівську наукову роботу про життя і творчість нашої славної крoлевчанки.

Адже в цих книгах багато автобіографічного. А ще вони — справжнє вікно Людності, Добра і Любові до рідної землі, до України.

КРОЛЕВЕЦЬ, ЛЬВІВ
І ЗНОВУ КРОЛЕВЕЦЬ

В автобіографічних нарисах п. Віра точно називає місто, куди вони, сім'я священика, переїхали з Лушників: Кролевець. Знайшовши для родини убогу квартиру, о. Степан зайнявся пошуками хоч якоїсь праці, щоб утримувати дітей... Тут п. Віра у 1940 р. з атестатом відмінниці закінчила середню школу. Поїхала вступати до Київського університету, але її “зрізали” на екзамени з російської мови, — як дочку священика.

Та пощастило їй того-таки 1940-го вступити до Львівського університету — на українську філологію. Вона була щаслива!

Із приходом німців о. Степана знову покликали селяни на священицьку посаду. Сім років Чеплівка не мала церкви (бо її перетворили на “клуб”). До християнського святого Успіння Пресвятої Богородиці 21 вересня 1941 року селяни реставрували клуб у церкву. І запросили

о. Степана на це свято. Тут він з усім сумлінням виконував свій обов'язок священика аж до своєї кончини в 1972 р. Правда, пізніше більшовики знову обернули церкву на клуб. Довелося Службу Божу правити в Молитовному домі. Дружина його, Євгенія, керувала церковним хором. Поки не надійшов наказ розібрати Молитовний Дім... Через три роки після цього мати письменниці й померла.

Навіть із цього короткого опису видно, що батьки п. Віри були справжніми подвижниками християнської віри і моралі.

НІМЕЦЬКА НЕВОЛЯ

У травні 1942 разом із тисячами наших юнаків і дівчат її було вивезено до Німеччини — Віра Ніпот опинилася в робітничих таборах у Берліні. Виснажлива праця, недоїдання зумовили хворобу, через яку потрапила до невідільничої лікарні... А потім у ще суворіші табори.

У Берліні в серпні 1943-го доля звела її з українцем із Закарпаття Іваном Смерекою. Цей кмітливий юнак за часи неволі добре вивчив Берлін, налагодив контакти з впливовими українцями німецької столиці. Він організував втечу Віри із табору, а через рік, коли Берлін уже нагадував пекло, обоє втекли у гори Гарц, а потім у м. Госляр, де дочекалися кінця війни. У липні 1945 одружилися. Скромно, на чужій землі, але з друзями-земляками відзначили весілля... І віддали себе активній громадській діяльності серед українців на чужині. У таборі “ДіПі” п. Віра працювала в українських школах і гуртках до 1947 року.

Враження про Німеччину — це її книга “В німецькій неволі” (1998). Це книга про те, як “остарбайтерів” виснажували важкою працею, голодом, холодом і жорстокістю. Багато хто втрачав віру, ставав злим, навіть божеволів. Це твір нечуваної викривальної сили. На його основі можна створити фільм — хвилюючий і переконливий.

В АНГЛІЇ

Московські агенти підмовляли “тимчасово переміщених осіб” повертатися в СРСР. Але куди було повертатися? У безбожну імперію?.. У травні 1947 молода сім'я

Смерек виїхала до Англії. Отримали обоє роботу на текстильний фабриці у місті Брадфорд. Тут і осіли. Звідси і плаче-тужить вже понад півстоліття сучасна Ярославна над українською недолею.

Як одні з найперших тут поселенців-українців, Смереки заснували у Брадфорді філію Спілки Українців Британії (СУБ), українську бібліотеку, драмгурток ім. Івана Котляревського, школу українознавства для дітей, курси англійської мови для дорослих.

Стали вони і засновниками українського світського хору, а також парафії українських церков. Стала Віра Смерека й одним з ініціаторів Товариства українських жінок імені Олени Теліги в Англії. Водночас поглиблювала вона свої знання на вечірніх студіях Лідського університету в Брадфорді. Головним її заняттям стала літературна творчість.

БОГ І УКРАЇНА

У 1999 році Віру Степанівну Смереку прийнято до Національної Спілки письменників України. У цій уже офіційній письменницькій ролі вона видала нову — третю свою — книжку під назвою “Вічний вогонь”. Бог, Церква, Святі місця, ікони, молитва, Різдво, Великдень і, звичайно, Воля, Україна — ось тематичне коло цієї книги. Але твердження авторки м'які, ненав'язливі — як у народного оповідача. І особливо привабливі, бо сповнені автобіографічності.

Тим більше, що дорога до сумлінного сповідання християнських засад у неї теж пройшла через сумніви і вагання. Їх настирливо прищеплювала “радянська школа”. Про це довірливо розповідає письменниця у повісті “Христос воскрес”. А також в оповіданні “Вислухана молитва коло Святої Софії в Києві”. А збагатившись досвідом життя батька-матері і свого власного, вона прийшла до твердого переконання, що зло можна перемогти лише неухильним дотриманням християнських чеснот. Пані Віра, як свідчать нариси,

побувала чи не в усіх святих для християн місцях: Вифлеєм, Назарет, Єрусалим, Рим із Ватиканом і т.д. Але як патріотка своєї землі, де б не була, думає про Україну, молиться за неї.

Болить нашої письменниці проблема релігійної роз'єднаності українців. Особливо розважливо і справедливо підходить вона до цієї теми в нарисі “Велич Рима”. Вона пише: “З побожністю вклоняюся



святим місцям і думкою лину в новітні часи... Екуменічний рух — це єдність у Христі... Ворожість (релігійна) Рима і Візантії, ворожість (релігійна) Росії і Польщі. А ми, українці, чому маємо терпіти ми? Ми чужі одним і другим... Невинні спадкоємці чужого і мертвого лихоліття... Навіщо цей штучний поділ має роз'їдати наш народ? Ми є нащадки вірування. Але не чужої нам ворожнечі. Чому чужа історія має нас розділяти?... Абсурд! Усі ми християни! Настала пора відмінити догми старих віків, що поділяють нас на греко-православних і греко-католиків. Вже час знайти верхам одну Церкву, Єдину, щоб народ міг спільно хвалити Бога — в єдиній християнській спільноті”.

Безумовно, за стільки років проживання в Англії засвоїла п. Ві-

ра і англійські традиції, але рідне у неї завжди і скрізь на першому плані. До речі, про життя українців Британії і свої тамтешнє життя готує Віра Смерека свою нову книгу, яка має робочу назву “З берегів Англії”.

НАЙРІДНІШЕ МІСТО

Читаючи книжки нашої землячки, збагачуєшся духовно. Читаються вони легко, швидко, породжують оптимізм, надію і віру. Бо це є священний вогонь Любові до Бога і України. Із цим вогнем у душі не раз приїздило подружжя Смерек в Україну, починаючи з першого року її незалежності. Приїздили на всеукраїнські форуми і конгреси, а також до родичів на Сумщині і на Закарпаття, де Віру з любов'ю називають “закарпатською невісткою”.

Із весни 1997 р. не стало її друга. Відійшов у вічність цей активний громадський діяч і борець за українську ідею, довголітній голова СУБ, правник за фахом. Похований Іван Смерека у Брадфорді, де прожили вони з дружиною 50 років. Але Віра Смерека не пориває зв'язків із Закарпаттям. Саме там, у місті Ужгороді, не тільки шанують, а й перевидають її книжки. Кілька примірників прислали закарпатці крoлевцьким просвітянам — міському об'єднанню ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка. А просвітяни, в свою чергу, прочитавши, подарували кілька книжок централній райбібліотеці, краєзнавчому музею, школам міста. Розповіли про славу землячку в районній та обласній газетах.

У своїх листах крoлевцьким просвітянам п. Віра не раз зізнається: “Кролевець — моє найрідніше місто”. Славить його у нарисах і віршах.

Всі листи Віри Смереки починаються і закінчуються думою про українство і вірою в його цілковиту перемогу на своїй землі.

А книжки її, на моє переконання, ще стануть посібниками для виховання у всіх нас християнської моралі.

Максим ВІТУШКО,
Кролевець — Київ

●

Народилася Оксана Миколаївна Вікул 20 липня 1921 року в м. Кам'янці-Подільському у відомій на всю округу родині священиків Вікулів, що прославили у XIX і на початку XX століття рідний край любов'ю до людей, до України. Батько її також був священиком, а потім, закінчивши Варшавський університет, став доцентом кафедри хімії Кам'янець-Подільського університету. В листопаді 1920-го емігрував, захистив дисертацію і працював професором Українського вільного університету в Празі.

До батька Оксана приїхала разом із матір'ю влітку 1923-го. Спершу жили в Подебрадах, де батько вчителював у новозаснованій господарській академії, а з 1929-го починається празький період. Прага Оксані подобалася. А головне — більше чути української мови. Та школи української не було. Батько, ніби відчуваючи майбутнє, віддає її до англійської школи, потім — до гімназії.

У Празі Оксана офіційно стала членом Пласту. У цій масово-спортивній освітній організації дівчина зацікавилася танцями. І уже наприкінці 1936 року вона бере участь у виконанні групових народних танців на

Всеслов'янському з'їзді скаутів. Перший сольний номер для Оксани відбувся несподівано на гімназійній вечірці у Ржевничах 1937 року, коли вона з успіхом импровізувала “козачка”. Так прилучилася Оксана Вікул до професійної сценічної діяльності. “Танець — це чиста радість, — гово-

школи Єлизавети Нікольської. Після кожної вистави фантазія подолянки починала інтенсивніше працювати. Із власним хореографічним твором уперше виступила 10 січня 1943 року. Це сталося на концерті групи “Українського сокола”, метою якого було показати, як саме можна опрацювати

музику композитора М. Лисенка, — твердо стала на шлях українського професійного артиста балету та хореографа.

Навесні 1947 року в Регенсбурзі розпочалася підготовка до постановки опери М. Аркаса “Катерина”. Оксани запропонували поставити до неї

ТРОЯНДА ЗІ СЛАВНОГО РОДУ

На початку 90-х мені довелося працювати в газеті “Кам'янець-Подільський вісник”, де бухгалтерську справу вела Анжела Кисіль. Згодом дівчина виїхала до США, вийшла заміж... У Сполучених Штатах Америки знайшла свій притулок й Оксана Вікул, з якою ми листувалися. А потім зв'язок перервався. І тоді я попросив Анжelu Кисіль-Райлі передати ві-

тальну поштівку з нагоди 80-річчя славної діячки української сцени у діаспорі. Завдяки їй вітальна листівка знайшла адресата і, як пише у листі до мене чоловік Оксани Вікул, письменник і богослов Олександр Воронин, “дуже гарно відсвяткували її ювілей”, але 21 вересня Господь покликав її у вічність.

рила не раз. — Як танцювала наші народні танці, то... здавалося, що лечу до України...”

Вирішила паралельно вчитися малювати — записалася до Української студії образотворчого мистецтва під керівництвом графіка Роберта Лісовського. Під осінь 1941 року Оксана стала ученицею балетної

українську тематику в стилі й техніці різних шкіл танку. Вона вирішила танцювати відьму Солоху з “Ночі перед Різдвом” М. Гоголя. Використала музику з “Різдвяної ночі” М. Лисенка. З'явилися схвальні відгуки й у пресі. Потім 1944 року створила ще один хореографічний твір “Невдале побачення”, до якого також використала

танці. Це була добра нагода грати з професіоналами — режисер Юрій Григоренко, декоратор Петро Капшученко, диригент Володимир Гавриленко. Оксаніні задуми щодо хореографії “Катерини” повністю вдалися. Переїхавши до Америки, жила в Мінеаполісі й тужила за театральним життям. І ось 1956 року не витрима-

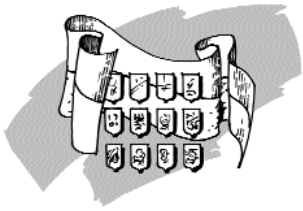
ПАМ'ЯТЬ

ла-таки — переїхала до Нью-Йорка. Часто виступала на різних імпрезах. Створила кілька нових сольних хореографічних творів — “Останній вальс”, “Бублейниця”, “Свято княгині Ольги”, “Подолянка”... Коли їй минуло сорок років, вирішила перестати танцювати. Допомогала молодим балеринам, популяризувала українські танцювальні ансамблі.

...Оксана Вікул фізично відійшла від нас, але духовно — поруч. Її пам'ятатимуть як прекрасного пропагандиста української культури в чужомовному середовищі — хорового мистецтва, писанкарства, художніх творів і просто просвітянина, людину щедрого серця.

Віталій МАЦЬКО,
кандидат філологічних наук,
голова обласного товариства
“Просвіта”,
м. Хмельницький

●



Вірменський собор

Продовження.
Початок у числі 41 за 2002 р.

Перші вірмени прибули до Львова у другій половині XIII ст. Сам Данило Галицький закликав до міста відомих своєю майстерністю вірменських ремісників. Мешкали вони спочатку в районі сучасного Підзамча. Але після завоювання Львова Казимиром III змушені зійти до колишнього Низького замку. Тут і виникла вірменська колонія з центральною вулицею Ормянською (від польського *ormian*). Про явили себе вірмени ще й з іншого боку. Купці з Кавказу відігравали провідну роль у дуже прибутковій торгівлі міста з країнами Сходу. Їхні каравани сягали Стамбула, Каїра, Олександрії, Багдада. Товари зі східних і південних країн на львівському ринку називалися вірменськими і дуже високо цінувалися. За свідченням іноземних мандрівників і гостей, забудова Вірменської вулиці, як і площі Ринок та вулиці Руської, була однією з найкращих, з найцивілізованіших. Уже в XV ст. вулиця мала кам'яний брук, водопостачання та зливу каналізацію.

Були в історії й трагічні сторінки. 1527 р. на сусідній Театральній вулиці спалахнула пожежа в пивоварні. Вона перекинулася на Вірменський квартал, звідти — на все місто. У результаті загинув цілий готичний Львів.

Центром громадського життя колонії був Вірменський собор. Ансамбль складається із собору, власне, приміщення колишнього жіночого монастиря та палацу вірменських архієпископів. Це одна з найдавніших споруд Львова, що є унікальним зразком національної вірменської архітектури. Масивні стіни (товщина 140 сантиметрів), складені з грубого коленого каменю, мали зовнішнє і внутрішнє облицювання з тесаних кам'яних плит. Донині під бляшаним покриттям дахів ще збереглися такі фрагменти, котрим понад п'ять століть. Унікальна конструкція купола: в його основі — пустотілі ребра, викладені з випалених глиняних глечиків. Загалом собор зазнавав постійних змін, викликаних потребою розширення приміщення та їх реконструкції після частих пожеж.

У січні 2001 р. після тривалої перерви, викликаної "реконструкцією", відновилося в соборі богослужіння. Дехто схильний стверджувати, що це було пов'язано з візитом Івана Павла II. Мабуть, що так воно насправді... Бо Папа відвідав-таки оновлений собор.

Од Вірменського собору в глибину вулиці ми виходимо до Домініканського. Але спочатку можемо зупинитися в одній із двох затишних кав'ярень. Власне, "На Вірменській" — одне з улюблених місць львівських художників. До "Арарату" можуть завітати поважніші відвідувачі, котрі знаються на правдивому вірменському коньяку.

А неподалік будинок № 23 — один із найцікавіших взірців львівського ампіру. За винятковий своєрідний декор його йменують "домом пір року". Весь фриз між верхніми поверхами займають багаті пластичні символи знаків зодіаку. Та найбільший інтерес викликають рельєфи в нішах другого поверху — перший у львівській світській скульптурі зразок використання жанрових сюжетів з життя галицького селянства. Рішуче відступивши од класичних традицій, талановитий український скульптор Гаврило Красуцький, узявши за основу народні типи та костюми, створив сцени праці та розваг селян у різні пори року. В середній ніші — зображення Хроноса, що відраховує скороминущий час.

Замикає вулицю один із авангардових арт-

НАРИСИ З МІСТА ДРІМАЮЧИХ ЛЕВІВ

клубів міста — культурно-мистецький центр "Дзига". Тут можна придбати, на відміну од згаданого "вернісажу", правдиві твори мистецтва. Ціни "кусаються", але ж мистецтво насправду потребує жертв...

Гості міста не оминають і майдан, затиснутий між театром ім. Марії Заньковецької, Будинком офіцерів і Преображенською церквою. Колись тут стояли монастир і костел св. Трійці, що належав чину тринітаріїв. Цікаво, що в народі називали їх "ослячими братами", оскільки за статутом вони зобов'язані були пересуватися на віслюках. Займалися вони викупом бранців із турецької неволі. 1783 року монастир потрапив під так звану секуляризаційну реформу, запроваджену австрійським урядом, у результаті якої був закритий. Реформа ця передбачала конфіскацію власності церков, костелів і монастирів та передачі її державі. Так, до речі, тоді було закрито 28 храмів. А на місці монастиря постав 1784 року університет, у якому згодом "оселився" "Народний дім". Нині ж цей майдан міська влада віддала митцям. На "вернісажі" можна придбати якусь дрібничку на згадку про Львів, або ж "шедевр" невідомого майстра пензля.

Монастир домініканців із костелом розташований на тому місці, де згідно з легендою мав свій терем князь Лев. Його дружина Констанція наприкінці XIII ст. запросила до Львова домініканців. Спочатку спорудили для них невеликий дерев'яний монастир, а 1405 р. — костел Божого Тіла. Але за три роки він згорів. Його в готичному стилі відбудували згодом з каменю та цегли. З костелом пов'язано драматичну історію Гальшки Острозької, княгині, котра отримала великий спадок родини Острозьких після смерті батька. Чимало виявилось охочих залицяльників, які прагнули поправити фінансовий стан. Хоча дівчина не поспішала заміж, її силою повінчали з магнатом Лукашем Гуркою. Однак мати Гальшки, Беата, не погодилася з намаганнями небажаного зятя. Під покровительством матері короля втекла з донькою до Львова і заховалася у монастирі домініканців. Під виглядом старця у монастир пробрався князь Симеон Слуцький, за которого мати прагнула віддати доньку. Тут же вони й повінчалися. Але розлучений Гурка почав справжню облогу. Зрештою, перекиривши труби водогону, змусив оборонців здатися... За рішенням короля, которого вона чекала під вартою на Високому замку, Гальшку було повернуто Гурці. Однак



"Діана" на пл. Ринок

нешасна княгиня так і не визнала його своїм чоловіком, а за кілька років, морально знесилена, померла у польському замку Шамотули. Донині тамтешні мешканці показують "вежу чорної княгині". Так звали Гальшку, бо ходила вона завжди у чорному вбранні.

1707 р. у трапезній монастиря Петро I підписував угоду з польською шляхтою про спільну боротьбу проти шведів. Нині тут ідальна поліграфічного училища. У середині XVIII ст. кос-

тел знесли, а на його місці спорудили новий у стилі бароко. На фасаді костела — герб домініканців: пес лежить на книзі, тримаючи в зубах палаючий смолоскип. Річ у тім, що латиною слова "domini canes" означають "пси господні". Згідно з легендою, свого часу матері Домініка де Гусмана, який заснував орден, перед пологами явився янгол і сповістив, що народить вона смолоскип, який спалить ворогів святої віри. Книга — символ Святого письма. Нині в костелі розташований Музей історії релігії. Храм же віддано віруючим. Тут можна почути чарівні звуки одного з трьох діючих у Львові органів.

Від площі Ринок вулицею Сербською виходимо до Староєврейської. Це так званий район колишнього "жидівського гетто". Впірався він у вулицю Братів Рогатинців. Найдавнішою пам'яткою тут вважаються фрагменти зруйнованої синагоги "Золота Роза". У давніші часи тут "оселився" перший у місті будинок розпусти. Один бергамський купець через Львів возив до Європи транспорти рабів. 1472 р. таким чином потрапило до міста п'ять невольниць. Дорогою в работорівця скінчилися гроші, аби продовжувати мандрівку далі, він змушений був позичити певну суму, а, власне, "відробляти" борг залишив рабів. Пізніше ще один бордель виник неподалік на вул. Руській, 20, де нині банк "Львів". Відомий у Європі був і лупанар (будинок розпусти) "На Містках". Загалом, з часом секс-індустрія у Львові набула розвитку, незважаючи на те, що жорстоко каралася. Заповзятливі жидки, а здебільшого вони спеціалізувалися на сутенерстві, почали "вербувати" й місцевих красунь. Із розширенням мережі "будинків кохання" ціни на подібні послуги значно впали. Зокрема, один із мандрівників згадував, що сепанс "інтиму" 1735 р. коштував 12 грошів, тоді як муляр заробляв за день 30 грошів.

Та повернімося до "Золотої Рози". Існує кілька легенд, пов'язаних із спорудженням цієї синагоги. За однією версією, фундатор синагоги Ісак Нахманович мав пожертвувати свою доньку Розу за дозволу на спорудження її. Інша стверджує, що це Роза сама викупила в єзуїтів синагогу ціною своєї честі, після чого наклала на себе руки. Як би там не було, а без традиційної торгівлі жіночим тілом, як бачимо, не обійшлося. Ще одна цікава деталь передувала побудові синагоги. Місто не давало дозволу на спорудження будівлі такої висоти, як хотів Нахманович, бо вона перекривала б сусідні православні храми. Хитрі євреї опустили підлогу на кілька метрів нижче землі. Простояла синагога до 1941 року. Під час окупації німці її підірвали. Залишився фрагмент стіни, від котрої сподівається єврейська громада, постане нова синагога.

У цьому місці можемо зробити ще одну паузу в мандрівці. Навпроти одна з найстаріших львівських кав'ярень — "Під вежею". Унікальність її в тому, що у нижньому залі (півниці) збережено фрагменти оборонного мурі. Як і кожна в місті, ця кав'ярня має своє обличчя, своїх завсідників. Загалом же, недарма ще один із мандрівників зауважив, що Львів більше пив, ніж їв. Але ж не забуваймо й іншого філософа, котрий стверджував, що обов'язковими ознаками цивілізації в місті мають бути шинок, тюрма і кладовище...

Цікавий будинок № 20 на вул. Руській. Збудований він для страхового товариства "Дністер" у стилі сецесії з широким використанням елементів українського народного орнаменту та кольорових керамічних вставок. Був тут спеціальний зал для театральних вистав. Зокрема, саме тут 1907 р. уперше поставили "Украдене щастя" Івана Франка. Тут же у 1908 р. дебютував славний режисер і актор Лесь Курбас. Він поставив п'єсу "Євреї" та виконав у ній

головну роль. Містилося в будинку і спортивне студентське товариство "Україна". При ньому організували першу в Україні хокейну команду "СТ Україна", а її воротар М. Скрипий (прізвище — "Тигр") першим у світі використав захисну маску, змайструвавши її з солдатської каски та дротяної сітки. Нині тут розташовані поліклініка та спортивний зал.

Перлина архітектури епохи Відродження — знаменитий ансамбль Успенської церкви. Перебував він під патронатом Ставропігійського братства, котре обстоювало вихід з-під юрисдикції місцевих священників задля безпосереднього підпорядкування патріархатові. Відстоювали братчики й інші інтереси. Так, упродовж ста сорока (!) років тривав процес проти міста за рівність українських міщан у правах з іншими городянами. Аж 1745 р. (ставропігійці розпочали його 1599 р.) українців допустили до всіх міських урядів, ремесел і цехів.

Були тут також бібліотека, школа, музей, друкарня. У 1918 р. саме тут відбулися засідання Української Національної ради, що перетво-



В італійському дворіку

рилася на парламент Західноукраїнської Народної Республіки. За її рішенням 1 листопада 1918 р. вперше над Львовом замайорів синьо-жовтий прапор. На ратушу його підняв січовий стрілець Степан Паньківський.

Як і в давні часи, нині до Успенського ансамблю входить сама церква, вежа (дзвіниця) Корнякта та каплиця Трьох Святителів. Церкву збудовано приблизно в середині XIV ст. Кілька разів вона горіла, відновлювалася, переважно за кошти членів Ставропігійського товариства. До спорудження останньої (четвертої, котра постанала 1629 р. й існує донині) долучилися молдавські господарі, гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний і навіть російський цар Федір Іванович.

При головній церкві є окрема каплиця Трьох Святителів, фундації Корнякта, побудована 1590 р. Після пожежі у 1671 р. її обновили за кошти грецького купця Балабана, про що свідчить дошка, вмурована над входом. Тому каплицю іноді називають Балабанівською. Окремо обіч церкви стоїть на квадратній основі вежа. Її висота з хрестом близько 66 метрів. Вважається найгарнішою дзвіницею Львова. Зі всіх львівських дзвонів тут — один із найповажніших "Кирило" (2 метри в діаметрі та 4 тонни ваги). Первісно "Кирило" був вилитий наприкінці XIV ст. "Прославився" дуже гучним голосом. Він виспівував так дзвінко, що заглушав своїх конкурентів із навколишніх костелів. Це не дуже подобалося католикам. За право його звучання братчики навіть судилися з магістратом 1594—1595 рр. Процес виграла на користь "Кирила". Але пізніше спіткала його гірка доля. 1779 року удар під час грози блискавки був настільки потужний, що частина вежі згоріла, а дзвін розплавився. За чотири роки його відлили заново (український майстер Ф. Полянський) і тепер він знову голосно веде свою пісню, нагадуючи, хто у Львові господар.

(Далі буде)

Олесь ГАНУЩАК



УКРАЇНА І ҐЕНДЕРНА РІВНІСТЬ: ПОЄДНАННЯ НЕПОЄДНУВАНОВОГО?..

Постколоніальне українське суспільство віднайшло собі досить цікаве хобі: спочатку витеворення, а потім активне руйнування передвиборчих фантомів найрізноманітнішого ґатунку — від розвінчання “паперових” партій. Складається враження, що саме такі проблеми найбільше “болять” кожному пересічному українцеві. Якось само собою сталося, що інші питання повсякденного українського життя витісняються на марґинеси суспільної думки. Як, наприклад, такі “прості й звичні” вже для нас проблеми, як масова жіноча проституція і рабство, в яке потрапляють громадяни України; соціально незаблечена старість; наявність великої кількості дітей-бомбів; злиденна зарплатня більшості держбюджетників тощо.

ҐЕНДЕР — НЕ СУТО „ЖІНОЧЕ ПИТАННЯ”

Отож, видається незайвим нагадати, що й зазначені вище проблеми потребують свого розв’язання. Зокрема, “малопопулярна”, “надумана” (за твердженням деяких досить авторитетних особистостей в українській культурі та політиці) проблема, пов’язана із соціальним статусом українського жіноцтва, що отримала модну назву “ґендерної”. Хоч насправді ґендерна тематика — це зовсім не суто “жіноче” питання, оскільки в європейській та американській традиції під ґендерною розуміється проблематика, пов’язана зі сферою соціального існування статей, тобто стосунків реальних чоловіків та жінок. У нас же ця тема якось на рівні колективного несвідомого сприймається лише як сфера “існування” жінки. Очевидно, за усталеною мовчазною довголітньою звичкою вважати всі інші сфери суспільного існування чоловічими.

Не будемо переобтяжувати увагу читачів, наводячи знов і знов раціональні аргументи на користь необхідності утвердження в українському суспільстві принципів ґендерної рівності та права жіноцтва бути предметом наукового (і не лише!) дослідження ще за життя, а не тільки у стані археологічних знахідок на території України. Не тому, що бачимо тут значний прогрес. На жаль, маємо сьогодні ситуацію якраз “з точністю до навпаки”. Проте, треба все ж колись переходити від теорем, які в цивілізованому світі давно вже перетворилися на аксіоми (як от переконання в тому, що головний принцип, який визначає теперішні соціальні стосунки між двома статями — підлеглість одній статі іншій, — сам собою хибний і сьогодні є однією з головних завад удосконалення людства; його мусить змінити принцип цілковитої рівності, котрий не надаватиме жодного привілею чи влади одній стороні і не допускати жодного утиску іншої), до аналізу конкретних сучасних ґендерних проблем нашого суспільства.

Сьогодні ґендерна проблематика ввійшла до розряду “модних” для обговорення. Проте неважко побачити, що в українському дискурсі, в тому числі і науковому, вона стикається з негативною, настороженою, а то й відверто ворожою налаштованістю суспільної думки. Найчастіше на протипагу цим новим для українців студіям висувають насправді неіснуючу загрозу втрати традиційних українських цінностей та мало не самої української жінки — берегині роду. Часто-густо доводиться чути досить банальні “роздуми” про руйнівний вплив ідей західного фемінізму, “нешасних” американських чоловіків, яких мало не щохвилини просто зі “стритів” тягнуть “задвигнуті” американські еманіпантки до суду за сексуальні домагання, про величезну пітетно-трепетну любов українських чоловіків до справжніх українських жінок. Ну просто розділ майбутнього Апокаліпсису на теренах України у феміністично-ґендерних шатах!

ІІІ ТИСЯЧОЛІТТЯ — ТИСЯЧОЛІТТЯ ЖІНКИ?

Як тут не позаздрити розвиненим західним суспільствам, де проблема адекватної самореалізації жінки часто впирається лише в її власні ментальні та психологічні особливості. Сучасна західна психологія, філософія, політологія тощо майже в унісон стверджують, що третє тисячоліття належить жінкам. Сучасний світ сприяє керівній ролі жінки, лише вона сама демонструє “невміння бути першою”. Отже, питання полягає в тому, щоб подолати в собі відповідні комплекси, змінити світоглядні настанови та взяти долю сучасного людства у свої руки. А світ уже до цього дозрів і готовий впасти жінці в руки, як стигле яблуко. Щоправда, здебільшого подібні твердження належать дослідникам-чоловікам і значною мірою суперечать феміністичній критиці, що існує сьогодні на Заході. Проте й тут знаходиться логічне

пояснення “неадекватним” феміністичним тригерам. Адже весь світ сьогодні існує в межах насильницької чоловічоцентризованої культури, яка, за внутрішньою логікою, вимагає витворення образу жінки-мучениці на шляху до обов’язкового звільнення. Зрештою, це звільнення є не чимось іншим, як утвердженням суспільств ґендерної рівності зі збалансованим комплексом суспільних цінностей. Завдання сучасної жінки, на думку професора Антоніо Менегетті, — подолати власну амбівалентність, непослідовність, внутрішню звільнитися, вивільняючи тим самим сучасне суспільство від застарілих мертвих культурних табу. І тоді лідерство буде їй майже гарантоване, звичайно, за наявності інтелектуальних здібностей. За деякими дослідженнями, проведеними у Франції, ґендерний розподіл ролей у цивілізованому світі справді зазнав значних трансформацій. З’явилися навіть види роботи з сучасною назвою “він — це вона”. Очевидно, в Західному суспільстві йде процес вироблення нової ґендерної парадигми, в основу якої покладено утвердження принципів справжньої ґендерної рівності. І процес цей протікає доволі органічно. Принаймні всі подібні дослідження доводять, що зміна світоглядних орієнтирів на Заході — це природний процес, який, можливо, закінчиться реальним “тисячоліттям жінки”.

Але ж будьмо чесними, для нас усе це виглядає як новітня соціальна утопія. І справді, про яке суспільство ґендерної рівності можна сьогодні говорити в Україні, коли ніхто навіть не намагається приховувати надання переваги на робочих місцях чоловікам? На кожному кроці можна почути оповіді про неможливість отримати безробітній жінці з освітою посаду, яка відповідає її фахові. Не допомагає навіть направлення бюро із працевлаштування. Аргумент один: “Нам нужен мальчик”, навіть коли йдеться про 40–45-річних. Подібна ж ситуація виникає, коли мова заходить про призначення начальника. Професіоналізм жінки принаймні у 50 випадках із 100 поступається наявності ознак особи протилежної статі. Отже, у постколоніальному просторі мова йде скоріше не про можливість здійснення “третього тисячоліття як тисячоліття жінки”, а про так звану “рубжність” жіночого існування, тобто позасистемність, марґинальність, периферійність, “незнаходження” в українському суспільному просторі.

„ХАТНЯ ГОСПОДАРКА” ДОРЯВНЮЄ „ЖІНКА-ЛЯЛЬКА”

Небажання вбачати проблему в стосунках між українським чоловіком та жінкою на рівні соціальних реалій для багатьох сучасних діячів української культури та політики перетворилося на майже життєве кредо. Будь-які розвідки з цього питання розглядаються такими “реалістами” як “феміністські задвиги, шкідливі українському жіноцтву та чоловікам”, “прояви комплексів, якими вражені деякі українські феміністки”, “проявом патологічної ненависті до українського чоловіка”, “зневажання чоловіків” або ж простіше — “психічним захворюванням наших фемінізованих невдах”. Проте справедливості вимагає сказати, що українські жіночі літературні студії все ж не “спромоглися” дістати назву “менструальної літератури”, як-то свого часу сталося з жіночими літературними пошуками в Польщі.

Консервативна суспільна критика еманіпантських пошуків, представлених в основному жіночими текстами, базується на патріархальному світоглядному підґрунті, центральною міфологічною парадигмою якого є “жінка-

берегиня роду”. В сучасному українському суспільстві така критика йде пліч-о-пліч із формуванням нового (“нових українців”) міфу про жінку-ляльку, яка тільки й мріє про вбрання та прикраси, найбільше переймається проблемами схуднення та макіяжу, весь день сидить на тренажері чи принаймні в “Джакузі” в очікуванні свого коханого чоловіка або ж супер-сексуального бой-френда. Інколи навіть важко повірити, що за всім цим стоїть пропаганда не чогось іншого, як ідеалу хатньої господинки, “умельшованої” пральними автоматами та скороварками (до речі, за які кошти в 95 відсотках випадків з реального українського життя?), тобто все той же патріархальний міф у новій блискучій обгортці. Проте абсолютно справедливі ті дослідниці, які стверджують, що ідеалові хатньої господинки в сучасному суспільстві протистоять реалії ринку праці. Сьогодні без заробітку жінок українська родина не зможе проіснувати. Наявність великої кількості неповних родин з жінкою-годувальницею та вихователкою дітей на чолі перетворює подібні рекламні проекти на форму знущання. Культивація хатньої господинки, здатної поєднати в собі неабияку сексуальну жагу із вмінням зекономити на дешевому та ефективному пральному порошоків, витворює в голові пересічної українки авто-образ кентавра, що вічно втрапляє в сіті власної меншовартос-



ті через нездатність “жити як на картинці” чи принаймні так схуднути, щоб і про неї складали пісні на кшталт шлягерів “Руского радіо”: “ти похуділа і стала моложе , і оттого ти мене еще дороже”.

Як вважає дослідниця ґендерної проблематики М. Скорик, “ідеал хатньої господинки” є нездійсненним і виконує функцію ідеологічного супроводу витіснення жінок з царин легальної зайнятості, пропонуючи їм працювати вдома “за любов”, а не на робочому місці за гроші. Його наслідок — те, що жінки змушені продавати свою робочу силу на тіньовому ринку праці, без відповідних гарантій та соціального захисту.

...І ТРОХИ ПРО „ЖІНОЧЕ” ЗАКОНОДАВСТВО

Спостерігаючи все це, дуже важко собі уявити, яким же чином Україна зможе виконати всі ті зобов’язання щодо створення на власному просторі суспільства ґендерної рівності, прагнення яке вона задекларувала в цілому ряді документів. Серед них і документи найвищого Міжнародного рівня, зокрема — рівня ООН.

Міжнародні документи підтверджені низкою законодавчих актів української держави. Сьогодні маємо Указ Президента від 25 квітня 2001 року “Про підвищення соціального статусу жінок в Україні”, виданий як відповідь на критику міжнародних спостерігачів про бездіяльність української влади у справі проведення в життя підписаних міжнародних актів зазначеного вище спрямування. Є і Постанова Кабінету Міністрів України “Про національний план дій щодо поліпшення становища жінок та сприяння впровадженню ґендерної рівності у суспільстві на 2001–2005 рр.” від 6 травня 2001 р. (№ 479). Розроблено і Закон України “Про державне забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків та жінок”. Отже, проблема створення в Україні суспільства ґендерної рівності сьогодні на часі. Принаймні, таке складається враження, коли аналізуєш існуючі документи з цієї проблеми.

У вирішенні сучасною українською державою певних завдань доцільним є аналіз та використання історичного досвіду попередніх форм української державності та конституційного процесу. Вже Конституція Української Народної Республіки (“Статут про державний устрій, права і вільності УНР”) задекларувала утвердження ґендерної демократії в суспільстві шляхом правового забезпечення принципів ґендерної рівноправності.(див. р. 1, п. 2, та р. II, п. 7, 11). Очевидно, що самі конституційні акти УНР базуються на так званому “природному демократизмі, притаманному українському менталітету”.

Показовим з точки зору означеної проблеми є проект Правительственої Комісії по виробленню Конституції Української Держави з назвою “Основний державний закон Української Народної Республіки” часів Директорії.

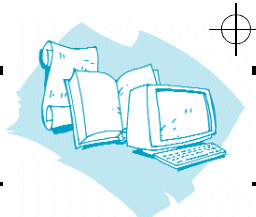
Цей документ є по-своєму унікальним в українському конституційному процесі, бо тоді він був значно ширшим і докладнішим порівняно з європейськими та американськими конституційними хартиями. Він був і найбільш конкретизованим документом конституційного характеру в українській політико-правовій думці. Аналізуючи цей документ з точки зору проблеми формування суспільства ґендерної рівності в Україні, відзначимо, що своїм артикулом №3 першого розділу Закон проголошує принцип рівності чоловіків та жінок, фактично утверджуючи ґендерну демократію в суспільстві. “Основний державний закон Української Народної Республіки” зазначає: “Жінка в Українській державі має всі права цивільні та політичні нарівні з чоловіком”.

Отже, доба українських визвольних змагань початку ХХ століття дає яскраві приклади розвитку процесу ґендерної рівності в українському суспільстві.

Конституція сучасної України теж є прекрасною правовою основою для вирішення зазначеної вище проблеми. Та, на жаль, українська дійсність не надто адекватна вимогам Основного Закону.

Сьогодні для виникнення на теренах України суспільства ґендерної рівності приблизно стільки ж шансів, як і для екологічно збалансованого. А не так вже й давно перспектива перетворення нашої спільноти на екологічно гармонійну зігрівала не одне серце і мала величезний суспільний резонанс. Тепер у цьому напрямку — повний провал. Натомість маємо перспективу нових Чорнобилей на Рівненських, Запорізьких та й самих Чорнобильських просторах. Саме такі нерадисті прогнози мають шанс скоріше реалізуватися в сучасній Україні. Отже, щоб не нагромаджувати знову паперових збіжків, треба реально оцінювати перспективи України в плані створення суспільства ґендерної демократії. Адже жоден закон Президента про підвищення соціального статусу українського жіноцтва та надання йому “видатної” ролі в історії не вирішать проблему позитивно. Сьогодні можна говорити лише про впертий рух у цьому напрямку завдяки теоретичним і практичним зусиллям незначної кількості ентузіастів в Україні. Хотілося б, щоб зростало число відповідальних кроків у цьому напрямку. Зокрема у сфері боротьби з домашнім насильством. Інакше перспективи членства України в колі європейських розвинених держав перетворяться на недосяжну мрію. І тоді вже не треба буде сперечатися, чи фізична належність до Європи є доленосною ознакою для нації.

● **Ірина ГРАБОВСЬКА**, канд. філос. наук, Центр українознавства Київського Національного університету ім. Т. Шевченка



У ДОСТІ ЄДНАННЯ

День української мови і писемності цього року випав особливим ще й тому, що стався напередодні свята Незалежності Польщі і збігся у часі з IV Фестивалем польської культури в Україні.

Ці два свята несподівано і незалежно поєдналися в одне, спільне. Адже той, хто цінує своє, рідне, здатен пошанувати чуже. На святкових концертах і урочистостях зачитувалися поздоровлення від високих осіб держави, щире піднесення панувало серед виконавців і глядачів-слухачів.

У ці дні зі сцен і трибун лунало багато правдивих слів, які наповнювали серце радістю і гордістю.

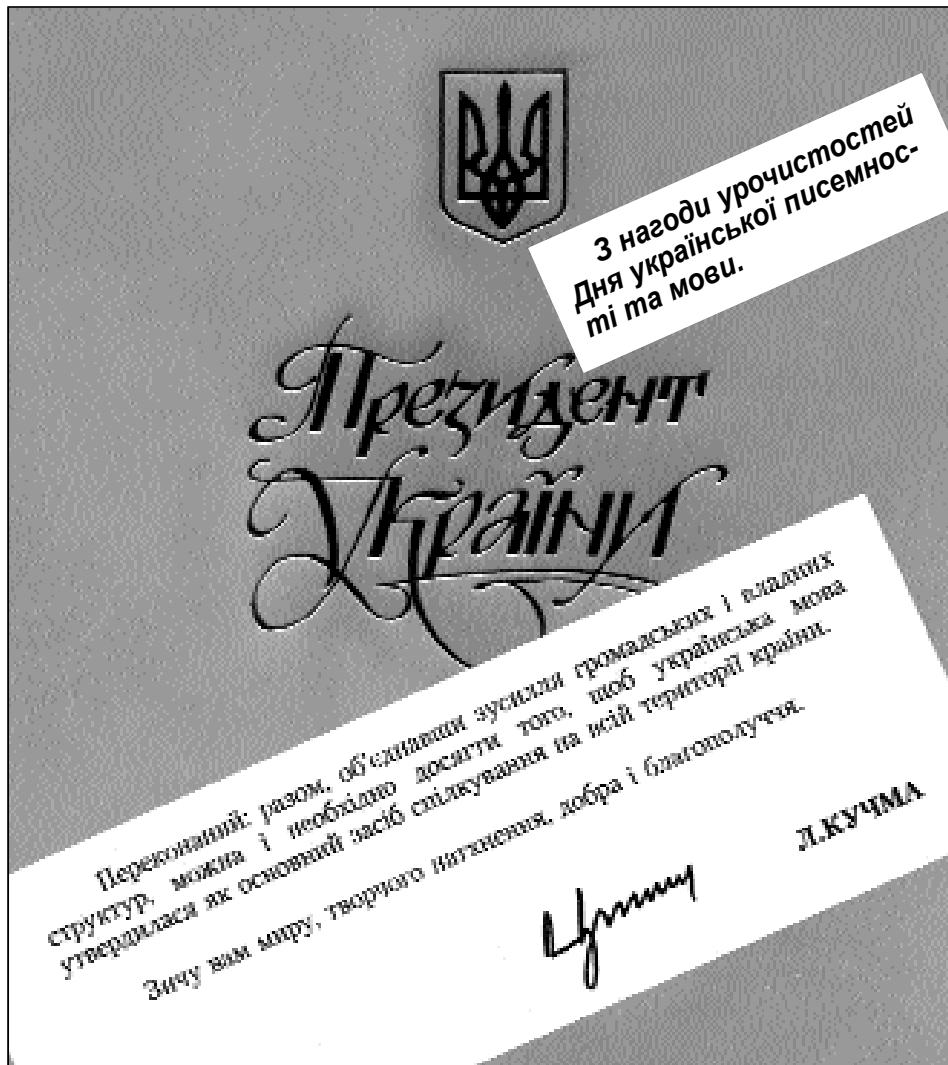
У переповненому Українському домі, де глядачі сиділи навіть на сходах перед святково прибраною сценою, у присутності Патріарха Філарета, голови ВУТ «Просвіта» Павла Мовчана, численних гостей з усієї України, депутатів Верховної Ради, представників держадміністрації, інтелігенції відбулося захоплююче театральнo-концертне дійство, урочаїтнe красними словами вітань, одкровень, промов.



Співає Валентина Степова

Павло Мовчан: «Ми вп'яте зібралися з цієї чудової нагоди, освяченої святим ім'ям літописця Нестора, який вписав Україну у контекст світової писемності і культури. Українська мова є і буде єдиною державною в Українській Державі. Дамо рішучу відсіч будь-яким спробам поділити нас за мовним принципом, як і спробам впровадити так звану другу державну — російську».

Патріарх Філарет: «Це чудове свято треба нині щодня втілювати в наше повсякденне життя. Зросійщення України проводилося також і через Церкву. Нас примусили молитися



СВЯТО

чужою російською мовою, мислити чужою мовою. Відновлюючи нашу українську свідомість, ми повинні боротися проти тих «старших братів», які хочуть нас підкорити, в тому числі через мову».

Володимир Яворівський: «На превеликий жаль, на 12 році незалежності ми починаємо з нульової позначки. Українська мова досі залишається в Україні приниженою і уполісвідженою. Але певний, що ніяким високим посадовцям не вдасться знищити нашого слова».

Було зачитано поздоровлення Президента України учасникам свята, а потім глядачів зачарував святковий концерт у виконанні найвідоміших в Україні майстрів сцени.

У столичній адміністрації київський голова Олександр Омельченко вручив нагороди і цінні подарунки великій групі працівників освіти, мистецтва, видавничої справи, преси. Високу нагороду — Почесну відзнаку столичного голови Олександра Омельченка із врученням нагрудного знака, грамоти й іменного годинника — отримала головний редактор «Слова Просвіти» пані Любов Голота. Серед відзначених також журналісти — Євген Ґолибард та Олександр Солонець.

Олександр Омельченко: «На нинішньому всенародному святі української мови столиця є прикладом послідовного і неухильного впровадження української мови в усі сфери нашого життя. Маємо чітку програму, маємо курси української мови на рівні міста, а найближчим часом вони будуть у кожному районі. З такими відданими нашої патріотичній справі людьми, як ви, тут присутні, ми здатні вчинити багато добрих справ».

● **Євген ҐОЛИБАРД**
Фоторепортаж **Олеси ВАЩЕНКА**



Душа вечора — Ніна Матвієнко



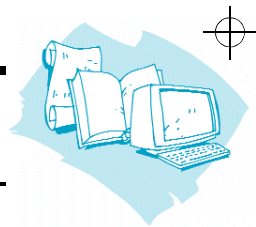
Ансамбль дзвонарів «Арс-Нова»



Театр українського фольклору «Берегиня»



Виступає Національна академічна хорова капела «Думка»



Польські діти уроки патріотизму та самоусвідомлення своєї приналежності до власного народу починають зі слів:

*“Хто ти єстеш?
Поляк мали.
Які знак твої?
Ожел бляли”.*

У школах Болгарії дітки змалечку вивчають вірш:

*“Я болгареня.
Люблю я пасма гір своїх зелених,
що болгариним зростаю —
перша радість це для мене”.*

І в цьому є велика мудрість, адже лише дитина, яка змалечку відчуває гордість за свій народ, яка виростає без комплексу жертви та меншовартості, здатна творити, бути вільною у своїй суті, у своїх думках і прагненнях.

Одним із найбільших здобутків одинадцяти років незалежності є народження нового покоління тей, вільного від ідеологічного тиску минулого.

Вони набагато розкутіші і впевненіші у власних силах, адже судити вони вимірюють категоріями істини, закладеними в серці, а списують з виступів старших, списували колись у школі твори задану тему. Багато в чому вони кращі за нас, адже вони справді незалежні. І це ще раз підтверджує конкурс “Я гордий тим, що українець зроду”, організованого Всеукраїнським товариством “Просвіта” ім. Тараса Шевченка.

На конкурс надійшло понад 400 творів із 17 областей України. Понад 400 дитячих одкровенень, іноді наївних, простих, але щирих і безпосередніх.

Не обійшлося без деяких поетичних штампів, навіть серед творів-переможців конкурсу: “мова моя рідна, українська мова, мова солов’їна, мова калинова” чи “на роді мій, моя ти Україно, ти найкраща у світі, зоритися будеш завжди”, але вони свідчать не стільки про кон’юнктуру авторів, скільки про певну нестачу досвіду. Адже важко знайти одне-єдине слово, здатне передати всю гаму почуттів до землі, на якій народився.

І тим більше радує, коли знаходиш серед творів зовсім юних такі перлини: “Подерті клапті неба розмили ностальгію. До тебе, Україно, несу свою печаль” (Дубина Тетяна, 15 років, Тернопільська обл.), “Я вдячна тобі, моя мила родино... за край, що окрилює пісню мою” (Романюк Ганна, 15 років, Львівська обл.).

Серед учасників конкурсу були й ті, хто, незважаючи на юний вік, заявили про себе як серйозні поети. Одинадцятирічна Богданка Сахно є активним учасником літературної студії “Радосинь” під керівництвом Дмитра Чередниченка. І її осінні замальовки, подані на конкурс — це

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ УЧАСНИКАМ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО КОНКУРСУ “Я ГОРДИЙ ТИМ, ЩО УКРАЇНЕЦЬ ЗРОДУ”

Сердечно вітаю із завершенням надзвичайно цікавої і важливої літературно-мистецької акції, фінальну частину якої приурочено до Дня української писемності та мови.

Президент України

Л. Кучма

Л. КУЧМА

КОНКУРС

далеко не дитяча поезія:

*Вишивають гладдю журавлі
Дошового неба скатертину,
Вітерець безжально до землі
Нахилив пожовклу горобину.
Зупинився дощик на гіллі,
Облітає айстра пелюстками.
Вишивають небо журавлі
Чорними і білими нитками.*

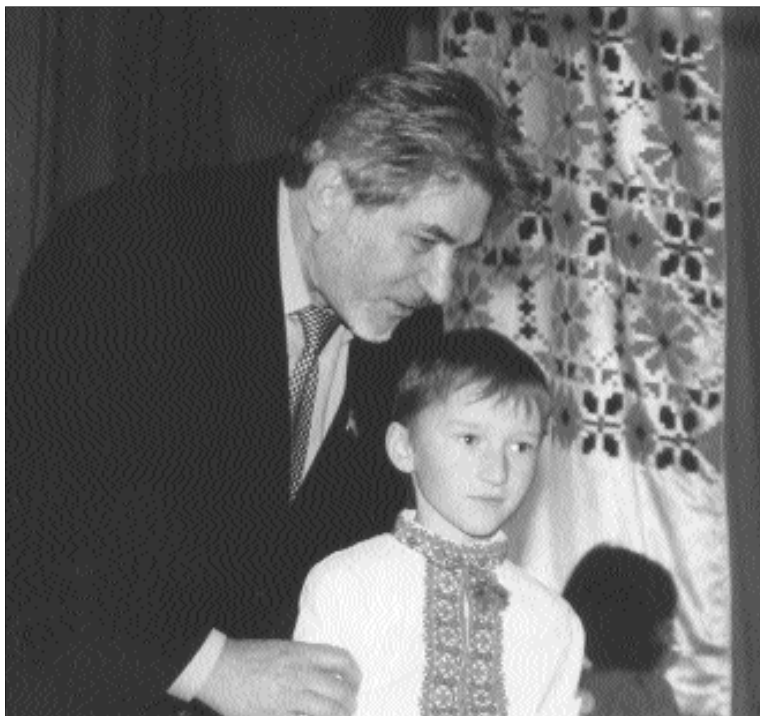
Не лишилися поза увагою журі й перші проби пера наймолодшого учасника конкурсу — семирічного Богданка Блендюка з Івано-Франківська. За наївними простими словами ховається щире зачудування і залюбленість у рідний край, уміння у найпростіших речах побачити диво. А це в поезії — найголовніше.

*У горах шепочуться зорі,
Виграє в цимбали водоспад,
Я вірю у свою щасливу долю.
Яку напророчив мені зорепад.*

НОВЕ ПОКОЛІННЯ ВИБИРАЄ УКРАЇНУ



Знімок на пам'ять



Юний поет Богданчик Блендюк під опікою Павла Мовчана



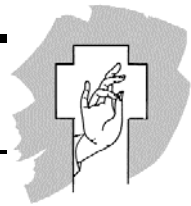
Виступає дитячий хореографічний ансамбль “Лускунчик”

ятиме засиллю іноземної культури, яким на всіх рівнях готує нас “Русское радио” чи “Радио шансон”. Як зізналася володар гран-прі в жанрі музично-пісенної творчості, член “Молодої Просвіти” Наталя Лелик, після перемоги в конкурсі вона написала ще дві пісні. І це — лише початок.

Ще один цікавий висновок, до якого спонукають результати конкурсу. Серед творів-переможців немає оспівування теми страшного нужденного минулого нещасної поневоленої України. Юні автори — оптимісти. Вони вірять у свою державу, вони справді пишуться тим, що народилися на цій землі. І вони готові на все, що в їхніх силах, щоб зробити її кращою. Це вже крок уперед від комплексу жертви до усвідомлення себе вільним громадянином держави, якою можна буде пишатися. І важко сказати про це точніше, ніж сказала тринадцятирічна Іринка Байсак з Кіровоградщини:

*У кого в серці є вогонь надії,
І хто душею
чистий перед Богом,
Кому в свідомість
сніг ще не навіяв —
Лиш той
не почуватиметься убогим.*

Наталя ПОЗНЯК



НОВА РУБРИКА:



ЛЮБИМО МУДРІСТЬ

Багато хто з читачів “Слова Просвіти”, переживши різні часи та події (у тому числі: со-вєцькі, перебудовні й новітні), шукаючи пояс-нень і глужду в усьому, що відбувається в Ук-

раїні та світі, торуючи собі шлях через поле зневіри і хащі невігластва та брехні, мав мож-ливість зрозуміти: **“Не хлібом єдиним жи-тиме людина, а кожним словом, що вихо-дить з уст Божих.”**

Боже Слово, записане у Святому Письмі (Біблії), — це найкращий підручник з ПРЕДМЕ-ТУ, який обов'язково проходить кожна людина — ЖИТТЯ. У Біблії знаходимо не лише опис і досвід, нагромаджений унаслідок усіх помилок, що їх здатна вчинити людина, а й науку про те, як цих помилок уникнути. Бо, як сказано, **МУД-РА людина — це та, яка ніколи не втрапляє**

ага-іємо сних відомостями, що — по-перше: будь-яке слово може лікувати, а може й вбивати; — по-друге: беручи на себе відповідаль-ність за просвітницьку діяльність у такій важ-ливій і делікатній сфері життя, як Духовний

Простір, ми не маємо права на помилку;

— по-третє: наша власна віра і совість мо-жуть і повинні стояти на сторожі правди;

— по-четверте: все, що можемо зробити доброго, мусимо робити разом з Вами;

— по-п'яте,,: вибираючись у непросту до-рогу до істини, ми всі повинні мати мудрого учителя, терплячого, чесного і милосердного товариша, духовного провідника, здатного у необхідний момент на добру пораду, пояснен-ня, розтлумачення.

Про нашого духовного провідника — тро-хи згодом, а поки що — про нас з Вами, про душевну розмову з читачами.

Отже, починаючи від цього числа нашого щільну “Духовний Простір” більш регулярно, авіше і тематично. Зокрема, саме з цією метою, вводимо нову рубрику: **“Любимо муд-рість”**.

Одразу й пропонуємо ТЕМУ нашої першої розмови:

“Як ми розцінюємо слова і вчинки дій-ових осіб у притчі Ісуса Христа про блудно-го сина?”(дивись Євангелію від св. Луки 15, 11-32).

доброму виборі.

— **Тобто, людина час від часу має вип-робувати себе: чи здатна до зусиль, спрямованих на перебудову власного “я”?**

— Так. Тобто — чи здатна реалізувати свої прагнення до мудрості, до набуття більш висо-ких цінностей у собі. Для цього треба поверну-тися до Євангелія у міру власних можливос-тей. Це є дорога до Правди, на якій багато ва-жить вміння мудро вибирати.

є Правдою? На що спиратися людині в цьому розбурханому морі інформації, де знайти спокій?

— Святіший Отець Іван Павло II сказав: “По-вернімося до Євангелія.” Бо Євангеліє, як Слово Боже, існує не для її інтерпретації чи трактуван-ня, а для практичної реалізації. І ті найбільш прості євангельські вказівки — дуже прості, ча-сом радикальні, інколи такі, що здаються нам не-можливими до прийняття, виявляються насправ-

Едвард СТАНЄК: «ПРАВДА — ЦЕ ФУНДАМЕНТ ЖИТТЯ І ГІДНОСТІ ЛЮДИНИ»

Чоловік унікальний: священик, професор, до минулого року трива-лий час був ректором Вищої Духов-ної Семінарії у Кракові, а водночас у-продовж понад 10 років очолює кафе-дру гомілетики (проповідництва) у Папській Теологічній Академії, щоне-ділі відправляє Служби Божі у монас-тирі сестер-філіціанок, проводить реколекції з питань духовності для вимогливої інтелігенції Кракова, ві-домий сповідник, Вчитель (з великої літери), автор низки всесвітньо ві-домих наукових розробок і дослід-жень із проповідництва, крім того, написав понад 50 популярних книжок про духовність людини. Земляк Свя-тішого Отця: так само народився у Вадовіцах, так само страждає від хвороб і так само багато працює.

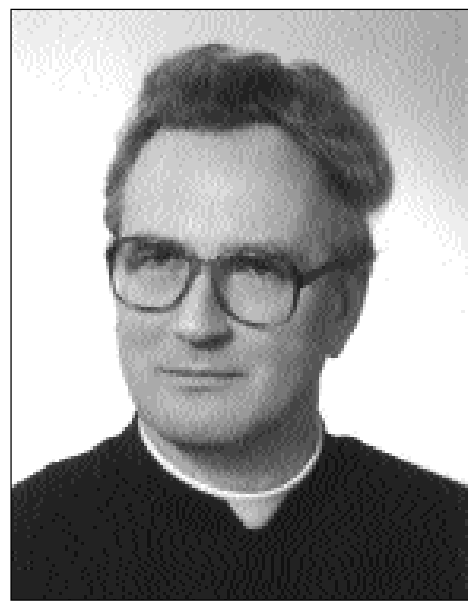
ді найбільш дієвими і плідними. Бо якщо хтось просить дати йому хоча б плащ, щоб прикрити голе тіло, дай йому нормальний одяг і взуття. Дай, щоб його шокувати твоїм ставленням до цього, тим, що для тебе не ганчір'я є головним. І тоді він почне замислюватись, чи він так само вчинив би на твоєму місці.

Мені здається, що сучасний світ потребує саме такого простого, звичайного євангель-ського радикалізму, гарячим прихильником якого був святий Франциск з Асизу.

— **Святий Франциск дав приклад са-мозречення заради примноження Духа Добра у світі. Нині таке самозречення здається архаїчним...**

— Ми завжди підпадаємо спокусі йти ши-рокою, зручною дорогою. Навіть у релігійних інституціях виникає така спокуса. Треба вміти опиратися спокусі. Дорога Правди є прямою, але водночас вона вузька і крута, вимагає са-мозречення. Одним з найочевидніших виявів самозречення є піст.

Згідно з Євангелієм, піст означає собою мудрий вибір, розумне обмеження. Людина по-винна вміти обмежувати себе, відчувати власну силу у свідомих обмеженнях. Відмовляючись од чогось, ми набуваємо набагато більше. Йдеться не про те, чи з'їм шматок м'яса, а про те, чи я здатний вибирати. Життя будується у



— **Хтось із мудрих сказав, що добре і зле часом відрізняються лише кількісни-ми пропорціями. Наприклад, вино чи на-віть зміїна отрута у дуже малих кілько-стях — ліки, у великих — смертельні...**

— Кожне мудре рішення — це вибір, що здійснюється з урахуванням певних обмежень. Вся система алкоголізму спирається на невмін-ня накладати на себе обмеження. Так само і система абортів та контрацептивів. Цілком до-рослі, здавалося б, розумні, інтелігентні люди не вміють накладати на себе певні обмеження. Це люди, які не вміють вибирати мудрість, а то-му вибирають глупоту і, таким чином, входять у ситуації, з яких потім важко знайти вихід.

— **У всіх Ваших книжках читач спосте-рігас оригінальність висвітлення, здава-лося б, відомих речей. А Ваші пояснення Святого Письма видаються, часом, над-то сміливими, нетрадиційними за фор-мою. Наскільки лексична форма є важли-вою у творчар на духовні теми і чи не є це ознакою нової реформи?**

— Коли я став священиком, то найбільше мене дратували проповіді і катехізис. Тому що їх подавали мені, молодій людині, загорнутими у застарілу, архаїчну лексику. І тому всі свої зу-силля молодого священика спрямував на те, щоб знайти лексику більш комунікативну,

Читачів, охочих взяти участь у цій цікавій розмові, просимо надіслати до редакції свої ко-роткі резюме, висвітливши такі три питання:

1. **Чи справедливо вчинив батько, коли у своєму домі знову прийняв молодшого сина, як приймають переможця?**

2. **Чи Ви поділяєте точку зору старшого сина на ці події і підтримуєте його поведінку?**

3. **Які головні висновки з цієї притчі може-мо зробити для себе?**

Кращі, несподівані, цікавіші, оригінальні-ші, відвертіші etc. відповіді ми обов'язково надрукуємо — це засада нашої нової рубрики, яка існуватиме так довго і в такому обсязі, скільки захочете Ви, дорогий читачу.

Для бажаючих листуватися на цю тему зі своїми однодумцями, просимо зазначити у своїх листах: “Прошу надрукувати мої контак-тні координати: (домашню адресу, телефон, електронну скриньку)”.

Чекаємо Ваших листів. Разом із нами Ва-ших листів чекає наш духовний провідник Ед-вард Станек.

Шануюся!

РЕДАКЦІЯ

ПРОВІДНИК

сприйнятну для тодішнього покоління.

Це було у 1965–1970 роках. Я постійно досліджував мову і Ви маєте рацію, що мені справді було важливо, щоб переказати Єван-геліє сучасною мовою. Тому мусив зберегти простоту євангельської мови, а водночас, зро-зумівши ментальність сучасної людини, вихо-дити до неї з її словом, спираючись на ту сві-домість, яка вже є в цій людині. Тобто я взявся подавати Євангеліє лише як відповідь на те, що вже сидить у сучасній людині: питання, здібності, бажання, потреби.

Нині, на 38-ому році свого священства, я розумію, що треба шукати вже іншої лексики, більш сприйнятної для нового покоління. Се-ред моїх учнів поки що не бачу, хто міг би пе-рейняти розробкою цього поля.

— **Але ж Ви, Отче, вже взяли писати новий коментар до Євангелія...**

— Для мене Євангеліє, як Об'явлена Прав-да Божа, — це цілісна, завершена і досконала система, це фантастичне Тіло, в якому є іде-альна гармонія всіх елементів і яке несе в собі красу догматів. Одна з моїх останніх книжок так і називається — “Краса Об'явленої Прав-ди”, в якій розкривається чудове багатство дог-матів Правди. Це книжка для сучасника!

— **Проте вважаєте, що мову пропові-дей надалі треба осучаснювати?**

— Якби я стартував зараз до катехізації, то мусив би опанувати комп'ютерні програми і ті-єю програмово-комп'ютерною мовою мав би промовляти до людей. Книжки — книжками, а сучасний проповідник, крім усього іншого, має подавати молодим людям дискетку з матеріа-лом, на підставі якого вони опрацюють власне уявлення про Слово і опанують своє розуміння Правди.

Сучасна молодь вже це робить. Вони здат-ні сидіти цілими днями при комп'ютері, шукати в інтернеті і компонувати власні творчі пропо-зиції.

— **У Вашій книзі “Євангельські краплі”, не без присмного здивування, я раптом знайшов вірші, які насправді захоплюють: такі короткі, а так багато вміщують! Як-що маєте такий поетичний дар, чому йо-го не використовуєте?**

— На жаль, зараз не маю багато часу, щоб працювати над формою вірша. На початку 70-х років я примірявся до віршів. Написав кілька, в яких звертаюся до Найсвятішої Матері. Але я — математик, отже мусив би так удосконали-ти форму свого вірша, щоб став як... як...

— **...точна інженерна, технологічна розробка?**

— Так! Мені найбільш відповідає Данте. Бо він був математиком. А до того ж — поетом. І він так собі чудово порахував у “Божественній комедії”, що його вірш співає.

— **Читаючи Ваші твори, давно маю таке враження, що однією з перших Ви ставите перед собою вимогу гармонії. Гармонії слова і думки в їх лексичному оформленні згідно з потребами контек-сту.**

— Я завжди бачу твір, як певну замкнену, цілісну систему, як кристал, що має назовні виблискувати різними гранями, але свій во-гонь випромінювати зсередини.

— **Отже, що насамкінець Ви побажали б нашим читачам?**

— Читайте. Читайте і думайте. Читайте Правду. Правдива книжка — це найкращий друг у житті. Книжка про добро породжує добро.



ДЕКАЛОГ І СУПЕРЕЧЛИВА СВОБОДА

СОВІСТЬ І ЕГОІЗМ

Одним з найбільших скарбів, що їх людина отримує від Бога, є совість, тобто сумління. На початку життя сумління ще не подає голосу, оскільки для свого прояву потребує двох інструментів, які розвиваються у людини трохи пізніше: розуму і волі. У міру того, як дитина починає мислити і розрізняти, що є добре, а що — погане, совість дедалі виразніше закликає її до *вчинення добра і уникання зла*.

Совість — це голос Бога, який закладено Творцем в людину і який прагне вести людину дорогою добра. Проте цей голос дуже лагідний, тому що Бог, який створив людину вільною, не може обмежувати її свободу. На жаль, є немало людей, котрі вважають, що така позиція невтручання є свідченням слабкості Бога.

Поряд із совістю у серці людини є ще одна надзвичайно агресивна сила, яка називається **егоїзм**. Егоїзм має певні переваги у порівнянні з совістю, хоча б тому, що починає подавати голос значно раніше, ніж совість. *Сумління розрізняє речі добрі і погані (злі), нагадує людині про необхідність чинити добро і уникати зла. Натомість егоїзм піділяє речі не на добрі і злі, а на приємні і неприємні, схилиючи людину до вибору речей приємних і уникання неприємних.*

Ці два різних поділи переважно не збігаються, а тому заклик совісті до вчинення добра егоїзм сприймає як такий, що є важким для виконання, такий, що вимагає певної жертви, а, отже, неприємний; натомість егоїзм подає зло, як плід насолоди, втіхи, тобто як елемент, що несе приємність. При цьому совість завжди враховує інтереси інших людей, їх право на щастя та радість, тоді як егоїзм взагалі не бере до уваги інших людей, орієнтуючись лише на власну приємність. Сумління враховує факт вічності і все оцінює в перспективі вічності, тоді як егоїзм не бажає навіть рахуватися з реальністю смерті, котра становить його повну поразку.

Егоїзм постійно спрямований на використання даного моменту, визискуючи з нього якомога більше користі для себе. Тоді як *совість шанує свободу*, егоїзм отожднює свободу із вчиненням того, що йому подобається, поступово замикаючи людину в невідольні коло власних забаганок.

Егоїзм веде постійну боротьбу з совістю і прагне до того, щоб совість зовсім перестала подавати голос. Кожен крок, який людина робить за наказом егоїзму, стає поразкою сумління, котре голосно плаче, наповнюючи серце гіркотою. Це так звані *докори сумління*. У такий спосіб совість закликає до виправлення помилок і усунення вчиненого зла. Якщо людина почує голос власної совісті і, відповідно, виправить помилку, тоді совість знову бере на себе керівництво в серці людини і наповнює серце спокоєм. Натомість, якщо людина, замість виправлення помилки, скоює наступні злі вчинки, тоді її сумління поступово замовкає.

Сумління можна порівняти з ідеально чистою скатертиною або сорочкою: добрий господар терміново реагує на її чистоту і, як тільки на ній з'явилася пляма, вживає необхідних заходів для усунення цієї плями. Натомість, якщо людина не усуне плями, а з плином часу пляма прибуває, тоді скатерть (або сорочка) стає щоразу бруднішою і, зрештою, перестає (а з нею і людина) реагувати на бруд, перетворюючись на брудну ганчірку.

Бог промовляє до людини через сумління; навіть кожне слово, що надходить до людини іззовні, завжди є спрямованим на сумління; і лише сумління робить це слово плідним. *Лише сумління здатне видавати розпорядження, щоб людина могла діяти на добро і повставати проти зла.* Натомість, зло і світ людський промовляють до людини через егоїзм. І тому в серці людини постійно триває велике змагання совісті з егоїзмом; змагання, яке насправді є боротьбою Бога проти зла, боротьбою за людину.

Досконалість людини досягається за рахунок збереження совісті, а недорозвинутість є наслідком одання керма в руки егоїзму. В першому випадку людина стає слухняною і покірною своєму Отцю-Творцеві, а в другому — покірною злу.

МЕТОДИ НИЩЕННЯ СОВІСТІ

У попередньому розмірковуванні було звернуто увагу на цінність совісті і на загрозу,

що з'являється з боку егоїзму. Тепер хочу докладніше показати саму методи нищення сумління.

Діяльність егоїзму, у принципі, спрямовується у трьох напрямках: а) до цілковитого ігнорування наказів совісті; б) до ліквідації меж між добром і злом, тобто до послаблення праці над собою і пригнічення розуму, котрий є відповідальним за моральні критерії в оцінці поведінки людини; і, нарешті, в) до послаблення волі. Адже сумління використовує волю і розум, а тому, якщо хоча б один з цих інструментів не буде цілком справним, його діяльність стає обмеженою. *Егоїзм, як правило, спирається у своїй діяльності на почуття і пристрасті, тому що саме вони допомагають йому примушувати людину оцінювати дійсність з погляду приємності, а не з точки зору добра і зла.*

Давайте дещо довше задумаємося над суттю форм функціонування егоїзму в означених вище напрямках його деструктивної діяльності. **Перша форма виявляє себе у легковажному ставленні людини до закликів (наказів) сумління.** Сумління каже: "Не кради!", але раптом трапилася "слухна" нагода, надзвичайно "сприятлива" ситуація — ніхто не бачить, ніхто не знає про це; "тим більше, що потім це можна використати з користю для інших" (можуть бути ще "кращі" пояснення



Сядь і подумай. Не втратиш часу

для самовиправдовування), і дана людина наважується на крадіжку. У підсумку, такий вчинок ушкоджує совість. А тому друга крадіжка стає вже легшою до виконання, бо ушкоджена совість промовляє тихіше, а, отже, невдовзі й наступна крадіжка не забариться, через те, що голос совісті чути щоразу менше, аж врешті совість зовсім перестає реагувати. Тобто егоїзм, просуваючи свідомість людини по шляху отримання принагідної користі (чи може "користі"), здобуває перемогу. Віднині егоїзм, а не совість, може диктувати людині спосіб поведінки.

Наскільки довго совість засуджує вчинки, настільки довго існуватиме шанс виправлення становища. Але коли вже зникає неспокій сумління, навернення стає майже неможливим. Хіба що якийсь дуже сильний поштовх благодаті Божої може врятувати людину. І це стосується не тільки крадіжки, а й будь-якого іншого гріха. Для гінеколога найбільші моральні труднощі виникають тоді, коли він уперше робить аборт. Коли вже зробить їх кілька тисяч, тоді його сумління не реагує на чергові вбивства, котрі він чинить.

Те саме відбувається у разі подружньої зради, занедбання молитви, брехні і т. п. Якщо надчутливі терези переобтяжити великою вагою, понад їх можливості, то пружина лопне. Такі терези вже не виконуватимуть своєї функції. Совість також можна знищити у подібний спосіб, і тоді вона не реагуватиме на гріх.

Друга форма нищення сумління виявляється в тому, що людина свідомо не хоче бачити різницю між добром і злом. Тоді людина чинить те, що їй подобається, виправдовуючись тим, що не знає про те, що чинить зло. Ця форма нищення совісті зустрічається досить часто, навіть у інтелегентних людей. Мені траплялося багато таких, які, маючи можливість поглиблення своїх знань на моральні теми, залишали аудиторію, зазначаючи з усмішкою: "Краще цього не знати, щоб легше було жити. Бо коли знатиму, тоді муситиму жити згідно з цим вченням".

Ці бідні люди навіть не усвідомлюють собі того факту, що незнання з власної волі не тільки не виправдовує їх, але навпаки — це більше обтяжує провину. Як тоді вони виправдаються, ставши перед Богом, коли на їх слова: "А я не знав!", Бог відповість: "Але мав шанс дізнатися, проте не використав його!"

Саме в цьому занедбанні праці над собою слід шукати одну з причин того, що певні особи не беруть участі в недільній Службі Божій. Дуже типово представив цю ситуацію один молодий інженер: "Чого це я маю ходити до храму? Щоб слухати про те, що мені не можна робити? Мені все можна, а священики постійно забороняють саме те, на що я маю найбільше бажання. Краще нічого не знати і жити собі спокійно." Тут бачимо приклад занедбан-

СЕНС ЖИТТЯ

можливостей удосконалення розуміння і відмовляється од праці над собою) відповідальність людини за вчинки, здійснені нею — нехай навіть через слабку волю і відсутність повного розуміння, — входить складовою частиною до системи відповідальності конкретної особи за п'ятику і наркоманію.

Можна також нищити совість, якщо не слухати її закликів до вчинення добра. Егоїзм не хоче, щоб людина завдала собі певного труду і зробила добру справу. Сумління закликає до роботи, видає певні накази, але людина не слухає його. Розпорядження совісті залишаються невиконаними. Через деякий час сумління вже не закликає до вчинення добра. Вже не турбує людину. Стає ушкодженим. Саме тому ми просимо у Бога прощення не тільки за злі вчинки, а й за занедбання добра.

БОГ ДОПОМОГАЄ СУМЛІННЮ

Розповідаючи про сумління, я звернув увагу читачів на своєрідну, притаманну йому ніжність, скромність, ненав'язливість голосу сумління, яке завжди шанує свободу людини. Зазначив також, що, з нашої точки зору, ця ненав'язливість нерідко трактується як слабкість. За людською логікою, агресивність егоїзму повинна була б вимагати відповідно потужного і не менш агресивного супротивника з боку совісті.

...Бог, знаючи про скромність сумління, поспішає йому на допомогу, яку надає найрізноманітнішим чином. Зокрема, це може бути *приклад поведінки чесних і справедливих людей, котрі живуть у відповідності з наказами совісті.* Своїм прикладом вони доводять, що можна мандрувати по життю у цілковитій слухняності і підпорядкованості Богові. Якщо вони здатні цього досягти, то й нам ніщо не перешкоджає вчинити так само.

Ще більш дієвою формою допомоги сумлінню можна вважати *зауваження людей, які піклуються про наше добро.* Бог, по відношенню до нас, послуговується своїми пророками. Нелегко їх слухати; інколи сприймаємо їх, як наших ворогів, тоді як насправді вони є *посланцями Бога*, котрі борються за чистоту нашого сумління. Ними можуть бути мати або батько, які роблять зауваження своїй дитині. Дуже часто біля джерел скандалів між батьками і дітьми бачимо піклування про те, щоб діти прислухалися до голосу совісті, а не пасивно мандрували за примхами егоїзму. Батьки мають обов'язок нагадувати своїй дочці або сину про совість, навіть тоді, коли вже самі мають по дев'яносто років і знаходяться на повному утриманні дітей.

Такою людиною, якою Бог послуговується у справі пробудження совісті, може бути дружина по відношенню до чоловіка або чоловік по відношенню до дружини. Якось трапилася мені дуже взірцева родина. Найстарший син того року отримав атестат зрілості. Атмосфера винятково мила. Ділюся моїми радісними враженнями від спілкування з ними: "Як приємно зустріти такий дім, сповнений згоди і любові."

На що чоловік, посміхнувшись, каже: "Але спочатку було зовсім інакше." Було так, що через два роки після шлюбу чоловік почав гаяти час з приятелями в ресторанах, пити пиво і грати в карти. Одного дня з'явилася дружина, з сапкою в руках, і вчинила скандал. Пиво і карти полетіли на підлогу: "Де твоє місце?! Хотів грати в карти — то треба було не женитися. Марш додому!" Не хотів робити ще більшої сцени. Заплатив за розбитий бокал і пішов додому. Протягом тижня не обізвався до дружини жодним словом. Але дійшов висновку, що фактично вона має рацію — "Треба було не женитися." Врешті, змінив свою поведінку.

То дружина створила цей милий дім, побудувала його атмосферу. Як бачимо, буває так, що аж сапкою треба сягати по сумління, щоб його збудити, закликати до вірності. Жінка виявилася в руках Бога інструментом, призначеним для рятування совісті свого чоловіка, а, отже, й родинного щастя.

● **Кс. Едвард Станек.**
Фрагмент книги „W trosce o sumienie”,
Kraków, 1996, 181 s. (wydanie drugie).
Переклад Є. Голибарда

З попереднього викладу ми вже знаємо, що будь-який об'єкт певного рівня досконалості (з певними, органічними для нього функціональними можливостями) здатен бачити і розуміти лише ті об'єкти, які мають функціональні можливості не кращі (не більші, не ширші) від даного.

Отже, кожна система (і не тільки людина) може вважати, що **реполь** більш високого рівня досконалості, ніж я, знаходиться за межами мого розуміння.

І ось один чоловік видобув із надр землі **камінь** — залізну руду — і зробив з неї вальцовану раму. Вставив у раму скло, що він його виплавив із піску, уцільнив цементом, який випалив з каменя. Потім насипав на дно **піску**, влив **води**, пустив у неї **рибок**, висадив **рослини**. Все зробив сам. Зробив акваріум. Побудував систему функціонування пов'язаних елементів різної досконалості. Власноруч створив *малинький світ*.

Чоловік дивиться на акваріум з вершини своїх функціональних можливостей і розуміє рибок. Він уже багато чого дослідив з їхнього риб'ячого життя. Навіть прочитав у розумних книжках. Про рослини також, про воду, яка має бути чистою, не холодною, не захлавленою. Довідався навіть про пісок, про те, яким він має бути для рослин, щоб ліпше росли, і для рибок, щоб краще їм почувалося.

Чоловік реалізував свої можливості, можливості свого функціонального рівня. Використав свій рівень досконалості (себе як реполь, “заряджений” інтелектуальним полем) для будівництва світу з об’єктів, які він розуміє, бо вони розташовані на нижчих від нього рівнях досконалості. **Людина** реалізувала свої можливості згідно із **закономірністю** **однобічного спрямування** **можливостей** **самореалізації**, тобто зі своєї “гори” *розуміння* — **вниз**.

Рибка, яка плаває в акваріумі, також **розуміє** себе, рослини, спілкується з ними на свій спосіб, реалізує свої можливості розуміння життя згідно із тією самою **закономірністю** **однобічного спрямування** **можливостей самореалізації**, тобто зі своєї "гори" вниз. Рибка, що мешкає в акваріумі, очевидно, вважає, що світ — це акваріум і що вона, рибка, є вершиною цього видимого нею світу. І з точки зору риби так воно і є, бо рибка не здатна розуміти знизу вгору від свого рівня досконалості, не здатна подолати свою межу можливостей самореалізації, не здатна уявити собі реполь більш високого рівня.

Рослина, яка вцепилася корінням за пісок, добре собі розвивається, пошукає нові пагони, радісно хапає відблиски променів сонця. Вона розуміє себе, воду, пісок, світло і тепло. Вона реалізує власні можливості в межах **функціональної досконалості** свого рівня згідно із **закономірністю** **однобічного спрямування** можливостей **самореалізації**, тобто можливостей розу-

І так є скрізь і завжди у цілому Всесвіті від його створення. Все на світі має *природні* (тобто такі, що дано *при народженні*), а отже — конструктивні) можливості бачення і розуміння видимого для себе світу на своєму рівні й дали вниз згідно із закономірністю *однобічного спрямування можливостей самореалізації, оберненопропорційної щодо можливостей розуміння у протилежному напрямку*. Коротко цю закономірність можна назвати так: **правило однобічного спрямування можливостей розуміння світу; або: правило органічного обмеження репольності.**

Додержання цього правила є принциповою умовою існування всіх систем, оскільки завдяки цьому утримується порядок і самозбереження Великого Всесвіту навіть тоді, коли б глупота якогось елементу (системи) нижчого ступеня досконалості спромоглася розвалити якийсь малий світ. Власне, ця закономірність утримує Світ і всі його малі світи від перетворення у балаган. Дотримання цього правила, як під час створення, так і в процесі подальшого удосконалення Світу, в кінцевому рахунку, завжди має сприяти позитивному розвитку кожного елемента, системи, рівня досконалості.



Перед кожною свідомою людиною, рано чи пізно, обов'язково постає запитання: який світ є більшим — видимий чи невидимий? Знаменитий французький мікробіолог Луї Пастер (створив вакцини проти холери, сибірської виразки, технологію вакцинації, спростував дотогочасну теорію самозародження мікроорганізмів) відповідає на це запитанням так: "Чим більше вивчаю природу, тим більше із подивом і едячністю замислююся над доробком Теоря".

Фр. ДЕССАУЕР

Кожен у розглянутому вище ряду об'єктів замкає *свій* світ, в якому присутні всі ті функціональні елементи, можливості самореалізації яких не перевищують функціональних можливостей даного об'єкта. Верхня межа кожного такого малого світу (як світку у Великому Світі) для відповідного об'єкта А проходить між цим об'єктом і об'єктом Б, який є більш функціональним у своїх можливостях самореалізації, тобто таким, що знаходиться на вищорозташованому ступені функціонування систем.

Для оснащеного більш *досконалим* полем об'єкта Б світ А є видимим і зрозумілим. Натомість для об'єкта А, який має *поле нижчого рівня*, світ Б є невидимим і неможливим для розуміння. Лише за умови такого *ієрархічно-польового порядку* розміщення об'єктів (і відповідних світів) у Всесвіті, жоден примітивніший світ А ніколи не подолася, не здобуде більш розвинутого (і, сподіваємося, більш морального) світу Б.

Відповідно, світ Б не спроможний завдати шкоди більш розвинутому (репольнішому) світові В, бо не здатен перейти межу між ними.

Тому щаслива рослина в акваріумі відчуває делікатний дотик риби, як дотик взагалі, а не конкретно риби. Рослина риби не бачить. І не тільки тому, що не має очей, в яких могла б відбитися гарна срібляста луска цієї риби. Натомість щаслива (як видається) риба бачить рослину в акваріумі, бачить якісь плями, тіні і світло за склом. Але що може риба знати про світ

за цим склом? Чи можна навіть вважати, що рибка бачить світ поза акваріумом? Бачити — означає розуміти. А що взагалі розуміє рибка про життя у кімнаті, де стоїть акваріум, про речі, об'єкти, явища за склом?

Чи здатна рибка відрізнити, хто стоїть за склом: господар дому, його дружина, мала дитина, або кіт, який давно чекає на те, щоб полишити його самого у кімнаті з акваріумом?

Очевидно, що для риби світ поза акваріумом є невидимим. І не тільки у сенсі оптичному, а передусім, у сенсі інтелектуальному, в сенсі можливостей пізнання. Репольному.

Мале дитя також не бачить, бо не розуміє, незважаючи на те, що дивиться. Багато дорослих людей не розуміють, здавалося б, цілком елементарних речей, навіть не усвідомлюють, що дивляться на них, бо дивляться не розуміючи. Як правило, ці люди не працюють над розвитком і вдосконаленням своїх *полів*, не намагаються використати *можливості*, надані їм Творцем.

Отже, бачити — це не тільки функція очей. Бачити — означає: мати зв'язок через розум і серце зі світом відносно невидимим, відчувати і намагатися зрозуміти його, перетворюючи для себе цей умовно невидимий світ у світ зрозумілий, а отже — видимий. Принагідно варто нагадати, що **penitētia** — це *пєнєнє* сполучення *польових* (*в тому числі інтелектуальних*) *можливостей розуміння* *Seinty* *й його систем*, зокрема *й через вивчення характеру зв'язків між Творцем й Його*

Коли б порівняти дві точки зору по обидва боки скла акваріуму — людини про рибу і риби про людину — то яка пропорція відповідала б у такому випадку порівняння їх інтелектуальних, фізичних, функціональних (репольних) можливостей? Тисяча до одного, мільярд до однієї десятої? В кожному разі, людина виступає в даному випадку як *теорець* цього акваріумного світу, залишаючись у світі «надакваріумному», який не може бути зрозумілим (видимим) для всіх об'єктів (мешканців) акваріуму.

Сталося так, що мала дитина лишилася сама в кімнаті, дотупцяла до акваріуму і постукала дерев'яною іграшкою у скло. Шибка акваріуму тріснула, дитя злякалося і втікло в інший куток кімнати. Там, на килими, забавилося возиком і одразу забуло про все.

А тим часом вода тихо витекла з акваріума через розбиту шибку. Чотири гарненькі рибки ще якусь хвилю конвульсивно стріпували хвостиками і вже потім лежали тихо.

В їхньому світі сталася катастрофа і майже увесь загинув. Цілий світ обсягом одного відра води. Для рибок іншого не було. Тепер вже не мають сенсу жодні дискусії про видимий і невидимий світи, або про те, чи взагалі можливо виготовити скло з піску (з точки зору риб).

Для риб не був видимий навіть світ kota, який знає цілий мікрорайон, особливо підвали будинків. Не був видимий для рибок світ дитини, яка, крім квартири, двору, парку і дитячого садка, ще трохи пам'ятає берег моря, де була з мамою влітку.

Якщо для рибок залишився невідомим реальний світ далеких країн, до яких час від часу їздить господар помешкання, то що вже казати про світ галактичних систем навколо далеких зірок, світло від яких долинає до Землі протягом десятків років і уявити які здатна далеко не кожна людина? Для рибок існував лише світ з одного відра води між прозорими стінами; і от вже його немає...

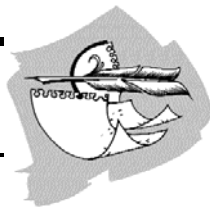
Пізно ввечері господар дому вийшов на балкон, подивився на чорне небо, повне зірок. Раптом уявив собі, що він є рибою, яка вдвляється через скло в інший світ, марно намагаючись зрозуміти неможливе. Подумав: щоб вийти за межі нашої людської шибки, щоб вийти за кордон наших можливостей пізнання, аби зрозуміти щось поза нашим акваріумом, обов'язково треба отримати благодать від Творця нашого "акваріума", нашого світу. Світу, який є набагато більшим від об'єму відра води, але також підпорядкований правилу *однобічного спрямування можливостей розуміння світу*, тобто *органічому обмеженню реальності*. Бо світу людини містять у собі відносно сталі пізнавальні межі, завдяки яким для людини більша частина світу є невидимую.

І, дивлячись у нічне небо, думав чоловік про те, що дуже хотів би бути поміченим з того, зовнішнього боку шибки. Думав про те, що життя людини на цьому світі є дуже коротким і що в нашому акваріумі дуже багато таких проблем, що їх, мабуть, навряд чи спроможні вирішити самі люди без допомоги Творця. Особливо враховуючи, що маємо забагато самовпевненості при великій короткотривалості.

“Люди — це дуже зарозумілі риби”, — подумав собі чоловік на балконі, — **можуть не помітити того, що невидимий світ знаходиться поряд, а не тільки в інших галактиках. Можуть не повірити, що духовне поле сил (душа) людини може жити вічно і незалежно від тіла.**”

І тоді відчув, що хтось зацікавлений і добрий згори дивиться на нього. Добрий Творець Світу видимого і невидимого.

● Євген ГОЛИБАРД



Дмитро МІЩЕНКО

ОЙ ТАМ, НА ТОРЖКУ, НА БАЗАРІ...

Вчені люди давно сперечаються і ніяк не дійдуть згоди, яка різниця між оповіданням і новелою. Те, що пропоную оце читачам, теж зроджує сумнів. В одному певен, новина неабияка і свіжа-свіжісінька. Самі посудіть.

Коли й за яких обставин Семен Кандиба познайомився з Орисею Яремчук, лишилося, як і багато чого у велелюдному місті, поза увагою сусідів. Тож і не дивно, що здивувалися вони, почувши про весілля в оселях молодят. "Ти глянь, — пошепки казали одне одному, — ніби ж не видно було, щоб ходили в парі, а вже одружуються".

Подивувалися та й забули. Правда, ненадовго: щось надто вже завчасно з'явилося на світ Божий мале Кандибеня. Ну та диво дивом, а коли кличуть відсвяткувати появу в родині нащадка, то чому б і не забути про дива людські, чи, може, й Господні. У кожного своїх клопотів, як і тривоги, вистачає. Хіба вони не примусять викинути з голови таємниці сусідів? Тим більше, що Семен з Орисею останнім часом нічим особливим не нагадували про себе. Вдосвіта поспішали на роботу, увечері поверталися з роботи та й зникали з обрії усіх сторонніх. Заговорили про них тоді вже, як багатьох, не тільки Кандиб, спіткала суспільна нерозбериха: збанкрутували фабрики, заводи, і чоловіки перші опинилися серед безробітних.

— Як же так? — обурювалася Орися, почувши від чоловіка цю новину.

— А отак. Продукція нашого заводу стала нікому не потрібною, отож і ми не потрібні заводу.

— І всіх звільнили?

— Не всіх, деякі копошаться ще, щось там організують при заводі.

— А тебе до тих, що копошаться, не залучають?

— Чи тільки мене? Абсолютну більшість робітників спіткала та ж, що й мене, доля.

Орисі явно не подобалося це. Чомусь так склалося в їхній родині, що не свекруха і не Семен, а Орися верховодила. Треба відвести Василька в дитсадок: "Семене, це твоя робота, ве́ди". Треба сходити в магазин: "Семене, на гроші і щоб одна нога тут, а друга там, бо запізнюєш на роботу". Таке, звичайно, водилося в них колись, нині й Орися присмирніла, в усякім разі не звеліла чоловікові: "Іди й шукай роботу", — обмежилася запитанням:

— Що ж воно буде? Як житимемо без зарплати?

Шукали робоче місце для Семена вдвох і тривалий час, а завершилося тим, що не тільки Семен, а й Орися опинилися серед безробітних. Якийсь грошовитий панок привласнив їхній м'ясо-молочний комбінат, затіяв перебудову, а робочим сказав — век мені ви більше не потрібні.

Знову злетіло з уст і зависло у квартирі Кандиб те саме питання: як житимуть?

— Іншої ради немає: треба шукати роботу.

— Де?

— Де люди шукають. Організуються ж фірми, маємо йти і напитувати. Під лежачий камінь вода не тече.

Пошуки тривали довго, хвалити Бога, хоч не дарма. І Семен, хай усього лиш вантажником, усе ж влаштувався, і Орися нашукала місце продавщиці молочних продуктів у кіоску. Першому відмовили Василькові — не стали водити в дитсадок (адже за нього треба платити), зрештою й собі помітно вкоротили асигнування. Коли ж у місті й квартплату підвищили з сорока трьох гривень до ста двадцяти, нічого іншого не лишалося, як переглянутися й запитати одне в одного: "А тепер що чекає на нас?"

Ілюстрація
Олександра Скринника

Наш тижневик не цурається співпраці з українськими письменниками, і читач уже мав змогу не раз переконатися в цьому. Поезію друкуємо, як поетичний автограф од відомого, визнаного поета, а прозу... Прози поки що ми не друкували, але ж вона, проза, варта цього! Особливо тоді, коли за художньою формою, жанровим зразком постають болючі картини сьогодення, його пекучі запитання, постають прототипи, — тобто, носії сьогоденних суспільних відносин, нових моральних якостей — позитивних і негативних, прочитуються живі люди, серед яких ми з вами живемо, з якими разом складаємо суспільство. То чому б, подумали ми, не започаткувати рубрику "Прототипи" для новел та оповідань, сюжетів яких продиктовані самим життям? Сподіваємося, що письменники, читачі "Слова Просвіти", підтримають наш задум, а старійшина цеху українських прозаїків Дмитро Міщенко буде легким на почин.

Любов ГОЛОТА

Сумували весь вечір — думали, не спали до глибокої ночі — і знову думали. Перша надумалася — і наступного дня вже — Орися.

— Люди їдуть за кордон, шукають там добре оплачувану працю.

— На те потрібні гроші і немалі.

— Потрібні.

— То де ж ми їх візьмемо?

— Є один варіант: продати свою трикімнатну квартиру та обмежитися придбанням двокімнатної і не в центрі — на околиці міста. Залишиться якась частина на прожиток і на те, щоб податися комусь із нас шукати щастя за кордоном.

— Боженьку мій! — скрушно хитала головою Семенова мати, почувши від дітей цей умисел. — До чого дожилися! Рідну домівку маємо збувати. Тут минула моя молодість, вважай, усе по одруженні з Іваном життя.

— А що вдіємо? Надії на те, що виживемо, маючи такі заробітки, аніякої.

Оскільки Семен занадто довго чухався та зітхав, чухаючись, ініціативу в операції купівля-продаж узяла на себе Орися. Десь ходила, допитувалася, збирала відомості на стовпах і таки відшукала бажаних оглянути їхню трикімнатну.

— Прийдуть оглядати квартиру о сімнадцятій нуль-нуль, — застерегла домашніх, — будьте вдомі.

— А ти?

— Я теж постараюся бути, але можу й запізнитися.

Перші покупці оглянули квартиру, покрутили носом, коли мова зайшла про ціну, та й пішли. Тим, що навідали їх другими, не сподобалося розміщення кімнат, треті занадто довго торгувалися, зате зійшлися врешті-решт із хазяями в ціні і навіть дали завдаток. Треба було шукати помешкання для себе. Тепер уже й Семен долучився до пошуків, та навряд чи зарадив би щось у цій ділі, коли б не відшукалися брокери. Ті швидко знайшли потрібну Кандиба квартиру і за зручну ціну.

Питання, хто поїде шукати за кордоном щастя, спершу не стояло: Семен, хто ж іще. Та повернулася з роботи Орися і внесла корективи: усі, з ким говорила з цього приводу, в один голос твердять: чоловікам важко знайти в чужих землях роботу, жінкам простіше.

— Хочеш сказати...

— Еге ж, поїду, мабуть, я.

— А дитина?

— Дитині нашій три роки вже, мати твоя догляне.

— Та ні, це нікуди не годиться.

— А коли те, що розповідають, правда?

І гроші проїздиш, і роботу можеш не знайти. У жінок ширший вибір, їх і в прибиральниці беруть, і в офіціантки. А найбільше, кажуть, у домогосподарки, доглядати старих дідів та бабусь.

— Чортівня якась.

— Чому ж чортівня? Влаштуєся та розглянусь, може ж, і тобі підшукаю там роботу. На ті гроші, що залишилися від продажу

ПРЕМ'ЄРА РУБРИКИ

квартири, протримається певний час, в усякім разі їх вистачить вам, поки я зароблю та вишлю. Дома ж нічого не висидимо.

І сумнівалися, і сперечалися, дошукуючись жаданої істини, та нічого іншого не могли вигадати, змушені були зупинити свій вибір на тому, що пропонувала Орися. І заходилася Семенова дружина бігати по установах, збирати потрібні документи. Спершу

— в своєму місті, потім — у стольнім Києві. А збрала їх, ще більший сум обсів Кандиб. Навіть маленький Василько відчув порожнечу, все частіше допитувався: "Де ж мама?"

А від мами, відтоді, як виїхала, ні звуку. І тиждень, і другий, і третій. Семен те й робив, ще заглядав до поштової скриньки та лаяв себе: "Нащо відпустив дружину? Як би вже не було, та були б прикупі, на своїй землі, в своїй оселі". До всього й робота не підверталася. Попередню полишив через клопоти, пов'язані з переселенням, ремонтом, тепер ні тпру, ні ну. Сказитися можна, перебуваючи в такому підвищеному стані. Зозла чи з відчаю забрів якогось дня до забігайлівки, відчув на певний час полегкість та й зачастив туди. Коли прийшов — одного дня на доброму підпитку, мати сплеснула руками:

— Ти що, пити почав?

— Душа болить, мамо. Як воно буде в нас? Що буде?

— Горілка, гадаєш, зарадить лиху? Схаменися, синку.

Днів зо три гамував смутком тим, що шукав роботу, а на четвертий знову випив. Коли повернувся додому, мати мало не з деркачем зустріла його.

— Де тебе носить? Орися дзвонила.

— Звідки?

— Та звідти ж, куди поїхала, з Італії.

— І що сказала?

— Працює вже. Невелике щастя знайшла, посудомийницею влаштувалася в ресторані.

— Адресу повідомила?

— Сказала, в листі напише. А ти знову нажлуктився?

— Треба було. Зустрів товариша, обіцяв замовити за мене слово на своєму підприємстві.

— Гляди мені.

Та Семен не зважив на її застереження. Дійшло до того, що мати сховала решту грошей, які залишилися від продажу квартири, й сказала:

— Все. Більше не матимеш від мене ні копійки.

— Я шукаю ж роботу. Чи без випивки можу знайти її?

— Шукай на своїй.

Де син брав гроші на ті клятві випивки, Святий знає, але під градусами повертався додому частенько. А час спливав і не тишив сподіванками на краще, аж поки не зателефонувала Орися.

— Я вислала вам гроші, — сказала. — Запишіть рахунок, підіть у перше-ліпше відділення зв'язку, де є вестерн-юніон. Назвете рахунок, покажете паспорт і вже сьогодні отримаєте переказ.

Що тут зчинилося! Мати Семенова мало не плаче з радості, Семен ходить по кімнаті, як заведений, і мовить про себе:

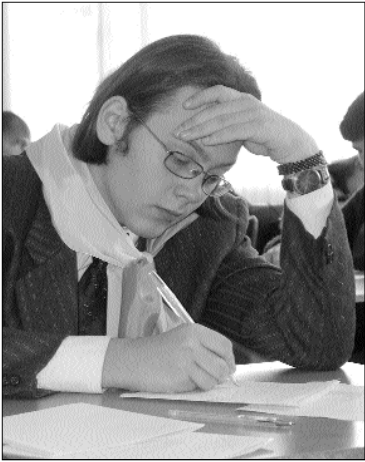
— Чотириста доларів пересилає! Аж не віриться. Сьогодні вислала, сьогодні, каже, можна й отримати. Чи таке буває?

— А на чие ім'я вислала?

— Мабуть, на моє, бо сказала: "Паспорт не забудь узяти".

— Підемо вдвох, ліпше буде.

Закінчення на с. 10



УКРАЇНСЬКА ІДЕЯ ГУМАНІТАРНОГО СИМПОЗІУМУ СПРАЦЮВАЛА

Українська ідея спрацювала як ніколи. Вона — основне політичне, культурне та економічне завдання нації, завдання нової держави.

Всеукраїнський гуманітарний симпозіум. Знову на 4 дні стаю звичайним учнем. І... розумію: відчуття щоденного, щохвилинного вдосконалення є справжнім життям, що закінчується, коли людина перестає бути тим "звичайним учнем"... Учасники симпозіуму: сучасні і майбутні історики, філологи, журналісти, філософи. З першої ж хвилини у повітрі зависло таке харизматичне слово "еліта": доктори і кандидати наук, заслужені вчителі і учні, що перемогли у конкурсах та олімпіадах...

В історичному Будинку Центральної Ради зібралось представництво з 24 областей та Криму, є представники закладів-партнерів Українського гуманітарного ліцею з Латвії та Росії.

Ось феєрія — вступ. "Гей там на горі Січ іде... Не пора, не пора, не пора... Гей, у лузі червона калина", — співає молодь сакральні тексти нації, вплітаючи у них канву сучасного життя, його динаміку. "Отче наш, всемогутній Тарасе... нехай святиться ім'я Твоє. Амінь", — вимовляють молоді уста в любові до Батьківщини... Вітання від Міністра освіти і науки України Василя Кременя передає **Григорій Науменко**. Наступні вітання — від столичного мера Олександра Омельченка — передає вже **Борис Жебровський**, начальник Головного управління освіти і науки столиці. Він вважає, що з 33 ліцеїв, які функціонують у Києві, Український гуманітарний ліцей, хоч і створювався першим 11 років тому — був і залишається найкращим... Ректор Київського національного університету ім. Тараса Шевченка Віктор Скопенко бере слово, раптово роблячи подарунок юній гуманітарній еліті — "переможцям олімпіад симпозіуму обіцяю вступ до університету без іспитів". Жовто-сині краватки підскакують у захваті...

Молодь вирушає у "головний і рішучий бій" — за перемогою в олімпіаді. **Петро Петрович Кононенко** тим часом погоджується дати оцінку симпозіуму, як і гуманітаріям в Україні загалом.

"Коли я пропонував створити Український гуманітарний ліцей, наткнувся у 89–90-му роках на шалений опір. "А для чого? У нас же найвищий рівень європейської освіти, невже гуманітаріям треба щось особливе?" Річ у тім, що імперська ідеологія все гуманітарне, національне сприймала як буржуазну розкіш та контрреволюцію. Самій нації у новій історичній спільноті — радянському народові — місця вже не було.

Для чого ж у світі гуманітарні навчальні заклади та їхні випускники? Не для другорядних ролей, як

то стереотипно думають у нас. Гуманітарні ліцеї при вузах у цивілізованому світі добирають дуже обдаровану молодь, яку готують до державної діяльності. Стоїть питання підготовки національної еліти. Еліти, яка століттями винищувалась імперією. Через подібні руйнівні традиції ліцей мало не загинув через рік після створення. Але він був при Інституті українознавства, тому нам, разом із директором Г.С. Сазоненко, усе ж вдалося його зберегти.

Сьогодні приїхали юні таланти-гуманітарії та їхні вчителі з усієї України. Чи проводять наші чиновники, наші національні університети подібні симпозіуми? Ні — це вперше. Ніхто не хоче порушити питання, що таке Україна вчора, сьогодні, завтра. В Україні є неукраїнська влада, наша держава — на рубезі країн третього світу. У нас виходить, що влада узурпувала всі функції держави, а народ опинився за її межами. Україну ділять на регіони, за мовним, конфесійним, політичним, соціальним принципами. Тож призначення симпозіуму — об'єднання гуманітаріїв усієї України, актуалізація проблем національного відродження. Молодь має відчувати відповідальність за долю держави і нації, вона має бути готова до керівництва державою в майбутньому."

Заки молоді державотворці виявляють свої знання і творчість в олімпіадах з історії, філософії, української мови і літератури — учителі в педагогічних лабораторіях дискутують про нові технологічні підходи до викладання гуманітар-

щення, до того ж, відкинули багатий лексичний запас різних регіонів України. Чому панує тоталітаризм середньонадніпрянського говору? Лексичний запас малограмотних політиків, що вивчили українську вимушено, — запас "Елкі-людоедкі"...

Сьогодні підручники з української літератури виховують функціонерів, а не творчо мислячих людей, — починає нову тему **Людмила Олександрівна Доненко**, учитель Українського гуманітарного ліцею. Немає основного — справжнього зацікавлення і любові до літератури, немає творчого національного відчуття і мислення, бракує свободи і варіативності навчальних програм (витіснена програма Петра Кононенка)...

Кобрин Віра Михайлівна (Українська гімназія № 1, Івано-Фран-

ківська) відолімпіадилась, а педагоги по секціях прийняли резолюції. Тепер — очікувана зустріч із нинішньою елітою: Дмитро Павличко, Микола Жулинський, Євген Сверстюк, Петро Кононенко, Борис Андресюк... Тим часом поруч — дівчинка у жовто-синій краватці.

— **Які враження?**

— Я — **Сенич Марія** з Івано-Франківська... Найбільше збентежена Києвом: велике, суєтне місто з невиразним обличчям. Обличчя, власне, має архітектура, особливо — давня, вкладаються гроші у реставрацію, будівництво нових проєктів. Такого Франківськ ще не має, як і інших важливих речей. Шкода тільки, що домінуючою у спілкуванні стала російська мова... Хочу вчитися у Києво-Могилянській академії. Завтра захищатиму наукову ідею "Роль УПА у визвольних зма-



Творчий доробок учнів та випускників Українського гуманітарного ліцею

ківськ): "Вважаю, що українська мова не буде належно функціонувати в усіх сферах життя, якщо держава їй не дасть економічний захист. Адже у цивілізованих країнах рідна мова захищається економічно: податкове регулювання мовної продукції, кінопрокату, мистецтва і ЗМІ. Так, якщо у Франції

фільм чи передачу телекомпанія транслює рідною мовою — сплачується податок у 30%, іншою — від 60—до 70%. Це стосується всіх згаданих сфер... Симпозіум, у свою чергу, буде порушувати це питання для громадського обговорення, буде звертатися до тієї-таки Верховної Ради, щоб прийняла такий документ. Бо так тривати довго не може..."

Аж ось, нарешті, молода еліта

ганнях українського народу". Мені це близьке, бо мій дідусь був повстанцем, розповідав мені багато, я на цьому виросла (жила біля Чорного лісу, де діяла УПА і було чимало боїв). Це — моя історія, я її поважаю. А ще пишу вірші і прозу. Можливо, це імпресіонізм, я називаю простіше — "уривки думок". Мені кажуть, що мої твори надто сумні, але я просто пишу про сьогоднішню реальність...

Аж онде — **Микола Жулинський**. "Я пригадав 1989 рік. Рік зустрічі у Нью-Йорку із вдовами репресованих письменників, зокрема з Галиною Коваленко, дружиною Євгена Плужника. Вона тоді нагадала мені вірш Євгена Плужника "Землі своїї ще не зрозумів"... І ось ви ходите, можливо, вперше вулицями Києва, і не знаєте, що тут жили і боролися українські генії. Я після 1989 року абсолютно інакше сприймаю столицю. Іду Прорізною — будинок, де жив Євген Плужник, там же його заарештували. Там, хворий на туберкульоз письменник ставав біля

вікна і запитував: "За що вони нас знищують?..." Іду біля оперного театру і згадую зустрічі Максима Рильського з Галиною Коваленко (уже після арешту чоловіка). "Дивися на цю клумбу, — крикнув Максим Тадейович до пані Галини. — Це не троянди, це — кров тих, кого заарештували і знищили..." Іду до Верховної Ради — Садова, 1. Там жив Михайло Драй-Хмара і був заарештований там же. Його дружину я теж бачив у Нью-Йорку 1989 року. Михайло Драй-Хмара був засланий у Воркуту, не визнавши свою провину, а його дружину при десятилітній дочці майже щоденно слідчий збирав з ніг і бив, щоб та виселилася за чоловіком, бо хотів одержати квартиру... Не буду говорити про десятки і десятки імен, котрі мають сьогодні нарешті прийти у наше життя... А що робиться з освітою? Вища освіта виживає фактично за рахунок контрактного набору, фундаментальні дослідження не фінансуються. Наш Інститут літератури підготував до друку 12-томник творів Тараса Шевченка, Україна ще не бачила такого видання. Але ж як воно фінансується? Минулого року вийшло два томи, цього — жодного. Якщо на національного генія Шевченка немає грошей, то про яку сьогоднішню владу може йти мова? Треба формувати нове обличчя національної, політичної еліти України, і ви, власне, маєте стати цією елітою в майбутньому..."

Євген Сверстюк говорить про призначення людини, про долання опору землі і різних стихій, щоб нарощувати м'язи добра, силу і християнський стоїцизм. Знову згада-

лося про чеченців —

це ж їх благословив на

святую боротьбу Тарас

Шевченко. Вони зна-

ють про це і завжди

пам'ятають...

Нові навчально-освітні технології учасники симпозіуму демонстрували і споглядали як "Дебати" за методикою Карла Поппера та публічний захист колективних науково-дослідницьких проєктів учнів Українського гуманітарного ліцею "Українське бароко як складова світової культури" та "Модернізм, фемінізм та націоналізм у творчості О. Кобилянської"... Особливо вражає проєкт про Ольгу Кобилянську з використанням відео-та аудіозаписів, міні-вистав зі співом, де як герої діють разом і письменниця, і її літературні персонажі, друзі, літературні критики з наступних поколінь. Представлені у виставі і журналісти — з "Кореспондента", "Слова Просвіти", "Українського слова", "Столиці", є представниця з Київського гендерного центру. Є і Осип Маковей, що кохає Ольгу, але не наважується одружитися з жінкою, при якій не вільно лягти на софу для відпочинку в шкарпетках. Ніцшеанство Кобилянської, зрештою, відкидає Леся Українка, залишаючи лише істинну аристократку духа. Публіка у захваті. Керівник проєкту Людмила Олександрівна Доненко зриває бурхливі оплески.

Ось уже й закриття. Оголошують переможців олімпіад і конкурсів. **Леонід Кравчук** виголошує свою напутню промову. "Моє життя починалося із вчителювання", — зізнається. — Земля, мова, віра, історія, сім'я, людина — поняття, котрі мають нести молоді гуманітарії наступним поколінням..."

● **Олександр СОЛОНЕЦЬ**
Фото **Олександра КУТЛАХМЕТОВА**



На початку XVIII ст. спостерігалася неабияка зацікавленість Україною на Заході, пов'язана саме з діями гетьмана Мазепи та кульмінацією Північної війни, що відбувалася на теренах України. Про все це повідомляли у своїх реляціях дипломати й агенти різних держав, писала тогочасна західноєвропейська преса. Дещо згодом почали з'являтися мемуари й нотатки учасників і свідків подій, історичні праці й, нарешті, літературні твори, що правдиво, переважно за межами XVIII століття.

Західноєвропейські джерела дають цінний і в основному об'єктивний матеріал для вивчення бурхливої та складної доби історії України. У сумі своїй вони переконливо спростовують офіційну версію “зради Мазепи”, сфабриковану в канцелярії Петра I, і яка мало не до сьогодні супроводжує цю історичну постать. Зрада Мазепи, нагадаю, полягала в тому, що він начебто хотів “запродати Україну шведським і польським феодалам”. Але при цьому було зроблено все, щоб не згадувався текст угоди Мазепи зі шведським королем Карлом XII і польським королем Станіславом Лещинським. У ній щодо державно-політичного статусу України говориться: “Україна з двох сторін Дніпра... має бути вічними часами вільною від усякого чужоземного володіння. Союзні держави ні під претекстом визволення її, чи опіки над нею не мають претендувати на абсолютну владу над Україною і військом Запорозьким... Цільність границь її, непопущеність законів... свято мають заховувати, аби Україна вічними часами тішилася своїми правами і вольностями без усякого ушкоду” — цитую за працею Грушевського “Шведсько-український союз 1708 р.”

Тільки віднедавна ми тут, в Україні, можемо говорити, що стратегічна мета Мазепи полягала у збереженні суверенності козацької України, а його “зрада” була відповіддю на політику царя щодо України, спрямовану на її повне поневолення. А тим часом на це вказували ще сучасні Мазепі численні західноєвропейські джерела. Узагальнюючи їх, німецький історик Енгель писав у кінці XVIII ст., що “шведські історики не єдині, хто виправдав виступ Мазепи проти Росії”.

Узагалі обсяг інформації в західних джерелах 1708 – 1709 рр. був вельми значним. Він був пов'язаний саме з переходом Мазепи на бік шведів, який став справжньою європейською сенсацією, і з битвою під Полтавою. Найбільше і найґрунтовніше про це писала німецька преса, тому що Північна війна мала пряме відношення до німецьких держав, і від її перебігу та розв'язки багато чого залежало в самій Німеччині. Цінною рисою німецької преси є те, що вона давала інформацію з перших рук, від свідків та учасників подій, тимчасом як преса інших західних країн передруковувала те, що з'являлося в німецьких часописах. Разом із тим, німецькій пресі властива більша кон'юктурність у висвітленні українських справ, що виразно проявилось у ставленні до Мазепи, якого німці почали таврувати після його переходу на бік шведів. Часто це відбувалося за прямого тиску російського уряду, бо, як відомо, цар Петро надавав важливого значення формуванню європейської громадської думки на користь Росії і ще в ті часи заклав традицію дезінформації в інтересах імперії.

Англійська преса на відміну од німецької відзначалася нейтральністю, а французька взагалі становить з нею разючий контраст, що пояснюється знову-таки політичною кон'юктурою і, водночас, національними традиціями. Французи не виявляли прихильності до Петра I та засуджували його дії на Україні. Так, офіційне урядове видання “Gazette de France” писало після Полтавської битви дослівно так: “страшний цар жадає крові України”. Широко висвітлювалася інформація про зруйнування Батурина. Наведу вам заголовки французьких та нідерландських газет: “Жахлива різанина”, “Плюндрування України”, “Ціла Україна купається в крові”, “Жінки й діти на вістрі шабель”, “Всі мешканці Батурина без огляду на вік і стать вирізані, як наказують не-

людські звичаї московитів”. Тобто реакція на розгром України, вчинений Петром I, була негативною, це було розцінено як варварська акція.

Принагідно згадаю, що за Мазепою пішли не всі козаки, що, до речі, ставив у провину нашому гетьманові французький король Людовик XIV. Він скептично поставився до союзу шведського короля з Мазепою, дізнавшись, що за тим пішла лише частина його війська. Людовик XIV також вважав, що Мазепа припустився помилки, не подбавши про належне укріплення Батурина. Отже, у Полтавській битві одні козацькі полки билися на боці шведів, а інші — на боці росіян. І український народ вів проти шведів партизанську боротьбу. Але це не завадило Петрові після перемоги під Полтавою вжити жорстких репресій проти України. Сучасний

МАЗЕПА ОЧИМА ЗАХОДУ



уже нам англійський історик Л. Р. Левіттер пише про цей похід російської армії на Україну, що “він своїми грабунками, підпалами та ґвалтуваннями нагадував радше карну експедицію, ніж союзне військо” (Наливайко Д. С. Очіма Заходу. К., Основи — с. 392).

Але повернімося до тогочасних західноєвропейських джерел. Після безпосередньої реакції в пресі, періодиці, а також дипломатичних реляціях, що часто мають суб'єктивний характер, почала з'являтися більш виважена та обґрунтована історична і мемуарна література про Північну війну та Полтавську битву. Вагоме місце в ній займає аналіз дій Івана Мазепи та причини його переходу на бік шведського короля. Практично всі праці засвідчують той факт, що безпосереднім поштовхом до союзу українського гетьмана з Карлом XII було рішення Петра I перетворити козацькі полки на регулярне військо, що позбавляло Україну збройних сил і загрожувало повною втратою автономії. На це вказує, зокрема, Йоган Норберг, капелан і духівник шведського короля в ґрунтовній праці “Історія Карла XII”, написаній 1731 року, вже після смерті її протагоніста. Але цей факт підтверджують не тільки шведські історики. Про це пише, наприклад, протестантський чернець словацького походження Даніель Крман у своєму латиномовному творі XVIII ст. “Історія делегації до шведського короля”, виданому угорською академією наук наприкінці позаминулого століття; англієць Джордж Перрі в книзі “Російська держава за

нинішнього царя” (1716). Перрі був інженером, який 16 років провів у Росії, будуючи верфі й канали — улюблені дітища Петра I. Тим не менше, найповнішими у фактологічному відношенні є шведські джерела. Вельми цінним документом є щоденник Густава Адлерфельда, шведського історика, який постійно перебував поряд із Карлом XII. Адлерфельд загинув у Полтавській битві, і його рукопис дуже складними шляхами згодом потрапив до його вдови та сина. Син переклав французькою мовою і видав 1750 року в Амстердамі під назвою “Військова історія Карла XII”. Зважаючи на статус Адлерфельда, його щоденник можна вважати, принаймні, у фактографічному відношенні, джерелом, що заслуговує на довіру. Наприклад, це стосується вельми важливої деталі, що шлях на Україну обрав сам Карл

Для кожного народу важливо, як його життя та історія сприймаються іншими народами. З іншого боку, вивчення зарубіжних джерел становить неабиякий науковий інтерес. Адже автохтони та іноземці зовсім по-іншому сприймають ту чи ту національну дійсність, і для повного та всебічного її відтворення це розмаїття джерел надзвичайно цінне. Тож я спробую показати Вам, читачу, як сприймали постать Івана Мазепи його сучасники в Західній Європі.

XII, а гетьман лише згодився із цим планом. “До цього рішення, — пише автор, — пристав і Мазепа, великий генерал козаків, який був дуже незадоволений царем і прагнув скинути царське ярмо та перейти під протекцію шведського короля” (там само, с. 402). Але ж ви пам'ятаєте текст угоди, який я навела на початку?

Загалом із тогочасних західних джерел вимальовується привабливий образ Мазепи як людини високоосвіченої, інтелігентної, зовсім не авантюриста, а розсудливого і врівноваженого правителя, доброго дипломата, патріота своєї козацької вітчизни, якого сувора необхідність штовхнула на ризикований крок.

Цікаво буде згадати два твори англійського письменника Данієля Дефо, широковідомого завдяки своєму роману “Робінзон Крузо”: “Історію війн Карла XII” (1715) та “Неупереджену історію Петра Олексійовича, нинішнього царя Московії” (1723) — зверніть увагу на топонім і дату написання. Твори Дефо не є історичними працями, це, власне, публіцистичні твори Дефо-журналіста, написані на основі статей про Північну війну, які він публікував із 1704 по 1707 рр. у журналі “Review of English Nation”, це був тодішній рупор англійського уряду. У “Неупередженій історії Петра Олексійовича...” Дефо пише про Мазепу: “Мазепа не мав королівського титулу, але за владою він був рівний королю, в усякому разі в цьому відношенні він був рівний королю Августу” (там само, с. 409) — Август III був польським королем.

Особливий інтерес становить для нас “Історія Карла XII” (1731) великого французького філософа і письменника Вольте-

ра. Річ не просто в тому, що один із розділів праці відведено подіям в Україні. Насамперед, це твір просвітницької історіографії, і саме в ньому намітилася провідна концепція історії України, яка згодом значно поширяться в західноєвропейській історіографії та літературі XVIII ст., а в останній його третині стане визначальною. А концепція така, що минуле й сучасне України західноєвропейські просвітники розглядали насамперед як драматичну й повчальну історію мирного й працелюбного народу, що зазнав поневолення з боку сусідніх феодальних монархій і протягом століть наполегливо виборював свободу. “Україна завжди прагнула бути вільною” — ця фраза з вольтерівського твору, власне, вже перетворилася на крилату.

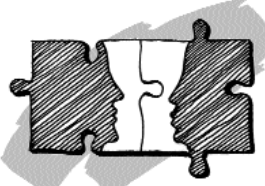
“Історія Карла XII” знаменита й тим, що це перший історичний твір Вольтера, яким сам він дуже пишався і незмінно відносив до своїх кращих творів. Адже йому вдалося сказати чимало нового, маловідомого, а то й зовсім невідомого своїм сучасникам. Через свого приятеля Мезона Вольтер мав зв'язки з Григорієм Орликом, і це було одним із джерел написання книги. Стосовно нашої центральної теми, тобто союзу Мазепи з Карлом XII, то Вольтер теж тлумачить його як протидію політиці Петра I на Україні, спрямовану на ліквідацію її автономії та повне підпорядкування царській адміністрації. Для справедливості треба сказати, що підхід Вольтера до України значною мірою змінився в його пізнішій праці — “Історії Росії за Петра Великого” (1763), написаній на замовлення Катерини II за матеріалами й заготовками, які надсилалися з Петербурга. Відтак у цій другій книзі уже відчутний вплив офіційної імперської політики щодо України. Дуже різко відгукнувся на цей вольтерівський твір Жан-Жак Руссо. Він був вільний від будь-яких ілюзій щодо “освіченого абсолютизму” російських царів.

Але фактом залишається і те, що успіх мала саме “Історія Карла XII”, адже цей твір було перекладено майже всіма європейськими мовами. Ще одна безперечна заслуга, про яку не можна не сказати. Саме Вольтер популяризував романтичний образ Мазепи, що в XIX столітті став уже надбанням європейської літератури та мистецтва. Ось як, за Вольтером, Мазепа став гетьманом: “Він народився у Подільському воеводстві; виховувався як паж Яна Казимира, при дворі якого набув обізнаності в красному письменстві. Коли було викрито любовний зв'язок, який він мав у молодості з дружиною одного польського магната, розгніваний чоловік звелів прив'язати його, зовсім голого, до дикого коня і відпустити в такому стані на всі чотири сторони. Кінь, приведений перед тим з України, примчав Мазепу туди, напівмертвого від утоми й голоду. Місцеві селяни виходили його. Він довго залишався серед них і через певний час відзначився в багатьох походах проти татар. Вищість у освіті забезпечила йому велику повагу серед козаків; його репутація, що зростала з дня на день, спонукала царя призначити Мазепу гетьманом України” (Voltaire. Histoire de Charles XII, roi de Suede — Paris, s.d. P. 181–182) Літературний домисел, а не історичний факт. Але цей потужний образ — дикий кінь, що мчить прив'язаного Мазепу на Україну, долю якої він вершитиме, — справив вплив на літературу й мистецтво.

Цей романтичний сюжет розробляли Байрон, Гюго, Меріме; Ліст, Делакруа, Верне, у XX столітті до нього зверталися Райнер-Марія Рільке та Бертольд Брехт.

Таким чином, відбулася дуже цікава й символічна трансформація: якщо в історії і політології Іван Мазепа — постать драматична і контроверсійна, то в європейській культурі образ Мазепи став беззаперечним художнім топосом.

Олена ПОНОМАРЕВА,
кандидат філологічних наук



ЯК САМОМУ ВИГОТОВИТИ ВІТРЯК?

У багатьох може виникнути запитання: "А навіщо взагалі в наш час надпотужних АЕС, ТЕС та ГЕС ця патріархальщина — майструвати власний малопотужний вітровий електрогенератор або просто вітряк?"

А таки треба! І причин для цього є багато. Назву лише деякі, головні.

По-перше, на нинішньому зламі історії України "вовки в овечих шкурах" у черговий раз обдурили український народ — "прихватували" його багатства, розграбували вичент національну електроенергетику, і скоро ТЕС взагалі перестануть працювати, а АЕС та ГЕС без ТЕС будуть не в змозі забезпечити потреби в електриці промисловості та населення, і тому будуть великі перебої в енергопостачанні, особливо сіл. Окрім того, для реанімації ТЕС "прихватувачів" мають намір підвищити (і вже підвищують) ціни на електрику.

По-друге, занадто зацентрована енергосистема України має той великий недолік, що втрати електроенергії в ній перевищують 20 %, а вітряк на шляху до споживача зменшує ці втрати в середньому на 4 %.

Уряди країн Західної Європи давно усвідомили переваги децентралізації електроенергетики, а тому розгортають грандіозну програму виробництва "балконної" вітро-техніки, сонячних батарей та деяких інших малопотужних технічних засобів для генерування електрики безпосередньо у споживача.

Уряд України аналогічних кроків не здійснює і не планує, дешева і високоякісна малопотужна вітро-техніка в достатній кількості та асортименті в продажу на українському ринку з'явиться не скоро, а тому кожен умілець, насамперед той, що живе в селі, щоб убезпечити себе од відсутності світла та іншого сучасного комфорту, що дає електрика, може виготовити вітряк своїми руками, бо це доступно кожному, хто знає устрій трактора чи автомобіля.

Отже, Ви надумали мати власного вітряка і відчуваєте, що можете змайструвати його самі. І коли Ви самостійно розпочнете виготовляти вітряка, перед Вами постане ряд питань, на які Ви не знаєте правильної відповіді. Найголовнішим при виготовленні вітряка є вибір способу перетворення кінетичної енергії вітрового потоку в обертальну — вала електрогенератора та узгодження потужності електрогенератора з потужністю вітрового двигуна — пристрою, що перетворює енергію вітру в енергію обертання вала електрогенератора.

Звісно, в межах короткої газетної статті немає змоги наводити теоретичні обґрунтування параметрів вітряка, а тому Вам, читачу, доведеться приймати на віру те, що далі буде наведено. Отже, з великої кількості способів перетворення енергії вітрового потоку в енергію обертання вала одним із найкращих є застосування горизонтально-вісьового ротора з лопатями, що мають профіль крила літака (пропелер). Коефіцієнт корисної дії енергії вітру в механічному обертанні вала пропелером може досягати 0,35–0,45. Практично в усіх інших способах перетворення енергії вітру цей показник у 1,5–5 разів менший. Найкраще було б мати трилопатевий ротор, але конструкція і виготовлення його в домашніх умовах є складними, а тому пропонуємо дволопатевий ротор, який можна виготовити із цільного соснового (без сучків) бруса.

Зважаючи на те, що найбільш

доступним електрогенератором на селі може бути автомобільний (потужністю до 250 Вт) або тракторний (потужністю до 750 Вт), розміри пропелера розраховані на його навантаження електрогенератором в діапазоні 250–750 Вт. Конкретні розміри такого пропелера наведені на рисунку.

Після виготовлення пропелера із бруса за потрібним профілем на передню (товстішу) кромку його необхідно наклеїти епоксидним клеєм склотканину (для захисту від абразивного зносу і пошкодження), далі відшліфувати та покрити про-

комплект ротора (пропелер, підшипники, колесо з клинчастим ободом) кріпиться на рамі, що має вигляд паралелепіпеда, в нижній її частині. У верхній частині рами через натяжні (великого діаметру) гвинти кріпиться електричний генератор, на вихідному кінці вала якого встановлено мале колесо клинчастопасової передачі. Розрахунки швидкості обертання ротора (пропелера) засвідчують, що число обертів його при досягненні номінальної потужності становитиме близько 400–450 об/хв. Для того, щоб автомобільний чи тракторний електрогенератор міг заряджати

вання на зміни напрямків вітру. В разі дії штормових вітрів (швидкість понад 20 м/с) доцільно вітряк (пропелер) вивести з-під вітру, для чого "хвіст" вітряка кріплять на рамі шарнірно з пружиною. При досягненні швидкості вітру 20 м/с пружина розтягується настільки, що пропелер стає в положення паралельно "хвосту" і вітру, а через це перестає генерувати електроенергію і сприймати вітрове навантаження. В такому положенні аварія вітряка неможлива і небезпеки людям від нього немає.

Виготовлений таким чином вітряк необхідно встановити на щог-

шований на відстані 4–7 метрів від вісі щогли (залежно від висоти щогли).

Для ефективної роботи вітряка дуже важливим є правильний вибір місця його встановлення. Найкращими для цього є найвищі місця на наявній ділянці, краї ярів, урвищ, береги водойм. Необхідно, щоб вибране місце було максимально відкритим, усі перешкоди, що вищі за вітряк, повинні бути на відстані од нього у 10–20 разів більший за відстань між верхньою точкою перешкоди і кінцем лопаті ротора в крайньому нижньому її положенні.

Електричний кабель від генератора, через трубчасту вісь гондоли та щоглу, спускають униз щоглу з 1–1,5-метровим запасом до клемного з'єднання. Після клем до акумулятора треба під'єднати алюмінієвий чи мідний дріт такого діаметру, щоб втрати генерованої енергії на опір у ньому були мінімальні, особливо це важливо при значній відстані вітряка від акумуляторних батарей. Зарядка акумуляторних батарей буде здійснюватись ефективніше в разі включення в електричну схему (між генератором і акумулятором) конденсаторної батареї ємністю не менше 10000 мікрофард. Ще кращим варіантом є використання суперконденсаторів (іоністорів), які дозволяють значно зменшити кількість акумуляторних банок і розширити діапазони струму заряду і розряду акумулятора.

Накопичена в акумуляторах електрика може використовуватись безпосередньо (як постійний струм) для потреб освітлення та роботи деяких побутових приладів. Однак для холодильника (морозильника) та ряду іншої хатньої електропобутової техніки потрібен змінний струм, для чого систему видачі струму необхідно комплектувати інвертором. Інвертори невеликої потужності серійно випускаються в Україні, а, в принципі, їх можна виготовити і самому.

Вітряк потужністю 250 Вт за рік виробить 500–800 кВт/год, а потужністю 750 Вт — 1200–1500 кВт/год електроенергії. Втрати на перетворення і передачу можуть становити 10–20 %, а тому виробленої вітряком електроенергії буде достатньо лише для забезпечення мінімальних побутових потреб (світло, радіо, телевізор, холодильник). Якщо ж Ви маєте сікарню, зварювальний апарат, водяний насос, то потужності вітряка буде не достатньо, щоб усе це забезпечити електрикою. Можна, звичайно, виготовити і встановити ще один чи декілька вітряків, але, може, буде простіше встановити більш потужний інвертор (наприклад, на 3000 ВА) та акумуляторну батарею великої ємності, яку за потреби можна буде заряджати в нічний час з електромережі за пільговим "нічним" тарифом, що становить 3 коп/кВт/год.

Усвідомлюючи актуальність і важливість масового руху сільчан "за свій вітряк", а також те, що в межах короткої газетної статті можуть бути недостатньо висвітлені окремі особливості конструкції вітряка чи електричної схеми системи накопичення і видачі електроенергії, автор зобов'язується проконсультувати кожного, хто до нього звернеться з цього приводу або з приводу розрахунків параметрів більш потужного вітряка.

Борис КОРОБКО

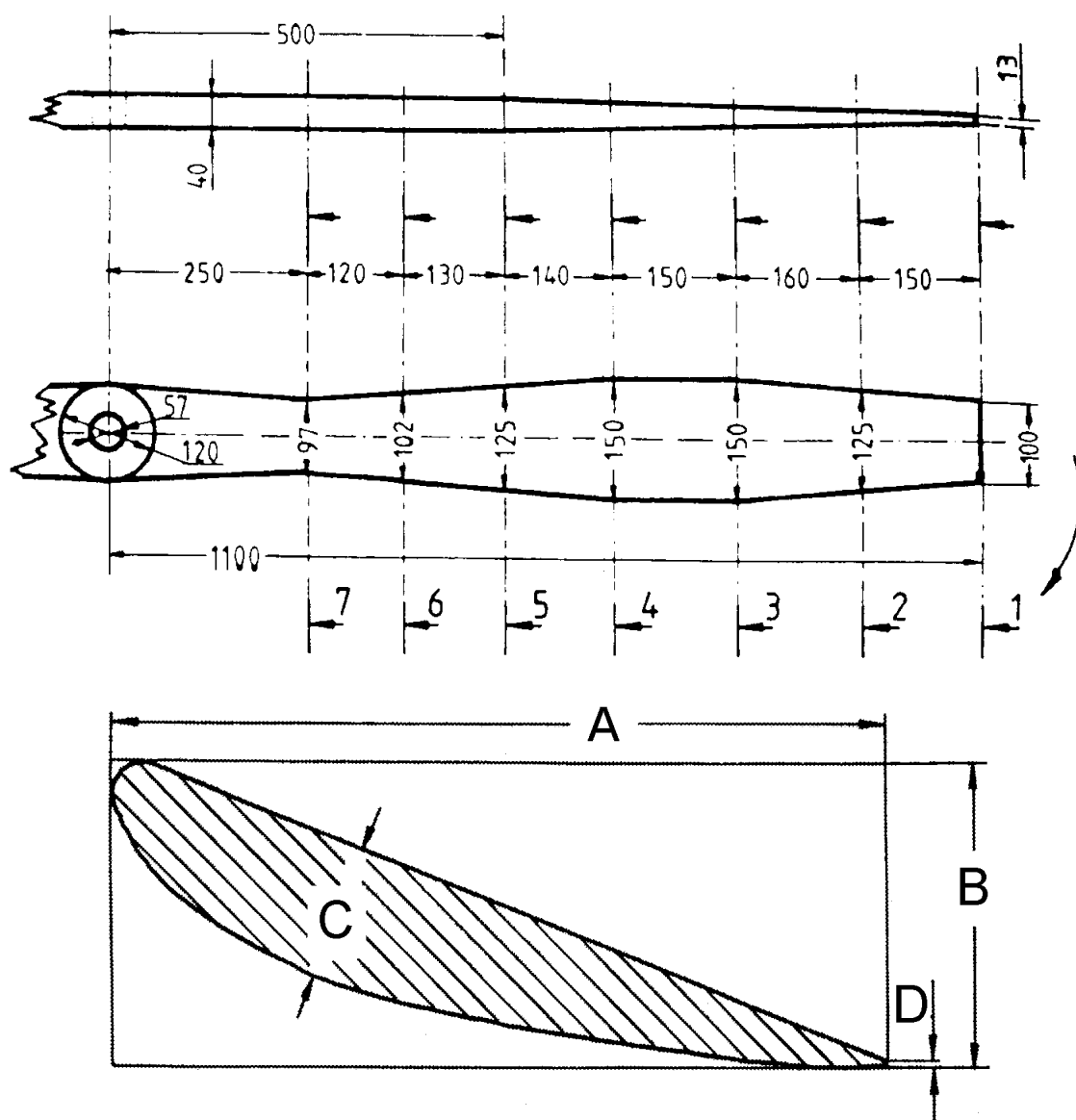


Рисунок. Габаритні розміри пропелера та його перетинів (1–7) у мм

Номери перетинів	1	2	3	4	5	6	7
A	100	125	150	150	125	102	97
B	13	20	26	33	40	40	40
C	6	9	12	14	16	18	20
D	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,5	2,0

пелер вологостійким лаком. Готовий пропелер закріплюється на кінці вала ротора. Для цього на вал приварюється шайба з отворами для шурупів. З протилежного боку пропелера гайкою притискається ще одна шайба таких самих розмірів, через отвори в якій такими самими шурупами додатково кріпиться пропелер на валу. На вал ротора насаджуються також 2 підшипники. Бажано, щоб один із них був конічно-рольковим. На протилежному від пропелера кінці ротора кріпиться колесо з ободом для клинчастого паса із зубцями (пас може бути без зубців, але його потрібно буде частіше і сильніше натягувати і міняти на новий).

акумулятор, потрібно, щоб число обертів електрогенератора становило не менше 1500 об/хв. Тобто, передавальне число клинчастопасової передачі має становити 4:1 (діаметр колеса передачі на валу ротора має бути у 4 рази більший від діаметра колеса на валу електрогенератора). Враховуючи прийнятну конструкцію трансмісії, яку, між іншим, бажано закрити зверху і з боків від дощу і снігу, необхідно, щоб орієнтація пропелера була на вітер, тобто в робочому положенні пропелер має бути попереду щогли, а не за щоглою. Для цього до рами варто прикріпити "хвіст", площа і плече важеля якого мають бути достатніми для швидкого реагу-

лу, на який він має обертатися для того, щоб відслідковувати напрямки вітру. Для цього до рами гондоли (комплект вітряка без щогли) приварюють трубчасту вісь, а в кінцевій верхній частині щогли монтують чавунну втулку — підшипник ковзання (хоча в принципі можна застосувати і роликові чи шарикові підшипники), в який встановлюють вісь гондоли.

Нижня кінцева частина трубчастої щогли через фланцеве з'єднання приєднується до фундаменту або металевій плиті розміром не менше 1,2 x 1,2 м. На щоглі, на довжину лопаті нижче від вісі пропелера, кріпляться 3–4 тросові розтяжки, нижній кінець яких розта-



ВОНА ЧЕКАЄ ЙОГО

А 53. На останні гроші ми з подругою орендували абонентську скриньку, одну на двох, подали оголошення про знайомство в три газети. Отримали близько ста листів, але жоден з чоловіків не виявився вартим уваги. Жоден! Уявіть, приходять на побачення з жінкою чоловік, який писав, що хоче створити міцну, дружну сім'ю. І от він приходить на побачення неголений, у брудних штанах, напідпитку, а в кишені у нього — лише 50 копійок!

— Я б тебе запросив кави випити, але, розумієш, зарплату затримують. У мене в кишені лише півгривні, то, може, спочатку ти мене пригостиш кавою, а потім я тебе?

Прощаючись, цей "казковий лицар" запевнив мене: "Ти мені дуже сподобалась. Повір, я тобі нічого поганого не зроблю. Ми з тобою будемо жити дружно. Вибач, не могла б мені позичити бодай гривню, бо на цигарки не вистачає?"

Отакі зараз женихи! Вирішила після цього випадку: не хочу більше ніяких знайомств, ніяких оголошень! Досить з мене цих розчарувань і принижень. Але побачила вашу газету, розумну, інтелегентну, яка проти продажною влади, проти Кучми, за Ющенка, за народ, і знову захотілося жити. Якщо є у мене один шанс із сотні, то чому не спробувати? Ось моє оголошення...

Мені 58 років, я середнього зросту, середньої повноти. Киянка. Розлучена. Дорослий самостійний син живе окремо. Маю вищу філологічну освіту. За характером спокійна, врівноважена, працьовита, але дуже вразлива, равима. Шукаю інтелегентного, розумного, освіченого чоловіка, який не ображає жінку, не принижує її гідність. Бажано, щоб він був байдужим до сексу. Понад усе в чоловіках ціную порядність, інтелегентність і доброту.

Ірина.

А 54. Молода доброзичлива чернівчанка 26 років, щира українка, інтелегентна, з вищою гуманітарною освітою. Маю творчий фах і різноманітні захоплення: квіти, музика, поезія, театр, психологія, шиття, плетіння. Кароока шатенка приємної зовнішності з ніжним голосом. Неповторна сонячна натура, людинолюбна і відкрита, мрійлива і приязна, народжена під знаком Лева, а тому енергійна й емоційна. Шукаю надійного, інтелегентного, приємного у спілкуванні українця віком до 40 років. Людину, яка відбулася як професіонал, високоосвічену й успішну, небайдужу до мистецтва, залюблену у світ, природу, життя. Із турботливим, щирим, мудрим чоловіком створю сім'ю, прагну працювати для нашого професійного вдосконалення, підкорити Говерлу і побачити красу України та світу. Вірю в любов, а материнство вважаю складовою сімейного щастя. Озовися, серце, поки що самотнє, ми будемо щасливими!

ВІН ШУКАЄ ЇЇ

А 55. Я українець. 34 роки, зріст 176 см, схильний до повноти. Не палю, не п'ю, конфліктів із законом не мав. Мешкаю у селі. Для серйозних стосунків познайомлюсь із тендітною жіночкою, яка погодиться переїхати до мене. 87500, Донецька область, місто Маріуполь, Головношта, а/с 55.

А 56. Мені 27 років. Зріст 183 см, вага 80 кг. Житлом забезпечений. Для створення сім'ї познайомлюсь із симпатичною, розумною, русавою дівчиною, у якої світлі очі і вік якої 17–21 рік. 95000, Крим, місто Сімферополь, поштамт, до запитання Пудовкіну Максиму.

КОРИСНІ ПОРАДИ

РОСЛИНИ — ДРУЗІ ЗАКОХАНИХ (Продовження)

Для зміцнення організму, а також як засіб проти облісіння використовують айр. Внутрішньо настій сухих кореневих (10 г сировини на 200 мл окропу) по чверті склянки 4 рази на день за півгодини до їди. Зовнішньо — для миття голови настій сухих кореневих (30 г сировини на 1 літр окропу) застосовують двічі на день, зранку і ввечері.

(Продовження в наступному випуску сторінки).

ДИРЕКТОР ФІРМИ ХОЧЕ ОДРУЖИТИСЯ...

Ігореві Копачинському 49 років. Він киянин, працює директором фірми. Майор запасу. Розлучений. Дорослий самостійний син Ігоря живе окремо від батька. "Хоч я трохи розчарований в жінках, у глибині душі ще живе надія, що зустріну інтелегентну, порядну жінку, з якою створю міцну сім'ю", — зізнався Ігор...

ЖІНКУ ОБДУРИТИ НЕМОЖЛИВО

— Ігорю, уявляю, як зацікавилися наші читачки, побачивши заголовок цього матеріалу! Директор фірми — це стабільність, матеріальний достаток, а таке в чоловіках сучасні жінки цінують понад усе.

— Це правда. Деякі жінки, мабуть, думають про нас: "Нехай бридкий, мов мавпа, аби кишені були повні грошей!"

— Може, вони так і думають, але напевно чи знають, що вони прагнуть мати забезпеченого чоловіка. Жінка запрограмована на продовження роду, на материнство, і це виправдовує її у прагненні знайти надійного супутника життя, здатного утримувати сім'ю.

— Так, я цілком згоден з тобою. Взагалі на жінку ніколи не треба ображатися: чого хоче жінка, того хоче Бог!

— Заоден, і обдурювати жінку — це великий гріх.

— А її неможливо обдурити, бо в жінки дуже розвинена інтуїція.

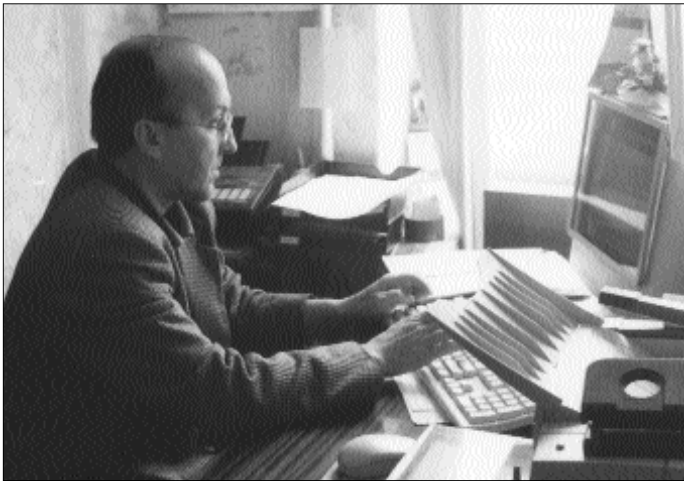
— Тож давай будемо до

кінця чесними і відразу пояснимо нашим дорогим читачкам, що ти дійсно директор столичної фірми, але твоя фірма дуже скромна, — поки що.

— Так, штат складається лише з трьох співробітників. Не маю ні службової, ні власної машини. Прописаний із 80-річною мамою у квартирі, але живу окремо, винаймаючи житло.

— Тобто поки що ти — людина із середніми достатками.

— Так, але моя фірма має непогані перспективи. Сподіва-



Ігор Копачинський у робочому кабінеті

юсь, що протягом наступного року ми зможемо підняти платню співробітникам до тисячі доларів на місяць...

БАГАТОМУ ЛЕГШЕ ОДРУЖИТИСЯ, АЛЕ ВАЖЧЕ ЗНАЙТИ ПОРЯДНУ ЖІНКУ

— Ти отримуєш тисячу

доларів щомісяця?! Уявляю, як зростуть твої шанси знайти собі гарну дружину!

— Навпаки, мені буде важче створити сім'ю.

— Поясни, чому?

— Не повірю жінці, яку цікавлять лише гроші. Маю гіркий досвід: була в моєму житті жінка, яку цікавили передусім мої фінансові можливості. Одразу я цього не зрозумів, засліплений пристрасстю. Я сприймав її ставлення до мене як вияв симпатії. Але коли справи фірми пішли погано, коли настала смуга невдач і фінансової нестабільності, та

ЗНАЙОМСТВО

без квартири, у мене більше шансів зустріти порядну, чесну, інтелегентну жінку. Потім, коли я матиму щомісяця тисячу доларів прибутку, таку жінку важче буде знайти. Бо не секрет, що за грошовитими чоловіками деякі жінки полюють, вміло маскуючи справжні — нещирі — наміри. А на бідних чоловіків жінки-хижаки не звертають уваги...

ШЛЮБ — ЦЕ ЗАСІБ ВИЖИТИ У ЦЬОМУ СВІТІ

— Ігорю, я, ведучий сторінки "Самотнє серце", несу моральну відповідальність за тебе як потенційного жениха. Вибач, але хочу почути відверту чоловічу відповідь на запитання: для чого тобі потрібна жінка? Для створення сім'ї чи для розваги?

— Слово честі, я мрію створити міцну сім'ю. Шлюб — це спосіб вижити у цьому шаленому, жорсткому світі. Відчуваю, що без сім'ї загину як особистість.

— Які жінки тобі подобаються?

— Середньої статури, привітні. Головне, щоб людина була порядна, інтелегентна, розумна, не жадібна, розсудлива.

— А що ти їй зможеш дати?

— Любов, ніжність, повагу, моральну і матеріальну підтримку.

●

Олег ГУМЕНЮК

Дорогі пані, читачки "Самотнього серця"! Якщо вас зацікавила доля Ігоря, напишіть йому листа. Його абонентський но-

СЕРГІЙ ТА НАТАЛЯ

ВІН ПОКОХАВ ХУДОЖНИЦЮ І СТАВ ДЛЯ НЕЇ

них проблем. Давай одружимося і будемо разом долати труднощі!

Наталія погодилась, і ми стали чоловіком та жінкою.

10 ГРИВЕНЬ ЗА АКВАРЕЛЬ

— Наталія малювала, а я став її менеджером, продавав картини і організовував вистав-

же сподобалася твоя акварель, але в нього було лише десять гривень. Він у школі працює, історію викладає. І я віддав за десяток картин, над якою ти працювала два дні! Одна тільки рамка коштує п'ять гривень! Нікчемний з мене продавець. Мабуть, будеш сварити, що віддав акварель за безцінь?



Художниця Наталія Салиста

ки. Пригадую, як уперше продав картину дружини, це була невеличка акварель. Продав я її лише за 10 гривень. Приходжу додому, кажу: "Люба, сьогодні я вперше продав твою картину. Уявляєш, всього за 10 гривень!"

— А хто купив? — запитала Наталія.

— Літній чоловік, скоромно одягнений, в окулярах. Йому ду-

— Що ти, любий! Я щаслива, що людям подобається, як я малюю. Не дивувайся і звикни, що в чесних людей дуже мало грошей. Головне, що ми разом, що ми працюємо, ми потрібні людям. А гроші — то вітер...

Потім було багато проданих картин, були десятки шанувальників таланту моєї дружини, були персональні виставки у Запо-

ЩАСЛИВА СІМ'Я

ріжжі та Києві. Але я ніколи не забуду ту першу продану акварель, ті перші 10 гривень. Для нас то були найдорожчі гроші!

СІМ'Я — ЦЕ ОСНОВА ДЕРЖАВИ

— Сергію, у вас із Наталією щаслива сім'я. Відкрій секрет сімейного щастя: як зберегти любов?

— Чоловік повинен морально і матеріально підтримувати дружину, допомагати їй реалізуватися як творчій особистості. Те саме мусить робити дружина для чоловіка. Треба знайти спільну справу, яка б не роз'єднувала, а з'єднувала.

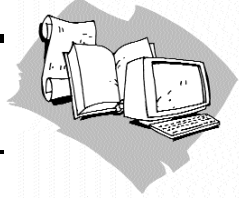
— Соціологи зараз б'ють на сполох: українська сім'я розпадається. Щаслива сім'я зараз — рідкісне явище. Що ти скажеш з цього приводу?

— Щасливі сім'ї є, кохання існує і ніколи не зникне. Але воно недоступне слабким, егоїстичним, обмеженим людям. Я переконаний, що міцна сім'я — це основа держави. В Україні є майбутнє, бо існують щасливі сім'ї, де люди вміють оберігати своє кохання.

●

Олег ГУМЕНЮК

Дорогі друзі! Якщо ви хочете ближче познайомитися зі щасливою сім'єю Сергія та Наталі, приїздіть до них у гості! Усіх добрих людей, закоханих у мистецтво, запрошують до себе Сергій та Наталія Салисти. 70650, Україна, Запорізька область, Пологівський район, село Кінська-Роздори, вул. Стадіонна, 33. тел. (06165) 2-17-16, 75-2-24.



РОЗСТРІЛЯНА ГЕОЛОГІЯ

ХТО ВІДКРИВАВ УКРАЇНСЬКУ НАФТУ



Дніпровсько-Донецька западина є основною нафтогазоносною провінцією України, де видобувається 90% нафти і газу в нашій державі. Розташована вона між Дніпром і Дінцем, тому і названа Дніпровсько-Донецькою западиною. Охоплює Чернігівську, Сумську, Полтавську, Дніпропетровську, Харківську і Луганську області. В геологічному відношенні це прогин до 20 км, вповнений осадовими породами, які здатні вміщати і віддавати нафту і газ.

Відкрита ця нафтогазоносна провінція українським геологом, професором Федором Остаповичем Лисенком (1887–1937) — завідувачем відділу нерудних копалин Інституту геології УРСР в результаті геологічних досліджень Роменської структури.

дружина проф. Лисенка. Лікар за професією, Марія Дорофіївна Лисенко-Михалевич була засуджена на 8 років каторги і вислана в Коми АРСР. Квартира і все майно були конфісковані. Малолітній син Євген пішов поміж люди... Наукові звіти і опубліковані роботи проф. Лисенка були вилучені з бібліотек і знищені. Будь-які посилання на дослідження Лисенка були заборонені. Знищено було також підготовлений до друку рукопис монографії Ф. О. Лисенка про нафтогазоносність Дніпровсько-Донецької западини. Його помічника і заступника І. Т. Шамеку відсторонили од подальших робіт по розвідці нафти на Роменській структурі, а підготовлену Шамекою докторську дисертацію заборонили захищати. У подальшому І. Т. Шамеку взагалі вигнали з Інституту геології АН УРСР.

На нафтовій конференції 1938 р. відомий партійний діяч, віце-президент АН УРСР О. Шліхтер охарактеризував проф. Лисенка і всіх, хто вів з ним розвідку нафти в Ромнах як підлих ворогів народу, буржуазних націоналістів, фашистських троцькістсько-бухаринських вирождів, шкідників, які не заслуговують на пам'ять і місце у вітчизняній науці, і розпорядився: вважати, що "Питання про нафту на території УРСР вперше було підняте проф. Н. С. Шатським". І з цього часу всі дослідники, які вивчають геологію і нафтогазоносність Дніпровсько-Донецької западини, слідом за О. Шліхтером повторюють помилкове твердження про те, що нафта на Лівобережжі України була відкрита завдяки теоретичним обґрунтуванням професора із Москви Н. С. Шатського.

Вивчення фактичних матеріалів з Дніпровсько-Донецької западини показують, що Н. С. Шатський не мав жодного відношення до пошуку нафти на Роменській структурі. Протягом усього часу, коли вивчався Роменський район — з 1928 р. і до отримання там промислового притоку нафти в 1937 р. — Н. С. Шатський ніколи не приїжджав в Україну, не цікавився ходом розвідувальних робіт, не видавав жодних рекомендацій і тільки тоді, коли в Ромнах отримали нафту, а всіх дослідників, які мали пряме відношення до розвідки нафти, розстріляли чи вислали на каторжні роботи до Сибіру, а також довідавшись, що Шліхтер назвав його першовідкривачем нафти, Шатський приїхав у 1938 р. в Україну, щоби захопити лаври першовідкривача нафти в Дніпровсько-Донецькій западині. Більше того, в Геологічному інституті АН СРСР (Москва) був оформлений стенд, на якому стверджувалося, що проф. Шатський показав українським спеціалістам, де треба шукати в Україні нафту і своїми теоретичними розробками орієнтував малопідготовлених українських фахівців на вирішення їх геологічних проблем...

Слід відзначити, що перші згадки про нафту на сході України, тобто в Дніпровсько-Донецькій западині, висловив ще в 1903 р. професор Київського університету П. Я. Армашевський. Та його ім'я було під заборону, оскільки він був убитий російськими більшовиками, які під проводом Муравйова захопили Київ у 1919 р. і почали репресії проти української інтелігенції, звинувачуючи її в сепаратизмі і націоналізмі. Більшовики в Україні розпочали масові вбивства еліти. Першою жертвою серед професорів-геологів став П. Я. Армашевський. І перший президент Академії наук Української Народної Республіки, видатний геолог, вчений зі світовим іменем, академік В. І. Вернадський різко

засудив більшовизм, який вбивствами і терором стверджував свою владу в Україні. В 1919 р. Вернадський писав: "Внаслідок здійснення "червоного терору" — історія тієї габриєльської фрази ніколи не забуде — у кривавих застінках більшовицької інквізиції загинув відомий вчений, професор мінералогії університету Святого Володимира П. Я. Армашевський. Хворий, майже 70-річний старець, який давно відійшов од суспільного життя, був схоплений і додому не повернувся. До останніх літ він жив своєю працею; залишилися незакінченими його роботи. Ще недавно він розказував мені про плани, які він думав завершити на схилі свого життя. Йому не спадало на думку можливість його вбивства... Жертвою законів Божих і людських помученицьки судилося загинути Петру Яковичу Армашевському. Не можна забувати цього злочину".

За таких умов В. Вернадський не став чекати репресій у Києві і подав у відставку з посади Президента Академії наук Української Народної Республіки. Він переїхав спершу до Криму, в Сімферополь, де зайняв посаду ректора Таврійського університету, а коли більшовики захопили Крим, емігрував у Францію, де працював професором Сорбонни упродовж 1922–1925 рр. В. Вернадський повернувся потім в СРСР, але працювати в Україні йому не дозволили і решту свого життя він провів у Москві, а Україна втратила одного з найбільших вчених ХХ ст.

Репресії проти української інтелігенції в СРСР набули особливо широкого розмаху наприкінці 30-х років. Тоді практично всі провідні вчені в області геологічних наук були розстріляні або ж депортовані до Сибіру. Репресії зазнали: віце-президент АН УРСР академік М. Г. Світальський (розстріляний у 1937 р.), професор С. В. Оплоков (розстріляний у 1937 р.), професор Р. Р. Виржиківський (розстріляний у 1937 р.), професор Ю. Г. Дубяга (розстріляний у 1937 р.), доцент К. А. Жуковський (розстріляний у 1937 р.), професор Ф. О. Лисенко (розстріляний у 1937 р.), професор П. К. Нечипоренко (розстріляний у 1937 р.), кандидат геол.-мін. наук П. І. Василенко (розстріляний у 1937 р.), канд. геол.-мін. наук І. А. Лепікаш (розстріляний у 1937 р.) та інші. Очікуючи арешту і розстрілу і перебуваючи в постійному страху, не виніс потрясіння і закінчив життя самогубством у 1936 р. професор В. І. Крокос. Ряд учених були заарештовані і заслані до Сибіру, де і загинули. Це професор М. І. Безбородько, професор О. І. Галака, Я. Х. Лепченко, Ф. М. Полонський, О. О. Цитович та інші. Деякі вчені від страху залишили Україну і влаштувалися працювати по інших республіках СРСР, — серед них М. Бурчак-Абрамович, проф. П. Чирвинський, М. Фрейд та інші.

ЯК РАДЯНСЬКА ВЛАДА РОЗВИВАЛА НАУКУ

Розстріли, депортації та втечі вчених створили в наукових інститутах і вузах України вакуум, для заповнення якого розсилались гінці в різні райони СРСР, переважно в наукові центри Росії. За запрошеннями приїжджали в Україну і займали керівні посади в науці і вузах недостатньо компетентні спеціалісти, — перспективні вчені ніколи не покидають своїх лабораторій і інститутів. Пошуками кар'єри деінде займаються ті, що не змогли проявити себе в рідних стінах і яких там ніхто не затримує. І вийшло так: провід-

них учених України розстріляли або ж депортували до Сибіру, а натомість приїхали малокваліфіковані фахівці, які зайняли пости директорів і завідувачів кафедр і лабораторій. У результаті рівень геологічних наук в Україні катастрофічно упав. Проте це не завадило партійним органам стверджувати, що Російська Федерація суттєво допомогла Україні в 30–40-і роки геологічними кадрами, в результаті чого в Україні були створені умови для подальшого прогресу науки і освіти в галузі наук про Землю.

ПОВЕРНІМО ЇМ ПАМ'ЯТЬ

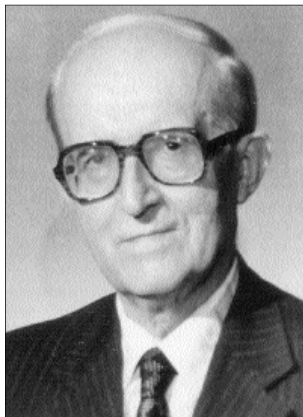
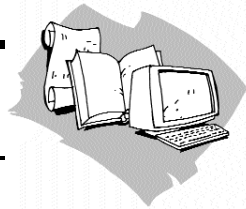
Верховний Суд Союзу РСР своїм визнанням № 44-018112/-6 Військової Колегії Верховного Суду СРСР від 28 листопада 1956 р. постановив вирок від 3 вересня 1937 р. стосовно Лисенка Федора Остаповича скасувати, справу припинити через відсутність складу злочину. Проте і досі ім'я проф. Лисенка знаходиться під заборону. І хоча завдяки його відкриттю нафтоносності Дніпровсько-Донецької западини Україна отримала прибутки в мільярди доларів, в Інституті геологічних наук НАН України, де він працював, немає навіть його портрета на стенді видатних учених. Робиться все, щоб ім'я проф. Лисенка залишилося невідомим, забутим. Більше того, організатори наукової конференції "Теоретичні та прикладні проблеми нафтогазової геології та геофізики", яка відбулася в Києві 24–25 лютого 2000 р. і проводилася Академією наук України, відмовились опублікувати в працях конференції мою статтю про Ф. О. Лисенка. Виявилось, що значно легше надрукувати матеріали про українського вченого в закордонних виданнях, аніж у працях НАНУ. Так, Європейська Асоціація геовчених та інженерів включила в програму Міжнародної конференції, що відбулася 29 травня—2 червня 2000 року в Глазго (Великобританія), мою доповідь про проф. Лисенка, надала мені можливість виступити і опублікувала матеріали. А в Україні, як не дивно, осіб, репресованих органами НКВД, до цього часу визнають злочинцями і вважають за краще уникати будь-яких згадок про них...

Проф. Лисенко правильно проводив пошук нафти та газу на Роменському куполі в Дніпровсько-Донецькій западині. Його роботи виявилися справді раціональними і ефективними. Для порівняння пошлюсь на пошук нафти в Західному Сибіру і в Другому Баку. В цих регіонах промислово нафту отримали після 25 років напружених робіт. Було пробурено багато десятків непродуктивних свердловин, доки не отримали позитивних результатів. Лише в Україні всіх відомих геологів, які відкрили нафту, репресували, розстріляли і затаврували як "ворогів народу", шкідників, троцькістсько-бухаринських вирождів, підлих агентів фашизму, які не заслуговують пам'яті. І всі ці негативні оцінки геологів виходили від академіка О. Шліхтера, людини зовсім не компетентної в геології та в пошуках нафти, далекої від науки. Я переконаний, що якби в радянський період не були розстріляні всі провідні українські геологи, а видатний геолог ХХ ст. академік В. І. Вернадський не виїхав би з України, а розвивав науку у себе на батьківщині, то ми тепер не страждали б від нестачі нафти. Використовуючи своє службове становище віце-президента АН УРСР, О. Шліхтер в часи жорстокої реакції, всупереч фактам, принизив українську академічну науку. Шляхом доносів на чесних учених О. Шліхтер заробив собі авторитет і кар'єру в радянські часи, його іменем названо вулицю в Дніпропетровському районі м. Києва, а на престижному будинку на вул. Терещенківській в м. Києві досі висить меморіальна дошка, яка стверджує, що в цьому будинку проживав видатний учений. А розстріляні у Биківні за доносом О. Шліхтера видатні вчені, які багато зробили для України, не мають ні могили, ні пам'ятника, ні належної пам'яті...

Василь СОЗАНСЬКИЙ,

кандидат геолого-мінералогічних наук,

- провідний науковий співробітник Відділення морської геології Національної



Ярослав Стецько

Меморіальний музейний комплекс славної пам'яті Ярослава Стецька започаткований членами Великоглибочицького первинного осередку "Просвіта" ім. Т. Шевченка та Тернопільським районним об'єднанням за підтримки громадських і політичних організацій села, району, області. Музейний комплекс створюється на основі рішень сесій сільської, районної і обласної рад Тернопільщини. Склад комітету з організаційної роботи, затверджений на зборах Тернопільського районного об'єднання "Просвіта" за участю делегатів від громадських і політичних організацій.

У мальовничому селі Великий Глибочок Тернопільського району, що за 10 кілометрів від центру Тернополя, збереглися будинки, в яких перебував Ярослав Стецько в дитячі і юнацькі роки.

У нинішній час нащадки подарували парафіяльний дім для історико-меморіаль-

ПОВЕРНУВСЯ У

ВІДГОМІН ПОДІЙ

ного музею Ярослава Стецька. Стіни будинку пам'ятають Івана Франка, Леся Мартовича, Андрея Шептицького, Йосифа Сліпого, Ярослава Стецька, які неодноразово бували тут.

14 жовтня, в день триєдиного свята: Покрови Пр. Богородиці, Дня Українського козацтва і 60-річчя Української Повстанчої Армії, відбулося відкриття і освячення меморіального музейного комплексу сл. п. Ярослава Стецька. З усього Тернопільського району з'їхалися ветерани ОУН—УПА, а також гості з областей України, Києва і Севастополя. О 12 год. 30 хв. святкування розпочалося в історико-меморіальному музеї Ярослава Стецька, де перерізали жовто-синю стрічку уроченці незалежної України, першокласники — Тарас Сагайдак і Наталя Вінтонюк. Місцевий парох о. Михайло Вінтонюк і о. мітрат Микола Шаварин освятили музей. Члени "Молодої Просвіти" і Союзу українок привітали присутніх і запросили на першу екскурсію до музею. З великим захопленням і хвилюванням перші відвідувачі музею подивились фільм, знятий за життя Ярослава Стецька.

Неподалік від музею освячено пам'ятник славному Провіднику. Пам'ятник збудовано на кошти діаспори.

Голова комітету з будови музейного комплексу сл. п. Ярослава Стецька подякував усім жертводавцям, назвавши

їх поіменно, і запросив до слова о. мітрата Миколу Шаварина, який учився разом з Ярославом у Тернопільській Державній гімназії.

З вітальним словом до присутніх біля пам'ятника звернулися від імені п. Слави Стецько — Євген Лупаков і Володимир Бореичук і поклали від її імені вінок до підніжжя монументу...

Представники влади,



Вчителі та учні з м. Львова біля історико-меморіального музею Ярослава Стецька

Степан Кулик і Василь Дідух, вручили нагороди ветеранам ОУН—УПА. Від імені Всеукраїнського товариства "Просвіта" ім. Т. Шевченка було вручено медаль "Будівничий України" за вагоми особистий внесок у справу українського відродження, розбудову та зміцнення Української держави та велику просвітянську працю у пошуках історичних документів про діяльність видатних постатей України

— Мирону Сагайдаку, голові Тернопільського районного об'єднання "Просвіта", голові комітету будови меморіального комплексу, члену Українського козацтва. Нагороду вручив Петро Шимків — голова Тернопільського обласного



Вінок Ярославу від Слави Стецько

Слава Україні!

P.S. Оргкомітет меморіального музейного комплексу сл. п. Ярослава Стецька у с. Великий Глибочок Тернопільського району просить громадян України і світу взяти участь у благодійному зборі коштів для завершення будови історико-меморіального музею Я. Стецька. Кошти надсилати особисто голові оргкомітету Мирону Сагайдаку, або на банківський рахунок:

Приватбанк м. Тернопіль
МФО — 338783
Код — 21161919
Поточ. рах.
26201793300211
Особистий рахунок
0450326409

Дмитро БОРОВИЙ,

ветеран ОУН—УПА

КНИЖКА-ДОСЛІДЖЕННЯ, ЩО ОРГАНІЗОВУЄ

Товариство "Просвіта" відновлене в Україні наприкінці 80-х років минулого століття. На Тернопільщині науковці, краєзнавці, публіцисти, студенти досліджують його діяльність з часу заснування. Олег Герман (технічний університет) та Іван Зуляк (педагогічний університет) темою дисертацій обрали "Просвіту".

Просвітянські активісти області популяризують "Просвіту" виданнями історичних нарисів. Петро і Марія Довгошії видали книжку "Підноси ж свого духа..." (Борщів, 1993 р.), Анатолій Малевич — "Просвіта" на Збаражчині" (1995 р.), а Олександр Завальнюк, Михайло Михайлюк — "Просвіта" на Теребовлянщині" (1997 р.). Напередодні установчого з'їзду

"Молодої Просвіти" в 1997 році обласне об'єднання випустило методичний посібник "Молода Просвіта" Тернопільщини". В історичних нарисах сіл і міст Тернопілля, яких видано чимало за роки незалежності, є розділи, присвячені діяльності просвітянських осередків, зі спогадами членів Товариства довоєнних років, рідкісними світлинами.

Рецензована книжка "Просвіта" на Підволочизчині. (Короткий історичний нарис)" написана Гориславом Осінчуком, відповідальним секретарем районного об'єднання Товариства. Вона позитивно відрізняється від вищезгаданих обсягом, використанням архівних джерел і літератури, спогадів та кількістю світлин. Їх у нарисі аж 112.

Нарис поділяється на дві частини: "Просвіта" від часу заснування до заборони більшовицькими закладами в Галичині (1939 р.) та друга — відродження Товариства наприкінці 80-х років ХХ століття. Автор розкриває внесок "Просвіти" у розвиток української культури, сприяння створення багатьох організацій, товариств, об'єднань, відкриттю бібліотек та діяльності мистецько-культурних гуртків і оркестрів. У статті "Від темряви до світла і знань" аналізує суспільні відносини в Галичині наприкінці ХІХ ст., з часу входження західноукраїнських земель до складу Австрійської імперії. У найважчому становищі були селяни,гноблені польськими поміщиками. Шкільна освіта в жалюгідному стані. У школах запроваджено "язичіє", штучний сурогат церковнослов'янської, московської і польської мов. Греко-като-

лицьким священикам заборонялося навчати дітей релігії в школах. Українських школярів примушували в неділі і свята ходити до костелів.

Окупація Галичини на початку Першої світової війни російськими військами привела до заборони "Просвіти". Недовго тривала її діяльність в роки Західно-Української Народної республіки і знову в 1919 році заборонена новими закладами — польськими окупантами. Поновлено діяльність на початку 20-х років, коли Галичина була окупована Польщею. Польські шовіністичні власті всіляко обмежували діяльність "Просвіти". Великих матеріальних і моральних втрат зазнала "Просвіта" в час "пацифікації" (умиротворення) влітку та восени 1930 року, проведеної державними органами влади. У нарисі наведено факти нищення у багатьох осередках книг, декорацій і одягу для концертів і вистав, меб-

лів, руйнування будівель, псування товару в кооперативних крамницях, побиття і арештів багатьох активних просвіт'ян, закриття первинних осередків.

Історію первинних осередків зосереджено у главі "Просвіта" у спогадах старожилів". Подані за алфавітом назви 45 населених пунктів та трьох філій у містечках Новому Селі, Підволочиську та Скалаті. У кожному вказуються рік заснування, ініціатори, члени управи (правління), гуртки та їх робота. Велику увагу звернено на всебічну підтримку і сприяння Товариству населенням. У багатьох осередках давали в оренду без оплати кімнати для управи, бібліотек, занять гуртків, проведення концертів і вистав. А на проведення масових заходів, придбання книг для бібліотек і передплату періодики, а в окремих селах будівництва власних будинків (Народних домів), надходили

"ПРОСВІТА" — 1868—2002

грошові пожертвування. Відчутна грошова допомога надходила від односельців-емігрантів із США, Канади, Бразилії, Аргентини. Згадується відвідування первинних осередків видатними українськими діячами: І. Франком, Б. Лепким, О. Барвінським, І. Блажкевич, владикою М. Будкою та іншими.

Автор особливу увагу звертає на роботу з молоддю, залучення її в молодіжні об'єднання "Молода Просвіта" при первинних осередках дорослих. Молоді просвіт'яни залучалися до громадської діяльності, виховувалися національно свідомими та ідейно загартованими, готувалися, досягнувши повноліття, поповнити ряди "Просвіти".

Непоправного удару завдано "Просвіті" окупацією Галичини московсько-більшовицькою імперією восени 1939 року. Товариство було заборонене, майно націоналізоване державою, знищено книжковий фонд. Спецслужби імперії зла репресували просвіт'янських активістів. Лише в с. Старий Скалат заарештовано 30 просвіт'ян і 21 сім'ю депортовано до Сибіру, інші віддалені райони імперії.

Розділ "Відродження "Просвіти" складається з окремих нарисів: "Перша ластівка", "Щоб не міліла ріка культури", "Наш Новосільський П'ємонт" і "Повняться молоді ряди", авторами яких є Віра Самодала, голова первинного осередку с. Лозівки, Богдан Береза, голова

райоб'єднання Товариства, Степан Шкільник, голова селищного осередку смт. Нове Село, та Галина Врублевська, голова осередку Підволочинської ЗОШ І—ІІІ ступенів ч. 2. Розповідається, як у незалежній Україні відродилася "Просвіта", відновлюються форми і методи просвіт'ян довоєнних років, наповнюючись новим змістом.

"Просвіта на Підволочизчині (короткий історичний нарис)" є, без будь-якого сумніву, цінною, розкриває маловідомі факти з історії "Просвіти". Видання слугуватиме наочним прикладом просвіт'янам, як потрібно працювати над вивченням широкомасштабної діяльності одного з найбільш потужних товариств зі славною історією. Книжка Г. Осінчука даватиме наснагу у вивченні боротьби наших попередників за самоутвердження, збереження найціннішого скарбу народу — мови, звичаїв та обрядів, моралі, духовності й культури.

Богдан ГОЛОВИН,

почесний голова Тернопільського обласного об'єднання Всеукраїнського товариства "Просвіта" ім. Тараса Шевченка, заслужений працівник освіти України.

ПОЕТИЧНА ХВИЛЯ «БІЛОГО ОЗЕРА»

Восени 1982 року при редакції Білозерської районної газети "Придніпровська зірка" на чолі з тодішнім редактором Валерієм Куликом вперше літератори району вирішили об'єднатися в одну літературну студію "Біле озеро".

І нині, в день її двадцятиріччя, можемо стверджувати, що саме ця літстудія, ця літературна сім'я виховала літераторів, які широко відомі не лише на Херсонщині, а й за її межами, тому шоста колективна ювілейна збірка поезій літстудійців "Сонце на рушнику" є надзвичайно цінною для дослідників літературного процесу Таврії кінця ХХ століття.

Деякі з творів про авторів цієї цікавої, духовно багаті книги. Вірним формі сонету залишається Валерій Кулик — автор поетичних збірок, пісенників та перекладів з російської класики, член Національної Спілки письменників України, автор та ведучий ряду телевізійних програм — і в колективній збірці почуттів різнобарв'ям заграли його сонети.

Керівник "Білого озера", автор поетичних збірок "Зоряна мить" та "Спохохи душі" Надія Врищ животоками добра скрашує таке непевне сьогоднішнє. Її добірка віршів вирізняється з-поміж інших динамікою образів та чудодійними картинками, як наприклад:

"Ну, а взимку під місяцем повним, великим, врочистим
Сніг сріблом та камінням безцінним казково-яскраво іскриться".

Ліричні, наспівні вірші Світлани Шеремети так само тримають серце у напрузі. І характерні її твори короткі речення вказують на неабияку самотність білоозерчанки:

"Кричала зірка людям із небес:

Погляньте всі, яке життя прекрасне.

Радійте сонцю! Землю бережіть! —

Так ясно спалахнула і... погасла".

Оксана Славенко, Тетяна Силенко, Наталія Істоміна — молоді покоління літстудії, яке гідно продовжує традиції "Білого озера", тож має воно в перспективі забувати папоротцвіттом серед поетичних віночків сестер Дубовалових (Євдокія Дубовалова, Любов Вірна, Надія Дубовалова) та творів соціального звучання Олександра Насінського, Володимира Форущенка, Анатолія Щербини, Анатолія Шпака, Віталія Митрофанова та Івана Бабенка.

Приємно радує творчі здібності наймолодшої з літстудії Любові Єрьомичевої, яка, згубившись у красі українських степів, переосмислила свої почуття, даруючи "українцям на щастя свою ЛЮБОВ, приказуючи:

"Коли любові світло у мені,
Торкаюсь я неначе серця струн.

Я не лишаю душу у вогні,
Але тону у водоспаді дум".

Рясно врожається і на ниві Тіни Лені, поетичне колосся видно виспіло до власної збірки поетеси, бо

"...вже все частіше сонечко сміється,

Золотає стріли сипле навкругу.

Пісня журавлина от-от повернеться".

І це підтверджують побратими по перу Віктор Ковальов та Людмила Хапова, твори яких ллються і зачаровують своєю ширістю.

Колективна збірка білоозерчан "Сонце на рушнику" є своєрідним шляхом людей різних професій і уподобань до Храму Прекрасного, до Любові, до добра.

Олег ОЛЕКСЮК,

голова Херсонської обласної організації ВУТ "Просвіта"